

Teorik-Siyasi Dergi

Sayı: 90

Fiyatı: 10 TL

Eylül/2018

ISSN: 2630-5801

Faşizme, Emperyalizme, Feodalizme ve Her Türden Gericiliğe Karşı **PARTİZAN**

- ABD Emperyalizmi Aşınırken, Almanya ve Avrupa Birliği'nin Hesapları
- Öncesi ve Sonrasıyla 24 Haziran Seçimleri ve Doğru Devrimci Tutum Üzerine
- Çoğulcu Demokrasinin İki Biçimi: Radikal Demokrasi ve Yeni Demokrasi
- Emperyalizmin Ana Çizgilerine Dair Değıniler
- Kitlesele Bir Sınıf Hareketi ve İş Gününün Kısaltılması Mücadelesi
- 50. Yılında '68 Hareketi, '71 Devrimci Kopusu ve Kaypakkaya

PARTİZAN

Teorik-Siyasi Dergi

Sayı: 90
Eylül 2018

UMUT YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

- Sunu **s.5**
- ABD Emperyalizmi Aşınırken, Almanya ve Avrupa Birliği'nin Hesapları **s.7**
- Öncesi ve Sonrasıyla 24 Haziran Seçimleri ve Doğru Devrimci Tutum Üzerine **s.25**
- Çoğulcu Demokrasinin İki Biçimi: Radikal Demokrasi ve Yeni Demokrasi **s.49**
- Emperyalizmin Ana Çizgilerine Dair Değıniler **s.67**
- Kitlesele Bir Sınıf Hareketi ve İş Gününün Kısaltması Mücadelesi **s.111**
- 50. Yılında '68 Hareketi, '71 Devrimci Kopuşu ve Kaypakkaya **s.129**

UMUT BASIM YAYIMCILIK

Yönetim Yeri:
İskenderpaşa Mah. Horhor
Cad. No: 70/4 Fatih/İST.
Tel: 0(212) 235 20 22
e-mail:
umutyayimcilik1@gmail.com
umutyayimcilik.com

MLM ışığında Faşizme, Emperyalizme, Feodalizme ve Her Türden Gericiliğe Karşı Partizan
Sahibi ve Yazışleri Müdürü:
Tuba Apaydın, **Yayın Türü:**
Yaygın Süreli, **ISSN:** 2630-5801
Baskı: Yön Matbaası
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad.
Güven İş Merkezi, B Blok 1.
Kat No: 366 Zeytinburnu/İST.
Tel: 0(212) 544 66 34

SUNU

Sınıf mücadelesinin zor koşullar içerisinde geçtiği bir dönemde 90. sayımızla bir kez daha okurlarımızla buluşuyoruz. Bu sayımızı okurlarımızla buluşturmada, hedeflediğimiz periyodu aşan bir gecikme yaşasak da eksik ve yetersizliklerimizi gidererek daha nitelikli ve düzenli bir teorik-siyasi dergi çalışması noktasında çabamız sürmektedir. Sınıf mücadelesinin ve kolektifimizin ihtiyaçlarıyla tanımlanan bu çabanın hedefine ulaşması kuşkusuz ki kolektif bir iradeyi de şart koşmaktadır.

Kolektifimizin yaşadığı sorunların aşılmasında, henüz yetersiz ve tamamlanmamış da olsa önemli bir mesafe katedilmiş durumdadır. Bunun en temel ayaklarından birini ise ideolojik-politik meselelerde gösterilen politik duruş oluşturmaktadır. Ülkemiz koşullarında içinden geçilen sürecin de ortaya çıkardığı bir ihtiyaç olarak devrimci teori, devrimci çizgi ve devrimci pratik konularında MLM ilkelerin ve güncel doğruların savunusu özel bir önem kazandı. Bunun son dönemde en somut örneği 24 Haziran seçimleri öncesi ve sonrasında ortaya çıktı. Seçimler öncesi ve sonrası geniş bir yelpazede savunusu yapılan teoriler ve gösterilen politik tutumlar, devrimci teorinin tayin edici niteliklerini bize bir kez daha kanıtladı. **"Öncesi ve Sonrasıyla 24 Haziran Seçimleri ve Doğru Devrimci Tutum Üzerine"** başlıklı yazımızda teorik-tarihsel arka planını da ele alarak 24 Haziran seçimlerini devrimci teorinin penceresinden değerlendirmeye tabi tuttuk.

Ülkemizde seçimler sonrası tartışmalar belli bir karmaşanın ardından yerini ekonomik ve bölgesel kriz konularına bırakmış gözüküyor. Ekonomik krize dair tartışmaların işçi sınıfına ve sınıf hareketi sorununa uzaklığı seçimler sorununa benzer bir biçimde ideolojik-politik birtakım yanlışları beraberinde getiriyor. Krizin olası sonuçlarına ve krizden çıkışa dair yürütülen tartışmalardaki sağ ve reformist eğilimler, ülkemizdeki ilerici-demokratik-devrimci birçok hareket nezdinde ideolojik bulanıklığın aynası niteliğindedir.

Faşizm tartışmalarında demokrasi sorunu da kaçınılmaz olarak gündem olmakta, sınıflar üstü bir yaklaşımla ele alınabilmektedir. **"Çoğulcu Demokrasinin İki Biçimi: Radikal Demokrasi ve Yeni Demokrasi"** adlı yazımızda sınıfsal özünden koparılarak soyut bir hedef haline getirilen demokrasi sorununu burjuvazi ve

proletaryanın görüş açısından tartışmaya çalıştık.

Yine **“Kitlesele Bir Sınıf Hareketi ve İş Gününü Kısaltılması Mücadelesi”** başlıklı yazımızda, muğlak tanımlar içerisine hapsedilmeye çalışılan işçi sınıfı ve sınıf hareketi sorununu güncelle de hitap edecek şekilde tanımlamaya çaba sarf ettik. İş gününün kısaltılması talebi etrafında somutlamaya çalıştığımız düşüncelerin, gelişen ekonomik kriz koşullarında sınıf hareketi tartışmasına yararlı olacağı inancındayız.

Bir önceki sayımızda, emperyalistler arası keskinleşen çelişkilere ve artan çatışmalara dair değerlendirmelerimizi bu sayımızda **“ABD Egemenliği Aşınırken Almanya ve Avrupa Birliği'nin Hesapları”** isimli yazımızda ilerletmeye çalıştık. Ülkemizde faşist devletin emperyalistler arası çelişiklerden yararlanarak uygulamaya çalıştığı gerici bölgesel politikaları ve aynı zamanda ekonomik yıkımdan kaçınmak için sergilediği yabancı sermaye arayışını tam anlamıyla çözümleyebilmek, belli oranda da emperyalistler arası çelişiklerin çözümlenmesinden geçmektedir. Söz konusu yazımızın bu noktada okura önemli gözlem ve veriler kazandıracaklarını düşünüyoruz.

26-27 Mayıs 2018 tarihlerinde Taksim Hill Otel'de gerçekleşen **“50. Yılında '68 Hareketi, '71 Devrimci Kopuşu ve Kaypakkaya”** konulu sempozyumda yer alan sunumların bir bölümüne bu sayımızda yer vermeyi uygun gördük. Aradan geçen 50 yılın ardından, '68 hareketine ve '71 devrimci kopuşuna hayat veren düşünce ve ideolojilerin, deneyim haznemizdeki öneminin ötesinde taşıdığı ideolojik-devrimci ruhun güncel olduğu düşüncesindeyiz.

Bugün tüm dünyada büyük çelişikler cereyan etmekte ve büyük değişimlerin işaretleri gözlemlenmektedir. Emperyalist gericilik ve faşist iktidarlar saldırılarını yoğunlaştırmış durumdadır. Bu saldırıların en temel iki ayağını ideolojik ve fiziki saldırılar oluşturmaktadır. Her iki noktada da hakim sınıfların önemli bir mesafe aldığını kabul etmek gerekir. Ancak emperyalizm ve faşizm için bir zaferden söz edemeyiz. Emperyalist-kapitalist sistemin yapısal ve güncel krizlerinin işçi sınıfı ve halkın çelişiklerini derinleştirdiği, emperyalistler arası rekabet ve çatışmayı kızıştırdığı bugünkü koşullarda asıl korku hakim sınıflara aittir. Bu korkuyu daha da büyötmek için devrimci teori ve pratiği daha da geliştirmek zorundayız.

Bir sonraki sayımızda buluşmak umuduyula...

PARTİZAN

ABD Egemenliği Aşınırken, Almanya ve Avrupa Birliği'nin Hesapları

“ Geldiğimiz noktada özellikle ABD'de temerküz eden güç dengesizliğinin dağılmaya başladığını; diğer emperyalist güçlerin bir yandan ABD'nin gerileyen başat güç olma durumuna yaslandığını diğer yandan ise Lenin yoldaşın belirttiği gibi bu başat emperyalist gücü zayıflatacak hamleleri sürekli ve sistemli bir şekilde ama "pazar alanlarını işgal etmeden" ve "barışçıl" biçimlerle hayata geçirdiğini görüyoruz.

Emperyalist güçler arasındaki rekabet ve savaşım, onun politik eğilimi olan şiddet ve gericiliği yeniden ve yeniden üreterek gerçekleşmektedir. Ekonomik saldırganlığı kapitalizmin tekelci ve çürüyen karakterine uygun olarak ezilen halklar ve uluslar üzerinde yıkıcı, kan emici bir sermaye ihracı ile hayat bulmaktadır. Emperyalizm sermayeyi yeniden gerçekleştirecek, onu sürekli mayalayacak şekilde pazar alanları bulmaya, yaratmaya kodlanmıştır. Ancak bunun için emperyalistler

arasında büyük bir zayıflatma mücadelesi kesintisiz sürmek zorundadır. Bu anlamda Lenin yoldaşın belirttiği gibi, *“emperyalizm için başta gelen şey egemenlik için çalışan büyük güçler arasındaki rekabettir, yani doğrudan doğruya kendisi için değil, ama rakipleri zayıflatmak, onların egemenliklerini sarsmak için de toprak ilhak edilmektedir.”* Emperyalist güçlerin rekabetinin karakteristiği birbirlerinin egemenliklerini sarsmak ve kendilerine pazar alanı yaratmak, sermayelerini özgürce ve dizginsiz bir şekilde gerçekleştirecekleri olanakları bulmaktır.

1990'larda Rus Sosyal Emperyalizmi'nin sosyalist maskesini çıkarması sonrası artık dünyanın tek kutuplu bir biçim aldığı, ABD önderliğinde Batı emperyalistlerinin mutlak egemenliğini kurduğu, yıkıcı ekonomik ve politik rekabetin sona erdiği yaygarası koparıldı. Dünya pazarının paylaşılmasına yönelik dinamiğin rekabet değil, uzlaşma olduğu; artık gerginliklerin ve çatışmaların değil işbirliği ve *“kazan kazan”* politikasının egemen olduğu ilan edildi. Buna yönelik yaygın bir propaganda yapılırken, küreselleşme politikasının ideolojik temelleri bu şekilde belirginleştirildi. Kuşkusuz bu durum işçi sınıfı, emekçiler ve ezilen uluslara yönelik bir kuşatmayla da birlikte gerçekleştirildi. Uzlaşmaya dayalı, sınıf işbirliğini kutsayan bir ideolojik, düşünsel yaklaşım geliştirildi. Bunun etkisi tüm devrimci, demokratik, ulusal kurtuluşçu hareketleri adeta sarıp sarmaladı.

Ancak oluşmuş emperyalist bloklaşma içinde bir yandan işbirliği ve tekellerin birleşmesi süreci örgütlenirken diğer yandan her emperyalist gücün diğer gücü zayıf düşürmeye yönelik mücadelesi, pazarlarını genişletme hamleleri de örtülü bir biçimde gerçekleşir. Emperyalist güçler arasındaki bu barışçıl ilişkiler ve ABD önderliğindeki dünya ekonomik sistemi uzun sayılacak bir süre boyunca görece *“sorunsuz”* bir şekilde devam etti. Dünya sistemine uymayan her rejim ya da her mücadele bu haydutlar çetesinin ortaklaştığı zeminde saldırganlığa uğradı. Güç ilişkilerine paralel pazarlar paylaşımına tabi tutuldu, herkes kendi gücüne göre payını aldı, buna *“razı”* oldu. Bu paylaşimleri belirleyen asıl güç ise hiç kuşkusuz ABD emperyalizmi oldu. Sermaye ve meta ihracı, enerji paylaşımları vb. hep bu güç ilişkileri içinde belirlendi ve paylaşım şekillendi. Bu birkaç on yıllık süreç esasta büyük karteller ve tekellerin çok uluslu yapısının daha fazla geliştiği, ulusal sermayelerinin daha fazla çok uluslu karakter kazandığı ve kaynaştığı bir dönemdir.

Emperyalist tekeller adeta ayak basmadık ve buna paralel olarak çöleştirmedik tek bir alan bırakmadılar. Ancak emperyalist güçler arasında rekabet hiç durmaksızın devam etti. Özellikle ekonomik alanda bu rekabetin tüm yansımaları kendisini gösterdi.

Geldiğimiz noktada özellikle ABD'de temerküz eden güç dengesizliğinin dağılmaya başladığını; diğer emperyalist güçlerin bir yandan ABD'nin gerileyen başat güç olma durumuna yaslandığını diğer yandan ise Lenin yoldaşın belirttiği gibi bu başat emperyalist gücü zayıflatacak hamleleri sürekli ve sistemli bir şekilde ama "pazar alanlarını işgal etmeden" ve "barışçıl" biçimlerle hayata geçirdiğini görüyoruz. Bir önceki sayımızda* Çin ve Rus emperyalistlerinin ekonomik ve politik alanda ABD emperyalizmi ile girdiği rekabete, yapılan hamlelere ve oluşan yeni tabloya değinmeye çalıştık. Bu noktada esas rekabetin bu güçler arasında sürdüğünü, bu güçler arasındaki gelişmelere bağlı olarak "barışçıl biçimle" yürüyen rekabetin-mücadelenin, "barışçıl olmayan biçime" dönme potansiyeli olduğunu belirtmekte fayda var. Nihayetinde bugün emperyalist kutuplaşma bu güçler arasında şekillenmekte ve oluşmaktadır. Dünyanın ve pazarların paylaşımının ve yeniden paylaşım dinamiklerinin bugün "barışçıl" yarın "barışçıl olmayan" biçimlerinin bu emperyalist odaklar üzerinden şekil alma olasılığının en güçlü olasılık olduğu tespit edilmelidir.

KABINA SIĞ(A)MAYAN ALMAN ÜRETİMİ VE SERMAYESİ

Ancak bunun yanında özellikle Almanya ve Fransa'nın lokomotifi olduğu Avrupa Birliği'nin de bir emperyalist güç olarak oyun sahnesinde yer aldığı, güç dengeleri içinde kendine ciddi olarak yer aradığı görülmelidir. Bu sayımızda AB ve özellikle Alman emperyalizmi ile ABD arasındaki çelişkilere ve aralarındaki mücadelelerin özgün karakterine odaklanmaya çalışacağız. Bu güçlerin bir önceki konum ve pazarda aldıkları payla beraber, siyasi dengelere karşıtlık oluşturarak yönelim belirlediği, bunu uzun zamandan beri örgütlediği bilinmektedir. Ancak son birkaç yıllık süreçte bu arayışa ivme kattıkları, daha cesaretli hamleler gerçekleştirdikleri gözden kaçmayacak kadar belirgindir. Çin

---

*Nisan 2018, Partizan 89. Sayı, "Keskinleşen Emperyalist Rekabet, İhtilafı Alanlarda Çatışma"

ve Rusya'nın, ABD karşısında ekonomik-siyasi-askeri olarak rekabeti tırmandıran, ABD egemenliğini sarsan girişimleri Almanya ve Fransa'nın arayışını, yönelimini belirleyen faktörlerden biridir. Ancak daha da önemlisi 2008 ekonomik krizinde en az zayıyla çıkan bu güçlerin bu süreçten bugüne sermaye birikiminde, ticari ilişkilerde sağladığı avantajlardır. Her ne kadar bu durumun politik alana yansması daha zayıf olsa da süreçte güçlenen ve pazar payını arttırma iştahı gelişen bir durum oluşmuştur.

Alman emperyalizminin özellikle ekonomik alanda katettiği gelişim dikkate değerdir. Adeta bir üretim canavarı olan Almanya 2008 ekonomik krizini en güçlü şekilde atlatan ülke konumundadır. Bunda yoğunlaşan üretimi, ürettiği mallara artan taleple ihracat gücünün pekişmesi, kamunun sürekli ve kararlı şekilde fazla verme durumu ve istikrarlı politik yönetimi belirleyicidir. Özellikle bu durum sermaye ihracında da bir artış sağlamıştır. Almanya bugün yıllık 1 trilyon 180 milyar euro ihracatla emperyalist güçler içinde Çin ve ABD'den sonra 3. sıradadır. Ancak Almanya'nın ihracat-ithalat dengesinde ihracatın fazla vermesi, onu emperyalist rakipleri karşısında daha güçlü bir ticari partnere çevirdiği gibi sermaye birikim olanaklarının da genişlemesini sağlıyor. İhracat fazlası demek emperyalist ülke için daha fazla biriken sermaye, var olan pazarların dar gelmesi ve ihraç edilen sermayenin egemenlik kuracağı yeni koşulların sağlanması anlamına gelmektedir. Bu biriken sermayenin bir kısmını iç yatırıma yoğunlaştırarak üretime dayalı sermaye yapısını güçlendiren Almanya, gelinen noktada sermaye ihracında iştahı Çin'den sonra en kabarıktır.

Almanya'nın son yıllarda ekonomik alanda ABD'ye karşı kazandığı avantajlı çıkış trendi, hiç kuşkusuz en başta ABD emperyalizmini rahatsız etmektedir. Özellikle ihracat fazlası vermesine yönelik ABD emperyalizminin sert uyarıları söz konusudur. Birbirine zincirle bağlı ekonomik sistemlerdeki dengeyi bu durumun bozacağına yönelik IMF uyarılarına rağmen, Alman emperyalizmi ekonomik dengelerinde değişim yaratacak "tedbirler" alma ihtiyacı duymamıştır. Bu noktada özellikle **Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması** (TTİP) örneğinde olduğu gibi onlarca trilyon dolarlık anlaşmanın Almanya lehine yeni fırsatlar sunma olasılığına karşı ABD bu anlaşmayı ağırdan almıştır. Trump ile birlikte ise bu anlaşmanın askıya alınması tartışması başlamıştır. Bunun

yanında yine ABD'nin gümrük duvarlarını yükseltmesi ve "ticaret savaşı" başlatacağına dair beyanları birçok nedenle birlikte aynı zamanda Almanya'nın yakalayacağı yeni fırsatlardan duyulan kaygılardan ileri gelmektedir.

YANKİ'NİN SULTALIK DÖNEMİ, OLUŞAN KONSENSÜS

2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası ABD emperyalizmi, dünyada emperyalist-kapitalist sistemin ve ekonomik-siyasi-kültürel-ideolojik tüm "değerler" silsilesinin örgütlenmesi, yayılması ve egemenlik kurmasında birincil ve belirleyici güç konumunda olmuştur. Savaştan yenik çıkan Avrupa emperyalistlerinin (fiilen yenilen Almanya ve İtalya dışında Fransa ve İngiltere de gerileyip egemenlik alanlarını ve önderlik konumlarını kaybetmişlerdir) özellikle Avrupa'da ciddi güç haline gelen proleter önderlikli demokratik ve sosyalist devrimlerin etkisi ve korkusu ile savaşın yarattığı üretici güçlerdeki tahribatın en fazla bu kıtada gerçekleşmesi sonucunda bu güçler için ABD önderliğine mahkum kalma durumu oluşmuştur. ABD bu avantajı genç ve dinamik sermaye yapısı, okyanus ötesi coğrafi konumlanışı ile yarattığı doğal güvenlik duvarı, büyük bir savaş makinası haline gelmiş askeri avantajı ve yeni sermaye birikim ve sömürgeleştirme politikalarının yaratıcı uygulayıcısı olmasıyla değerlendirmesini bilmiştir. Gücünü sürekli pekiştirmiş, Batı emperyalist sisteminin mutlak önderliğini tüm dünyayı adeta kuşatarak sağlamayı başarmıştır.

ABD önderliğindeki ittifak ekonomik, siyasi ve askeri kurumlarla ete kemiğe bürünmüştür. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya gibi emperyalist devletlerin ABD'nin arkasına sıralandığı oldukça komplike, gelişkin ve çok yönlü bir bloklaşma sağlanmıştır. Bu sitemin Doğu Asya'daki temel ittifakı ise Japonya olmuştur. Bu bloklaşma çoğu kez "batı emperyalizmi" olarak tek bir kavramla ifade edilmektedir. Kuşkusuz bu emperyalist blok sorunsuz değildir. Bu blok içinde de güçlü bir emperyalist rekabet vardır. Ancak bu bloğun onlarca yıla yayılan yapısındaki en temel şey politik, ekonomik ve askeri sorunlarda hızla ortaklaşmalarıdır. 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası *Sosyalist Blok*'un saflaşmayı sağlayan bir "tehdit" olması; daha sonrasında modern revizyonizmin bu blokta egemenliğini kurması ve sosyal-emperyalist nitelikleriyle pazar hakimiyeti kurma mücadelesi bu saflaşmayı 90'ların başına kadar

devam ettirmiştir. Kuşkusuz bu saflaşmada ABD'nin ekonomik ve askeri olarak blok içindeki diğer emperyalistlerle arasındaki güç ilişkileri de belirleyicidir. Zira ABD söz konusu emperyalist güçlerin askeri olarak jandarmalığına soyunurken, ekonomik gücü ve demografik avantajıyla da bu güçlerle arasına ciddi mesafe koymayı başarmıştır. Bu blokta tüm emperyalistlerin ekonomik büyüklüğünün toplamı ABD emperyalizmine ulaşamayacak düzeyde kalmıştır. ABD'nin dünyayı kuşatan sermaye, askeri ve politik gücü tüm ilişkilerin belirlenmesinde tartışmasız diğer güçlerin ABD'yi 'önder' olarak kabul etmesini getirmiştir.

1990'larda Rus Sosyal Emperyalizmi'nin "sosyalizm" maskesini indirerek "batı emperyalizmi" ile geçici de olsa rekabette havlu atması, Demokratik Almanya'yı Federal Almanya'nın yutması ve gerçekleşen birleşme, Avrupa Birliği politikasının bu gerçeklik içinde yeniden yapılandırılması ve ekonomik topluluktan politik bir topluluğa doğru evrilmesi ile oluşan yeni dengeler dünyayı yeni bir sürece evirmiştir. Bu süreçte ABD gücünün zirvesinde ve yenilmez bir emperyalist güç olarak ilan edilmiştir. Tüm "batı kapitalist değerleri"nin mutlak önderi, tayin edici ekonomik ve askeri gücü olarak konumlanmıştır. Bu süreç, Almanya'nın da nüfusunu ve ekonomik etkinlik alanını en önemlisi de pazar alanını genişleterek çıktığı süreçtir. Ancak hala temel yönelimi, planlamaları ve pazar dağılımlarını ABD belirlemekte ve yönlendirmektedir. Buna dair diğer emperyalist güçlerin uzun süre esasta belirgin bir itirazları söz konusu olmamıştır. Çünkü güç dengeleri değişmek bir yana ABD lehine pekişmiştir.

Burada belirtilmesi gereken bir yön vardır. ABD için batı emperyalist blokta asıl ve belirleyici ittifak güç her zaman İngiltere olmuştur. Diğer emperyalist güçler ise sürekli güç toplama gayretinde olmuş, bu blok içinde etkinlik kurarak emperyalist çıkarlarının daha ileri düzeyde gerçekleşmesini amaçlamış ve ABD'nin bir şekilde zayıflatılmasını içeren mücadeleler içerisine girmiştir. Özellikle Fransa'nın bu girişimleri süreç boyunca hiç eksik olmamıştır. Yani bu blokta emperyalist rekabet kesintisiz bir biçimde sürmüştür. Bu barışçıl mücadele ittifak ilişkilerini zedelemeyen, ABD'nin önderliğini kabul ederek gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Batı emperyalist blokunda egemenlik mücadelesi, rakiplerini zayıflatma ve güçten düşürme savaşımı hiçbir zaman durulmamış, eksik olmamıştır.

YANKİ'DE "YAŞLILIK" BELİRTİLERİ

2000'lerle birlikte ABD emperyalizmi önderliğinde, adına "küreselleşme" denilen ve emperyalist tekellerin dizginsiz ve sınırsız bir şekilde ezilen halkları ve ulusları sermayenin ahtapot gibi kolları arasına alıp, iliğine kadar sömürdüğü süreç yani sermayenin tatlı kar dönemi bir tıkanma sürecine girdi. Bu hem politik hem de ekonomik anlamda kriz alametleri taşıyan bir tıkanma olarak kendisini gösterdi. Emperyalizmin "politik olarak genelde şiddet ve gericilik eğilimi" taşıyan karakteri ise "tek kutuplu dünyaya" geçildiğinin ilan edildiği dönemde de kesintiye uğramaksızın devam etti. Doğu Asya, Orta Asya, Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika'da emperyalist saldırganlık ve şiddet politikası; sistemleri dizayn etme, kendi zincirine daha güçlü bağlama hedefi ve emperyalist güçler arası rekabetin bir sonucu olarak hayat buldu. ABD emperyalizmi ise bu saldırgan politikanın baş aktörü olarak rolünü oynadı. Saldırganlık ve şiddet olmaksızın kendini yeniden üretmesi imkansız olan emperyalizm aynı zamanda pazarların yeniden paylaşımı, paylaşımın pekiştirilmesi ve sağlamlaştırılmasını da içeren bir saldırganlıkla bu süreci ele aldı. 2001 İkiz Kuleler Saldırısı sonrası, ABD kurulu dünya sisteminin kendi lehine daha güçlü pekişmesi için diğer emperyalistleri de kendine boyun eğdirecek büyük bir hamle başlattı. Tüm dünyaya "ya yanımdasın ya da karşımdasın" mesajı vererek özellikle her zaman kendisi için tehdit olan Rusya'yı daha güçlü kuşatma ve Doğu Asya'dan Ortadoğu'ya ve Afrika'ya uzanan coğrafi kuşağı sistemine en güçlü şekilde entegre etme amacı taşıyan askeri, politik ve ekonomik saldırganlık sürecini başlattı. Afganistan ve Irak işgalleri ile söz konusu gövde gösterisi kristalize oldu. Bu tek taraflı ve tek merkezli güçle yönetme ve tüm süreci belirleme politikası karşısında diğer emperyalist rakiplerinin politikası boyun eğme biçiminde olsa da ABD arkasına dizilerek bu durumu pastadan payına düşen dilimi büyütme hesaplarına dönüştü. Ancak bu hamle ABD egemenliğindeki ekonomik ve politik sistemin krizine çare olmadı. Güç kaybeden ve bu kaybı saldırganlıkla tersine çevirmeye çalışan ABD kan kaybını durdurmayı başaramadı.

ABD emperyalizmi "ya bendensin ya düşmansın" politikası ile istediği sonuçları elde edemedi. Zira Ortadoğu (Irak) ve Asya'da (Afganistan) askeri ve politik müdahaleleri direniş duvarına çarptı, 2004'te Rusya'nın etrafını kuşatan turuncu ve renkli devrimler kısa sürede fiyaskoya

dönüştü. Daha sonrasında Gürcistan'a Rusya'nın askeri müdahalesini sadece seyretmek zorunda kaldı. Obama'nın gelişi ile tek merkezden ve tek taraflı kararlar alarak tüm diğer emperyalistleri buna mecbur kılma politikası "ittifak güçlerle" ve "diyalog zemininde" yani "yönetişimle" kararları şekillendirme politikasına dönüştü. ABD'nin dünya sistemindeki egemenliğinin aşınması süreci 2008 krizinin merkez üssü olması ve krizin tüm dünyayı sarması, ABD'nin bu krizden en fazla etkilenen emperyalist güç olmasıyla boyutlandı.

Bu süreç özellikle Çin ve Rusya ittifakının derinleşerek geliştiği, birinin ekonomik diğerinin politik-askeri alanda ABD'nin artık belirlediği kurullarla değil kendi kuralları ile daha fazla hareket kabiliyeti edindiği bir süreci de içermektedir. Bu durum Almanya-Fransa ittifakının Batı bloku içinde daha fazla güç kazanması şeklinde yansımaları bulmuştur.

AB EMPERYALİSTLERİNİN CESARETİ VE HOMOJEN AVRUPA BİRLİĞİ ARAYIŞI

Son beş yıllık gelişmeler ise emperyalistler arasındaki gerginliğin ve çelişkinin, özellikle Batı blokunda işlerin daha fazla karıştığı, çok yönlü güç merkezli arayışın daha açıktan dillendirildiği ve örgütlendiği bir süreç olarak ilerlemektedir. Almanya-Fransa bloku Avrupa Birliği sınırlarını sürekli genişleten bir yönelim izlerken, Almanya'nın 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası yenik ülke olarak maruz kaldığı askeri-politik sınırlamalar hukuki olarak ortadan kalkmış ve bu açıdan Almanya'nın bağımsız askeri güç oluşturma koşulları daha elverişli hal almıştır. Özellikle Avrupa Birliği'nin ekonomik birlikten politik birliğe doğru evrilmesi ve uzun zamandır da kendi güvenliğini sağlayacak askeri birliği oluşturma arayışı daha fazla hız kazanmıştır. Ancak AB projesi içindeki çelişkiler, ABD'nin bu birliği kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirme mücadelesi, ciddi sayılabilecek düzeyde karşılık bulmaktadır. Avrupa Birliği içinde ABD'nin sadık ittifakı İngiltere AB sürecinin Almanya ve Fransa'nın istediği biçimde şekillenmesinin önünde en önemli engellerden biri olarak çıkmıştır. İngiltere'nin ortağının ve kendisinin istediği biçimde süreci şekillendirmesinin zorlukları, Almanya-Fransa ittifakının hedef ve amaçlarını mümkün mertebe akamete uğratabilecek bir pozisyon almasını getirmiştir. Bu bağlamda ABD yine sadık uşağı faşist Türk devletini de AB içinde konumlandırarak elindeki kartları güçlü tutmak istemiştir.

Ancak Almanya-Fransa bloğunun birçok nedenle birlikte Türkiye'nin ABD'nin AB içindeki "Truva atı" rolünü de kabul etmediği görülmüştür.

Gelinen noktada AB içindeki kriz İngiltere'nin Brexit (AB'den çıkma referandumu) ile Almanya ve Fransa'ya vermeye çalıştığı ayar ve bu ayarın dengesinin fazla kaçması ve sandıktan AB'den çıkma kararı ile sonuçlandı. Kuşkusuz İngiltere, Almanya ve Fransa'nın AB'ye tam uyum dayatmasına karşı "halk desteği"nin yeterli olmadığına dair bir argümanla zaman kazanmak istemiştir. Bu bağlamda referandumda az bir farkla AB yolunda devam sonucunu çıkararak, sürdürmekte olduğu politikaya bu şekilde bir destek güç oluşturma hesabı yapmıştır. Ancak çıkan sonuç referandumu düzenleyen hükümetin de sıkışmasına neden olmuştur. Bu kısmi bir politik krizle Başbakan Cameron'un gidişini getirmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken Almanya ve Fransa'nın bu sonuç karşısında adeta fırsat kollayan tutumlarıdır. Derhal İngiltere'nin AB'den çıkacağı sürecin örgütlenmesini talep etmiş ve hızla meselenin sonuçlanmasına odaklanmışlardır. Almanya ve Fransa'nın, İngiltere'nin ortak para birimine dahil olmaması, mal-hizmet dolaşımı ve seyahat serbestliğine getirdiği sınırlamalar ve AB ile politik-ekonomik uyumsuzluğu ile AB sürecinin daha fazla parçası olmasını istemediği açıktır. Ancak daha da önemlisi Almanya ve Fransa'nın, ABD sözcülüğü işlevi gören, ABD'nin AB politikalarının taşıyıcı ögesi olan İngiltere'den bu vesileyle kurtulmak istemesi durumu oluşmuştur. Bu tablo Almanya ve Fransa'nın tolere edeceği bir politik krizdir, ABD-İngiltere ikilisinin ise istemediği bir durumdur. Her ne kadar bu tercihi İngiltere yapmış olsa da beklediği sonuç bu değildir. AB'nin "üzerinde yükleri" atarak yeni yönelimini daha güçlü şekillendirmesi durumundan bahsetmek mümkündür. Bu anlamda daha homojen bir birlik sağlama adımlarında daha kararlı adımlar atılmaktadır.

Almanya ve Fransa ikilisinin "AB projesi çöktü" yaygarası içinde hem ittifaklarını derinleştirdiği hem de AB'nin ekonomik-politik-askeri bir güç olması için daha atak hale geldiğini vurgulamak gerekmektedir. Bir yandan Rusya ile "Kuzey Akım 2" gibi büyük çaplı enerji anlaşmaları, ortak ticari anlaşmalar ve politik meselelerde kurulan diyalogla kendi dinamiklerine dayanan planlamalar söz konusuken diğer yandan ABD'nin NATO üzerinden askeri harcamaları artırma talebine karşı ilgisizlik göstererek kendi özgün askeri oluşumları için zemini ve

olanakları yaratmaya odaklanmaktadır. Ortadoğu'da her ne kadar ABD'nin çizgisinde kendini şekillendirse de İran'la nükleer anlaşmada ABD ile keskin bir karşıtığa doğru ilerleyen politik tutumlar almaktan çekinmemektedirler. ABD'nin bölge politikasındaki her tıkanma Almanya ve Fransa için bu alanda yeni girişimler, güç olma mücadelesine odaklanma biçimine bürünmektedir. Bu bağlamda Türkiye ile kurulan ilişkiler, Körfez ülkeleri, Ürdün, İsrail politikası ve İran yönelimi belli açılardan ABD ile ciddi çelişkileri barındırmaktadır.

TRUMP'LU ABD'Yİ ZAYIFLATMA HAMLELERİ

AB'li emperyalistler ve özelde Almanya, ABD Başkanlığı'na Trump'un gelmesiyle birlikte çelişkileri daha keskin ve net ifadelerle dile getirmeye başlamıştır. Trump'un var olan ve dillendirilmeyi bekleyen çelişkilere zemin sunan politik özellikleri bu emperyalist devletleri cesaretlendiren faktörlerden biridir. Yoksa Trump politikalarıyla bu çelişkilerin ortaya çıkması söz konusu değildir. Trump ırkçı, kadın düşmanı, saldırgan, lümpen, seviyesiz, popülist yapısıyla dünyada tepki çeken özelliklere sahiptir. Onun bu yapısı Batı emperyalistlerinin "demokratik" değerler dediği ölçülerin "dışındadır". Bu anlamda politik mücadelede bu özellikleri taşıyan liderle karşıtlık oluşturmak, o değerler üzerinde kamuoyu desteği sağlamayı kolaylaştıran bir faktördür. Almanya ve Fransa tam da ABD ile olan çelişkilerini bu zeminde dile getirmekte ve kendi politik hedefleri için yol almakta ve rakip emperyalist gücü bu yolla hırpalamaya çalışmaktadır. Çelişkileri Trump'a ve Trump'un tarzına mal etmek oluşan tabloyu gözden kaçırmak olacaktır. Ki Trump'un tarzı esasında ilişkilerin göreceği zararı asgari düzeyde tutmaya da hizmet ediyor. ABD'nin Avrupa Kara Kuvvetleri Eski Komutanı Hodges basına verdiği mülakatta bu durumu "*tarz işin bir parçası ama işin iç yüzü bundan çok daha kötü*" diyerek bir gerçeğe parmak basıyor. Ama Trump'un AB emperyalistleri için büyük bir avantaj olduğu gerçeği de bir kenara not edilmelidir.

İşin asıl yüzü ise artık Almanya ve Fransa'nın ABD'nin tek yanlı politikalarının, tek taraflı kararlarının ve pastadaki payın paylaşımındaki "patronluğunun" değişmesini istemesidir. 2017'den itibaren ABD politikalarına hiç olmadığı kadar muhalif tutum takılmakta ve sürekli bir şekilde güvensizlik ifade edilmektedir. Merkel son seçim

kampanyasında ABD'yi kastederek "başka ülkelere güvenilebilecek zamanların geride kaldığını" ve "Avrupa'nın kaderini eline alması gerektiğini" açık bir şekilde ifade etti. Kuşkusuz bu bir seçim propagandası esnasında söylendiği için kitlelere yönelik popülist bir söylem olarak değerlendirilebilir. Ancak hiç de öyle bir durum değildir. Zira aynı Merkel yıllar önceki seçim konuşmalarında "en yakın dost", "sağlam müttefik", "derin dostluk" gibi kavramları kullanmaktaydı. Ki Hristiyan Demokratlar Birliği bu kavramları son seçim programından çıkararak ABD'yi Almanya için Avrupa dışındaki "önemli ortağı" olarak daha hafif ve sıradan bir kavramla tanımladı.

Ancak Almanya'dan yükselen çatlak sesler, ABD karşıtı söylemler son yıllarda dozunu artırarak sürmektedir. ABD ile ittifakın yararlılığı tartışması güçlü bir şekilde yapılmaktadır. 2018 seçimlerinden önce Almanya Dışişleri Bakanı olan Sigmar Gabriel, Berlin Dış Politika Forumu'nda (2018) "Giderek Rahatsızlaşan Bir Dünya İçerisinde Avrupa" başlığı altında yaptığı konuşmada ABD'nin kendilerini artık bir müttefik olarak görmekten ziyade bir rakip olarak gördüğünü belirterek "ABD'ye bağımlı kalınmaması" ve Avrupa'nın "kendi konumunu belirlemesi gerektiğini" belirtti. Sorunun Trump'tan kaynaklanmadığını ve daha derin olduğunu ise şu sözlerle dile getirdi: "Trump gitse bile artık ABD ile ilişkiler hiçbir zaman eskisi gibi olamayacak." Bu durum ABD ile Almanya ve AB arasındaki çelişkilerin ne düzeyde derin ve sürekli gerginlik üreten bir eğilimde olduğuna işaret etmektedir.

Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas ise Mayıs ayında ABD'nin İran'la nükleer anlaşmayı tek tarafı olarak iptal etmesine karşı Washington'a karşı daha sert politika izleyeceklerini ifade etti. ABD tarafından tek tarafı alınan her kararın Almanya ve ABD arasındaki ilişkileri zehirlediğini belirtti. Daha öncesinden de ticaret ve iklim anlaşmalarının ABD tarafından tek tarafı olarak bozulmasına karşı Merkel: "Bu durum uluslararası düzene duyulan güveni zedeliyor. Çok taraflılık gerçek bir krizde. İşimize gelmediğinde uluslararası düzeni umursamaz ve aklımıza eseni yaparsak bu, dünya için kötü bir haber olur" diyerek tepkisini ortaya koymuştu. Dışişleri Bakanı Maas, Almanya'nın artık sadece ABD'nin belirlediği kurallardan memnun olmadığını ise şu sözlerle dile getiriyor: "Konuşmaya, müzakere etmeye ve gerektiğinde çıkarlarımız için mücadele etmeye hazırız."

Dışişleri Bakanı Heiko Maas Ağustos 2018'de Alman Büyükelçiler Konferansı'nda ise açıklamalarını biraz daha sertleştirmeyi tercih etti. ABD'ye karşı dış politikalarında yeni ayarlamaların gerekli olduğunu vurgulayan Maas, "Avrupa ile ABD arasındaki ilişkiyi bilinçli, eleştirel ve özeleştirisel bir şekilde gözden geçirmenin zamanı geldi" diyerek "çok taraflı yeni ittifak arayışını" gerekli gördüklerini belirtti. ABD'ye artık eskisi kadar güvenmediklerini belirten Alman Dışişleri Bakanı "ABD'nin önceden bizimle paslaşmadan ve belirsiz nedenlerle uyguladığı yaptırımlar Avrupa'yı da etkiliyor. Rusya, Türkiye ve Çin'e uygulanan ve belki de ileride diğer ortaklarımıza uygulanabilecek yaptırımlar nedeniyle ABD'ye tepki göstermeliyiz. Ticari, ekonomik ve mali alanlarda Avrupa'nın özerkliğini ve bağımsızlığını koruması gerekiyor" diyerek çıtayı bir kat yukarı çekmiştir.

Bu beyanlar ve yaklaşımların benzeri Fransa tarafından da sıklıkla ve üst düzeylerde dinlendirilmektedir. Ağustos 2018'de Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron kendi büyükelçileri ile yaptığı bir toplantıda "Avrupa güvenliği sağlamak için ABD'ye güvenemez" diyerek kendi güçlerine dayanmak ve daha fazla sorumluluk almak gerektiğini ifade etti. Macron güçlendirilmiş Avrupa egemenliğinin, güvenlik ve savunma sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ve bunun Rusya vb. güçlerle görüşmeler yoluyla yapılması gerektiğini ifade etti. Bu çıkışların her birisi AB emperyalizminin artık ABD ile olan ilişkilere yeni tanımlarla ve yeni biçimlerle şekil verme arayışının göstergeleridir. Bu artık kapı ardında, kulislerde, satır aralarında okunan değil açık ve kamuoyuna yapılan beyanlarda dillendirilmektedir.

BATI BLOKUNDA ÖNDERLEŞME, EŞİTLENME KAVGASI

AB ve özellikle Almanya-Fransa ittifakının bir emperyalist blok olarak ABD ile olan çelişkileri henüz bir kutup oluşturma düzeyinde değildir. Dünyadaki gelişmeler, ekonomik ve politik krizin bölgesel ölçekli yürüyen karakteri ve yapısı, bu bağlamda düne kadar ABD'nin önderlik ettiği dünya sisteminin gerileyen ve yer yer çözülme sinyalleri veren yapısı emperyalist güçler arasındaki çelişki ve rekabeti de derinleştirmektedir. Kuşkusuz tarihsel bir blok olan Batı emperyalizmi arasındaki iç rekabet ve mücadele de bundan bağımsız değildir. Bu çelişkinin niteliği tartışmaya mahal vermeyecek şekilde emperyalist güçler arasındaki

çelişki olarak tanımlanmalıdır. Bu temelde ilerlemekte, şekil almakta, keskinleşmektedir. Ancak bu çelişkinin bugün aldığı biçim ve düzeyin ne olduğu oldukça önemlidir. Gerginliğin ve mücadelenin büründüğü politik muhteva, mücadelenin ittifak güçler arasında kopuşlara yol açıp açmayacağı gibi meseleler çok önemli yerde durmaktadır. Bu temelde Almanya-Fransa blokunun ABD ile olan gerginliğinin nedenlerine değinmekte fayda vardır.

Hemen belirtelim ki var olan çelişkilerin, bu emperyalist güçlerin kurduğu ittifakın bugün ana hatları belirginleşmiş ve farklı kutuplarda çıkarlarını gerçekleştirmeye odaklı bir noktaya evrilmesi kolay değildir. Zira gerek çok uluslu tekellerin kaynaşması, gerek ABD'nin hala devasa düzeydeki gücü ve olanakları, Almanya-Fransa ittifakının gücü ve kendisini örgütlenme düzeyi henüz çelişkinin bir kutuplaşma şeklinde sonuçlanacağına dair işaretleri içermemektedir. Dünya sisteminin olabildiğince kaynaştığı, sermayelerin iç içe geçtiği, karşılıklı bağımlılığın en üst düzeyde seyrettiği bu koşullarda AB ve ABD ilişkileri sıkı bağını koruyacaktır. Ancak bir önceki sürece göre daha fazla çözülme yaşanacağı, mücadelenin keskinleşeceği de kesindir.

ABD hala ekonomik ve askeri olarak tüm belli başlı emperyalist güçlerin toplamı kadar başat emperyalist bir güç konumundadır. Bu bağlamda kurulu dünya sisteminin liderliği halen ABD'dedir. Özellikle AB ile ekonomik ve askeri düzeydeki ilişkileri oldukça gelişkindir. Hala AB için en önemli tehdit Rusya'dır. Ukrayna'da yaşanan mücadelede AB bunu bir kez daha iliklerine kadar hissetmiştir. Bu anlamda da ABD'ye bu yönüyle fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır. ABD'nin bugün sadece Almanya'da 30 bin kişilik askeri gücü ve birçok askeri üssü vardır. Hala Avrupa'nın jandarması ve hamisi konumundadır. Aynı şekilde Avrupa da ABD için hayati derecede önemlidir. ABD'li yetkililerin belirttiği gibi Almanya ABD'nin istihbarat üssü konumundadır. Tüm Avrupa'yı, Rusya'yı ve çevresini Almanya'nın sunduğu olanaklarla, onlarla kurduğu işbirliği ağıyla kontrol etmekte ve konumlanışını buna göre gerçekleştirmektedir. Yine ekonomik ilişkiler de aynı şekilde olabildiğince güçlü bir bağımlılığı içermektedir.

Hakeza esas düşman olan Rusya-Çin bloğuna karşı gerek ABD gerekse de AB emperyalizminin hala en büyük ihtiyaç duyduğu şey NATO'dur.

NATO bugün bir önceki süreçte olduğu kadar güçlü değildir. İçinde birçok çelişki ve çatışma yaşayan bir güçtür. Bu durum özellikle NATO'nun caydırıcı etkisini zayıflatmaktadır. Ki Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi, Ukrayna'yı askeri müdahale ile bölünme sürecine sokması, Suriye'de NATO güçlerinin istediği sonuçları elde etmesini engellemesi ve NATO'nun bunun karşısında hamlesiz kalması NATO güçleri içinde çatlaklardan ileri geldiği gibi bu durum çatlakların büyümesine de neden olmaktadır. Bu gerçeklik NATO güçlerini bir yandan rahatsız ederken diğer yandan yüz yüze kalınan çelişkilerde her birinin politikası ve çıkarlarının değişkenliği onun etkin ve etkili olmasını engellemektedir. Bu yüzden son NATO toplantıları esasta iç sorunların yüzeye vurduğu, açıktan tartışıldığı bir içerikte geçmektedir. NATO'nun iflas ettiğini söylemek gerçekleri söylememek olacaktır. Ancak NATO'nun eski güç ve kudretinde olmadığı, çözümlenin ve sorunların artarak devam ettiği gerçekçi bir tespit olacaktır. Hala emperyalist dünya sisteminin güvenliği açısından rolü olan, ihtiyaç duyulan bir birlik olma özelliği söz konusudur. Bu bağlamda ABD ve AB çelişkilerini de bir iç çatışma ve gerginlik kategorisinde değerlendirmek, ittifaklar arası ilişkinin yeni bir denge arayışı olarak görmekte fayda vardır.

Almanya Batılı emperyalist blok içinde dengelerin yeniden kurulmasını arzulayan, ABD'nin tek taraflı süreç belirleme ve yön çizme politikasından vazgeçmesi mücadelesini tırmandırmaktadır. Bu mücadele aynı zamanda bu bloğa önderlik etme meselesidir. Bugün güç ilişkileri, gelişen ve gerileyen güçler dengesi Almanya ve AB'yi daha cesur kılmaktadır. Gerileyen ABD'yi sıkıştırmak istemektedirler. Ancak burada önemle vurgulanması gereken nokta ABD'nin var olan gücünü sürekli lehine olacak şekilde tek yanlı kullanması, gerileme sürecine karşı daha saldırgan ve agresif olması, AB ve Almanya'yı bu hamlelere itmektir. ABD var olan statükoyu koruyarak gerilemeye çare bulamayacağını bilmektedir. AB ve Alman emperyalizmi ise gerileyen gücün daha fazla avantaj kazanmasına olanak sağlayacak girişimlere yol vermeme konusunda karardır. Tam tersine bu durumu kendisi için bir avantaj olarak görmektedir.

Özellikle Trump'un ve ABD'nin artık "batı değerlerinin taşıyıcı" ögesi olmaktan çok bu değerleri riske atan bir siyaset izlediği propaganda edilerek ideolojik-kültürel destek oluşturma çabası söz konusudur.

FDP'nin (Almanya Liberal Partisi) Lideri Christian Linder ABD ve Trump'a saldırırken tam da bu değerler üzerinden saldırmaktadır. Linder, Trump'un seçilmesiyle, batıyı ayakta tutan bütün değerlerin tehdit altına alındığı ve "piyasa ekonomisi, hukukun üstünlüğü, demokrasi ve buna benzer değerlerimiz risk altındadır" açıklamasında bulundu. Bu tür halkla ilişkiler söyleminin karşılığı oldukça güçlüdür. Bu aynı zamanda rakibini zayıf karnından vurma biçimidir.

Gelinen noktada Alman emperyalizmi ve AB daha adil bir güç dengesi istemektedir. Daha adil ilişkiler ve yürünecekse ortak bir yol, eşitler arası bir ilişki ve hukuk oturtmaya çalışmaktadır. ABD'nin liderliği ve gücünün bu derece sorgulanması ve eşitliği sağlayacak ilişkiler tanımı hiç kuşkusuz ABD'yi daha fazla saldırgan hale getirecektir. ABD emperyalizmi daha güçlü sadakat istemektedir. Hem batı emperyalist bloğundan hem de bağımlı yarı-sömürge ülkelerden... Bunu yeniden ve daha güçlü tesis etmek için her yolu denemekten ve her yola başvurmadan geri durmayacaktır. Ancak bunun çelişkileri daha fazla derinleştirmesi kaçınılmazdır.

YARI-SÖMÜRGELELERLE GERGINLİK, FLÖRT VE DAHA FAZLA BAĞIMLILIK YARIŞI

Bu bağlamda emperyalizme bağımlı devletlerle emperyalist güçlerin kurduğu ilişkilerde yeni sorunlar ve çelişkiler yaratacaktır. Örneğin ABD'nin Türkiye ile olan son gerginlikleri, dolar kurundaki hareketlilik ve ekonomiye yansımalarında Almanya ve AB Türkiye'ye zımnî destek verir bir politik konumlanış almaktan çekinmemiştir. ABD ile TC arasındaki ilişkilerin gerginleşmesini kaşıyan, kendisine bu alanda daha fazla egemenlik yaratmaya çalışan bir fırsat olarak durumu değerlendirmişlerdir. Ki bu ortaya çıkan her çelişkide kendisini gösterecektir. Bu durumun emperyalistlerin yarı-sömürge ülkelerle olan ilişkilerinin politik-ekonomik biçimine, bu alanlarda yeni egemenlik ilişkileri kurma mücadelesine de doğrudan yansımaları olacaktır. Bu bağlamda emperyalistler arası çelişki ve çatışmanın derinleşmesi, boyutlanması ve çeşitlenmesi yarı-sömürge ülkelerde egemen sınıflar arasında yeni çatışma ve gerginlik alanlarının doğması, bu çatışmaların daha fazla keskinleşmesi anlamına gelecektir. Zira her emperyalist güç kendi çıkarlarını gerçekleştireceği egemen sınıfı palazlandırma, onun

siyasi temsiline daha fazla güç biriktirme olanaklarını zorlayacaktır. Bu durum yarı-sömürgeler için kısmi anlamda emperyalistler arası çelişkiye dayanarak kendi çıkarlarını daha fazla gerçekleştirme olanağı sunacak ve emperyalist güçlere çok yönlü ve daha derin bir bağımlılık ve bu anlamda toplumsal düzenin daha da çürüdüğü yeni durum oluşması anlamına gelecektir. Politik krizlerin bu ülkelerde daha güçlü yaşanması, emperyalist odakların iç politik arenaya doğrudan ve daha çok müdahil olması koşullarının olgunlaşması da demektir.

Henüz Batılı emperyalist blok içinde de genel olarak tüm emperyalist güçler arasındaki ilişkilerde de güçler dengesi değişmiş değildir. Bunun altını çizmekte fayda vardır. Zira oluşan bloklar ve su yüzüne çıkan çelişkiler birçok kesimi "paylaşım savaşı" tespitlerine götürmektedir. Elbette biliyoruz ki emperyalistler arası paylaşım mücadelesi bir olgunluğa ulaştığında barışçıl olan biçimler barışçıl olmayan biçimlere evrilir. Lenin yoldaş "dünyanın paylaşılmasının ve yeniden paylaşılmasının, barışçıl paylaşmadan barışçıl olmayan paylaşmaya ve tersi bir duruma geçişin örnekleri değil midir?" diye sorarken emperyalizmin bir gerçekliğine işaret etmektedir. Ancak Lenin yoldaş aynı eserinde, "(...) güçler dengesi bir kez değiştikten sonra, kapitalist düzende çelişkileri zordan başka çözecek bir şey var mıdır?" diyerek, zorun güç dengelerinin değişimine güçlü şekilde bağlandığını işaret etmektedir. Henüz emperyalistler arasında güç dengelerinde zora yönlendirecek bir değişim söz konusu değildir. Bu bir olgudur. Bu güç dengelerinin değişimi için kıyasıya bir mücadele ve savaşım söz konusudur. Bunun da bir süreç işi olduğu açıktır. Fakat gerginliklerin bölgesel ölçekli askeri mücadeleler ve yoğunlaşmış politik mücadelelere bürünen yapısı, olgunlaşan çelişkilerde gözden kaçırılmayacak kadar gerçektir.

Tüm bu gelişmeler, toplumsal yarılma ve çelişkilerde muazzam olanakların oluşması anlamına gelmektedir. İşçi sınıfına ve emekçilere, ezilen ulus ve diğer katmanlara egemen güçlerin çok yönlü saldırısı söz konusu olacaktır. Bu süreçler aynı zamanda kitlelerin anti-emperyalizm noktasında bilincinin daha fazla bulanıklaşmasını, at izi ve it izinin daha çok karışmasını, milli gurur ile şovenizmin, sosyal şovenizmin ve buna bağlı olarak bir emperyalist gücü diğerine tercih eden politik sempatinin oluşarak sınıf işbirlikçi zeminin güçleneceği koşullar demektir. Bu bağlamda ortaya çıkan çelişkileri, muhtevasını, ana ve esaslı yönlerini,

iç bağlarını doğru analiz etmek ve geniş kitlelere doğru bilinci taşımak hayati derecede önemlidir. Komünist ve devrimcilerin bu karmakarışık ve kaotik koşullarda proletaryanın ve halkın çıkarlarından ödün vermeyen bir teorik-politik duruş içinde olması, devrimci mücadeleyi bu temellere dayandırarak süreci örgütlemesi gerekmektedir.

Öncesi ve Sonrasıyla 24 Haziran Seçimleri ve Doğru Devrimci Tutum Üzerine

“ Komünistler her meselede, her taktik politikada olduğu gibi bu taktik politikada da kendi bağımsız siyasi kimliklerini, süreci proletaryanın ve diğer devrimci sınıfların çıkarlarını gözeterек belirlemişlerdir. Bu noktada doğru politikalarını örgütsel güçlerine, olanaklarına paralel olarak hayata geçirmeye çalışmışlardır.

S eçimler ve parlamento, politikanın en yoğunlaştığı arenalardan biridir. Bu nesnel gerçeklik, iktidar mücadelesi yürüten özneler ve elbette komünistler açısından da gözünü kapatacağı, sırtını döneceği bir durum değildir. Marksizm proletaryanın “kendiliğinden sınıf olma” durumuna son verip “kendi için bir sınıf olma” durumunu ortaya çıkardığı andan itibaren, tarihsel-toplumsal gelişmenin yasalarına uygun olarak proletarya sınıfı siyasal iktidar mücadelesini bilinçli bir örgütlü güç olarak sürdürülmüştür. Bu temelde, Paris Komünü ile başlayan iktidar deneyimleri Büyük Ekim Devrimi ile Rusya’da teşekkül etmiş ve 20. yüzyıla damga vuran bir dizi Demokratik Halk Devrimi ve sosyalizm deneyimi yaşanmıştır. Proletaryanın ve diğer küçük burjuva

siyasal akımların iktidar mücadeleleri, aynı zamanda zengin devrimci deneyimlerle, önemli devrim stratejileri ortaya çıkarmıştır. Bu uluslararası deneyimler aynı zamanda çok büyük devrimci taktikler birikmesini de sağlamıştır. Seçimler meselesi de, hem proleter sınıf temsilcileri için hem de küçük burjuva siyasal akımlar için devrimci mücadele açısından nasıl kullanılacağına dair zengin tartışmalara yol açmıştır, açmaktadır. Seçimler ve parlamento meselesine yaklaşım birçok hareketin sınıfsal ve siyasal niteliğinin kristalize olmasını sağlayan oldukça önemli bir politik-ideolojik turnusol işlevi görmüştür. Marks'tan Lenin'e ve Mao'dan günümüze kadar seçimler ve parlamento meselesi proleter devrimci hareket ile her türden revizyonist-oportunist-reformist-tasfiyeci akımlar arasındaki tartışma konusudur. Bu aracın proletarya ve içinden geçilen tarihsel-toplumsal süreçte devrimden çıkarı olan diğer devrimci sınıfların ve katmanların iktidar mücadelesinde nasıl bir rol oynayacağı, onların politik gelişiminde ve devrime katılımında nasıl kullanılması gerektiğine dair gündem ola gelmiştir. Bu açıdan seçimler ve parlamento meselesi oldukça önemlidir. Zira geniş kitleleri yanlış bir yöne kaydıracak, onların iktidar mücadelesinde zehirlenmesini ve dizginlenmesini sağlayacak bir araca dönüştüğü kadar tam tersi devrimin bir silahı haline gelerek iktidarın örgütlenmesinde bir aygıtı da dönüşebilmektedir.

Seçimler ve parlamentoyu, proleter devrimi örgütlemenin silahı haline getirmeyi Lenin yoldaş önderliğindeki Bolşevik Parti başarmıştır. Bolşevikler seçimleri ve parlamentoyu etkili bir şekilde kullanmış ve bu konuda proletaryanın hanesine en zengin deneyimleri armağan etmiştir. Mao Zedung yoldaş Çin Devrimi'nin başından sonuna silahlı mücadeleye dayanan devrim stratejisi olan Halk Savaşı ile bilimsel sosyalizme sunduğu katkı ile özellikle yarı-feodal yarı-sömürge ülkelerde parlamentonun rolü ve işlevine dair bakış açısına da daha derin bir perspektifle bakmayı doğal bir sonuç olarak yaratmıştır. Mao yoldaş: "Bizim Çin'de kullanacak bir parlamentomuz yok" diyerek devrimci mücadelede bir aracın yokluğunu vurgulama ihtiyacı duymuştur. Bu anlamda Ekim Devrimi'nden sonra proletarya önderliğinde gerçekleşen en büyük devrim olan Çin Devrimi'nin seçimler ve parlamento mücadelesi bağlamında oluşmuş bir deneyimi söz konusu değildir. Halk Savaşı Stratejisi ile devrimin gerçekleşeceği ülkelerde esasta parlamento ve seçimler bir olgudur.

Bu bağlamda MLM'ler genel devrim stratejisine bağlanmış bir şekilde

seçimleri ve parlamentoyu ele almak zorundadır.

Bu noktada bizim ilk vurgulayacağımız şey MLM'lerin Lenin yoldaşın *"ilke olarak hiçbir aracı reddetmeme"* yaklaşımına sadık kalmasıdır. Ülkelerin sosyo-ekonomik yapısı, kendine özgü siyasal tarihi, devrimin yol ve yöntemi, o ülkedeki devrimden çıkarı olan sınıf ve katmanlar buna bağlı olarak sınıf ittifaklarının alacağı biçim ne olursa olsun devrimci mücadelede ilke olarak hiçbir aracın reddedilmeyeceği net olarak belirtilmelidir. Bu bağlamda Halk Savaşı Stratejisi'nin geçerli olduğu ülkelerde de seçimler ve parlamentonun kullanılması meselesi taktik bir mesele olarak ele alınır. Henüz değerlendirmemizin başında bunu vurgulamamızın birkaç nedeni vardır. **Birincisi**, tarihimizde ortaya çıkan sol-oportünist sapmalarda seçimler ve parlamento meselesine katılımı bir ilke sorunu olarak ele alan sapmalar ve hala bunun izlerinin devam ediyor olmasıdır. Bu sol çizgi Halk Savaşı, Kızıl Siyasi İktidarlar ve başından sonuna silahlı mücadele eksenindeki devrim çizgisinde seçimler ve parlamentonun bir araç olarak kullanılamayacağı ve meselenin stratejik olduğu yönlü bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşım Maoizm'i benimseyen birçok uluslararası harekette ve partide söz konusudur. Biz bu yaklaşımı sol bir çizgi ve mücadele edilmesi gereken MLM'den sapma bir oportünist yaklaşım olarak değerlendiriyoruz. **İkincisi**, bizim seçim meselesinde aldığımız tutum bir çok revizyonist, oportünist ve reformist anlayışlar tarafından birinci olarak vurguladığımız sapmaya bağlı olarak manipüle edilmektedir. Bizim seçimlerde aldığımız tavır bu ölçütlerle polemik konusu yapılmakta, oldukça geri bir tartışmayla ideolojik-politik eksen kurulmaktadır. Bu tartışmaları zenginleştiren, politik-ideolojik mücadeleyi derinleştiren değil yüzeyselleştiren ve basitleştiren bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Bu da etkiledikleri, seslendikleri kitlelerde ise yanlış bir bilinç ve algı oluşmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı yazının hemen başında net ve kesin bir vurguyla bu soruna yaklaşımımızı belirtme ihtiyacı duyduk.

Komünistlerin seçimlere dair yaklaşımı, son olarak 24 Haziran seçimlerinde alınan BOYKOT kararı, nedenleri ve nihayet 24 Haziran seçimleri sonucunda oluşan genel tablo ve seçim tavrına dair bugünden nasıl baktığımızı ele almaya çalışacağız.

PROLETARYANIN BAĞIMSIZ SİYASİ KİMLİĞİ, EYLEMİ OLARAK SEÇİMLER VE PARLAMENTO

Marks ve Engels sınıflara dayalı toplumsal yapıyı sadece tespit etmekle kalmadı aynı zamanda bu sınıflara dayalı toplumsal yapının karşıtlık-mücadele eksenine oturan yapısını, toplumsal-tarihsel ilerlemenin bu karşıtlık mücadelesine dayandığını berrak bir şekilde ortaya koydu. Marks her sınıfın kendine ait bir çıkarı olduğunu, bu çıkarlara göre düşüncelerin şekillendiğini belirtir. Çıkara dayanmayan bir düşüncenin içi boş bir kovuk gibi olduğunu ifade eder. Proletaryanın tarih sahnesindeki yerini, tarihsel sorumluluğunu, üretimdeki yerini, devrimci dinamiği ve kendi için bir sınıf olma zorunluluğunu sadece bir filozof olarak ortaya koymaz Mark ve Engels. Aynı zamanda devrimci bir sınıf olmasının getirdiği yükümlülükleri tanımlayarak ve politik alandaki görevlerine yoğunlaşarak bunu yapar. Yani değiştirme zorunluluğunun altını çizer. Marks ve Engels bunu yaparken ise yoğunlaştıkları, odaklandıkları nokta proletaryanın kendi için bir sınıf olma bilincini kazanması ve bunun gereğinin yerine getirilmesi olmuştur. Bu proletaryanın sınıf çıkarlarının *Komünist Manifesto* ile ilan edilmesini doğurmuştur. Marks ve Engels sınıf mücadelesinin yasalarını kavrarken proletaryanın sınıf çıkarları ile diğer tüm sınıf ve katmanların çıkarları arasındaki farkların belirginleştirilmesi meselesini birincil derecede önemsemiştir. Üretim ilişkileri, üretim süreci ve proletaryanın üretimdeki yeri ile konumunu bilimsel incelemeye tabi tutan Marks ve Engels bunu gerçekleştirirken; politik, ideolojik, kültürel, sosyal tüm alanlarda da bunu sağlamanın eşsiz bir yöntemini sundular ve aynı zamanda yaşamları boyunca bunun mücadelesini verdiler. Marks bu bağlamda proletaryanın bağımsız siyasi kimliği, yine kendi çıkarları için şekillenecek bağımsız bir örgütlenmesi ve politik eylemini hayati derecede belirleyici görmüştür. Değiştirme, devrim, toplumsal ilerleme ve nihayetinde kendini de imha edecek sınıfsız topluma ulaşmanın bu bilinçli, iradi eylem ve duruşun gerekliliği olarak tanımlanmıştır.

Bu noktada yani proletaryanın bağımsız örgütsel yapısı, politik eylemi ve siyasi kimliği noktasında taviz verilecek özel, özgün bir koşul ve durum yoktur. Verilecek her taviz, her sapma onun siyasi eyleminde ve konumlanışında bir köstek, tarihsel sorumluluğunu yerine getirmede bir muğlaklık ve sınıfsız topluma ulaşma çabasında bir gecikmeyi getirecektir. Marks ve Engels'in bilimsel temele oturttuğu bu yaklaşım

daha sonrasında Lenin, Stalin ve Mao Zedung yoldaşlar tarafından temel bir rehber olarak benimsendiği gibi, bu yaklaşım ve tutum daha da geliştirilmiş ve ileriye taşınmıştır. Proletaryanın örgütlülüğü yani parti anlayışı, sınıfların doğru tahlil edilmesi ve proletaryanın sınıfsal çıkarlarının içinden geçilen tarihsel-toplumsal sürece ve yeni gelişmelere uygun olarak berraklaştırılması, diğer toplumsal sınıflarla ve onların siyasi temsilcileriyle ayrımların kesin ve net teorik tutumlarla tespit edilmesi, aynı zamanda toplumsal devrimin ihtiyaçlarına uygun olarak ortak paydaların belirlenmesi, aralarındaki çelişkilerin çözüm biçiminin ne olacağı gibi meseleler de enternasyonal proletaryanın bilimine eşsiz katkılar geliştirerek ilerleme sağlamıştır. Kuşkusuz ana fikir ve ihtiyaç olan proletaryanın bağımsızlığı, *kendine ait politik eylemi* prensibi titizlikle korunmuştur.

Bu durum politik alanın her cephesinde, devrimci eylemin ve ittifakların gerçekleştiği her koşulda, toplumsal kalkışmanın olduğu her durumda, taktik hamlelerin belirlenmesinde dikkat edilecek ana nokta olarak ortaya çıkmıştır. Bu, seçimler ve parlamento gibi taktik bir sorunda, politik bir araç olarak ele alınan bir meselede de geçerlidir.

Marks ve Engels yaşamları boyunca, proletaryanın temsilcisi olan örgüt ve partilerin Avrupa'da boy vermesine paralel olarak "*bağımsız politik eylemi ve kimliği*" meselesini, seçimler ve parlamentonun bir araç olarak kullanılmasında özellikle vurgulamış ve altını çizmiştir. "*Bağımsızlıklarını korumak, kendi güçlerini ölçmek, devrimci tutumu ve duruşu kamuoyuna sergilemek, politik ilerlemenin gerçekleşmesi*" vs. gibi birçok gerekçe ile "bağımsız politik eylem" vurgusunu yapmışlardır. Marks ve Engels, bunu ortadan kaldıracak her baskının, manipülasyonun ya da ittifak politikası adı altında her girişimin proletaryayı kandırmak ve aldatmaktan ibaret olduğunu, onun tarihsel sorumluluğunu bulanıklaştırmaya çalışan burjuva yaklaşımlardan ileri geldiğini belirtmiştir. Komünist Birlik örgütünden, 1. Enternasyonal'e, Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne ve daha sonrasında Alman Sosyalist İşçi Partisi'ne kadar tüm örgütlenmelerde seçim meselesinde ve parlamento çalışmalarında bu vurgu ön plana çıkar ve altı Marks ve Engels tarafından çizilir. Kuşkusuz Marks ve Engels'in seçimlere ve parlamentoya yönelik yaklaşımı ve taktik tutumu bu aracın etkin bir şekilde kullanılması yönündür. Bu temelde ittifak politikalarını, proletaryanın siyasi müttefikleri ile olan ilişkilerin nasıl ele alınacağına dair bu arenada dinamik ve içinden

geçilen politik koşullara göre yaklaşan zengin bir muhteva vardır. En gerici sınıfları tecrit etme, arada kalanları kazanma ve ileri taşıma, politik ve toplumsal gelişmeyi sağlayacak esnek, yaratıcı taktikler kullanma gibi yaklaşım ve tutumlar vardır. Bu anlamda azımsanmayacak bir politik-taktik yaklaşımı benimsemektedirler. Ancak bunların hiçbiri, bu noktada gösterilen yaratıcı esneklik, partinin ve hareketin proletaryanın bağımsız kimliğine ve eylemine, onun devrimci bilincine zarar vermemektedir. Bu zararın oluşacağı her durumda katı ve kesin bir duruşları söz konusudur. Marks ve Engels seçimler ve parlamentonun işçi sınıfının büyük silahlı kalkışmasına ve devrime hazırlık için iyi bir basamak ve okul olduğu fikrindedirlerdi. Bunu yadsıyan yaklaşımlara karşı ise oldukça keskin bir duruşları vardı lakin sistemin bu aygıtını devrimin silahına çevirmeyi engelleyecek, proletaryanın sınıf çıkarlarına zarar verecek her sapmaya karşı da aynı derece acımasızdılar.

1850 Prusya Kurucu Meclis Seçimleri'ne yönelik yaklaşımları bunun ilk ve daha sonraları bu yaklaşımdan taviz vermeyen bir tutumu içermektedir. *"İşçiler seçilme ihtimali olmayan yerlerde bile, bağımsızlıklarını korumak, kendi güçlerini ölçmek, devrimci tutumu ve parti duruşunu kamuoyuna sergilemek için kendi adaylarını çıkarmalıdır. Bu bağlamda, demokratların ileri sürdüğü bahanelere, örneğin böyle yaparak demokrat kesimi böldükleri ve gericilerin kazanmasına fırsat verdikleri argümanlara kanmamalıdır."* (Marks ve Engels'ten aktaran, Lenin'in Seçim Stratejisi - 1, August H. Nimitz syf: 35)

Marks ve Engels, Bernstein'ın 1879'da Alman Sosyalist İşçi Partisi'nin proleter yönelimi terk ederek küçük burjuva-burjuvaziye hitap etmesi ve despotik Bismarck yönetimiyle bu şekilde ancak mücadele edebileceğine, hedef haline daha az geleceğine dair bildirgesine karşı da aynı sertlikte karşı durmuşlardır. Yine partinin proleter karakterine vurgu yaparken Bernstein'ın partiden ayrılarak küçük burjuva bir parti kurmasını öneriyorlardı. Marks ve Engels partinin izlediği taktik politikaları, seçim ve parlamento tutumlarını esasta devrimci politika ve proletaryanın bağımsız politik eylemi katalizöründen geçirecek ele almıştır. Bunun dışında yapılacak hataların ve ortaya çıkacak sorunların daha düzeltilbilir olduğu, ancak bu bağımsız kimlik ile temel ayırım noktasının kaybedildiği anda hataların düzeltilmeyeceğini ve devrimci yönelimin kaybedilmesinin de kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlardır.

Bu durum Lenin yoldaşta daha keskin ve daha açık bir mücadelenin

konusudur. Seçim ve parlamentonun kullanımı konusunda daha zengin bir deneyime sahip olan Lenin'de bu konu, birincil ve belirleyici öge olarak partinin ve proletaryanın çıkarları, bağımsız kimliği ve politik eylemi olarak ortaya konulmuştur. Rusya'da 1905 Devrimi'nin bir kazanımı olarak parlamenter monarşinin başlaması ve Duma'nın örgütlenmesi ile birlikte seçimler gündeme gelmiştir. Bu andan itibaren Lenin, RSDİP'in tüm politikalarında buna özel önem göstermiştir. Boykot ya da katılım taktiğinin her birinin belirlenmesinde temel nokta olarak partinin bağımsızlığını korumak ve geliştirmek, proletaryanın ve müttefiklerinin doğru siyasal bilinç kazanması ve devrimin bu yolla ilerletilmesini sağlamak, işçi sınıfının bağımsız eylemini daha ileri bir noktaya taşımak gibi konular temel ilkeler olarak alınmıştır. İşte bu bakış açısının sonucudur ki Lenin, tüm seçim öncesi kampanyalarda ve Duma faaliyetleri boyunca her türden oportünizme, tasfiyeci ve reformist akıma karşı açık ve kesin bir ideolojik mücadeleyi benimsemiştir. Partinin ve çizgisinin ayırım noktalarını bu şekilde belirlemiş, işçi sınıfı ve müttefiklerini doğru bir siyasal bilinçle kazanmaya çalışmıştır. Seçimler ve parlamentonun sistem içi sınırlılığı, demokrasi hülyaları gördüren açmazları ve legalizme hapseden çemberini, devrimin önder gücünün tarihsel sorumluluğunu, bağımsızlığını ve temsil ettiği sınıfın amaç ve hedeflerine bağlayarak parçalamış "*parlamenter ahmaklıktan*" hem partisini hem de proletaryayı özenle korumuştur.

Bu temelde özellikle ittifak ve ortak hareket etmede Lenin de tıpkı ustaları Marks ve Engels'de olduğu gibi ana nokta, önce ayırım noktalarını belirlemek olmuştur. Lenin, sınıflara ayrılmış toplumsal yapıda, tüm sınıfların ve doğal olarak bu sınıfların politik çıkarlarının temel ayırım noktalarını belirlemeksizin ortak çıkarlara odaklanarak kurulacak ittifakların, birliklerin sınıfın politik bilincinde bir felç olma haline dönüşeceğini ve artık kendi çıkarlarının silikleşerek, burjuva anlayışlara tabi olan bir sonucun kaçınılmaz olduğunu tam bir kavrayışa dönüştürmüştür. Seçim politikalarında da bunu kesin ve net politik tutumla hayata geçirmiştir. Her seçim kampanyası Lenin için oportünist akımların ve sistem karşıtı güçlerin ideolojik yaklaşımlarını ve dünya görüşlerini açık ve net ortaya serme sürecidir. Bu şekilde Lenin bu süreçleri işçi sınıfının politik gelişkinliğini sağlamak ve devrime en etkili şekilde hazırlamak olarak ele almaktadır.

Lenin bu şekilde belirlediği politik çizgisiyle, ittifak politikalarının sağlıklı

gerçekleşmesine geri olanın daha ileri taşınmasına, aynı zamanda egemen sistemin işine yarayacak gerici politikaların ve çeşitli renkteki burjuva anlayışların bu ekseninde birleşmeleri zeminini parçalamayı başarabilmiştir. Yine her hareketin rengini, niteliğini ortaya koyarak politik gelişmeler karşısında ki tutumunu masaya yatırarak kitlelere gerçekliği anlatabilmiş, onların desteklediği politik öznelerin bir adım ileri hamle yaparak devrime hizmet etmesini ya da kitlelerin devrimci istemleri karşısında kaçınılmaz politik tecrit koşullarını sağlayabilmiştir. Lenin bu yaklaşımıyla tüm ittifak politikalarına işçi sınıfının ve devrimci çıkarların etkin önderlik kurmasını sağlayabilmiştir. 2. Duma seçimlerinde liberal Kadet'lerle birlikte ortak aday çıkarmaları gerektiği aksi takdirde gerici karayüzlerin avantaj sağlayacağı yaklaşımına karşı Lenin: **"Liberalin tekine Duma'da sandalye kazandıracamız diye kampanyamızın genel devrimci anlamının ve ilkelerinin altını oyacağız! Parlamentarizm'i sınıf siyasetine tabi kılma yerine sınıf siyasetini parlamentarizme tabi kılacağız"** diyerek keskin ve net bir itirazda bulunmuştur. Bu yaklaşım onun politikasının **"devrim için parlamenter bir tarzda değil, parlamento için devrimci bir tarzda çalışmasını"** olanaklı kılmıştır. Proletaryanın politik çıkarlarını bu mecrada Lenin olabildiğince netleştirirken, her türlü parlamenter hastalığa ve parlamentarizm sapmasına karşıda partiyi uyanık kılmayı başarabilmiştir. Çünkü onun için seçimler ve parlamento, **"halkın iradesinin yansıdığı" bir yer değil "devrimin bir silahı" olarak işlev görmüştür. Onun için, bu mesele bu kadar net, bu kadar berraktır.**

SINIF AYRIMINI YADSIYAN LİBERAL-BURJUVA ETKİ VE SINIF MÜCADELESİ ÖZNELERİNE YANSIMALARI

İçinden geçtiğimiz koşullarda bir örgütün bağımsızlığını koruması, kendi politikasını hayata geçirmesi, kendi önderliğini tesis etme mücadelesi ve kendi dünya görüşüne uygun tavır takınması adeta işlenmiş en büyük günah olarak görülmektedir. **Bu hak "gücü ve kudreti" yerinde olana verilen bir ayrıcalık durumundadır. Sınıfsal ve politik haklılık ve çıkarlar yerine artık gücün belirleyiciliğinin tahkim edildiği bir ideolojik, politik kuşatma söz konusudur.** Doğru siyasetin yoktan var edeceği, yanlış siyasetin var olanı hızla tüketeceği gerçekliği bilinçli, sistemli bir yaklaşımla karartılmaya, kitleler bu yolla güce tapar hale getirilmeye çalışılmaktadır. Kuşkusuz bunun Türkiye'de yansıması

kendine özgü biçimde yaşama geçmektedir. Ancak dünya ölçeğinde bu yaklaşımın ana kaynağı sınıflara dayalı ayrımlara göre gerçekleşen politikanın artık geçerliliğini yitirdiği, yeni bir "dünya", yeni bir "üretim" ve yeni bir "toplumsal ayrışma" parametrelerinin varlığından kaynaklandığı savıdır. Sosyal emperyalizmin maskesini atması ve "devrimler çağının" kapandığı yaygarası, ideolojilerin rafa kalktığı söylencesi, artık iktidar perspektifli mücadele yerine uzlaşma ve barışla çelişkilerin çözülmesi gerektiği dünya görüşünün salgın bir hastalık gibi yayılması, dünyada neredeyse etkilemedik tek bir politik özne bırakmamıştır. **Bu devrimci harekette büyük bir tasfiyecilik şeklinde vuku bulmuştur. İlegal partiler legale, silahlı mücadeleler barış mücadelesine, reformist hareketler liberalizme, "komünizm iddialı" revizyonistler orak-çekişsiz "komünistliğe", anti-emperyalistlik emperyalizmin demokratik olduğuna, ideolojik mücadelelerin ideolojilerin kardeşleşmesine ve barış içinde bir arada yaşamasına evrildi. İleri olan her şey adeta bir adım geriye çekildi.**

Türkiye'de ise bunun yansımaları 2000'lerle birlikte tüm çıplak yüzüyle kendisini gösterdi. İdeolojik tasfiye, sürecin esas karakteri haline geldi. Özellikle "kendiliğindenciliğin" kutsandığı, kitlelerin ve onların hareketinin her şey ama onlara önderlik edecek politik öznenin hiçbir şey olduğu, ittifak politikalarında ayrışma noktalarının yerin yedi kat dibine gömüldüğü ortak noktaların göğün yedi kat üstüne çekildiği, uzlaşmanın ve barışın esas, ayrışma ve savaşın tali olduğu, savaşmanın sadece barış ve uzlaşma sağlanması şartıyla sempatik hale getirildiği ve evet sınıfa dayalı siyasetin, komünizm isteminin dinazor muamelesi gördüğü bir keskin geçiş süreci yaşandı, yaşanıyor.

Bu tablonun ana karakteri ise *sınıf uzlaşmacılığıdır*. Toplumsal sınıfların tanımı ve birbiriyle olan ilişkilerindeki karşıtlık, bunun siyasal alana yansıma biçimi açık ya da örtülü biçimde yadsınmaktadır. İşçi sınıfı ve diğer devrimci sınıflar arasındaki karşıtlık silikleştirilip aynılaştırılırken, bu sınıfların politik temsiliyetini taşıyan hareketler arasındaki ilişkiye de bu yansımaktadır. Bu noktada özellikle ittifak ilişkisi adı altında yaşanan, örgütsel olarak zayıf olanın güçlüye tabi olması, güçlü olanın ise zayıf olana alan açarak "hamilik" yapmasına dönen eşitsiz bir ilişki biçimi kurulmaktadır. Bunun karşılığı ise; uzlaşmacılığa, barış içinde bir arada yaşamaya, yanlış olanla doğru olanın mücadelesinin yok olmasına, "hep birlik, hiç mücadele" anlayışının yerleşmesine, toplumsal sınıfların

politik çıkarlarındaki ayırım noktalarının yok edilmesine ve doğal olarak amacı ve hedefi darlaşmış, tarih perspektifini yitirmiş, toplumsal devrimin sürekliliğine dair doğru bilincin ve tutumun oluşmasını sabote eden koşulların yaratılması olmaktadır.

Bu tutumlar esasta liberal-burjuva sınıfın en temel prensipleri niteliğindedir. Liberal burjuva orta sınıfın devrimci, demokrat, yurtseverler üzerinde güçlü etki bırakmasının, sözüne itibar edilmesinin temel nedeni "demokrasi" isteğidir. **Faşizm tanımlı yapmaksızın, bir demokrasi sorunu tanımlı yapmayı seven liberal burjuvalar, bu sorunun çözüm yöntemi olarak da uzlaşma, barış içinde mücadele, meclisin etkin kullanımı gibi araçları işaret ederler.** Liberaller için en korkutucu mesele ise toplumu sınıflar temelinde ayıran ve bu sınıflar arasında ki mücadeleyi karşıtlik temelinde oturtan yaklaşımlardır. Bu yaklaşım sahiplerine nefret düzeyine varan bir tutum içine girmekten geri durmazlar. Tüm toplumsal kesimleri de buna ikna etme görevleri vardır. Liberal burjuva anlayışları güç ve olanakları olan ve hiç kuşkusuz uzlaşma, diyalog ve barıştan söz eden her kesime derin bir muhabbet beslerler. "İşte gerçek demokrat olmanın" kriteri onlar için budur. Bunun hangi sınıftan, hangi katmandan ya da hangi ulustan ve inançtan olduğunun bazen onlar için önemi de yoktur. Örneğin, AKP uzlaşma, diyalog ve kimi zamanda demokrasi şekerine bulanmış zehirli politikalarını anlatırken tam takım onun arkasına dizilirler. Taraf gazetesi etrafında kümelenmiş tayfa, Altan kardeşler, Aslı Aydıntaşbaşlar, Candarlar vs. bunun en uç vermiş, emperyalist sevici, sistem içi liberalleridir. "Korkusuz" bir şekilde ellerini demokrasiden yana kaldırırlar, bu demokrasiyi kimin getirdiğinin ise onlar için önemi yoktur. Bunlar sürekli bir şekilde egemen sınıflardan ve emperyalistlerden gelecek demokrasi beklentisine karşı itirazlara, "her yerde ve her zaman belirli bir ülkedeki yandaşlarını o ülkenin sosyal-demokratlarının çok mantıksız kişiler olduklarına, oysa bunların komşu ülkelerdeki yandaşlarının 'uslu çocuklar' olduklarına inandıracak yöntemler kullan"arak (Lenin) ikna etmeye çalışırlar.

Bunların kuşatması sadece egemen gerici sınıfları aklama mücadelesi ile sınırlı kalmaz. En temel özelliklerinden birisi de halk güçleri içinde gerçekten "demokrasi isteyen" kesimlerin barış, uzlaşma çizgisine cesaretlendirici bir etkide bulunma gayretidir. Demokrasi istemlerini en güzel burada pazarlama fırsatı bulurlar. **Ancak pazarladıkları kuşkusuz "demokrasi" mücadelesi değildir. Pazarladıkları şey esas**

olarak, "gerçek demokratik" mücadelenin, onu sağlayacak çizginin tümüyle aşındırılması, halk güçlerinin o çizgiden ilelebet kopmasını sağlamaktır. Bu kesimlerin Kürt Ulusal Hareketi'ne yönelik sempatisinin ana kaynağı da budur. Onlar Kürt Ulusal Hareketi'nin "*Özgürce Ayrılma Hakkı*"nı reddederek, ayrı bir devlet istemediğini beyan ederek belli ulusal haklar karşılığında bir ortak yaşam politikasını hararetle destekler, bunun ülkeye demokrasi getireceğine inanırlar. Ezen Türk ulusunun ayrıcalıklı konumunun ezilen Kürt ulusu karşısında bu şekilde devam etmesini önemsemedikleri gibi normalleştirirler. Belirsiz bir "eşitlik" söylemi ile eşitsizliği kaldıracak koşullara düşmanlık beslerler. Bu temelde görevlerinden biri, halk hareketlerini bu zehirli düşünceleriyle kuşatmak iken diğeri ise devleti ve egemen sınıfları bu "zararsız" düşünceye ikna etmektir. Liberal burjuva sınıfın bu sağ kanadının bir süreç boyunca ilmek ilmek ördüğü bir mesele daha var ki, o da seçimler ve meclis. Bu demokrasi şampiyonu kesimler, faşist diktatörlüğün bir dönem boyunca meclisin etkin bir rol üstlenmesi temelindeki ihtiyacını, usta bir pazarlamacı misali "demokrasi"nin geldiği şekilde kamuoyuna mâl etmiştir. Mecliste, medyada ve toplumsal yaşamın içinde artık her şeyin konuşuluyor olmasını, Kürt Ulusal Hareketi ile devletin masa başında sorunları tartışıyor oluşunu bu "müjdelerinin" kanıtı olarak sundular. Böylece meclis ve seçimlerle devletin şekillendiği, buradan çıkacak başarının toplum yaşamın belirleyecek kudrette olduğunu süslü ve demokrasi soslu sözlerle yutturdular. Bu alanın dışına çıkan, "barışçıl" tepkiler haricindeki her mücadeleyi ise şeytanlaştırdılar. Bunun "demokrasi mücadelesine", "Türk-Kürt barışına" zarar verdiğini, devleti saldırgan ve agresif yaptığını, devletin kızdığı zamanda nasıl bir "ceberrut devlet" olabileceğine dair korku senaryoları ile kuşatmalarını tamamladılar.

Özellikle sınıf mücadelesinin geri düzeyde seyrettiği, sosyalizm-devrim fikrinin ciddi yaralar aldığı, kitlelerin faşizme karşı demokrasi istediği, halk saflarındaki birçok hareket içinde reformizmin ve tasfiyeciliğin zirveye çıktığı noktada bu kesimlerin söylemlerine kulakların ve kapıların daha fazla açıldığı, ideolojik-politik yaklaşımlarına bünyelerin müsait olduğu görüldü. **Bu durum sol liberallerin özellikle Kürt meselesi bağlamında biraz daha sola kaydığı, yurtsever-devrimci ve demokratik güçlerin ise biraz sağa kaydığı kesişme noktasının bulunmasının ideolojik-politik zeminini hazırladı.**

Artık “demokrasinin” devrimle geleceği, faşizmin silahla alt edilmesi söylemleri ve teorik tutumlar, parlamentoyla da pek ala bu işin olabileceği, seçim başarıları ve demokratik sokak hareketleriyle de egemen sınıfların demokrasiden yana dümen kırabileceği, onları demokratikleşmeye mahkum etmek için silahların kullanılabilceği fikri çok büyük bir güç haline gelmiştir. Sokak, silah, meclis, grev, eylem hepsi kullanılabilir, ancak egemenlerin demokrasiye ikna edilmesi için. Temel yaklaşım devrimci, demokratik, ilerici hareket ve partilerde bu temele oturtuldu.

HDP İLE SENTEZLENEN BÜYÜK UZLAŞMACILIK VE DEVRİMCİ SINIFLARIN KUŞATILMASI

Bu yaklaşım özellikle HDP'nin kuruluşu ile tam bir senteze ulaştı. Kuşkusuz HDP'de senteze ulaşan çizgi liberal-demokrat sol çizginin güçlü etkisi ve iklimindedir. Ancak HDP nihayetinde bugün liberal bir burjuva partisi değildir. HDP, halk güçleri içinde yer alan devrimci ve demokratik damarın oldukça etkin olduğu, ideolojik olarak ise liberalizmin semptomlarını taşıyan bir karaktere sahiptir. Özellikle “Türkiyelileşme” temel tezi ile Kürt meselesinde gerçek çözüm olan Özgürce Ayrılma Hakkı'nı, Türkiyelileşmenin bir parçası olarak görmeyen tutumuyla ulusal sorunun çözümünde anayasalcı çözümün taşıyıcı öznesi olarak HDP, ulusal reformcu bir çizgiye sahiptir. Çözüm yaklaşımının ve ilkelerinin Kürt meselesinde bir ilerlemeye tekabül ettiği, faşizmi geriletecek bir yaklaşımı istediği oldukça açıktır. Ancak sorun da buradan başlamaktadır. Anayasalcı çözüm ile Kürt sorunu gerçek çözüme kavuşamayacak, Kürt ulusu tam özgürlük şartlarına sahip olmayacaktır. **Bu şekilde Türk ve Kürt halklarına yönelik politik bir çalışma, sorunun özünü ve esasını anlatamadığı gibi çözümün etrafında kenetlenmeyen, Türk halkında sosyal-şovenizme olanak sunan Kürt halkına ise özgürlüklerinden taviz vermesi gereken politik bir bilinç yaratmaktadır.**

HDP faşizme karşı demokratik bir mevzidir. HDP Kürt meselesinde, diğer sınıfsal ve toplumsal çelişkilerde belirlediği politikalarla sistem sınırları içinde kalan bir yapıya sahiptir. **HDP'nin tüm bileşenleri ise demokratik hakları genişletme adına politik öznellik rolünü bu çizgi üzerinden gerçekleştirmektedir. Siyasal rengini bu yapı içinde aldığı gibi, bu yapıya siyasal rengini veremediği oranda onun reformist çizgisine daha güçlü sarılan bir konumdadır. HDP bileşenlerinde Kürt**

Ulusal Hareketi dışında böylesi bir politik özneye önderlik iddiası zaten söz konusu değildir. HDP içinde, kendine Marksist, Marksist-Leninist diyen birçok devrimci-demokratik hareket söz konusudur. Bu hareketlerin hiç biri HDP’de önderlik rolüne soyunmadıkları gibi, kendi tabirleriyle “Kürt hareketiyle dayanışma, “devrimci demokratik güçlerin ittifakı”, “devrim için bir araç”, “devrime giden yolda bir ara durak” olarak tanımlamaları ve konumlanmaları söz konusudur.

Anayasal çerçevede ve onun dışında kalarak HDP’nin politik programı, amaç ve hedefleri politik bir özne rolü olduğu tanımını hak etmektedir. Bunu yok sayan her yaklaşım gerçekler karşısında reformizm afyonunun etkisi altındadır. Zira bu tarz yaklaşımlar tipik reformist sayıklamalardır. Reformizme kılıf bulma argümanıdır. Bu yeni değildir, tarihi ve geçmişi vardır. Örnekleri ise ziyadesiyle fazladır.

HDP, amaç ve hedeflerini, programını, taleplerini ve hangi yolla bunları gerçekleştireceğine dair halk kitlelerine yaptığı propaganda da açık yüreklidir! Dikkate ve ciddiye alınması gereken ise budur. Zira seçimlerde, parlamentoda ve kitle çalışmalarında HDP faşizme karşı değişimin adresi olarak kendisini işaret etmektedir. Halkın demokrasi ve devrim talebinin gerçekleştirilesine talip olduğunu açık bir şekilde ifade etmektedir. Ki devrim propagandası, demokrasi propagandası, faşizme karşı mücadele, egemen sınıfların haksızlıklarına karşı mücadele gibi birçok meselede açık ve aleni bir duruş sergilemektedir. Ama nasıl ve ne biçimde? Anayasanın değiştirilmesi, halkın iradesinin temsil edilmesi, meclisin halk iradesine dönüştürülmesi, gerici kurumlarda değişimin sağlanması, yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve hiç kuşkusuz “halkın örgütlenerek” harekete geçmesi ile... HDP bu yaklaşımı ile parlamenter çözüm ve parlamenterizmi tam anlamıyla temsil eden dinamik bir demokratik partidir. Devrimci damar ise bu parlamenter çizginin kuşatması altında, ona tabi olan bir çizgi ile sürekli rotasını kaybeden ve HDP’nin yanlış çizgisine “devrimci” söylem ve duruşla temelde destek sunan bir rol oynamaktadır.

Komünistler HDP’yi tereddütsüz müttefik bir güç olarak görmektedir. Seçimler öncesi bu yaklaşımını şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Partizan HDP’nin dost olduğunu bir an dahi unutmadan onun iktidar mücadelesi ve seçimler karşısında aldığı tutumu eleştirir, ideolojik mücadeleyi*

benimser. HDP'nin siyasal çizgisini ve politik olarak aldığı yanlış kararları eleştirirken, HDP ile dostluk ilişkisini geliştirmeyi, aynı sürecin içinde farklı gelişmeler karşısında HDP ile ortaklaşmayı, dayanışma içinde olmayı ihmal etmez. Dost güçler arasındaki güven karşısındakinin bağımsızlığına inanmakla, onun bağımsızlığını tanımakla başlar ve her türlü vesayet ilişkisine darbe vurarak ilerler. Yani kararlara saygı sorunu dost güçler arasındaki hukukun temel ilkesidir. Bu ilke "eleştiri-birlik-eleştiri" politikasına hayat verir. HDP ve bir bütün bileşenleri komünistlerin kendi çizgileri doğrultusunda eleştiri hedefinde olmak zorundadır." ("**Siz HDP'ye Karşı Mısınız?**", **Yeni Demokrasi 12. Sayı, s. 16**)

Komünistler HDP'nin demokratik-devrimci bir müttefik olduğunu kabul ederken, onun programı, hedef ve amaçları ile tam anlamıyla proletarya için halk için ve ezilen ulus ve inançlar için bir özgürlük ve demokrasi gelmeyeceğini bilirler. Ortak düşmana karşı birlikte savaşım vereceği bir güç olarak gördüğü gibi, Halk Demokrasisi'nin-Demokratik Halk Devrimi'nde bir müttefiki olarak HDP'yi görür ve ona göre ilişkilendirirler. Ancak komünistler, HDP'den demokrasi getirmesini, onu gerçekleştirmesini bekleyemez. Bu görevi ve rolü proletarya dışında hiçbir sınıfa da atfedemez. Bunun **birinci** nedeni Lenin yoldaşın belirttiği gibi, "proletarya siyasi ve toplumsal sistemin tamamen demokratikleştirilmesini gerçekleştirme kapasitesine tek başına sahiptir çünkü bu, sistemi işçilerin ellerine teslim edecektir", "diğer sınıf ve grupları demokratik özelemlerinin işçi sınıfının demokratik faaliyetinin birleşmesinin, demokratik hareketi zayıflatacak olmasının, siyasi mücadeleyi zayıflatacak olmasının, onun daha az kararlı, daha az tutarlı ve daha uzlaşmaya yatkın hale getirecek olmasının nedeni budur. Öte yandan işçi sınıfı demokratik kurumlar için yürütülen mücadelenin öncü savaşçısı olarak öne çıkarsa, bu, demokratik hareketi güçlendirecektir, siyasi özgürlük mücadelesini güçlendirecektir..." sınıfsal duruş ve rolle ilgilidir. **İkincisi**, emperyalizm çağında demokrasi sorununun proleter devrimler sorunu olmasından kaynaklanmasıdır. Bu görev de KP'nin önderliğinde Demokratik Halk Devrimi'nin gerçekleştirilmesi, devlet mekanizmasının tümüyle paramparça edilmesi ile mümkündür. HDP sınıfsal olarak bu role uygun bir bileşene sahip olmadığı gibi, demokrasiyi anayasalcı hayallerle ve uzlaşmayla gerçekleştirme hedefine sahiptir. **Biz HDP, Kürt Ulusal Hareketi ve diğer devrimci-demokratik dost güçlerin demokrasi mücadelesinin yanındayız. Bu görevi karşılıksız**

ve bir beklentiye düşmeden komünist bir görev olarak tanımlarız ancak bu duruşumuz politik çizgimizde, önderlik rolümüzde tavizsiz olmayı da getiren bir konumlanışı içermek zorundadır.

24 HAZİRAN SEÇİMLERİ, GÜÇ DENGELERİ VE SONUCU BELLİ SANDIK YARIŞI

HDP var olan çizgisiyle ve özellikle 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım seçimleri, 2017 16 Nisan Başkanlık Referandumu ve 2018 24 Haziran seçimleri ile faşizme karşı mücadele, meclise biçilen rol toplumsal sorunlar karşısında mecliste takındığı tutum, kitlelere faşizmi anlatma biçimi ve değişime dair gösterdiği adresle parlamentarizm girdabına kapılmış, onun pençesinde demokrasi mücadelesi yürüten bir parti konumundadır.

Tam da buradan 24 Haziran seçimlerinde alınması gereken politik tavrın neden **boykot** olduğunu anlatmak gerekmektedir. Komünistler bir bütün süreç değerlendirmesi, kitlelerin çelişkisi ve bu çelişki karşısında ki politik şekillenışı, dünyadaki Türkiye'deki eğilimleri gözeterek ve elbette öznel durumuna bakarak tavrını belirlemiştir. Lenin yoldaş "taktik, her verili devletin (ve onu çevreleyen devletlerin ve tüm devletlerin, yani dünyadaki tüm devletlerin) tüm sınıf güçlerinin soğukkanlı ve sınıksız nesnel bir değerlendirmesine ve devrimci hareketlerin deneyimlerinin hesaba katılmasına dayandırılmak zorundadır" diyor. Bu yaklaşım hiç kuşkusuz seçimdeki taktik politikayı belirlerken de geçerli olmak zorundadır.

Türk hakim sınıflarının ekonomik ve siyasi olarak yaşadığı kriz, kapitalist-emperyalist sistemin yoğunlaşan krizinden bağımsız değildir. Emek-sermaye çelişkisinin ulaştığı boyut tüm dünyada emperyalistler arası pazar kavgasını artırmakta, birçok bölgede savaş ve çatışmaları tetiklemektedir. Kapitalist-emperyalist ülkelerde dahi "sağ-muhafazakar" veya ırkçı partilerin iktidara taşınması, "güçlü lider" odaklı yönetim arayışları, sistemin krizinin siyasi iktidar sahnesindeki yansımalarıdır. Türkiye gibi emperyalizme bağımlı faşist ülkelerde siyasi iktidar düzleminde yaşanan gelişmeler dünya çapında yayılan siyasi gericilik ve faşist dalgadan ayrı düşünülemez. Ülkemizde AKP ve R. T. Erdoğan'ın merkezinde bulunduğu, faşist sistemin yoğunlaştırılması ve gömlek değiştirmesinde anlam bulan gelişmeler dünyadaki eğilimin bir

parçası olduğu kadar Türk hakim sınıflarının ve hakim kliğin çıkarlarına da hitap etmektedir.

Türkiye'ye özgü bir başkanlık sistemi muhtevası taşıyan, yönetimi tek elde toplayarak merkezileştiren Cumhurbaşkanlığı seçimleri, yeni sürecin ihtiyaçlarına göre faşizmin gömlek değişikliğinden başka bir şey değildir.

Gömlek değişimi emperyalist sistemi rahatsız eden bir gelişme olarak değerlendirilmemelidir. Emperyalist sistemi rahatsız edecek durum, kendisi için yönetme zorlukları çıkaracak yeni güç dengeleridir. Faşist sistemin bu bağlamda temel yönelimi ve şekillenışı, arayış çabası ABD emperyalizmi ve AB emperyalizmi başta olmak üzere diğer güçlerin yeni bir durumla karşılaşmasına vesile olmayacaktı ve olmadı da. Seçimlere giderken özellikle AKP-Tayyip kliğinin emperyalistler arası çelişkiye oynayan yaklaşımı ve elini daha fazla güçlendirmesi özelde ABD emperyalizmi için bir yanıyla rahatsızlık belirtisi iken diğer yanıyla faşist diktatörlüğün daha güçlü bir rol üstlenme mücadelesi olması bağlamında memnuniyet yaratan ikili bir yönü içermektedir. ABD'li bir yetkilinin ifade ettiği gibi "sadık uşaklarımız vardır bunlar biraz sorun çıkardığında uşak olduklarını anımsatmak için sopamızı çıkarırız" durumu yaşanmıştır, yaşanmaktadır. En nihayetinde Türk egemen sınıfları bağlı olduğu emperyalist bloğa daha fazla bağlanmanın mücadelesini, diğer emperyalist blokla flört ederek gerçekleştirmektedir. Seçimler ve onu tetikleyen esaslı yeni koşullar ve çelişkiler dünya ölçeğinde, özellikle de dış politika bağlamında söz konusu değildir.

Ancak bölgesel gelişmelerin işaret ettiği, ekonomik parametrelerin alarm verdiği, siyasi krizin ekonomik krizle kaynaşarak toplumsal çelişkileri derinleştireceği duruma karşı Türk hakim sınıflarının daha etkin hazırlanması ihtiyacı söz konusu olmuştur. Egemen sınıf klikleri arasında tırmanarak devam eden gerginliğin stabil hale gelmesi, bu kapışmanın aynı zamanda bir sonucu olan seçimleri Tayyip-AKP ve MHP kliğini öne almıştır. Özellikle klik çatışmaları ve iç klik çatışmalarının yıpratıcı etkisi bir bütün faşist partilerin her birinde ortaya çıkmıştır. Bu temelde böylesi bir seçim faşist partilerin ve kliklerin kendi güçlerini test etme, kendi gerçekliklerini görme ve aynı zamanda süreçte daha güçlü çıkma mücadelelerinin bir ihtiyacı olarak da kendini göstermiştir. Klik ve iç klik çatışmaları seçim sürecini örgütlerken hem tasfiye ve güçten düşürme,

hem de tasfiye ve güçten düşürme koşullarını yaratacak bir zeminde vuku bulmuştur. AKP-Tayyip ve MHP kliği seçimlere güç dengelerinin değişmediği koşullar içinde olduğunu bilerek erkene çekmiş ve bu güç dengelerinin en kötü ihtimal devamını sağlayacak yeni bir soluklanma ve ileri hamle yaratma hesabı yapmıştır. **Bu seçimler öncesi Partizan'ın seçim tavrı çok açık ve berrak bir şekilde ortaya konmuştur. Bu açık gerçeğe gözünü kapatan ise her renkten devrimci, demokrat ve ilerici güçler olmuştur. Bu koşullarda böylesi bir seçimin faşist diktatörlüğün halk yığınlarına daha güçlü saldırıyı örgütlemek için bir basamak olarak kullanacağı çok açık ve net bir resim karşımıza çıkarıyordu.**

Gidilen seçimler her ne kadar egemen sınıfların politik krizinin bir sonucu olsa da, aynı zamanda sistemin politik krizine dökeceği bir benzin değil bir bardak da olsa su işlevi yüklemiştir. Faşist diktatörlük ve onun dümenindeki AKP-Tayyip ve MHP bloku bunun bütün koşullarını yaratmıştır. Seçim sistemine dair düzenlemeler, sistem içinde yarattığı tasfiyelerle var olan faşist devletin sigortası haline kendini getirme durumu, medya düzeninde yaptığı dizayn, komprador burjuvazi ve büyük toprak ağalarının bütünlüklü çıkarına yönelik sağladığı taahhütler, ezilen halk kitlelerine yönelik OHAL ve KHK saldırganlığı, Kürt meselesinde bölgesel çıkarlarını da genişletecek savaş ve işgal politikası onu seçimlere en hazır ve gücünü koruyacak blok olmasını sağlamıştır. Partizan seçime yönelik tavrında *"Ülkemiz özgülünde 7 Haziran 2015 seçimlerinden itibaren yapılan her seçim ve referandum daha önceki örnekleri aşan bir biçimde hakim kliğin baskı, zor ve 'hile'leri altında gerçekleşmiş ve artık kelimenin tam anlamıyla bir seçim oyununa dönüştürülmüştür"* şeklindeki tespitle egemen klikler arasında ki güç dengesine ve artık seçimin aldığı yeni biçime yerinde ve doğru bir şekilde işaret etmiştir.

Egemen sınıf kliklerinden CHP'nin ise seçimlere ve böylesi bir seçime zevahiri kurtaran açıklamaları ("Kazanacağımız seçimleri neden boykot edelim" gibi iddialı çıkışlar gibi) dışında ne yeterli hazırlığı, ne seçimler vesilesiyle güç dengelerini değiştirecek olanakları söz konusu değildir. Üstelik içinden çıkan Selin Sayek Böke ve İlhan Cihaner gibi figürler "boykot" tartışmasıyla güç dengelerinin ne kadar eşitsiz olduğuna işaret ederek sürecin başında CHP'yi bir tartışmanın içine çekmişlerdir. Her ne kadar bu tartışma uzun soluklu olmasa da kitlelerde bir karşılığı olduğu

görülmüştür. CHP, seçim yarışına hazır olmayan İYİ Parti ve Saadet Partisi'ni de yanına alarak özellikle Tayyip Erdoğan karşıtlığına odaklanan bir seçim kampanyasını örgütlemeye koyulmuştur. CHP'nin hazır olduğu ve kampanyasını işlevli kıldığı nokta da burası olmuştur. CHP, bütün politik hazırlığını, var olan tüm suçların sistemden ve faşizmden değil Tayyip Erdoğan'dan kaynaklandığına odaklanan bir kampanyayı süreç boyunca örgütlemiştir. Hazır olmadığı bir seçimde, güç dengelerini değiştiremeyeceği koşullarda CHP'nin hazır olduğu tek şey bu olmuştur. Bunun yanında Kürt meselesi üzerinde yükseltelen şovenizm dalgası da CHP'nin ve "Millet İttifakı"nın dayandığı noktalardan birisi olmuştur. Efrin işgaline sunduğu sınırsız destek, Kürtlere yönelik katliamları onaylayan faşist tutum ve inkarcı politikanın "şimdi" hayata geçmesi karşısında "çözüm sürecine" gönderme yaparak "geç kaldın gözünü sevdiğimin Tayyip'i" yaklaşımı ile faşist tutumundan taviz vermemiştir.

CHP anti-faşist, demokrat ve R.T Erdoğan karşıtı kitleye bu seçim kampanyasında büyük bir hayal satarak ciddi "başarı" sağlamıştır. Geniş kitlelerin ekonomik ve sosyal, politik ve kültürel her alanda maruz kaldığı saldırılar karşısında öfkeyle dolu geniş kesimler "Tayyip'in gitmesi" üzerine bir motivasyonla seçime seferber edildi. Geniş kitlelerin, bu kampanyayla var olan faşist baskı, sindirme, zorbalık ve tiranlığa karşı öfkesi coşkulu bir ruh hali ile adeta zehirlendi, çaresizlik girdabına onları iteleyecek bir politik iklim yaratıldı. Böylece faşist kliklerden biri "kazanamayacağını bildiği seçimlerde" belirlediği hedef kitleyi büyük bir korku iklimi yaratarak ve seçimlere bağlanmış umutları kökleştirerek başarıyla sonuçlandırmıştır. Ancak seçim kampanyasının bu politik başarısı, aynı zamanda kendi iç klik çatışmalarının derinleşmesi ve keskinleşmesi, bu faşist kliğin kitleler nezdinde zaten zedelenmiş itibarının daha fazla zedelenmesi başarısını da getirmiştir. CHP'ye yönelik güvensizlik geniş kitlelerde aynı zamanda büyük bir öfke potansiyeli de taşımaktadır.

24 HAZİRAN SEÇİMLERİ, DEMOKRASİ MÜCADELESİ VE HALK KİTLELERİNE ANLATILAN ZAFER HİKAYESİ

Seçimlerde faşist kutuplar dışında halk saflarındaki güçlerin oluşturduğu blok olan HDP ise seçimlerin "halkın ihtiyacı" olmadığını, faşist diktatörlüğü ve en amansız saldırganlığına karşı seçim ve parlamento dışında bir mücadelenin benimsenmesi gerekliliğini kavrayamayan

yaklaşımıyla seçimler karşısında hazırlıksız yakalanmıştır. Bu seçimler aynı zamanda HDP'nin parlamentarist, reformist ve sistemiçilikteki ısrarcı yaklaşımını ortaya çıkarmasını sağlayan bir rol oynamıştır. Tüm halk katmanlarının acımasız bir baskıya maruz kaldığı, Kürt ulusunun katliamlardan geçirildiği, legal siyaset alanının olabildiğince daraltıldığı, meclisin artık bir paçavra özelliği kazandığı, söz söyleme ve örgütlenme hakkının tutuklamalarla yok edildiği, özelde HDP'ye yönelik bütünlüklü baskının (seçim döneminde de devam eden) gün be gün arttığı koşulda asıl ve belirleyici ihtiyacı belirleyemeyen bir HDP gerçekliği ortaya çıkmıştır. Zira 24 Haziran seçimlerinde belirleyici soru, "bu seçimin amacı ve hedefi nedir, güç dengelerinde ne gibi bir değişim sağlayacaktır ve halkın genel ruh hali bu seçimleri ve ortaya çıkaracağı sonucu belirleyecek midir?" olmuştur. Ve elbette "bu seçim kampanyası boyunca, seçimlerde alınacak tutuma bağlı olarak kazanan ve kaybeden kim olacaktır?" sorusu... HDP mevcut güç dengelerini, son 4 yılda tekrarlanan seçimlerde oluşmuş deneyimleri, faşist sistemin bu seçimlere duyduğu ihtiyacın nedenlerini doğru analiz edemediği için seçimler ilan edildiği andan itibaren "seçim çalışmasına" başlamıştır. Seçimlere katılım dışında kendine başka hiçbir seçenek görmeyen HDP, tabanının ve kitlelerin eğilimini dahi alma ihtiyacı duymamıştır. Bu yönüyle aksini iddia etse de "taban demokrasisi"ni uygulayan değil, Lenin'in deyimiyle bürokratik "parlamentar ahmaklık" hastalığından mustarip tutumuyla sürece hızla adapte olmuştur.

Seçim kampanyası ise halka doğru bilinci taşımak kaygısından çok, onun ruh haline popülist bir tarzda hitap eden, başarı ölçütünü aldığı oy ve "barajı yıkmak" üzerine kuran ve tıpkı CHP gibi Tayyip-AKP karşıtlığına odaklayarak güç dengelerinin bu seçimlerle değişeceği inancını aşıl原因an, bu bağlamda gerçek sorunların değişiminin buna endekslendiği bir kampanya örgütlemiştir. *"Bir oyla her şey değişir", "24 Haziran'da tercihimiz iyilikten, huzurdan, değişimden yana. Oylar Demirtaş'a!", "Kadın düşmanı politikalarla iktidarını sürdüren Tek Adam rejimi, senle değişir", "Tek adam mı, çok insan mı? "Senle değişir her şey!"* sloganları ve en önemlisi bu sakatlanmış anlayışla seçimler karşılanmıştır. **Bu sloganların her biri, faşizme ve dümenindeki Tayyip Erdoğan'a karşı duyulan öfkeye denk gelen, esasında kitlelerin hali hazırda bilincinde olan ve onlara özel olarak yeni bir mücadele azmi/kararlığından çok sandığa yönelerek değişimin olacağını salık veren geri bir noktaya işaret etmiştir.**

HDP, seçim barajını yıkma argümanı ile kitleleri büyük bir iştahla sandığa yönelten ve burada elde edilecek "başarıyla" yeni bir mücadele sürecinin örgütleneceği, faşizmin bu şekilde geriletileceği propagandasına da çokça başvurmuştur. Oysa 7 Haziran seçimleri ve 1 Kasım seçimleri bu sonuçları zaten yaratmıştı. Bu noktada bu deneyimlerden nasıl bir sonuç çıktığı, devletin ve AKP-Tayyip kliğinin bu durum karşısında nasıl bir konumlanış aldığı, bu durumun ne doğurduğu nasıl bir politik ilerleme ve demokratik gelişim kaydettiği ve en önemlisi bu başarıyla kitlelerin mücadelesini hangi rotaya yönlendirdiği ya da yönlendirip yönlendirmediğine HDP yanıt olamadı, olmak istemedi. Seçimlerde elde edilecek başarının "halkın yaşadığı baskıyı" azaltacağına dair özel ve etkili vurgular yine bir önceki seçimlerde ortaya çıkan tablo ve durumla izah edilmeksizin sloganlara yansdı. Oysa yakın zaman deneyimleri henüz hafızalardaki yerini korumaktadır. Elde edilmiş başarılar faşizm tarafından yok sayılmış, baskıyla zorla ezilmiş, ortaya çıkan bu gerçeklik karşısında parlamento içinde ve dışında kitleleri doğru bir şekilde bilinçlendirecek, faşizme yöneltecek, kazanılacak yeni kitleleri ikna edecek, onlara güven verecek bir bilinçlendirme ve mücadele yerine "sandıklar" üzerinden meydan okuyan, halkı sandıklara koşturmak mahkum eden, tüm umutları ve geleceği buraya odaklayan bir yaklaşım sergilenmiştir. **Parlamento bu şekilde HDP için demokratik mücadelenin bir aracı değil kendisini orda konumlandırmanın temsil organı işlevine bürünmüştür.**

Seçimlerin kimin tarafından kazanılacağı ve bu seçimlerin faşizm için halka yeni saldırı dalgaları için bir kaldıraç olduğu gerçeği karşısında halkı daha güçlü bir muharebeye hazırlamak yerine, zafer naraları ve yanılsamaları yaratmanın, meclise girmenin asıl başarı ilan edildiği bir kampanya örgütlenmiştir. Bu açık bir şekilde halkın boş umut ve hayallerle, parlamentarist rüyalara yatırılması anlamına gelmiştir. Seçimlerin kazananının faşist devlet, AKP-Tayyip kliği olacağı apaçık ortada duran bir gerçek iken, sandıktan çıkan sonuçlara büyümlü bir güç yüklenmiş, kitlelerin öfke ve tepkiyle dolan ruh hali doğru şekillendirilememiştir. Halkın karşılaşılabileceği sonuçlara hazırlamak bir yana, geniş kitleler sandık ve seçim stresiyle yüklenmiş, oluşacak yeni meclis aritmetiği ve sandık sonuçlarıyla "her şeyin değişeceğine" inandırılmıştır. Bu mücadelenin iç bağlantılarıyla ve çelişkilere doğru bir tarzda müdahaleye ilgi yerine, meclis aritmetiğine odaklanan bir yaklaşım oluşmuştur. Bu tablo ve gerçeklik acımasız gerçeklerdir. Aynı zamanda HDP'nin ve bileşenlerinin

reformist hayalleri ve parlamentarizme kilitlenmiş siyaset tarzıdır. Engels yoldaşın 1890'da *Erfurt Program Eleştirisi*'nde "parlamentar hastalığı" dair belirttiği özelliklerinden biri olan "'hareketin geleceği pahasına' 'anlık başarı için didinme' eğilimi, yani oportünizmdir" tespiti HDP ve bileşenleri için söylenmiştir sanki, sadece "hareketin geleceği" yerine "halkın devrimci çıkarlarını" ve "oportünizm" yerine de "reformizm" diye değiştirmek yeterli olacaktır.

Boykot, tam da bu gerçekliklere işaret ederek, 7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri, Başkanlık referandumu ve tüm güç ilişkileri değerlendirilerek şekillenmiş bir taktik politika olmuştur. Bu seçimlerin yeni bir güç dengesi oluşturmayacağı, var olan tabloyu değiştirecek bir ruh ve eylem şekillenmesinin olmadığı, seçimlerin bugünden kazananının kitlelerin oluşmuş ruh hali değil faşist diktatörlüğün ve AKP-Tayyip ve MHP ittifakı olacağı vurgulanmıştır. Bu tabloda kitleleri bu oluşmuş ruh halinden koparmak, gerçekliğe hazır hale getirmek, doğruyu ısrarla taşımak ve bu bilinci oluşturma görevinin sorumluluğu üzerine durulmuştur. Boykot taktiği geniş kitlelerdeki parlamentarizmle uyuşmuş bilinç bulanıklığını gidermenin, devletin önceki seçimlerle ortaya çıkan gerçekliğine karşı yeni bir hamle yapmanın, oluşmuş tepkinin doğru bir siyasal bilinçle şekillendirmenin amacı olmuştur.

Seçim sonuçları esasta beklenen tabloyla şekillenmiştir. Kitleler yanlış ve temelsiz bir beklentiye sokulmuş, ortaya çıkan sonuçla büyük bir hayal kırıklığı ve umutsuzluk içinde kalınmasına neden olunmuştur. Kitlelerin ruh halinin şekillendiremeyeceği, belirleyemeyeceği, etki edemeyeceği ve de var olanı değiştiremeyeceği sandıklara, kitlelerin umutları adeta gömülmüştür. Kolektif bir umutsuzluk, faşizmin ve "tek adamın" bu defa yenileceği hem de bunun sandıkta gerçekleşeceğine dair propagandayla örgütlenmiştir. Geniş yığınlar kazanımla sonuçlanmayacak bir seçim oyununa sürüklenmiş, onun içinde boğulmuş, enerjisi mas edilmiş, yanlış bir bilinçle şekillendirilmiş, öfkesi doğru bir siyasal bilinç yerine yanlış ve tek yanlı bir öfkeye mahkum edilmiştir.

AKP-Tayyip ve MHP kliğinin, hile, entrika ve elindeki tüm olanaklarla şekillendirdiği sandıkların meşruluğuna inanmayan milyonlarca kitle seçim günü CHP başta olmak üzere, HDP ve bileşenleri tarafından yalnız bırakılmıştır. **Kitlelerin apaçık gördüğü ve öfkeyle dolduğu bu tabloya karşı örgütsüzlüğü, ne yapacağını bilmeyen dağınıklığı "seçim**

aslanları” tarafından itidal çağrılarıyla derinleştirilmiştir. Bu öfke ve tepkiye yaslanma meşruluğunu görmeyen parlamenter hastalık HDP’de daha ilk gün hızla depresmiş, zafere yanlış bir şekilde büyük bir coşkuyla kodlanmış kitlelerde yılgınlık, umutsuzluğun ve yine yanlış bir şekilde “yenilmiş olmanın” ruh haliyle baş başa bırakılmıştır.

Seçimler sonrası, seçime katılan tüm cenahın ilk açıklamaları “seçimin meşru olmadığı” yönlü argüman olmuştur. Kitlelerde seçim öncesi yakalanan “ruh hali” bu tasfiyeci-reformist kesim tarafından bir kez daha seçim sonrası yakalanmıştır. Seçimlerde başarıyla çıkıldığı söylemi CHP’nin yanı sıra HDP ve tüm bileşenleri tarafından tespit edilmiştir. Bu tespit ise kitlelerin baktığı yerden bakamayan, kendi bulunduğu dar kuyunun deliğinden gördüğü gökyüzünü tarif etmenin ötesinde başka bir şeye denk düşmemektedir. Özellikle HDP ve bileşenlerinin seçim öncesi subjektif ve parlamentoya kilitlenen, halka politik gerçekliği anlatmaktan “aciz” tutumları seçim sonrası “başarı” hikayeleri yazılarak, halkla kurulan sıkı ilişkilene ve onların çıkarlarını seçim çalışmasıyla gerçekleştirdikleri propagandası eşliğinde devam etmektedir. Faşist diktatörlüğün yeni ekonomik, politik ve ideolojik saldırı dalgasına karşı, seçimleri ve parlamentoyu nasıl bir devrimci bilinçlenme ve ilerleme aracı olarak kullandıkları ise gerçeklerin duvarına ve kitlelerin tepkisine çarpmaktadır.

Son söz olarak,

Komünistler bu seçim sürecinde özellikle boykot tavrı takındığı için yoğun bir basınç altına alınıp, tecrit edilmeye ve haksız politik ithamlara maruz kalmıştır. Boykot tavrının “AKP ve Tayyip’e yaradığından” “Kürt hareketiyle ittifak yapmaktan imtina edip, inceltilmiş sosyal-şovenist etkide kaldığına”, “dogmatik tutumla boykot tavrı alındığından”, “demokrasi ve reformlar için mücadele etmekten imtina ederek sol çizgiye saplandığına”, “kolaycı, halktan kopuk, halkın çıkarları için çalışmamaktan” “müttefik güçleriyle arasına mesafe konduğundan” dair bir dizi suçlama ve ithama maruz kalmıştır.

Komünistler her meselede, her taktik politikada olduğu gibi bu taktik politikada da kendi bağımsız siyasi kimliklerini, süreci proletaryanın ve diğer devrimci sınıfların çıkarlarını gözeterek belirlemişlerdir. Bu noktada doğru politikalarını örgütsel güçlerine,

olanaklarına paralel olarak hayata geçirmeye çalışmışlardır. Özellikle son yıllarda devrimci ve demokratik güçlerin düzeniçileşme süreci, bu bağlamda devrimci iddiada ki aşınma, ileri kitlelerin net ve açık politikayla şekillenme ihtiyacı ve devrim kanalına akıtılması görevi büyük yaralar almıştır. Devrimci duruş ve karşıtlığın, iktidar bilincindeki savsaklanma halinin ideolojik ve düşünsel temelde oluşmuş ciddi bir sorun olduğu gerçeği es geçilmektedir. Partizan bu durumu seçim öncesinde şu şekilde ifade etmiştir: *“Temel mesele politik iktidar mücadelesidir ve bu hedefle kitlelere gitmek, kitleleri örgütlemek her koşul altında esastır. Örgütlenme düşünsel boyutta bir değişim gerektirir, bundandır ki devrimci durumun yükselmeye başladığı koşullar kitlelerin örgütlenmesi için en elverişli koşullardır. Kitlelerin ‘eskisi gibi yönetilmek istememesi’ düşünsel bir değişimin göstergesidir. Bugün kitlelerde ‘eskisi gibi yönetilmek istememe’ durumu mevcuttur, bu tespiti yapabiliriz. Kurulu düzen kitlelerin taleplerini karşılayacak bir gerçeklikte değildir ve olamayacak da... Kitleleri düzenin karşısına çıkartan, Gezi İsyanı gibi kendiliğinden kabarmalara yönelten bu nesnel gerçekliktir. Aynı gerçeklik emperyalist sermaye ve ülkemizdeki uşakları olan komprador burjuvazi ve büyük toprak sahipleri için de üstesinden gelinmesi gereken problemdir.*

Karşı-devrim, faşizmi zincirlerinden boşaltmak dışında düzen içi “seçenekler” oluşturmak, düzen içi çözümler olabileceği yönünde beklenti yaratmak vs. yöntemleriyle kitlelerdeki düzen dışı potansiyeli yönetmeye çalışır. Geliştirilen ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’; M. Akşener ve M. İnce gibi aktörlere ‘başrol’ verilmesi, değişim talebinin meclisteki sayısal dengeye ve Cumhurbaşkanı’nın değişimine indirgenmesi kitlelerle düzen arasında zayıflayan bağın güçlendirilmesi, kitlelerin düzene bağlanması içindir. Partizan, 24 Haziran seçimlerini de vesile ederek kitlelere rejimi, rejimin gerçekliğini, ‘bozuk düzende sağlam çark olmadığını’ anlatmaya çalışıyor. Partizan, bugün seçim ve sandığın kitleleri düzen içine itmek yönünde işlev kazandığını söylüyor ve seçim sürecini kitlelere gitmenin aracı olarak kullanma, parlamento kürsüsünden yararlanmak amacıyla sandığa çağırma anlayışının bu momentte kitleleri düzen içine yöneltmeye ve düzenden yana beklentileri güçlendirmeye hizmet edeceğini savunuyor.” Bu durum aynı zamanda komünist öznenin kendisini gelişmelere göre devrimci temelde hazırlanmasının örgütlenmesidir. **Bu yönüyle de bu seçimler ve alınan tavır iktidar mücadelesinde iddialı olmaya yönelik bir**

politik tutumun, doğru politikayı yakalamaya ve hayata geçirmeye yönelik ısrarın test edildiği bir durum yaratmıştır.

Komünistler, Demokratik Halk Devrimi mücadelesi ve proletaryanın iktidarı meselesini düz bir yol olarak kavramıyor kuşkusuz. Bu yolda devrim için kullanacağı, iktidar mücadelesi ve bilinci yaratacak, kitleleri bu yola seferber edecek her aracı kullanmaya hazırdır. Seçim ve parlamento aracının kullanılmasına da kapalı değildir. Ancak bu aracın kullanımında stratejik yönelimini besleyecek, güçlendirecek yaklaşıma sıkı sıkıya bağlıdır. Devrimin bütünlüklü çıkarı karşısında "anlık başarılar" için didinmeyecektir. Türk, Kürt ve çeşitli milliyetlerden halkın faşist diktatörlük karşısında sistem içinde de olsa demokratik kazanımlara, reformlara ve açık siyaset yapmaya ihtiyacı vardır. Başta Kürt ulusu olmak üzere ezilen milliyetlerin ve inançların tam hak eşitliği sağlanana kadar var olan koşullarda yaşamasını kuşkusuz kabul etmemektedir. İyileştirmeler ve reformlar için mücadele etme perspektifi ve yaklaşımı vardır. Ancak komünistler bu noktada **Lenin** yoldaşın şu bakış açısı ve perspektifini asla unutmama da kararlıdır: *"Gerçek reformları gerçekleştirme olasılığı en az olanlar reformist taktiklerdir. Gerçek reformları elde etmenin en etkin yolu, devrimci sınıf mücadelesi taktikleri izlemektir"*

"Sloganlarımızı reformist burjuvazinin sloganlarıyla birleştirerek devrim davasını ve sonuç olarak aynı derece de reform davasını da zayıflatırız, çünkü bu şekilde devrimci sınıfların bağımsızlığını, cesaretini ve gücünü azaltırız."

Komünistler asla bu perspektiften ve bakış açısından vazgeçmeyecektir. Tarihsel sorumluluğu ve halkın güncel çıkarları ancak bu perspektifin en yaratıcı şekilde yaşama geçirilmesiyle hayat hakkı bulacaktır. Bu sebepten komünistlerin "moda" olan uzlaşmacı çizgide, anayasalcı iyileştirme hayallerinde, parlamentarizmle sınırlanmış reform kavgasında ve çizgisinde konumlanması beklememelidir. Halk safları içinde olan her siyasal anlayışla ittifak ve mücadele birliğine evet, ancak bu çizgilerin hatalı yanlış ve burjuva karakteriyle birleşmeye hayır!

Çoğulcu Demokrasinin İki Biçimi: Radikal Demokrasi ve Yeni Demokrasi

Radikal demokrasi soyut evrensel insana karşı çıkarken bu soyut insan tanımı ile meşrulaştırılanın burjuvazinin çıkarları olduğu ve soyut insandan kastın aslında burjuvazi olduğunu hiç konu etmemektedir. Sadece sorunu soyutluktan kurtarmaya çalışırken bir başka soyut yaklaşım geliştirmekle yetinmiştir.

Çoğulcu demokrasinin bu iki biçimi, burjuvazi (özelde küçük burjuvazi) ve proletaryanın demokrasi anlayışını ifade etmektedir. Burjuvazi, özellikle günümüzde, demokrasiye dair sınıf temelli her türlü tartışmayı dışlayan bir yaklaşım geliştirmiştir. Demokrasiyi toplumsal dayanaklardan bağımsız soyut bir biçimde tartışmaktadır. Böyle bir tartışma yürüterek demokrasinin tarihi gelişimini, bu gelişimi içinde dayandığı sınıflara bağlı olarak kapsamının genişlemesini veya daralmasının konu dışı tutmaktadır. Son süreçte demokrasiyi liberalizm üzerinden tartışarak, salt ideolojik alanla sınırlı bir tartışma yürütmektedir.

Demokrasi bir devlet biçimidir. Bu devlete hangi sınıf ya da sınıfların hakim olduğuna göre kapsamı değişebilmektedir. Demokrasi, doğum yeri Antik Yunan'da olan kentli köle sahiplerinin yönetim biçimiydi.

Köleler ve yurttaş olmayanlar demokrasinin kapsamı dışındaydı. Burjuva demokrasisi de kendi içinde evrimler geçirmiştir. Burjuvazi iktidarını sağlamlaştırdıkça ve sınıf mücadelesinin seyri içerisinde ilkelerde geriye gidişlerle birlikte toplumsal zemininde bir genişleme olmuştur. Fransız Devrimi'nden hemen sonra bir sınıf iktidarı olarak burjuva demokrasisinin sınırları belirginleşmiştir. Devrime yön veren "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" taleplerinin içeriklerinin belirlenmesi süreci burjuvazinin sınırlarını açığa çıkarmıştır. Burjuvazi, feodal egemenlere karşı devrimi birlikte yaptığı halk tabakaları ile kardeş olmadığını/olamayacağını anlamakta gecikmemiştir. Bu talep geldiği hızla ortadan kalkmıştır. Eşitlik talebi ise hızla "kanunlar karşısında eşitlik" biçiminde içeriksizleştirilmiştir. Gerçekte eşit olmayanların kanunlar önünde eşit olmasını beklemenin boş bir hayal olduğu herkesçe bilinmektedir. Ya da Earl Schmitt'in sözleriyle ifade etmemiz gerekirse; *"demokrasinin eşitlerin eşit muamele görmesi gerektiği ilkesini içerdiğini ve bunun da zorunlu olarak eşit olmayanların eşit muamele göremeyecekleri anlamına geldiğini"* (Mouffe, 2008, s.158) söylememiz gerekir. Özgürlüğün ise burjuvazinin sömürme özgürlüğünü garanti altına aldığı ve proletaryanın da aç kalmakta ve açlıktan ölmek hakkının bulunduğu anlamına geldiği kısa sürede anlaşılmıştır. Sömürme hakkının bulunduğu yerde sömürülmeme hakkının varlığının anlamsızlığı kapitalizmin tarihi ve işleyişi tarafından her gün tekrar tekrar doğrulanmaktadır. Açıktır ki, burjuva toplumda özgürlük, en geniş anlamıyla burjuvazinin sömürme özgürlüğü ve bu hakkının güvence altına alınması anlamına gelir.

Demokrasinin bir sınıf iktidarı biçimi olarak sınırlı bir yönetim biçimi olduğunu ve herkes için geçerli bir demokrasinin olmayacağını kavramak önemlidir. Bu demokrasiyi vazgeçilebilir ya da önemsiz bir siyasi kategori, devlet biçimi yapmaz. Proletarya, iktidarını kurabilmek için gerekli olan en uygun koşulları burjuva demokrasinin sunduğunu bilir. Burjuva demokrasinin korunması ve genişletilmesi için mücadele eder. Çünkü burjuva demokrasisinin dayandığı en ileri sınırdan itibaren proleter demokrasinin sınırları başlar. Bu bağlamda proleter demokrasi, aynı zamanda proletarya diktatörlüğü anlamına gelir, burjuva demokrasisini de kapsayan daha demokratik bir sınıf yönetimini tarifler.

Burjuva demokrasisine burjuvazinin hakim ideolojisi olarak liberalizm yön vermektedir. Ancak bu tek tip bir burjuva demokrasisi anlamına

gelmemektedir. Burjuva demokrasisi, bir devlet biçimi olarak uygulandığı ülkenin tarihsel, kültürel mirası ve sınıfların karşıt konumlanışlarının aldığı biçimlere göre çeşitlilik arz etmektedir. Çoğulcu demokrasi de bu çeşitliliğin siyaset felsefesine yansımalarından biridir.

“Çokçuluk ya da çoğulculuk, siyaset felsefesi açısından ise, ya;

a) Tek bir devlet içinde, dinlerini etnik grupların, özerk bölgelerin veya fonksiyonel birimlerin çokluğuyla temayüz eden siyasi durum ya da

b) Böyle bir durumun siyasi açıdan iyi ve arz edilir bir şey olduğunu savunan öğretiyi ifade eder.” (Cevizci 2002: 240)

Çoğulculuğun siyaset felsefesindeki bu karşılığının gerçek toplumsal yaşamda ikili bir karşılığı vardır. Gelişimini tamamlamış kapitalist ülkelerden sermayenin/burjuva egemenliğinin gelişmişliğinin ifadesi olarak değerlendirilebilecek bu durum, çok uluslu/dinli geri ülkelerde burjuva toplumun henüz kurulamamış olmasından doğan sorunlara işaret eder. İlkine ABD’yi ikincisine Lübnan’ı örnek verebiliriz.

Emperyalist ve proleter devrimler çağında burjuvazinin ilerici barutunu tamamen tüketmiş olmasına bağlı olarak geri ülkelerdeki çoğulculuk burjuva demokrasisinin gelişimine ve kök salmasına hizmet edemez. Bir üst yapı kurumu olarak demokrasiyi var edecek ekonomik temel yeterli değildir. Kapitalist üretim bu ülkelerde başından itibaren emperyalizmin denetimi ve baskısı altındadır. Bu denetim ve baskı sadece Lübnan gibi çoğulcu ülkeler için değil, Türkiye gibi üniter ülkeler için de geçerlidir. Toplumun çok etnikli, çok dinli yapısı faşist baskı ile denetim altında tutulmaktadır. Çoğulcu bir demokrasi anlayışının gelişmesi ve uygulanması bu gibi üniter devletlerde faşist baskının kırılmasına hizmet edebilir. Ancak bu ülkelerdeki burjuvazinin zayıflığı, yeni kapitalist toplumun gelişmemiş olma hali bu olasılığı gündem dışı bırakmaktadır. Lübnan gibi ülkelerden çoğulculuk, feodal parçalanmışlığın kapitalizm ile aşılması olarak gündeme gelmektedir. Türkiye gibi üniter yapıları devletlerde çoğulculuk, burjuvazinin zayıf iktidarının sürdürülmesi ve geliştirilmesinde geriye, dağılmaya doğru atılacak bir adım olarak kavranmakta ve bu nedenle şiddetle karşı çıkılmaktadır. Bu da burjuva iktidar altında reform yolu ile üniter devlet biçiminden çoğulcu devlet biçimine geçişi olanaksız kılmaktadır. Ancak emperyalizmin eğilimi bu yöndedir. Emperyalizmin bu eğilimi sadece böl ve yönet stratejisinden kaynaklanmamaktadır. Esas olarak, küçük parçaları

sermaye egemenliğinin derinleşmesine daha uygun düşmesinden kaynaklanmaktadır. Radikal demokrasi anlayışı, sermayenin bu eğilimi ile uyumlu bir siyasettir. Sermaye egemenliğinin gelişimine bağlı olarak, denetim altındaki sınıflara verilen tavizlerin giderek gereksizleştiği koşullarda, burjuva demokrasininin tıkanmasına küçük burjuvazinin bir çare üretme çabasıdır. Radikal demokrasi küçük burjuvazinin “iki arada bir derede” haliyle uyumlu, esasta sermaye ile barışık bir siyasettir.

Radikal demokrasi kapitalizmin aşılmasını hedeflememektedir. Burjuva demokrasisini liberalizmin birey temelindeki tasavvurundan farklı olarak toplumsal kimliklerin çatışmalı birliği haline getirmeyi istemektedir.

“Radikal demokrat yaklaşım, ortak iyi fikrini dışlayan liberalizm ve ortak iyi fikrini cisimleştiren yurttaşlığa dayalı cumhuriyetçiliğin tersine, ortak iyi kavramını yurttaşlar olarak eylemde bulunduğumuzda sürekli başvurmamız gereken ama hiçbir zaman ulaşılamayan bir “ufuk noktası” olarak görür.” (Mouffe 2018, s.128-129)

“Ortak iyi” kavramı bir uzlaşmayı zorunlu kılar. Bu uzlaşma mevcut sınıfların ve siyasal kimliklerin varlıklarını ve toplumdaki yerlerini korumayı içerecektir. “Hiçbir zaman ulaşılamayan ufuk noktası” olması hızlı ise farklı zamanlarda farklı sınıf ya da siyasal kimliklerin harekete geçmelerine açık ve harekete geçen her grup tarafından tanımlanabilir olmayı içermektedir. Bu her harekete geçişte diğer sınıf ya da siyasal kimliklerin çıkarları tarafından sınırlanma halini sürekli kılar.

“Ortak iyi” kavramının içeriğinin belirsizliği bu içeriğin oluşturulma sürecinde mevcut üretim ilişkilerinde köklü bir değişim gerçekleşmesi durumunda “ortak iyi”de birleşecek çıkarların şu veya bu ölçüde hakim sınıfların çıkarları ile örtüşeceği bir gerçektir. Burjuva toplumda, proletarya hariç, tüm sınıfların çıkarları üretim araçlarının özel mülkiyeti temelinde burjuvazinin çıkarları ile örtüşebilecektir. Proletaryanın, üretim araçlarının özel mülkiyetine yönelecek her hareketi diğer sınıflar ve siyasal kimlikler tarafından “ortak iyi” içerisinden tanımlanmayacaktır. Bu da daha ilk adımda proletaryanın devrimci iddiasından vazgeçmesini zorunlu kılacaktır. Bu durumda hakim sınıfların kendi sınıfsal çıkarlarını toplumun genelinin çıkarları olarak sunma yeteneği/gücü belirleyici konumunu koruyabilecektir. Çünkü “toplumda hakim olan düşünceler

hakim sınıfların düşünceleridir.” Bu koşullarda, harekete geçecek sınıf ya da siyasi kimliklerin uzlaşma zemini olarak hakim sınıfların çıkarları kendiliğinden belirleyici bir öneme sahip olacaktır. Bu, harekete geçmenin sınırlarının baştan hakim sınıfların izin vereceği sınırlar içerisinde hapsedilmesi anlamına gelmektedir.

“... Modern demokratik siyaset felsefesinin görevlerinden biri de, yeni özne konumlarının inşa edilmesi ve farklı yurttaş kimliklerinin yaratılması için bireysel özgürlüğün siyasal özgürlüğe eklenilebileceği bir dil sağlamaktır... Dolayısıyla radikal demokrat yurttaşlar anlamında siyasal kimliklerin yaratılması, başka bazı “yeni toplumsal hareketlerde” olduğu kadar kadınlar, çalışanlar, siyahiler, geyleyler, ekoloji gibi çeşitli hareketleri de içeren demokratik talepleri arasında kolektif bir özdeşleştirme biçimine bağlıdır... Ancak bu ilkelerin rekabet halindeki çok sayıda yoruma açık olması, aynı zamanda tümüyle kapsayıcı olan bir siyasal cemaatin hiçbir zaman gerçekleştirilemeyeceğinin kabul edilmesini de gerektirir.” (Mouffe 2008, s. 90, 108, 129)

Tümüyle kapsayıcı bir siyasal cemaatin oluşmasının imkansızlığı rekabet halindeki yorumların çokluğunun yanı sıra rekabetin sınırlarının belirlenmiş olmasının gerektirir. Rekabetin sınırlarının belirlenmesi aynı zamanda rekabet halindeki siyasal cemaatlerin toplumu bütünlüklü kavrama yeteneklerini baştan ortadan kaldırmak anlamına gelir. Bu da var olan toplumsallık ile sınırlı bir hareket tarzını gerektirir. Aksi takdirde pekala rekabet halindeki yorumların cisimleşmesi olarak siyasal cemaatlerden biri diğerlerini ekarte edebilirdi.

Yeni toplumsal hareketler ile var olan siyasal kimlik hareketleri arasında talepleri üzerinden özdeşlik yaratma hedefi, yeni ve “eski” siyasal kimlik hareketlerini ortak bir paydada birleştirebilmeyi gerektirir. Bu siyasal kimliklerin her biri kapsam alanlarında otonom olacakları için bir bütün olarak özdeşleşmeleri mümkün değildir. Bir otonom siyasal kimlikten diğer otonom siyasal kimliğe talepler temelinde yaşanacak geçiş, bu taleplerin ortak düşmana yönelmesini gerektirecektir. Ortak düşmanrakip tanımında hemfikir olabilmek en geniş anlamda topluma aynı yerden, aynı gözle bakabilmeyi gerektirir. Bu bakış açısını sağlayabilecek yegâne konum, sınıf konumlarıdır. Dolayısıyla otonom siyasal kimliklerin kendi içlerinde sınıf temelli dikey bölünmüşlüklerinden hareketle, bir

bölünmüşlükten diğer bölünmüşlüğe hareket ile taleplerden özdeşliği yaratmak mümkün olabilir. Bu ise siyasal kimliklerin evrenselleşme yönündeki gelişimi belirginleştikçe bölünme hallerinin çoğalması ve derinleşmesi anlamına gelir. Bireysel özgürlüğün siyasal özgürlüğe eklenilebileceği bir dil de ancak bu çeşitlilik içerisinde gerçekleşebilir.

Bireysel özgürlük ile siyasal özgürlük arasındaki ikilik sınıflı toplum gerçekliğinden kaynaklanmakta, alt yapı ile üst yapı arasındaki ilişkiden doğmaktadır. Bu ikilik, burjuva toplumun alamet-i farikası olan üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişkinin nihai çözümü ile yani sınıfların ortadan kalkmasıyla son bulacaktır. Böylece sınıfların varlığından kaynaklanan üst yapı ve alt yapı özdeş hale gelecektir. Bu özdeşliği sadece komünizm sağlayabilecektir. Radikal demokrasi, komünizmi baştan reddederek, kendisini burjuva demokrasisini geliştirmek ve derinleştirmekle sınırladığı için bireysel özgürlük ile siyasal özgürlük arasındaki ikiliğin devamını var saymaktadır. Böylece her durumda yenilenecek bir eklenme dili ile burjuva demokrasisini, haliyle burjuva toplumu kalıcılaştırmaktadır. Burjuva toplumu insanlığın toplumsal gelişimi içerisinde tarihi bir durak, aşama olarak değil, tarihin sonu, insanlığın ulaşabileceği toplumsallığın zirvesi olarak kabul etmekte ve onu, temel çelişkilerine dokunmadan daha yaşanır bir toplum haline getirmeyi hedeflemektedir.

Bir başka yönden ise bireysel özgürlüğün siyasal özgürlüğe eklenilebileceği bir dil yaratma çabası, bireyin toplumsal var oluşundan kaynaklanan çoklu kimliklerinin siyasal ifadesi anlamına gelmektedir. Bireyin barındırdığı çoklu kimlikleri baştan kabul etmeyi gerektirir. Bu da kendi kendisi ile çelişen, bir kimliği için isteyeceği şeyi diğer kimliği için reddedebileceği hallerin mümkün olabileceği anlamına gelir. Bir yetişkin olarak arzu edeceği özgürlük hallerini bir ebeveyn olarak reddetme gibi durumlar kaçınılmazdır. Bu durumda birey bir seçim yapmak zorunda kalır. Seçimini öncelikleri belirleyecektir. Seçimleri kendi kendisi ile çatışma halini ortaya çıkarabileceği gibi ait olduğu kimliğin bir parçasına karşı sınırlayıcı bir etkide bulunması anlamına gelebilecektir. Siyasal kimliklerin yaratılması bağlamında bu kimlikler (kadın, LGBTİ, etnik, dini vb.) kendi içlerinde de homojen olamazlar. Sınıfsal farklılıkların yanı sıra siyasal kimliklerin de alt kategorilerine mensup olabilirler. Nihayetinde bireyin kendi kendisi ile ve aynı siyasal

kimliği paylaştığı farklı bireyler ile karşı karşıya gelme durumu süreklidir. Radikal demokrasinin bu farklılıklara yaslanarak görünürde muazzam bir irade çeşitliliği yaratma çabası tam bir iradesizlikle sonuçlanma tehlikesi anlamına gelmektedir.

Çoklu kimlik siyaseti tek başına bireye de siyasal kimliklere de özgürlük garanti etmez. Aksine herkesin, her kimliğin herkese karşı olduğu, gücü yetenin alanını genişlettiği, karşıtlarının alanlarını daralttığı anarşi ortamını hakim kılar. Kimliklerin yoktan var olamayacağı anlaşılmadığı, her birini var eden toplumsal koşullar üzerinden soruna yaklaşılmadığı sürece "kimliklerin kimliğin kurdu olduğu" ortam değiştirilemez. Oysa Mouffe; "*Sorun, üniter özne fikrinin bizzat kendisindedir*" (Mouffe, 2008, s.40) derken bütünlüklü bir birey tanımına karşı çıkmaktadır. Üniter öznenen kasıt homojen ya da merkezinde tek bir siyasal kimliğin yer aldığı öznedir. Sıfır toplamlı kimlikler yarışında bireyin bütünlüğünün sermaye tarafından sürekli parçalanması halini sorgulamadan veri kabul ederek oluşan çoklu kimlikler arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır.

Gerçekte herkes çoklu karşıt özneler olma durumundadır. Fakat bu aynı zamanda karşıt özne pozisyonlarının kendilerini her zaman gerçekleştiremeyeceği anlamına gelmektedir. Birey ister istemez bu kimlikleri arasında önem derecesine göre bir sıralama yapmak, tercihlerde bulunmak zorunda olacaktır. Bireyin tercihlerini belirleyen saikler ise sahip olduğu kimliklerden hangisi ile daha yoğun ilişki kurduğu ve toplumsal koşulların baskı ya da olumlamaasının hangi kimliğe yöneldiği ile ilişkilidir. Dolayısıyla bir kimliğe yönelmiş toplumsal baskı veya olumlama düzeyi değiştiğinde bu kimliğin bireyin yaşamındaki yeri de değişebilecektir. İnşa edilmelerinden bahsedilen siyasal kimlikler kalıcı kategoriler olarak konumlandıkları sürece aslında varlık koşullarının korunması ön kabulünden hareket etmiş olurlar. Bu durumda bir baskı karşısında inşa edilmiş bir siyasal kimlik bu baskı koşullarının devamlılığına ihtiyaç duyar. Bu ise siyasal kimlik siyasetini görünüşteki tüm radikalliğine karşı aslında yalancı bir karşı çıkış siyaseti olarak gündemleştirir. Bu bir niyet ya da samimiyet sorunu değildir. Bu kimlikleri sorun haline getiren toplumsal koşulların kaynağına yönelmeme, yüzeydeki farklılıklar üzerinden toplumsal konum inşa etme çabasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal nedenlerin kökenine yönelmeyen her siyasal kimlik siyaseti ayakları yere basmayan, içi boş

bir siyaset olmaktan kurtulamaz.

"Radikal demokrasinin görevi gerçekten de, demokratik devrimi derinleştirmek ve farklı demokratik mücadeleleri ilişkilendirmek ise bu tür bir görev, örneğin anti-ırkçılığın, anti-cinsiyetçiliğın, anti-kapitalizmin birlikte eklenmesine izin verecek yeni özne pozisyonlarının yaratılmasını gerektirir. Bu mücadeleler, kendiliğinden birleşmezler ve bunların arasında demokratik derinliklerin kurulması için çeşitli grupların kimliğini değiştirecek yeni bir "aklıselim" gereklidir. Böylece bir grubun talepleri, diğer grupların taleplerine demokratik denklik ilkesine göre eklenilebilecektir. Çünkü sorun sadece verili çıkarlar arasında bir ittifak kurma sorunu değil ama bu güçlerin kimliklerini gerçekten değiştirme sorunudur." (Mouffe 2008, s.37)

Verilen örnekten hareket edersek, bu üç özelliğın birlikte eklenilebileceğı yeni özne pozisyonları ancak sınıfsal temelde gerçekleşebilir. Bu durumda her sınıfın anti-kapitalistliğı kendine göre olacağı için birbirleri ile karşı karşıya gelebilecekleri gibi ortaklaştıkları noktalar da olabilecektir. Mouffe, bu üç kategori özelinde eklenmeyi bütünlüklü olarak, "yapıdan yapıya" ya da Saussure'nin ifadeleriyle "dizgeden dizgeye" yapmaktadır. Dizgelerin bütünlüğü kolay kolay değişmeleri ise "özcü" yaklaşımlara kapı aralamaktadır. Kimliklerin değiştirilmesinden bahsederek sabit siyasal kimliklerin olabileceğini ima etmektedir. Fakat daha önemli olan ise sözü edilen siyasal kimliklerin denkliklerinin hedeflendiğı bir dönüşümde bu denkliğın nasıl sağlanabileceğini açıklamamasıdır. Formülasyon da kendi içerisinde çelişkilidir. Zira denklik ile dönüşüm birbirini dışlayan kavramlardır. Dönüşüm bir senteze, yeni bir bütüne işaret eder. Denklik ise farklı bütünlüklerin eşit olarak temsil edildiğı bir bütüne, kolaja karşılık düşer. Bu iki kavramlaştırma birbirini dışlar. Mouffe, hareketi "dizgeden dizgeye" algıladığı için, onun için denklik doğru bir kavramdır. Fakat dönüşüm diyalektik bir hareketi içerir. Burada söz konusu edilen diyalektik değil, tek yanlı yapısalcı bir harekettir. Bu durumda "anti"ler üzerinden belirlenecek siyasal kimlikler farklı olumlamalarda kendi içinde birbirine karşıt konumlar alabileceklerdir. Ya da tersi biçimde farklı olumlamalar üzerinden geliştirilecek yeni özne pozisyonları farklı "anti"lere alacakları tavırlar üzerinden bölünebileceklerdir. Bu da istikrarlı özne pozisyonlarının yaratılmasını zorlaştıracaktır.

Yeni "aklıselim"den kastedilen ilkeler gibi anlaşılmaktadır. İlkeler şimdiki kapsayabileceği gibi geleceğe dair de olabilirler. Dönüşüm hedefi yeni akılselimin geleceğe dönük bir tasavvur içerdiği fikrini güçlendirmektedir. Bu durumda yeni akılselim ilkeler bütünü olarak bir gelecek tahayyülü de içeriyor olmalıdır. Aksi taktirde dönüşümün içeriği ve yönü belirsiz kalacaktır. Böyle bir gelecek tahayyülü ise dönüşüme dahil olan, yeni akılselimi oluşturan siyasal kimliklerin her biri tarafından kendi içlerinden bulunan sınıfsal farklılıklar tarafından farklı tasavvur edileceği için pratiğe geçirildiği anda dağılma ile yüz yüze gelecektir. Yeni akılselim "dizgeden dizgeye" bir hareket biçiminde kurulacağı için her bir siyasal kimliğin bölünmüşlüğüne hesaba katmayacaktır. Üniterlik olarak reddedilen istikrarlı özne pozisyonları bu dönüşümler için gerekli görünmektedir. Bu da bizi radikal demokrasi siyasetinin iddialarının aksine "özcü" yaklaşımlara geri götürecektir. Değişmeyen bir anti-ırkçılığı, anti-cinsiyetçiliği, anti-kapitalistliği var saymamızı isteyecektir. Bu siyasal kimlikler farklı sınıflara ait bireyleri barındıracağı için pratikte sınıandıkları anda bir uyuşmazlık konusu olarak karşımıza çıkacaklar. Demokrasi derinleştirilmek istenirken yüzeyselleştirilmektedir. Çünkü demokrasinin bir sınıf yönetimi olduğu gerçekliği baştan tartışma dışı bırakılmıştır ve buna bağlı olarak siyasal kimlikler soyut, uzay boşluğunda karşılığı olmayan şeyler olarak kavranmaktadır. Ne zaman ki tasarım toplumsal gerçekliğe uygulanmaya çalışılacak o zaman teori ile pratik arasındaki uyuşmazlık ortaya çıkacaktır. Nesnel koşullar dikkate alınmadan yapılan subjektif tasarımlar toplumsal gerçeklik tarafından yerle bir edilecektir.

Proletaryanın gelecek tahayyülü olarak komünizmin bilimselliği nesnel toplumsal gerçeklikten hareket etmesindedir. Sınıflı toplumlarda bireylerin var olma koşullarının temelini maddi yaşamın üretilmesi sürecinde yer aldıkları konumların ifadesi olan sınıflar oluşturur. Sınıflı toplumlarda sınıf, "kimliklerin kimliği", en belirleyici kimlik olarak her türlü siyasal kimliğin üzerinde yükseldiği zemini oluşturur. Siyasi kimliklerin birbirlerine karşı konumları, sınıfların karşılıklı konumları ve iç dengeleri ile belirlenir. Dolayısıyla soyut, değişmez siyasal kimliklerden söz edemeyiz. İnsanın doğadan devraldığı biyolojik kimliği gibi istisnai kimlikler kendi başlarına alındığında bu durumdan muaf tutulmalıdırlar. Ancak iş biyolojiden çıkıp örneğin cinsel vb. kimlikler biçiminde toplumsal düzleme taşındığı anda siyasal hâle gelir ve siyasal

kimliğe mensup olan herkes üretimdeki konumlarını kimliklerine şu veya bu oranda yansıtırlar. Dolayısıyla sınıflı toplumlarda tek, soyut bir toplumsal/siyasal kimlikten hiçbir zaman bahsedemeyiz. "Yeni özne" inşalarının hepsi anti ya da olumlama olarak yatay düzlemde ortak paydalar oluşturmayı başarabilseler dahi dikey olarak sınıflar tarafından bölünürler. Dönüşümler ileriye veya geriye doğru olabileceği için bu da bize dönüşümlerin sınıfsal temelde olabileceğini gösterir. Farklı siyasal kimliklerin homojenlikleri kendi içlerinde sınıfsal temelde sağlanabilir. Farklı kimliklerde cisimleşen sınıfsallık ortaklaştığı oranda bir dönüşümden veya akliselimden bahsedebiliriz. Sınıflar varlığını koruduğu sürece her birinin siyasal kimlikler içerisinde kendi homojenliklerini yaratırken söz konusu siyasal kimliği böleceği kendiliğinden anlaşılır. Burada siyasal kimlikler açısından gerçek anlamda bir homojenliğin sınıflı toplumlarda mümkün olamayacağı anlamına gelir. Böyle bir homojenlik ancak sınıfsız bir toplumda yani komünist toplumda olanaklıdır.

Radikal demokrasi "tümüyle kapsayıcı siyasal bir cemaat" in olamayacağını söylerken proletaryanın siyasi bir "cemaat" olarak diğer sınıfları, "cemaat"leri kapsamayacağı dolayısıyla sınıfları ortadan kaldıramayacağı da ima edilmiş olmaktadır. Sınıfsız bir toplumda siyasal bir cemaatin varlık koşulu ortadan kalkacağı için sınıflı bir toplum, siyasal cemaatlerin birbirini tümüyle kapsayamama halini ifade etmektedir. Sınıflı toplum için geçerli olan bu duruma komünist toplumun/ komünizmin reddinin kılıfı olma ve mevcut koşulların kalıcılaştırılması işlevi yüklenmiştir.

"Radikal demokrasi, farklılığı (özel, çoklu ya da heterojenleşmiş) soyut insan kavramıyla dışlanmış olan her şeyi gerçekten kabullenmemizi ister. Burada evrensellik reddedilmez ama tikelleştirilir. Gerek duyulan, evrensel ve öznel arasında yeni bir eklemlenme türüdür." (Mouffe 2008, s.29-30)

"Radikal demokrasi soyut bir evrensel insan tanımına karşı çıkarken haklıdır. Soyut evrensel insan tanımı tıpkı Kant'ın "kendinden şeyi" gibi içi boş aşırı bir soyutlamadır. Tikelden ya da öznel niteliklerden bağımsız bir evrensel yoktur. Eğer bütün özel nitelikler kaldırılıyorsa, geriye hangi genel nitelikler kalırdı?" (Mao 2000, s.437)

Radikal demokrasi soyut evrensel insana karşı çıkarken bu soyut insan

tanımı ile meşrulaştırılanın burjuvazinin çıkarları olduğu ve soyut insandan kastın aslında burjuvazi olduğunu hiç konu etmemektedir. Sadece sorunu soyutluktan kurtarmaya çalışırken bir başka soyut yaklaşım geliştirmekle yetinmiştir. Çoklu siyasal kimlikler ile soyut insanın içini doldurmak istemekte ve “evrensel farklı eklemlenme biçimleri” üretmeye çalışmaktadır. Siyasal kimliklerin çokluluğu ve bu çoklulukların her birinin evrenselleşebileceği dikkate alındığında karşımıza soyut evrensel insanın içi boşluğunun yerine çoklu insanın bilinemezliği çıkmaktadır. Her tikelin barındırdığı farklılıklardan hangi özel alanın evrenselleştirileceğine göre tikel ile evrensel arasındaki bağ çeşitlenir. Tikel bir bütündür, diğer tikellerden ayrılan bazı özgünlükleri barındırır. Tikelde evrensel olan ise o tikelin diğer tikellerle paylaştığı ortak özelliklerdir. Kapitalist toplumda tüm kendine özgünlüklere karşın evrensel olan, proletarya ile burjuvazinin üretimdeki konumlarıdır. Her ülkenin kendi tarihselliğinden getirdiği farklılıklar geçicidir, görelidir. Tikeli bütün olarak evrenselleştirdiğimizde geçici, görelî olanı “evrenselleştirilmiş”, mutlaklaştırmış oluruz. Tikelin kendine özgü nitelikleri diğer tikellerin kendine özgü nitelikleri ile çatışmalı hale getirmiş olur. Tikelin özgünlükleri evrenselleştirmedeki ısrarı diğer tikellerin özgünlüklerini dışları, kendine yer açabilmek, evrenselleşmek için onları baskılar. Kendine özgü olanın evrenselleştirilmesi güçlü olanın (hegemonik olanın) kendi tikelliğini evrenselleştirmesidir. Bu kültür taşıyıcılığı dahil her türlü tek yönlü baskıyı içerir. Siyaseten şablonculuğu zorunlu kılar. Pratikte birleşmeye değil farklılıkların öne çıkarılmasına hizmet eder.

Farklılıkların birbirlerini sürekli dışlama durumu nihai bir hedefe odaklanmalarını etkileyecek ve siyasal kimlikleri sürekli hareket halinde olmaya zorlayacaktır. Bu durum hareket halinde olmanın amaç haline gelmesine yol açar. Siyasal kimliklerin hangi temelde ne için inşa edilmeleri gerektiği ya da kime karşı inşa edilmeleri gerektiği sorularına verilecek cevaplar her durumda değişeceği için nihai amaç önemini yitirecektir. Böylece Bernstein’in “nihai amaç hiçbir şeydir, hareket her şey!” düsturuna ulaşırız ve kendimizi yeniden oportünizmin ilkesizliğinde ya da amaçsız-yönsüz bir dar pratik içerisinde her türlü devrimci toplumsal enerjinin tüketilmesi tehlikesi ile karşı karşıya buluruz. Siyasal kimlikler arasındaki bir uçtan diğer uca gidecek sarkaç sayesinde burjuva iktidarının ömrünün uzatılması koşulları yaratılmaktadır.

“Burjuva soyut insanda boğulmak istenen farklı siyasal kimliklerin varlığına dikkat çekmesi ve bu siyasal kimliklere yer açmaya çalışması radikal demokrasinin olumlu yönüdür. Toplumda var olan kimliklerin siyasallaşması veya zaten siyasal olan kimliklerin özgün çelişkilerine odaklanma çabası toplumun bütünlüklü kavranmasında önemlidir. Ancak radikal demokrasi tikeli aşırı önemseyerek evrenseli ihmal etmesi, evrensel geçerlilik ve değerler karşısında yerel değer ve geçerlilikleri daha fazla önemsemesi ve siyasal kimlik mücadelelerini sınıf mücadelelerinin yerine ikame etmesi ile bütünlüklü bir kavrayıştan uzaklaşmaktadır. Bu ele alışı ile toplumsal parçalanmışlık halini mutlaklaştırmakta, bütüncül bir kavrayışı olanaksız hale getirmektedir. Oysa ki, özel olan evrensel olanla birleşmiş olduğuna, her şeyden çelişmenin hem evrenselliği hem de özelliği bulunduğu; evrensellik özelliğin içinde olduğuna göre, bir nesneyi incelerken hem özel olanı hem evrensel olanı hem de bunlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi keşfetmeye; hem özelliği hem evrenselliği hem de bunların o nesnenin içindeki karşılıklı ilişkisini keşfetmeye ve o nesnenin kendi dışındaki birçok nesneyle karşılıklı ilişkilerini keşfetmeye çalışmalıyız.” (Mao 2000, s.435-436) Ancak bu şekilde bir nesnenin bütünlüğünü, ona yön veren çelişkiyi kavrayabilir ve dönüşüm için gerekli hareket noktasını elde edebiliriz.

Radikal demokrasi ise iddiasının aksine böyle bir dönüşümü gerçekleştirmez. Çünkü; o, bütün farklılıkları, tikellikleri (özgünlükleri) içinde var etmeye çalışır. Böylece söz konusu siyasal kimliklerin oluşum ve gelişim süreçlerini, evrimlerini dışlar. Radikal demokrasinin gelecek tahayyülünün bulunmaması tesadüf değildir. Radikal demokrasi her şeyin bir gelişim süreci, dolayısıyla tarihi olduğu gerçekliğini incelemeyi. Bu gelişim seyri içinde oluşum aşamasındaki bir siyasal kimliğin kendini tamamen gerçekleştirmesi halinde oluşacak yeni durumu konu etmez. Bu siyasal kimliğin kapsayacağı ya da dışlayacağı siyasal kimliklerin dönüşümleri ile ilgilenmez. Eleştirdiği soyut insanın yerine soyut bir “aklıselim” koymakla yetinir. Bu aklıselimin işlevi de farklı siyasal kimlikler arasında “makul” sınırlar belirlemektir. Dolayısıyla radikal demokrasi diyalektik dönüşümü gerçekleştirmek yerine metafizik bir aralığı inşa etmek ister. Her siyasal kimliğin varlığını koruyacağı ve gelişiminin belli sınırlar içinde garanti edileceği bir toplumsal sistem kurmayı hedefler. Bu ise karşılıklı sınırların belirlendiği siyasi bir uzlaşmayı gerekli kılar.

Dönüşüm gerçekleşinceye kadar oluşacak tüm dengelerin son tahlilde hakim olanın lehine olacağını ihmal eder. Dolayısıyla hakim olanın çıkarlarını pratikte sürekli onaylamış olur. Bu nedenle radikal demokrasi devrimden söz etmez. Çünkü devrim, dönüşüm, sıçrama anlamına gelmektedir.

Bu yönüyle radikal demokrasi, küçük burjuvazinin sınırlı maddi koşullar içerisinde oluşmuş dar, parçalı bakış açısını yansıtmaktadır. Ancak kapitalist toplumda, sermaye egemenliği altında uzun süreli varlık koşulu bulunmamaktadır. Çünkü sermaye her dakika yoğunlaşır ve merkezileşirken karşı kutbunda da proletaryayı yoğunlaştırmaktadır. Radikal demokrasi, hızla proletaryanın saflarına yuvarlanan ve henüz proleter sınıf bilincini kabul etmeye hazır olmayan küçük burjuvazinin pozisyonunu koruma, kendine bir yaşam alanı açma isteğinin umutsuz bir çabasıdır.

Demokrasi, bir devlet biçimi olarak sınıflı toplum koşullarında ortaya çıkmıştır. Demokrasinin sürmesi sınıfların varlığını şart koşar. Bu bağlamda, proletarya diktatörlüğü ya da bir başka ifade ile sosyalizm proleter demokrasi anlamına gelmektedir. Sosyalizmde diktatörlük kapitalizmin aksine küçük bir azınlığa uygulanır. Kapitalizmde ise burjuvazi dışındaki tüm sınıfları baskı ve denetim altında tutmayı hedefler. Kelimenin gerçek anlamında demokrasi sadece burjuvazi için söz konusudur. Proleter demokrasi ise burjuvaziye baskı ve denetim altında tutarken diğer sınıflar üzerindeki burjuva baskısının kaldırılmasına hizmet eder. Dolayısıyla sınıflı toplumlara özgü bir yönetim biçimi olarak demokrasinin toplumsal tabanı en geniş sınırlarına sosyalizm koşullarında ulaşabilir.

Burjuvazi ve proletarya dışında kalan tüm sınıflar ikili niteliğe sahiptir. Üretim araçlarına sahip olma anlamında burjuvaziye, emek süreçlerine katılma bağlamında proletaryaya yakındırlar. Proletarya üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti kaldırarak (bu süreç aşama aşama olmaktadır) ara sınıfların burjuvazi ile olan nesnel bağlarını koparır ve emekçi yönlerinin gelişmesinin koşullarını yaratır. Bu aynı zamanda ara sınıfların proleterleşmesi sürecidir. Ve proleter demokrasi, bu sınıfların emek süreçlerinde geçmişte yarattığı ve yeni süreçte ürettiği her türlü ilerici (toplumcu) geleneği, kültürü yeni proleter kültürün bir parçası olarak benimser. Bunun anlamı, proleter siyasetin, kültürün bu çeşitliliği yansıtan bir çiçek açması, demokratik ortamın yaratılmasıdır.

Yeni demokrasi ise yarı-sömürge yarı-feodal ülkelerde uygulanacak proleter demokrasinin özgün biçimidir. Burjuva demokratik devrimlerini gerçekleştirememiş ya da demokratik devrimleri kesintiye uğramış ülkelerde, burjuva demokratik devrimin görevleri de proletaryanın omuzlarına yüklenmiştir. Tamamen gericileşen burjuvazi, bu tip ülkelerde, emperyalizmin uşağı ve feodalizmin iktidar ortağıdır. Bu geri sınıflara karşı demokratik görevlerin tamamlanması, proletarya önderliği altında olmak zorundadır. Emperyalizm ve proleter devrimler çağının başlamasından itibaren bu tip ülkelerin önünde iki yol vardır: Burjuvazinin yolu ve proletaryanın yolu! Burjuvazinin yolu, en iyi ihtimalle yarı-sömürge bir statünün kabullenilmesi ve emperyalist gericiliğin dünyasında yer almak anlamına gelmektedir. Proletaryanın yolu ise önce yeni demokratik toplumu kurmak ve hızla sosyalizme yürümek anlamına gelmektedir.

Proletarya önderliğinde gerçekleştirilecek böyle bir yeni demokratik devrim, *"birkaç anti-emperyalist sınıfın ortak diktatörlüğü altındaki yeni demokratik bir devlet olacaktır."* (Mao 1992, s.356) Dolayısıyla yeni demokrasi bu sınıfların özgürlüğü anlamına gelmektedir. Bu özgürlük koşulları söz konusu sınıfların birbirleriyle çelişen çıkarlarının uzlaştırılması temelinde sürgit devam edecek bir toplumsal düzen anlamına gelmemektedir. Aksine proletarya önderliğindeki bu anti-emperyalist sınıfların burjuvazi ile olan nesnel bağlarının koparılması ve sosyalizme yürünen bir süreç anlamına gelmektedir. O halde, mademki devrime proletarya önderlik ediyor, neden doğrudan sosyalist bir devrim gerçekleştiriyoruz sorusu gündeme gelebilir.

"İki devrim aşamasından birincisinin, ikincisinin koşullarını sağladığı ve arada, bir burjuva diktatörlüğü aşaması olmasına izin verilmeksizin bu iki aşamanın birbirini izlemesi gerektiğini söylemek Marksist gelişme teorisine uygundur ve doğrudur. Öte yandan demokratik devrimin kendine özgü bir görevi ve dönemi olmadığını ve başka bir görevle yani ancak başka bir dönemde gerçekleştirilebilecek olan sosyalist görevle birleştirilip aynı anda gerçekleştirilebileceğini söylemek gerçek devrimcilerin reddettiği hayalci bir görüştür." (Mao 1992, s. 366-367)

Hayalci bir görüştür çünkü verili toplumsal gerçeklik içerisinde

sınıfların güçlerini, karşılıklı konumlanışlarını ve ittifak güçlerini doğru tespit etmeyi engeller. Bu ise devrimi imkansız hale getirir. Yarı-sömürgelerde mili burjuvazinin de emperyalizm ile çelişkileri vardır. Sömürücü bir sınıf olarak milli burjuvazi bir yandan emperyalizm ile uzlaşarak kompradorlaşmak eğilimindedir, ki bu onun esas eğilimidir diğer yandan emperyalist sömürü tarafından gelişimi engellenir ve onu, küçük burjuvazi ve proletarya saflarına yuvarlanma tehlikesi ile karşı karşıya bırakır. Bu tehlike milli burjuvaziye emperyalizmin diğer dayanağı olan feodal sınıflar ile de çelişkili duruma getirmektedir. Sömürücü niteliğinden kaynaklı milli burjuvazinin genel eğilimi bu gerici sınıflarla uzlaşma yönündedir. Fakat aralarındaki çelişkilerin varlığı belirli koşulları altında milli burjuvazinin devrime katılmasına olanak tanır. Belirli bir dönemde gerçekleştirilebilecek görevler olarak demokratik devrimin görevleri proletaryanın ittifak güçleriyle ilişkilerine doğrudan etki eder. Yeni Demokratik Devrim sürecinde proletaryanın köylülük ile ilişkilenebilmesi farklı, sosyalist devrim sürecinde farklıdır. İlkinde bir avuç toprak ağası hariç, bütün köylülükler yoksul köylülük temelinde ilişkilenebilecekken sosyalist devrimde yoksul köylülük temelinde orta köylülükle sınırlı kalır ittifak. Belirli bir dönemde gerçekleştirilmesi gereken demokratik görevlerin yok sayılması ve ileri olan (sosyalist) görevler adına harekete geçirilmesi ittifakın kapsamını daraltır. Bu da ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan çok geniş bir halk kitlesinin devrimin dışında tutulması ve sömürücü egemen sınıfların ideolojik, siyasal etkisine terk edilmesi anlamına gelir. Bu kadar geniş bir kitleyi devrimden dışlayan, onları karşı devrimin insafına terk eden bir politika başarıya ulaşamaz.

Yeni Demokratik Devrim'den sosyalist devrime geçiş için gereken süreyi ise Yeni Demokratik Devrim'in görevlerinin tamamlanma hızı belirleyecektir. Tarihteki bir örnek olarak Çin Devrimi bu süreci devrim öncesinde hayli uzun bir zaman olarak tasavvur etmişti. Nitekim devrimden hemen sonra üç-beş yıllık planın ardından sosyalizme geçebilmekten bahsedilmiş ancak devrimin ilerleme hızı bir görüşü değiştirmiştir. Sosyalist devrim, beş yıl gibi, planlanandan çok daha kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir. Bu süre, Çin'in toplumsal koşulları ile ilgilidir. Baştan bu tarz bir süre koymak doğru olmayacaktır. Günümüzde üretici güçlerin gelişim düzeyi, Türkiye'nin toplumsal bileşiminin farklılıkları gibi faktörler göz önüne alındığında Çin'den çok daha hızlı ve kısa bir geçiş sürecini öngörmek abartı olmayacaktır. Buradaki

temel mesele devrimimizin birinci aşamasını oluşturan Yeni Demokratik Devrim'in görevlerinin kapsamı ve yerine getirilme hızı olacaktır.

Yeni demokrasinin kapsamına giren sınıfların bileşimi göz önüne alındığında radikal demokrasinin öne çıkardığı kimlik mücadelesini en geniş zeminde kapsayacağı görülecektir. Radikal demokrasi toplumdaki siyasal kimlikleri öne çıkarmamakta ve sınıfları ihmal etmektedir. Oysa ki sınıflar toplumları dikey olarak bölerken siyasal kimlikler yatay olarak bölerler. Sınıf mücadelesini dışlayan bir siyasal kimlik inşası ve mücadelesi asla homojen bir siyasal kimlik oluşturamaz. Sınıfı dışlayan bir siyasal kimlik mücadelesi gerçek ve kalıcı kazanımlar elde edemez. Homojen kimlik, özcü bir yaklaşımı zorunlu kılmaz. Çünkü bir siyasal kimliğin homojenleşmesi ona yön veren saiklerin istikrarını gösterir. Özcü yaklaşım ise başından sonuna değişmeyen bir niteliğe işaret eder. Oysa, sınıflar dahil her türlü toplumsal nedenle siyasal kimlik gelişim dolayısıyla değişim (evrim) halindedir. Bu nedene homojenlik değişimi dışlamaz fakat özcülük dışlar.

Yeni demokrasinin kapsadığı, devrimden çıkarı olan sınıfların dikey olarak kestiği siyasal kimlikler; emperyalist tekelci burjuvazi, komprador burjuvazi ve feodal sınıfların çıkarlarının ifadesini bulduğu siyasal kimlik tanımları ve mücadeleleri dışındaki tüm sınıf ve siyasal kimlik çıkarlarını kapsama kapasitesine sahiptir. Radikal demokrasi, her siyasal kimliğinde içinde uzlaşmaz çelişkiler barındırdığını kabul etmekle birlikte uzlaşmaz çelişkilerin tarafları arasında bir seçim yapmaz. Taraflardan biri lehine ya da aleyhine tutum belirlemez. Bir siyasal kimlik hem kendi içindeki hem de diğer kimliklere karşı mücadelesinde tarafların gücü oranında kendisine yer açar. Buna da "yeni hegemonya" denmektedir. Radikal demokrasiye göre etnik, inançsal, cinsel vb. siyasal kimlikler vardır. Bunlar bazı dışlamalar ile (antiler) bölünebilir ama dışlananlar dahil hepsi toplumsal yaşamda güçleri oranında yerlerini alacaklardır. Bu da söz konusu siyasal kimliklerin inşa edilmesinde egemen sınıflara mensup olanları avantajlı konuma yükseltir ya da var olan avantajlarının onaylanması anlamına gelir.

Yeni demokrasi her şeyden önce bu çelişkileri nesnel zemine oturarak ve devrimin düşmanı sınıfları dışlayarak sağlıklı toplumsal koşulları yaratmaktadır. Siyasal kimliklere özgü olan ikincil çelişkileri birincil, yani sınıfsal çelişkilere bağlama imkanı sunmaktadır. Böylece toplumun ezici çoğunluğu bir kutupta, sömürücü azınlık diğer kutupta toplanırken

aralarında siyasal kimliklerden doğan çelişkilerin yarattığı çatlakları büyütmede ve bu çelişkilerin proleter çözümlerini sunarak nihai çözüm yoluna girmelerinin koşullarını yaratmaktadır.

Yeni demokrasi, devrime katılan sınıf yelpazesinden başlayarak çoğulcu bir politikayı zorunlu kılmaktadır. Radikal demokrasiden farklı olarak tüm bu sınıfsal ve siyasal kimlikleri, tarihsel koşulları dikkate alarak proletaryanın çıkarları temelinde geliştirmeyi ve çözmeyi hedeflemektedir. Kelimenin en geniş anlamında proletaryanın nihai hedefine ulaşabilmesi için emekçi halkın tüm kimliklerinin gelişmesini sağlar. Çünkü ancak bu yönden hareket ederek demokratik devrimin görevlerini tamamlayabilir. Küçük burjuvazinin parçalı kimlikler dünyasına karşı proletaryanın sınıfları ortadan kaldıracak bütünlüklü kimlikler çeşitliliğine ulaşabilmesi için sınıflı toplumların emekçiler lehine çiçek açtığı, açacağı bir devrimdir yeni demokrasi. Proletaryanın halka sağlayacağı özgürlüğün ifadesidir. Dolayısıyla komünistler küçük burjuvazinin birbirinin düşmanı kimlikleri mücadelesini değil, proleter demokrasinin ilk evresinin oluşturan yeni demokrasiyi gerçekleştirmek için seferber olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- 1- Siyasetin Dönüşü- Chantal Mouffe, Epos Yayıncılık, 2008
- 2- Felsefe Sözlüğü- Ahmet Cevizci, Paradigma Yayıncılık, 2002
- 3- Seçme Eserler I- Mao Zedong, Kaynak Yayınları, Genişletilmiş Dördüncü Basım, 2000
- 4- Seçme Eserler II - Mao Zedong, Kaynak Yayınları, Üçüncü Basım, 1992
- 5- Yeni Demokratik Devrim- Mao Zedong, Umut Yayıncılık, Dördüncü Baskı, 1993

Emperyalizmin Ana Çizgilerine Dair Değiniler

“ (...) Kapitalizm yapısal olarak işçi sınıfını bölme eğilimini bağrında taşır. İşgücü piyasasında istikrarsızlık yaratmak için yedek işgücü ordusu oluşturan, sınıf içi rekabeti körüklemeye hizmet eden ücret farklılıkları ve iş bölümü bu bölünmenin nesnel zeminini oluşturur. Diğer taraftan, günümüzde işgücünün verimliliği 19. yüzyıl ortaları ve 20. yüzyıl başlarına nazaran hayli gelişmiştir. Bu da artı-değer sömürsünde el konulan artı-değerin bir kısmının işçi sınıfının satın alınmasına olanak tanıyacak bir zemin oluşturmaktadır.

A. TEKEL, EMPERYALİZMİN EKONOMİK TEMELİDİR

Emperyalizm, genel anlamda kapitalizmin temel özelliklerinin gelişmesi ve doğrudan devamı olarak ortaya çıkmıştır. Fakat kapitalizm, emperyalizm hâline ancak gelişmesinin belirli ve çok yüksek bir düzeyinde, onun temel özelliklerinden bazılarının kendi karşıtlarına dönüşmeye başladığı ve bütün alanlarda kapitalizmin daha yüksek bir toplumsal-ekonomik düzene geçiş döneminin bazı öğeleri biçimlenip belirdiği zaman gelebilmiştir. Bu süreç içinde ekonomik yönden esas olan, kapitalist serbest rekabetin yerine kapitalist tekellerin

geçmesidir. Serbest rekabet, kapitalizmin ve genel olarak meta üretiminin temel özelliğidir; tekel, serbest rekabetin tam karşıtıdır. Fakat bizzat serbest rekabet; büyük üretimi yaratacak küçük üretimi saf dışı bırakarak, büyük işletmenin yerine daha büyüğünü geçirerek kısacası üretimin ve sermayenin yoğunlaşmasını tekelleri doğuracak kadar arttırarak gözlerimizin önünde tekel durumuna dönüşmeye başlamış karteller, tröstler ve sermayeleri bunlarla iç içe geçmiş milyarları çekip çeviren bir düzine banka oluşmuştur.

Tekellerin oluşum süreci üç aşamadan geçmiştir:

1. 1860-1870 yılları serbest rekabetin gelişmesinde en yüksek nokta, tekeller belli belirsiz embriyolar halindedir.
2. 1873 krizinden sonra karteller, önemli oranda gelişmektedir fakat hâlâ istisnai ve kalıcı değil geçici olgular durumundadır.
3. 19. yüzyılın sonunda görülen yükselme ve 1900-1903 krizi sonrası karteller ekonomik yaşamın temeli haline gelmiştir. Kapitalizm emperyalizme dönüşmüştür.

Emperyalizmi tek cümleyle tanımlamak isteseydik, emperyalizmin kapitalizmin tekelci aşaması olduğunu söyledik. Ne var ki en kısa tanımlar önemli özelliklerinin bir kısmını yeterli düzeyde ifade edemezler. Her tanımlamanın kaçınılmaz olarak belirli eksiklikler taşıyacağını akılda tutarak emperyalizmi beş temel özelliği üzerinden şöyle tanımlayabiliriz:

1. Üretim sermayesinin yoğunlaşması, ekonomik yaşamda tayin edici rol oynayan tekelleri yaratacak kadar yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.
2. Banka sermayesi sanayi sermayesiyle iç içe geçmiş ve bu "mali sermaye" temelinde bir mali oligarşi oluşturmuştur.
3. Meta ihracından farklı olarak sermaye ihracı özel bir önem kazanmıştır.
4. Dünyayı aralarında paylaşan uluslararası tekelci kapitalist birlikler oluşmuştur.

Kapitalist güçler tarafından dünyanın teritoryal paylaşımı tamamlanmıştır.

Olgular, kapitalist ülkeler arasında örneğin koruyuculuk ya da serbest ticaret gibi hususlarda görülen farkların, tekellerin biçimi ya da ortaya çıkış zamanıyla ilgili önemsiz bazı değişiklikler arz ettiğini gösteriyor;

oysa üretimin yoğunlaşmasının sonucu olarak tekellerin doğması, bugünkü gelişme aşamasında kapitalizmin genel bir temel yasasıdır.

Sanayi istatistikleri daha 1900'lerin başında yoğunlaşmanın aldığı boyutu neredeyse eksiksiz sunmaktadır. İşletmelerin %1'inden azı toplam buhar ve elektrik gücünün dörtte üçünden fazlasını elinde tutuyordu. Toplam işletmelerin %91'ini oluşturan 2,97 milyon küçük işletme (en çok beş ücretli çalıştıranlar) toplam buhar ve elektrik gücünün sadece %7'sine sahiptir. Birkaç bin büyük işletme her şeydir; milyonlarca küçük işletme ise hiçbir şey. İşte emperyalizmin ekonomik özü budur. Bu noktada Lenin'in ABD istatistiklerinden çıkardığı sonuç dikkat çekicidir. Yoğunlaşma ile tekel arasındaki bağıın niteliğini gözler önüne sermektedir. ABD'deki bütün girişimlerin toplam üretiminin neredeyse yarısı toplam işletmelerin %1'inin elindedir. Ve bu üç bin dev işletme 268 sanayi dalını kapsamaktadır. Buradan açıkça yoğunlaşmanın gelişmesinin belli bir aşamasında, deyim yerindeyse neredeyse kendiliğinden tekele yol açtığı sonucu çıkmaktadır. Çünkü birkaç düzine işletmenin kendi aralarında anlaşmaları kolaydır. Öte yandan işletmelerin dev boyutu rekabeti zorlaştırmakta ve böylece tekele doğru bir eğilim doğurmaktadır. Rekabetin tekele dönüşmesi, bugünkü kapitalist ekonominin en önemli görüntülerinden biridir.

Bu başlık altında "Emperyalizmin ekonomik temeli nedir?", "Kapitalizmin emperyalizme kesin olarak dönüştüğü tarih ve geçirdiği üç aşama hangileridir?", "Emperyalizm ne zaman ortaya çıkmıştır ve beş temel özelliği nelerdir?", "Tekellerin önemi ve üretimde hangi sürecin sonucu olarak ortaya çıkmışlardır?" ve "Tekellerin ortaya çıkışlarında devletlerin uyguladığı özel ekonomik politikaların rolü var mıdır, yoksa tekel kapitalizmin doğmasına içkin midir?" sorularına yanıt verilmiştir.

Rekabetin Tekele Dönüşmesi, Üretimin Toplumsallaşmasını Hızlandırır

Rekabet tekele dönüşüyor. Bunun sonucu üretimin toplumsallaşmasında dev bir ilerlemedir. Özellikle teknik buluşlar ve yetkinleştirmeler süreci de toplumsallaşmaktadır. Üretimin toplumsallaşması birbirini tanımayan ve bilinmeyen bir pazar için üretim yapan dağınık patronların o eski rekabetinden çok farklıdır. Yoğunlaşma öyle ilerlemiştir ki dünyadaki hammadde kaynaklarının yaklaşık hesabı yapılabilir hale gelmiştir. Bununla kalmayarak bu kaynaklar tekellerin denetimine girmiştir. Diğer

tarafından meta üretimi hâlâ önemini korumakla birlikte aslında sarsılmıştır ve esas kârlar mali dolaplar çeviren “deha”lara akmaktadır. Bu dolapların ve düzenbazlıkların temeli üretimin toplumsallaşmasında aranmalıdır. Bir başka ifadeyle kapitalist emperyalizm bu toplumsallaşmayı kendi çürümesine uygun olarak toplum aleyhine kullanmaktadır. Üretim toplumsallaşıyor fakat mülk edinme özel kalmaya devam ediyor. Toplumsal üretim araçları küçük bir azınlığın mülkiyetinde kalıyor. Şeklen kabul edilen serbest rekabetin genel çerçevesi varlığını sürdürüyor ve bir avuç tekelinin halkın geri kalan kısmı üzerindeki baskısı yüz kat daha ağır, daha hissedilir ve daha dayanılmaz hale geliyor. Üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki serbest ticaret kapitalizmi dönemine göre çok daha görünür ve şiddetli hale gelmiştir. Aynı zamanda üretimin toplumsallaşması sosyalizm ve komünizme giden yolda toplumsal koşulları da olgunlaştırmıştır.

Bu başlık altında “Rekabetin tekele dönüşmesi üretimde hangi süreci hızlandırır?” sorusuna yanıt vermiştir.

Tekeller Rekabeti Ortadan Kaldırmaz, Aralarındaki Rekabet Şiddetlidir

Tekellerin içinden çıktıkları serbest rekabeti yok etmediklerini, onun üstünde ve yanında var olmaya devam ettiklerini böylece de son derece keskin şiddetli sürüşmelere, çatışmalara yol açtıklarını görüyoruz. Tekel, kapitalizmden daha yüksek bir düzene geçiştir. Serbest rekabet sürecinde çok sayıda kapitalist arasında süren rekabet sektörel bazda bu sektörlerde hâkim olmaya çalışan daha az sayıda tekel arasında daha şiddetli bir rekabet olarak yeniden ortaya çıkar. Tekel dışında kalan küçük işletmelerin bu rekabette bağımsız olarak kazanma şansları yok denecek kadar azdır. Burada konu ettiğimiz ise tekeller arası rekabettir. Rekabetin şiddeti ekonomi dışı araçları da devreye sokacak durumlar yaratmaktadır. Mafyatik yöntemlerden bölgesel ve paylaşım savaşlarına insanlığın gördüğü en büyük kitlesel kısımların nedeni emperyalist tekellerin rekabetidir. Burada salt ekonomik bazda rekabette kullanılan araçlara değinmekle yetineceğiz. Alman iktisatçı Kestner, bu araçları sekiz başlık altında toplamıştır:

1. Hammadde engellemesi
2. İttifaklar yoluyla işgücü engellenmesi

3. Sevkiyatın engellenmesi
4. Sürümün engellenmesi
5. Alıcıların tekelci maddelerle yani yalnızca kartelleşmiş firmalarla iş ilişkilerine girmeye izin veren anlaşmalarla bağlanması
6. Tekel dışı işletmeleri yıkmak için planlı bir biçimde fiyat düşürme
7. Kredi engellemesi
8. Boykot

Bu başlık altında “Tekeller rekabeti ortadan kaldırır mı?” ve “Tekeller veya aynı anlama gelmek üzere karteller, tröstler vb. kartel dışı kalan işletmeleri rekabet dışına itmek için sıklıkla hangi yöneme başvururlar?” sorularına yanıt verilmiştir.

Tekeller Sadece Uygun Sektörlerde Ortaya Çıkmazlar Geçici Olarak Üretici Güçlerin Gelişimini Yapay Yöntemlerle Frenleyebilirler

Tekeller üretimin yoğunlaşması nedeniyle nerdeyse kendiliğinden ortaya çıkan ekonomik olgulardır. Tekelleşmenin bulunmadığı sektörlerde ortaya çıktıktan sonra daha hızlı gelişebilecekleri bir gerçektir. Keza hammadde kaynaklarının tamamı ya da önemli bir bölümünü ele geçirmenin daha elverişli olduğu sektörlerde tekellerin kurulması özellikle kolay olmaktadır. Ancak hammadde kaynaklarını ele geçirmenin imkânsız olduğu sektörlerde tekellerin ortaya çıkamayacağını düşünmek hatalı olacaktır. Lenin bu duruma çimento sanayini örnek verir. Hammaddesi her yerde bulunabilir. Buna rağmen Almanya’da tam anlamıyla kartelleşmiştir.

Tekellerin üretici güçlerin gelişimini yapay olarak geçici de olsa engelleyebilmeleri emperyalizmin asalak çürüyen kapitalizm olduğunun da bir kanıtıdır. Emperyalizmin en derin ekonomik temeli tekeldir. Bu tekel kapitalist bir tekeldir. Yani kapitalizmden doğmuş olan ve kapitalizmin meta üretiminin rekabetin genel koşulları içinde, bu genel koşullara sürekli ve çözülmaz bir çelişki halinde bulunan tekeldir. Ve yine de bütün tekeller gibi kaçınılmaz olarak bir durgunluk ve çürüme eğilimine yol açar, geçici olarak da olsa tekel fiyatları uygulandığı ölçüde teknik ve dolayısıyla her türlü ilerlemenin itici gücü bir noktaya

kadar yok olur ayrıca teknik ilerlemeyi yapay olarak iktisadi anlamda frenleme olanağı doğar. Birçok buluş geçmiş düzeyin sağladığı azami kâr nedeniyle tekellerin çekmecelerinde bekletilebilmektedir. Bunun sayısız örneği mevcuttur. Kapitalist rejimde tekel elbette dünya pazarında rekabeti tümüyle ya da uzun bir süre için ortadan kaldırmaz. Bu da bu eğilimin geçici olmasının nedenidir. Teknik iyileştirmelerde üretim maliyetlerini azaltma ve kârları yükseltme olanağı elbette yeniliklere yol açmaktadır. Ancak bazı ülkelerde, tekellere özgü durgunluk ve çürüme eğilimi işlemeye devam etmekte, bazı sanayi dallarında bir zaman için üste çıkmaktadır.

Bu eğilimi güçlendiren bir başka özellik ise; çok geniş, zengin ya da elverişli yerlerdeki sömürgelere sahip olma tekeli de aynı yönde etki yapar. Emperyalizm az sayıda ülkede para sermayesinin olağanüstü büyümesine yol açar. Öyle ki rantıye sınıfının ya da doğrusu rantıye tabakanın yani "kupon kırpmakla" yaşayan herhangi bir işletmenin çalışmasına hiçbir biçimde katılmayan, meslekleri avarelik olan insanların olağanüstü artması bundandır. Emperyalizmin en önemli ekonomik temellerinden biri olan sermaye ihracı, rantıye tabakanın üretimden bu kopukluğunu daha da artırır ve deniz aşırı ülkeler ile sömürgelerin emeğinin sömürülmesiyle yaşayan ülkenin bütününe asalaklık damgası vurur.

Tekel fiyatlarının ve elverişli bölgelerdeki sömürgelerin varlığı tekellere ve dolayısıyla emperyalizme, üretici güçlerin gelişimini geçici olarak frenleme olanağı sunar. Diğer taraftan kelimenin en geniş anlamıyla kapitalist rekabetin varlığını sürdürmesi bu frenleme olanağını geçici kılar. Tekellerin ulusal ve dünya pazarı çapında aralarındaki rekabetin varlığını koruması ve bu rekabetin şiddeti bu girişimin sınırlarını belirler.

Bu bölümde, "Tekeller sadece uygun sektörlerde mi ortaya çıkar?" ve "Tekellerin üretici güçleri yapay olarak frenleme olanağı var mıdır?" sorularına yanıt verilmiştir.

Tekeller Kapitalizmde Krizi ve Üretim Anarşisini Ortadan Kaldırmazlar

Krizlerin tekeller aracılığıyla ortadan kaldırılabileceği düşüncesi, kapitalizmi ne pahasına olursa olsun aklamak isteyen burjuva iktisatçıların uydurduğu bir masaldır. Tersine bazı sanayi kollarında ortaya çıkan

tekel bir bütün olarak tüm üretime özgü olan onun kaotik karakterini güçlendirir ve şiddetlendirir. Bir bütün olarak kapitalizm için karakteristik olan tarımın gelişmesiyle sanayinin gelişmesi arasındaki oransızlık daha da artar.

Bugünkü kapitalizm, eski kapitalizmden farklı olarak tekeli kapitalizmdir. Ve bu durum peşinen aşırı üretime rağmen metaların yüksek tekel fiyatlarını korumak için kapitalist birliklerin mücadelesini kaçınılmaz kılmaktadır. Krizi, metaların ana tüketicisi olan halk kitleleri için özellikle acı ve yıkıcı hale getiren bu durumun krizi kaçınılmaz olarak uzatacağı, hafiflemesine engel olacağı anlaşılmaktadır.

Bu bölümde, "Tekeller Kapitalizmde Krizi ve Üretim Anarşisini Ortadan Kaldırırlar mı?" sorularına yanıt verilmiştir.

Uluslararası Tekeller, Tekelci Kapitalizmin Kaçınılmaz Sonuçlarından Biridir

Kapitalistlerin tekeli birlikleri ilgili ülkeleri bazı durumlarda tamamen ele geçirerek iç pazarı aralarında paylaşırlar. Fakat kapitalizmde iç pazar ayrılmaz biçimde dış pazara bağlıdır. Kapitalizm çoktan dünya pazarını kurmuştur. Sermaye ihracının arttığı, en büyük tekel birliklerinin hem yabancı ülkelerle hem sömürgelerle ilişkileri ve "nüfus bölgeleri" genişlediği ölçüde "doğal olarak" aralarında dünya ölçüsünde daha çok anlaşma yapılması uluslararası tekellerin oluşmasını gündeme getirir. Günümüzde 250 kadar uluslararası tekeli/süper tekeli üretim ve ticaretin büyük bölümünü kontrol ettiği bilinen bir gerçektir.

Bu kısımda, "Uluslararası tekeller bazı ihtiyacın ürünü olarak mı ortaya çıkmışlardır?" sorularına yanıt verilmiştir.

Kredinin Kapitalizmdeki İşlevi

Kapitalizmde kredinin temel işlevi üretimi yani artı değer üretiminin kesintiye uğramadan sürdürülmesini sağlamaktır. Ancak kapitalizmin gelişimine paralel olarak kredinin işlevi de bu temel üzerinde çeşitlenmiştir. Kredi sistemi bir kez belli bir gelişme düzeyine ulaştı mı kredi kullanımı, kapitalist girişimler için artık rekabet mücadelesinin içine ittiği bir zorunluluk halini alır. Çünkü kapitalist bireyler için kredi kullanımı kendi kâr oranlarını yükseltmek anlamına gelir. Örneğin ortalama kâr oranı %30, faiz oranı %5 olsa 1 milyon dolarlık sermaye 300 bin dolar

kâr getirir. (Kapitalistin hesabına bu kârdan 250 bin dolarlık bölümü girişim kârı, 50 bin doları kendi sermayesinin faizi olarak deftere işlenir.)

Şimdi diyelim ki kapitalist ayrıca 1 milyon dolar ödünç bulabildi. O zaman kârı 600 bin dolar olacak burada şu ek 1 milyon dolar ödünç için ödediği 50 bin dolar faizi çıkarınca geriye kalan 550 bin dolar kazanç olarak kaydedilecek ki bu meblağı 1 milyon dolarlık kendi öz sermayesine oranlarsak girişimin kâr oranı %50 oluyor. Oysa ek sermaye olmadan önce bu oran sadece %25'ti. Demek ki daha büyük bir sermaye kendisine, üretimi genişletmekle birlikte aynı zamanda daha ucuz üretim yapma olanağı sağlarken girişimin kazancı buna paralel yükselmiş bulunmaktadır. Eğer diğer kapitalistler krediyi eşit koşullarda değil de daha ağır koşullarda alacak olursa "bizim" kapitalistimiz daha kârlı çıkacaktır.

Piyasa koşulları elverişsiz ve uyumsuz olduğu zaman kredi kullanımının üstünlükleri farklı biçimlerde ortaya çıkar. Borç bir sermayeyi bu koşullarda kullanan bir kapitalistin üretim fiyatlarının (maliyet fiyatı+ ortalama kâr) altına yani (mf+f) diye gösterdiğimiz maliyet fiyatı artı faiz düzeyine kadar inme olanağı var. Böylece kendi sermayesi üzerindeki kârını azaltmadan bütün meta çıktısını üretim fiyatı altında satabilir. Bu arada sadece ödünç sermaye üzerindeki girişimci kazancından fedakârlık etmiş olacaktır yoksa kendi sermayesi üzerindeki kârından değil.

Demek ki kredinin, konjonktürün elverişli olmadığı zamanlarda kullanımı fiyat mücadelesi açısından öyle bir üstünlük sağlamaktadır ki bu üstünlük kullanılan kredinin hacmiyle birlikte güçlenir. O nedenle üretken kapitalistler için öz sermaye ödünç sermayenin yardımıyla bu öz sermayenin sınırlarını aşarak genişleyen bir girişimin sadece temelini oluşturur.

Girişimci kazancının kredi kullanımıyla yükselmesi kapitalist birey ve onun öz sermayesi bakımından işte böyle gerçekleşir. İlk toplamdaki ortalama kâr oranına dokunmuyor ama aynı zamanda toplam kâr hacmini elbette büyütüyor ve birikimin temposuna ivme kazandırıyor. Kredileri başkalarından önce ya da daha geniş çapta kullanabilen kapitalistler üretim hacmini veya basamağını yükseltme ve emeğin verimliliğini artırma fırsatına kavuşur. Böylece ekstra kâr sağlarlar. Fakat üretim hacminin genişlemesi genelde sermayenin organik bileşimindeki artma ile birlikte yürüyeceğinden bu sırada kâr oranı da düşmeye başlar.

Bireysel kapitalistin girişimci kazancının yükselişi onu giderek daha fazla kredi talebinde bulunmaya iter. Bütün parasal sermayenin giderek bankalarda yoğunlaşması kredi talepleri karşısındaki kredi arzına olanak sağlar. İşte sanayide baş gösteren bu eğilim bankaların kredi sağlama biçimlerine yansır.

Bu bölümde, "Kapitalizmde kredinin işlevi nedir?" sorusuna yanıt verilmiştir.

Bankaların Temel Faaliyetleri ve Sermayesinin Yoğunlaşma Biçimleri

Bankların ilk ve temel faaliyeti ödemelerde aracılık etmektir. Bununla bağlantılı olarak bankalar, atıl para sermayeyi faal sermayeye yani kâr sağlayan sermayeye dönüştürürler, her çeşit para gelirlerini toplayarak bunları kapitalist sınıfın emrine verirler.

Bankaların sanayi kapitalistlerinin emrine sundukları parasal sermaye üretimi genişletmek için iki türlü kullanılabilir. Ya dolaşım sermayesine ya da sabit sermayeye dönüştürmek için... Aradaki ayırım parasal sermayenin geri dönüş biçimiyle ilgili olduğu için önemlidir. Dolaşım sermayesi satın almak için çıktığında parasal sermaye yine aynı Şekilde geri döner. Yani sermayenin değeri sermayenin bir tek devir yaptığı sırada tamamıyla yeniden üretilir ve yeniden para Őekline bürünür.

Sabit sermayeye dönüştürmek için çıktığında durum başkadır. Burada para ancak birden fazla sayıdaki devir ödemeleri boyunca yavaş yavaş geri döner ve bütün bu dönemler boyunca bağlı kalır. İşte paranın geriye akışındaki bu farklılık bankanın paralarını yatırma tarzının da farklı olması sonucunu doğurur. Banka sermayesini kapitalist bir girişime yatırıyorsa bu girişimin kaderini de paylaşıyor demektir. Sabit sermaye olarak girişimde ne kadar banka sermayesi var veya çalışıyorsa bankanın katılımı da o kadar güçlüdür.

Bankalar sanayi sermayesine bu iki temel biçimde iştirak ederek bu girişimler üzerinde özellikle sabit sermaye yatırımı yaptığı kapitalist girişimlerde daha fazla söz sahibi olurken küçük bankaları yani mali sermayenin daha küçük balıklarını da o bankaların sermayelerine iştirak yoluyla denetim altına alır. Böylece daha az sermaye ile hem bu küçük bankaları hem de onların iştiraki durumundaki sanayi sermayeleri üzerinde artan bir denetim kazanır. Banka sermayesinin bu yönlü

hareketi bankaların öneminin nasıl kökten değiştiğinin de kanıtıdır.

Belirli kapitalistlerin cari hesaplarını tutmakla bankalar görünürde sadece teknik ve yardımcı bir işlem yapmaktadırlar. Fakat bu faaliyet muazzam boyutlara vardığında bir avuç tekelinin banka bağlantıları, cari hesaplar ve başka mali işlemler sayesinde önce tek tek kapitalistlerin durumlarını tam olarak öğrenme sonra da kontrol etme, kredileri azaltıp çoğaltarak ya da kredi alımını zorlaştırıp kolaylaştırarak onları etkileme ve nihayet yazgılarını tamamen belirleme, kârlarını belirleme, onları sermayeden yoksun bırakma ya da onlara sermayelerini hızla ve büyük ölçüde artırma olanağı verme imkanına kavuşarak bütün kapitalist toplumun ticari ve endüstriyel faaliyetlerini kendisine bağlı kılmaktadır.

Bu bölümde, "Bankaların temel faaliyetleri neleri kapsar?" ve "Sermayesinin yoğunlaşması hangi biçimlerde olur?" sorularına yanıt verilmiştir.

Bankaların Üretim Araçlarının Dağılımındaki Rolü ve Dağılım İçeriği

Marks, yarım yüzyıl önce "Kapital"de, bankalar sayesinde genel bir muhasebe ve üretim araçlarının toplumsal basamaklara dağıtılmasının biçimi verilmiştir, ona sadece biçimi diyordu. Banka sermayesinin artışı büyük bankaların şube ve ajans sayılarının artması bize tüm kapitalistler sınıfının "genel muhasebesi"ni somut olarak göstermektedir. Şeklen değerlendirildiğinde "üretim araçlarının genel dağılımı" modern bankaların gelişmesinden doğar. Fakat içerik itibarıyla bu "üretim araçlarının genel dağılımı" hiçbir şekilde "genel" değil tersine özeldir; yani büyük sermayenin ilk planda en büyük tekeli sermayenin, halk yığınlarının zar zor karnını doyurduğu, tarımsal gelişmenin endüstriyel gelişmeden anmaz biçimde geri kaldığı ve sanayi alanında "ağır sanayi"nin diğer sanayi kollarını haraca kestiği koşullar altında faaliyet gösteren tekeli sermayenin çıkarlarına göre işlemektedir.

Bu kısımda, "Bankaların üretim araçlarının dağılımındaki rolü ve bu dağılımın içeriği nasıl belirlenmektedir?" sorusuna yanıt verilmiştir.

Mali Sermayenin Kaynağı ve Tanımı

Mali sermaye bizzat kapitalist üretimin gerekliliklerinden doğar. Bankaların mevduatlar üzerinden her türden birikim sahibinin birikimini

para cinsinden bir araya toplaması bunun tali yönünü oluşturur. Yani küçük mülk sahiplerinin para cinsinden birikimlerini belirli bir faiz (getiri) karşılığında bankalara yatırması bankalarda somutlanan mali sermayenin küçük ve istikrarsız bir bölümünü oluşturur. Bu mevduatlar kesinlikle önemli olmakla birlikte mali sermayenin gerçek kaynağı değildirler. Tıpkı sanayi sermayesi gibi mali sermaye de kapitalist üretimden doğar. İşsiz parasal sermayenin başka kapitalistler adına işe koşulmasından ve kâr oranları düşerken faiz oranının sabit kalmasından doğar.

Sermayenin gerek üretim alanları içindeki hareketi gerekse dolaşım alanlarının iki evresi içindeki hareketi, ardışıklama bir zaman dizisi boyunca gelişir. Sermayenin üretim alanlarından geçiş süreci onun üretken süresidir. Dolaşım alanlarından geçiş süresi ise dolaşım süresidir. Onun döngüsel akışının bir döngüsünü tamamladığı süre o halde üretim süresi ile dolaşım süresinin toplamıdır.

Sermayenin döngüsel akışı tekil bir olay değil periyodik bir süreçtir ve sermayenin bir ciro ve devir yapması demektir. Bu cironun süresi sermayenin üretken süresi ile dolaşım süresinin toplamı olarak verilir. Bu toplam süre sermayenin ciro ve devir süresini ifade eder.

Diyelim ki bir sermayenin süresi dokuz haftadır. Bunun üretken süresi altı hafta ve dolaşım süresi de üç hafta olsun. Üretim için haftada 1000 dolar sermaye gereksin. Altı hafta yani üretken süre sonunda üretime üç hafta kadar ara verilmeyecek olursa kapitalistin üretimi sürdürmek için 3000 dolarlık yeni bir sermayeye ihtiyacı olacaktır. Çünkü sermaye dolaşım süreci içerisinde yer aldığı üç hafta boyunca üretim açısından sanki hiç yokmuş durumundadır. Dolaşım süreci boyunca o nedenle bir ek sermayeye ihtiyaç vardır ve bu ek sermayenin toplam sermayeye oranı dolaşım süresinin devir süresine oranına eşit olmalıdır. Bir de örneğimizde 3/9 oranıdır. Demek ki üretime üç hafta ara vermek istemiyorsa kapitalistin elinde 6000 yerine 9000 dolar olmalıdır. Ancak aradaki 3000 dolarlık ek meblağ ancak dolaşım süresinin başında yani yedinci hafta çalışmaya başlar. Kısacası ilk altı hafta boyunca işsiz kalır. Ama 3000 doların serbestlenmesi ve işsizliği durmadan tekrarlanır. Demek ki üretimin sürekliliğini sağlamak ve sermayenin dolaşım yüzünden kesintiye uğramasını engellemek için bir ek sermayeye ihtiyaç vardır. Ek sermayenin kendisi sürekli olarak artı değer üretmeyi amaçlamaz, bu yönde bir sermaye işlevi görmez. Döngüsel akış

mekanizması sayesinde bir süre için serbest bırakılır ki geri kalan süre içerisinde işlev görebilsin.

Ek sermayenin belli bir oranda işsiz duran parasal sermayenin tümünü ifade etmesine gerek yoktur. Diyelim ki "bizim" kapitalist üretim için gerekli olan 6000 doları ikiye bölüp yarısını üretim araçları satın almak öteki yarısını ücretleri ödemek için kullanıyor. Ama işçilere haftalık ödeme yapıyor. O zaman 3000 dolardan her hafta 500 dolar ödeyecek, geri kalan ve altıncı hafta sonuna kadar giderek azalan para miktarı ise kullanılmadan duracak.

Aynı şekilde üretim araçlarının bir bölümü, örneğin kömürü, bütün üretim dönemi için en baştan satın alacak yerde, üretim sırasında yeterli miktarlarda art arda almak da mümkündür. Paranın iş gücüne ve üretim araçlarına hemen dönüştürülmesi gerekmiyorsa işsiz paranın varlığı daha ikinci hafta bir ek sermaye kullanmadan önce meydana çıkar. Bu depolama paranın işlevlerinden birinin parasal sermaye olarak yaptığı bir durumdur. Bu parasal sermaye yalnızca geçici bir süre için işlem veya fiil dışı kalmış olsa bile parasal sermayenin yine üretken sermayesinin döngüsel akışının başından değerine eşit olan bölümünü oluşturur.

Öte yandan dolaşımdan çekilmiş olan bütün para, hazine (istif) ve depo (birikim) biçiminde durmaktadır.

Parasal sermayenin işsiz kalmasının üçüncü ve çok önemli bir nedeni de sermayenin değerlendirme sürecinden geriye değin akış biçiminden ileri geliyor. Burada iki ana neden söz konusudur.

Sanayi sermayesi yaptığı devir açısından bakarsak iki bölüme ayrılmaktadır: Biri bu sermayenin yaptığı tek devir sırasında tüketiliyor ve değeri tamamıyla ürünün kendisine aktarılıyor. Sermayenin yek bir devir sonunda geri dönen bu bölümü dolaşım sermayesidir.

Diğer taraftan üretim için binalar, makineler vb. gereklidir. Bunlar işlevlerini sermayenin art arda yaptığı devirler boyunca sürdürürler. O bakımdan bunlar toplam sayılır ve ürünün kendisine aktarılabilir. İşte sermayenin art arda bir dizi dönem boyunca işlev gören bölümü sabit sermayeyi oluşturur. Kısacası bu süreçte depolamanın başka bir şekli gerçekleşiyor. Bu depolama kapitalist yeniden üretim sürecinin bir faktörüdür.

O nedenle kimi kapitalistler, azalan sabit sermayenin yedeği olarak dolaşımdan sürekli para çekler. Burada çekilen değerin para şeklinde olması değeri taşıyor. Sabit sermayenin değeri ancak para şeklinde yerine konabilir. Çünkü bu sermayenin kendisi üretimde ancak sabit veya eşya olarak işlev yapmaktadır ve yerine yine bu şekilde yani eşya olarak konması gerekmez. Burada parayı gerektiren özellik sabit sermayenin yeniden üretilmesindeki özel biçimdir. Demek ki sabit sermayenin yenilenme ve geriye akış biçimi periyodik bir depolama gerektiriyor. Ve dolayısıyla parasal sermayenin de giderek dönem dönem işsiz kalmasına yol açıyor.

Parasal sermayenin serbestleme nedenlerinin sonuncusu olarak kapitalist birikim tarzını gösterebiliriz. Artık değeri girişimin verili teknik ve ekonomik koşullarına bağlı olarak ancak belli bir hacme ulaştıktan sonra sermaye olarak ya mevcut girişimin genişletilmesinde ya da girişimlerin kurulmasında işlev görmeye başlar. Her döngüsel akış dönemi sonunda belli bir miktar artık değeri para biçiminde fiilleşir. Fiilleşen artık değerlerin üretken bir sermaye halini alacak kadar çoğalması için kural olarak bir dizi akış döngüsünün tamamlanması gerekir. Bu döngüler sonucunda, fiilen artık değeri temsil eden ve üretimde kullanılabilecek bir düzeye ulaşıncaya kadar para şeklinde tutulması gereken meblağlar kapitalistin elinde depolanmış olur. Böylece sermayenin değerlendirme sürecinden kaynaklanan ve bir süre para şeklinde durarak veya tutulmak zorunda kalınan işsiz bir sermaye ortaya çıkar.

Paranın depolanması basit meta dolaşımı çerçevesinde de gerçekleşebilir. Ancak bu tür davranışlar sadece rastlantısalıdır. Oysa sermayenin dolaşımı içinde böyle bir depolama zorunluluk halini almaktadır.

İki dolaşım tipi arasındaki başka bir fark, sermayenin dolaşımında sadece dolaşım aracının serbestleyip depolanması değil, aynı zamanda parasal sermayenin yani sermayenin değerlendirme sürecindeki bir sayfayı temsil eden ve yeni bir üretim sürecine başlama potansiyelini yaratma ve yeniden parasal sermaye haline gelmeye yönelik paranın serbestlemesidir. Sermayenin dolaşım mekanizmasından böylece parasal sermayenin uzun ya da kısa bir süre büyükçe veya küçükçe miktarlarda boş (işsiz) kalma zorunluluğu doğmaktadır.

Şimdiye kadarki incelememizin sonuçlarını şöyle sıralayabiliriz: Birincisi,

üretim ayrılan toplumsal sermayenin toplam içindeki bir bölüm parasal sermaye biçiminde daima işsiz kalmakta ve beklemektedir. İkincisi, işsiz duran parasal sermayenin büyüklüğü büyük farklılaşmalara uğramakta ve bütün bu farklılaşmalar para piyasası, parasal sermayenin arz ve talebi üzerinde doğrudan etki yapmaktadır.

Nedir ki sermayenin işsiz kalması sermayenin kâr üretme işlevine ters düşüyor. Böyle olunca bu işsizliği minimal bir düzeye düşürme çabaları ortaya çıkıyor ki bu da kredinin yeni bir işlevini sergiliyor.

Kredinin bu işlevi nasıl yerine getirdiği artık açıklığa kavuşmuştur. Çünkü bildiğimiz gibi parasal sermaye, sermayenin döngüsel akışında periyodik olarak dışlanıp serbestleyen sermayedir. Herhangi bir bireysel sermayenin döngüsel akışından ayrılan bu parasal sermaye başka bir kapitalistin emrine kredi olarak verildiği zaman, başka bir sermayenin döngüsel akışı içine girer. Sermayenin periyodik olarak ayrışıp dışlanarak serbestlenmesi, kredi ilişkilerinin ortaya çıkması önemli bir temel oluşturur.

Sermayenin işsizleşmesine yol açan bütün nedenler şimdi kredi ilişkilerinin doğması için bir o kadar neden yaratıyor ve işsiz sermayenin hacmini etkileyen tüm faktörler artık kredinin genişleme ve daralmasını etkiliyor.

Bir başka ifadeyle kapitalistin elinde tutmak zorunda olduğu sermayenin döngüsünü gerçekleştirebilmesi için gerekli olan dolaşım sermayesi ve amortisman giderlerini vb. içeren sabit sermayenin yenilenmesi zorunluluğu ile kapitalist birikimden doğan sermayenin tekrar sermaye işlevi görünceye kadar para şeklinde tutulan fonları, bunların hepsi, kapitalistin elinde âtil beklediği sürece kâr getirmez. Kapitalistler bu para sermayelerini ihtiyaç duyacakları zamana kadar makul bir getiri (faiz) karşılığında bankalara yatırırlar. Bankalar ise bu paraları belli bir faiz karşılığında sermaye olarak işlev görmeleri için ihtiyaç duyan kapitalistlere verir. Böylece bu işsiz para sermayesi, bankaya yatıran ve banka tarafından faiz getiren bir sermaye biçimini alırken, bu paraları üretken olarak kullanan kapitalistler için kredi işlevi görür.

Bunun yanında gözden kaçırılmaması gereken başka bir faktör daha vardır. Gelişmemiş bir kapitalist sistemde kâr oranı değişirken faiz oranı oldukça sabit kalır. Böyle olunca faizin toplam kâr içindeki payı

girişimcinin kârı pahasına artar. Başka bir deyişle rantıye kesimin payı üretken kapitalistlerin hesap ve zararına büyür. Bu fenomen aslında faiz oranının düştüğü yolundaki doğmaya ters düşüyor ama olgularla çakışıyor. Faiz getiren sermayenin dolayısıyla bankaların önemi ve artan nüfusu da işte bu fenomenenden dolayı sermayenin finans kapitale dönüşme hareketinde başlıca kaldıraçlardan biri de budur.

Üretimin yoğunlaşması bunun sonucu olan tekeller sanayi ile bankaların kaynaşması ya da iç içe geçmesi işte mali sermayenin oluşum tarihi ve bu kavramın içeriği budur.

Bu bölümde, “Mali sermayenin kaynağı ve tanımı nedir?” sorusuna yanıt verilmiştir.

Mali Sermaye Sanayi Sermayesiyle İç İçe Geçerek Tekelleri Doğurmuştur

Mali sermaye tekeller dönemini yaratmıştır. Bir başka ifadeyle tekel bankalardan çıkmıştır. Eskiden birer aracı olan bankalar bugün mali sermaye tekellerine dönüşmüşlerdir. En gelişmiş kapitalist ülkelerde üç-beş büyük banka sanayi sermayesiyle banka sermayesi arasında bir “kişisel birlik” gerçekleştirmiş ve bütün ülkenin sermaye ve para gelirlerinin en büyük bölümünü oluşturan milyarların denetimini elinde toplamıştır. Modern burjuva toplumda istisnasız bütün ekonomik ve politik kurumların üzerine sınımsız bir bağımlılık ağı germiş olan mali oligarşi bu tekelin en çarpıcı tezahürüdür.

İç içe geçme durumu basit yüzeydeki kargaşayı tanımladığı oranda eksik ve hatalı bir tanımlama olacaktır. Hisse senetleri sahipleri arasındaki ilişkiler “rastgele iç içe geçiyormuş” algısı yaratır. Fakat bu “iç içe”liğin temelinde yatan onun temelini oluşturan şey, değişen toplumsal üretim ilişkileridir. “İç içe” geçmekten anlaşılması gereken tekeli üretim kapitalist üretim ilişkilerinde, kapitalizm dışına taşmayan bir değişime işaret ettiğidir. Bu nedenle emperyalizm kapitalizmin en yüksek aşaması olarak tanımlanır. Üretim ilişkilerinde sözünü etmeye degecek bir değişim bulunmadığında bu tanımlamanın ayakları havada kalırdı.

Bu kısımda, “Mali sermaye mi tekelleri, tekeller mi mali sermayeyi doğurmuştur?” ve “İç içe geçmeden ne anlamalıyız?” sorularına yanıt verilmiştir.

Her Türlü Sermayeyi Birbirinden Ayırmak Kapitalizmin Genel Özelliğidir. Mali Sermaye, Sermayeyi En Vurucu Biçimiyle Elinde Tuttuğu İçin Diğer Sermaye Biçimlerine Üstünlüğünü Kabul Ettirebilmektedir

Sermaye sahipliğini bu sermayenin üretimde uygulanışından, para sermayeyi sanayi sermayesinden ya da üretken sermayeden sadece para sermayeyle elde ettiği gelire yaşayan rantiyeye sanayiciden ve sermaye üzerinde doğrudan tasarrufta bulunan kişilerden ayırmak genel olarak kapitalizmin özelliğidir. Emperyalizm ya da mali sermayenin egemenliği bu ayırımın muazzam ölçülere ulaştığı kapitalizmin en yüksek aşamasıdır. Mali sermayenin öteki çeşitlerinin türü üzerindeki üstünlüğü rantiyenin ve mali oligarşinin üstünlüğü, mali açıdan güçlü birkaç devletin üstünlüğü anlamına gelmektedir.

Bankaların elinde toplam sermaye ne kadar büyürse ödünç verebileceği minimal bölümde ilkin o kadar büyür, sonra sabitleşir. O bakımdan sabit sermaye kredisi veren banka belli bir sermaye hacmine ulaşmadan böyle bir yatırım için ödünç vermez, çünkü sınai girişimi kadar hızlı genişlemek zorundadır, üstelik bir banka katılımlarını tek bir girişimle sınırlı tutamaz, farklı girişimlere katılarak risklerini dağıtmak veya bölüştürmek zorundadır. Bu politika kredilerin geri dönüşünde özellikle düzgün akışı sağlamak için uygulanmalıdır.

Ancak bu kredilendirme veya ödünçleme biçimi bankaların sanayi ile ilişkilerini değiştirmiştir. Bankalar sadece ödeme işlemlerine aracılık ettikleri sürece onları aslında yalnız girişimin o andaki durumu yani ödeme gücü ilgilendiriyordu. Güvendikleri bonoları kabul ediyor, meta alımları için avans veriyor, piyasadaki fiili fiyatlarla satılabilen hisseleri teminat olarak alıyorlardı. Aslında etkinlik alanları sanayi sermayesinin değil ticari sermayenin alanıydı ve bunun yanında esas tahvil borsasının taleplerini karşılamaktı. Sanayiyle ilişkileri de üretim sürecinden çok sanayicilerin toptancı tüccarlarla yaptıkları satışlarla ilgiliydi. Ama başka sanayiciye üretim sermayesi sağlamaya başladığı zaman bu ilişki değişmeye başladı ve değişti. Çünkü bankanın çıkarları girişimin ve piyasanın o andaki durumuyla sınırlı kalmıyor, girişimin uzun vadeli geleceğine doğru uzanıyor ve de piyasanın gelecekteki yapılanmasına kadar güncel fiili çıkarlar, kalıcı çıkarlar halini alıyor. Kredi büyüyüp özellikle ödünç sermayenin sabit sermayeye dönüşen bölümü ağır

bastıkça bu çıkarlar daha geniş boyutlu ve kalıcı oluyor.

Buna paralel olarak bankaların nüfus girişimlerin içlerine kadar derinleşti. Krediler kısa vadeli yani geçici nitelikteyken kısacası kapitalistler kredi olarak bankalardan yalnızca dolaşım sermayelerini alırken bu bağları çözmek ya da koparmak o oranda kolaydı. Bir tek devir döneminin bitimi ardından girişimci kredisini geri ödeyebilir, başka bir kredi veren ayarlayabilirdi. Ama sabit sermayenin bir bölümü de kendi sermayesi olup çıkınca durum değişiveriyor. Çünkü yükümlülük bağını çözmek uzun zaman alıyor, girişim bankaya bağlı kalıyor. Bu ilişkiler çerçevesinde banka güçlü olan tarafı temsil etmektedir. Banka sermayeyi nakit ve daima vurucu şekliyle yani parasal sermaye olarak tasarruf ediyor.

Bankaların sanayi ve ticaret sermayesi üzerinde üstünlük kurmasını sağlayan bir başka aracı ise vadeli ticarettir. Vadeli ticaretin karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1- Sanayicilerle ve tüccarlarla yani üretken kapitalistlerle sermayelerinin dolaşım süresini sifıra düşürme olanağı sağlaması ve onları böylece dolaşım arasındaki fiyat dalgalanmalarına karşı koruması, bunların yükünü, özgül işlevi bu dalgalarla yarışmak olan spekülörlere aktarması

2- Ticari işlemlerin bir bölümünü üstlenerek parasal (banka) sermayeye ticari sermayenin yerini alma olanağı tanınması işlemlerinin bu bölümü için ortalama kâr değil, faiz alınması, sanayicinin kârının (girişimci kârı) aradaki fark kadar yükselmesi

3- İkinci karakteristik ile bağlantılı olarak vadeli ticaret, parasal sermayeye bu parasal karakterini yitirmeden, ticari sermayeye dönüşme dolayısıyla banka sermayesine de ticaret ve sanayi üzerindeki egemenliğini yayma fırsatı vermekte ve üretken sermayenin giderek büyüyen bir bölümünü banka kontrolündeki parasal sermaye kılığına bürünmeye zorlamaktır.

Bu bölümde, "Mali sermayenin diğer sermayelerden ayrılması ve üstünlüğünden ne anlamalıyız?" sorusuna yanıt verilmiştir.

Sermaye İhracı Meta İhracını Engellemez

Kapitalizmde eşitsiz gelişim gibi kitlelerin yarı aç durumları da bu üretim tarzının özsel, kaçınılmaz koşulları ve öncüleridir. Kapitalizm, kapitalizm olarak kaldıkça sermaye fazlası, halk kitlelerinin yaşam

seviyesinin yükseltilmesinde kullanılmaz. (Bu kapitalistlerin kârlarında azalma anlamına gelirdi) Kârları artırmak için dış ülkelere, geri ülkelere ihraç edilir. Bu geri kalmış ülkelerde kâr genelde çok yüksektir çünkü bu ülkelerde sermaye pek az, toprak nispeten ucuz, ücretler düşük, hammadde ucuzdur. Sermaye ihracı olanağı, bir dizi geri ülkenin çoktan dünya kapitalist dolaşımına girmiş başlıca demiryolu hatlarının döşenmiş ya da bu işe başlanmış ve endüstriyel gelişimin en temel koşullarının yaratılmış olmasından doğmaktadır. Sermaye ihracı zorunluluğu, bazı ülkelerde kapitalizmin “çok olgunlaşmış” olmasından ve sermayenin (tarımın geriliği ve kitlelerin yoksulluğu nedeniyle) “kârlı” bir faaliyet için alanının olmasından doğmaktadır.

Tekeller her yere tekeli ilkelerini taşırlar. Serbest pazarda rekabetin yerini kârlı iş anlaşması yapmak için “ilişkiler”in kullanılması alır. Borç verirken alınan paranın bir kısmının, borç veren ülkenin mallarını, özellikle de silah, gemi vs. satın almak için kullanılması koşulunun öne sürülmesi olağandır. Sermaye ihracı meta ihracını geliştirmenin bir aracı haline gelmiştir.

Sermaye ihraç eden ülkeler hemen her zaman, nitelikleri mali sermaye ve tekeller döneminin özelliklerine ışık tutan belli “avantajlar” a sahiptirler. Sermaye ihracı, sermayenin ihraç edildiği ülkelerde onu olağanüstü hızlandırarak kapitalist gelişmeyi etkiler. Böylece sermaye ihracı ihracatçı ülkelerde gelişmeyi bir parça durdurma eğilimi taşısa da bunun ancak tüm dünyada kapitalizmin genişlemesi ve derinleşmesi pahasına gerçekleştiği ortadadır.

Sermaye ihracı hangi koşulların varlığından doğar? Sermaye ihracı meta ihracını geliştirir mi engeller mi? Sermaye ihracı eden ve edilen ülkeleri nasıl etkiler? Sorularına yanıt verilmiştir.

Borsaların Gelişen İşlevi ve Lenin’in “Öngörüsü”ne Dair

Her şeyin olduğu gibi borsanın da bir gelişim tarihi vardır. Bu gelişim içinde oluşumunu ilerleyen süreçlerde tamamlayan işlevler gibi ömrünü tamamlayan işlevlerin de bulunması çelişki yasasıyla uyumludur. Lenin “Emperyalizm” kitabında burjuva uzmanların borsanın önemini yitirdiğine dair görüşlerini paylaşmış ve o görüşlere katıldığını belirten bir ifade kullanarak konunun üzerinde özel olarak durmamıştır. Daha ileri tarihli bir çalışması olan “ Emperyalist ekonomizm” kitabında ise “borsalar

her şey olmuştur” tespiti yapmıştır. Burada ilk bakışta açık bir çelişki var gibi görünmektedir. Fakat soruna daha yakından baktığımızda Lenin’in borsanın gelişim tarihi içinde değişen işlevlerine vurgu yaptığı görülür. Her iki duruma yönelik tespitlerinin bir iki cümle ile sınırlı olması Lenin’in yaptığı vurguların tamamen bilincinde olduğuna delil gösterilebilir. Aksi durumda Lenin gibi bir ustanın emperyalizm gibi çok önemli bir çalışmasında yaptığı bu bariz “hata”yı düzeltmemesini anlamakta zorlanırız. Mesele Lenin’in hata yapmazlığı değildir. Farkında olduğu bir “hata”sını düzeltmemesidir. Bu Lenin’in çalışma tarzı ve bütün siyasi yaşamıyla çelişkili bir durum oluşturur. Sonuçta hayattayken borsanın önemi üzerine iki “farklı” tespitte bulunmuş ve birbirini dışlayan bu tespitleri arasında bir uyum kurma ya da sonrakine dayanarak öncekini reddetme yolunu tutmamıştır. Bu Lenin’in tarzı değildir. Meseleleri ele alıştaki ciddiyetiyle uyumsuzdur. Dolayısıyla sorunun çözümü için bu çelişkiden hareket etmeliyiz. Lenin hatalı mı? Sorusuna yanıt aramak veya Lenin’i “düzeltmek” üzere bir tartışma açmak bizi sorunun özünden, borsanın değişen ve gelişen işlevlerini tarihi süreci içinde kavrama görevinden uzaklaştırır. Lenin önemini yitirmesini onayladığı işlevleri ile daha sonra önemini vurguladığı işlevlerinin neler olduğuna bakmamız gerekir.

Serbest rekabetçi kapitalizmin başlangıcındaki borsanın rolüyle gelişim sürecindeki rolü ve nihayet tekelci aşamadaki rolü bir ve aynı değildir. Ve hatta borsanın günümüzde ekonomi üzerindeki tayin edici etkisiyle Engels’in dikkat çektiği 1865’ten sonraki rolü, yani onun “kapitalist üretimin en seçkin temsilcisi halini alması” tespiti arasında da içerik bakımından fark vardır.

Ekonomideki gelişmeler boyunca borsanın işlevleri de değişmiştir. Başlangıçta borsa paraların ve senetlerin dolaşımına hizmet ediyordu. Bunun için de senetlere yatırılmış bulunan serbest parasal sermayelerin birikmesi gerek ve yeterliydi. Sonraları borsa fiktif sermayenin piyasası haline geldi.

Kapitalizmin doğasındaki eğitim yani mevcut tüm toplumsal değerleri sermaye olarak kapitalist sınıfın hizmetine sunma ve her birim sermaye için aynı getiriyi garantileme ihtiyacı, kapitalizmi sermayeleri harekete geçirme ve bunları düz faiz getiren sermaye olarak değerlendirmeye zorluyor. İşte borsanın işlevi de sermaye transferi için gerekli mekan ve

mekanizmayı sağlayarak bu hareketlenmeyi kolaylaştırmaktır.

Borsa böylece büyük bankaların ve büyük kapitalistlerin aralarındaki para trafiği için piyasa oluşturur. Söz konusu bonolar ve senetlerde birinci bankalardan birinin imzası bulunuyor. Yurtiçi ve yurtdışı bankalar ya da öteki kapitalistler faiz getiren ve mutlak güvenliği olan bu bonolara kendi fonlarını yatırırlar. Öte yandan büyük kredi kuruluşları, kendilerine ulaşan taleplerin ellerindeki serbest sermayeyi aşması halinde gerekli araçları sağlamak amacıyla bu kağıtları borsada satıyorlar.

Borsa ve banka senet piyasasında birbirlerinin rakibidir. Bankaların gelişmesi borsaların elindeki bir kısım tahvilleri çekip almıştır. Sanayi kapitalistleri ile ticari (ödeme) krediye aracılık eden borsa-ki borsaların kuruluş döneminde onların en önemli işlevi aracılıktır- arasındaki ilişkileri borsanın elinden büyük ölçüde almışlardır. Borsaya kala kala bankalarla dış ödemelerin yapıldığı ve döviz rayçininin belirlendiği döviz ticareti arasında aracılık etmek kalmıştır. Ama burada trafiğin büyük bölümü artık bu amaçla yabancı ülkelerde şubeler kuran bankalardan geçiyor. Bankalardaki gelişme borsa trafiğinin bu kesimini sınırlamakta iki yönden etkili oluyor. Birincisi bankalar ellerinde giderek artan paraları borsaların aracılığına bırakmadan kendileri bonolara daha büyük boyutlarda yatırırlar. İkincisi bono veya senet kredisi yerine kısmen başka kredi biçimleri uyguluyorlar.

Borsanın asıl etkinliğini gösterdiği alan faiz getiren kağıtların veya fiktif sermayenin piyasasıdır. Şimdi burada borsanın faaliyet ve işlevlerinde ne gibi karakteristik çizgiler vardır sorusu gündeme geliyor. Gördüğümüz gibi, borsanın bono piyasasındaki faaliyeti bankaların faaliyetiyle çakışıyordu. Ayrıca yatırım amaçlı değerli kağıt alımlarının da borsaya özgü bir şey olmadığını biliyoruz. Başka bir deyişle değerli kağıtlar borsada olduğu gibi, bankalarda da satın alınabiliyor, hatta yoğunlaşıyor. O halde borsanın özgül faaliyeti olarak geriye kala kala spekülasyon kalıyor.

Büyük bankalar borsanın elinden işlevlerinin bir parçasını aldılar ve kendiler değerli kağıt piyasası haline geldiler. Borsaya kala kala bankalarda karşılanmayan kalıntı meblağlarla uğraşmak kaldı. Büyük banka kendinde belli bir arz ve talep hacmini temsil ediyor, oysa bunu eskiden büyük borsalardan biri tek başına temsil edebiliyordu.

Banka sisteminde gelişen odaklaşmaya paralel olarak büyük bankaların borsa üzerindeki gücü de olağanüstü, özellikle halkın borsa spekülasyonlarına katılmalarının azaldığı zamanlarda artar.

Borsa rayiçlerinin eğilimi üzerindeki bu güçlü etkilemeye ek olarak, bankaların sanayiyle giderek artan ilişkileri dolayısıyla, ayrı ayrı birtakım girişimlerin içerdeki durumlarını da iyice bildiklerini söylemeliyiz. Böylece bankalar elde edecekleri kazançları önceden kestirebiliyor, hatta duruma göre bu kazançların miktarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendiriyorlar. Bütün bu faktörler bankalara spekülasyonlarını büyük bir güvenle yapabilme olanağı sağlıyor.

Büyük bankalardaki bu gelişme borsaların önemlerinin yitirmesiyle bağlantılıdır. Ya da tersine bankaların parasal sermayeyi ellerinde toplamalarına bağlı olarak borsalar sanayi ve ticaret sermayesi için oynadıkları bağımsız rolü büyük oranda yitirmişlerdir. Geriye fiktif sermaye üzerinden alım-satımlar ve bu zeminden beslenen spekülasyonlar kalmıştır.

Lenin burjuva aydınlardan yaptığı aktarımların hepsi içerik olarak borsanın geçmişte (tekel öncesi) oynadığı rol üzerinedir. Yani "değişimin aracı" olma işlevlerine ve sanayi sermayesi için gördükleri işlev üzerinedir. Bankaların gelişimi üzerine yaptığı "her banka bir borsadır özdeyişi, banka ne kadar büyük ve bankacılıkta yoğunlaşma ne kadar güçlüyse o kadar gerçeklik kazanmış olur" aktarımı üzerinden okunabilir. Mali sermayenin cisim bulmuş halleri olarak bankalar sadece sanayi ve ticaret sermayesi üzerinde denetim kurmamışlardır. Özellikle bağımsız araçlar oldukları dönemlerde borsaların sanayi üzerinde oynadıkları ticari sermaye kaynağı olma özelliklerini de ellerinden almışlardır. Borsaların önemlerini "yitirmesi" vurgusu bu durumla ilişkilidir. Ve sermayenin hareketiyle uyumludur. Borsanın fiktif sermaye üzerinden gelişimi ve günümüz kapitalizmi için oynadığı rol başka bir tartışma konusudur. Ya da spekülasyonun kapitalizm için önemi ve gerekliliği...

Lenin de buradan hareket etmiş ve emperyalizm çalışmasında borsanın geçmişte sahip olduğu ve kapitalizmin tekelci aşamasındaki özelliklerine atfen önemini yitirdiğinin belirtmiştir. 1919 yılında iki farklı çalışmasında borsaların önemine vurgusu ise borsanın tekelci kapitalizm koşullarında edindiği özelliklerine dairdir. Serbest rekabet döneminde bağımsız, tek tek kapitalistlerin fazla sermayelerinin para sermaye haline getirildiği

aracı kurum olarak borsadan, tekellerin tek tek kapitalistlerin sunduğu meblağlarla kıyaslanamayacak boyutta parasal sermaye yatırdığı, sanayi sermayesi üzerindeki hakimiyeti arttığı oranda, bu parasal sermaye (hisse senetleri vb.) hareketlerini denetleyebildiği, üretimi, hacmini vb. yönlendirebildiği bir araç olarak borsalar, bir nevi tekellerin “ortak akli” haline gelmiştir. Sermaye üzerinden bir benzetme yapacak olursak, nasıl ki tekelci mali sermaye, yolculuğuna tefeci sermaye olarak başlayan parasal, asalak sermayenin kendini en üst boyutta banka sermayesi olarak yeniden yaratması ise; yolculuğuna kapitalizmin kuruluş aşamasında ihtiyaç duyduğu ticari sermaye aracısı olarak başlayan borsa da, tekelci kapitalizm aşamasında tekellerin kontrolü altında, kapitalizmin ortak kumanda merkezi olarak devam etmektedir. Bu nedenle Lenin, birbiriyle çelişik görünen bu iki farklı tespiti için izahata gerek duymamıştır. Lenin serbest rekabet dönemine ait borsanın önemini yitirdiğini vurgularken geleceğine dair bir atıf yapmamıştır. Sadece banka, yani mali sermaye karşısında borsanın önemini yitirdiği genel kabulünü paylaşmakla yetinmiştir. Tekelci kapitalizmin borsasına dair görüşlerini ise 1919’da sadece bir biçimde dile getirmiştir.

Borsalar önemlerini yitirmişler midir? Ve Lenin’in bu ken-kol öngörüsü gerçekleşmiş midir? Sorularına yanıt verilmiştir.

Emperyalizm Bir Dış Politika Tercihi Değil, Kapitalizmin En Yüksek Aşamasıdır

Emperyalizm, tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin ortaya çıktığı, sermaye ihracının birinci planda önem kazandığı, dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasının başlamış olduğu ve dünyadaki bütün toprakların en büyük kapitalist ülkeler arasında paylaşılmasının tamamlanmış bulunduğu bir gelişme aşamasına ulaşmış kapitalizmdir.

Kautsky 1915’te, hatta 1914 Kasımı’nda, emperyalizmden çıkamamanın bir “evre” si olarak ya da bir basamağın değil, bir politikanın, mali sermayenin “yeğlediği” belli bir politikanın anlaşılması gerektiğini, emperyalizmin “modern kapitalizm” le “özdeşleştirilemeyeceği” ni, emperyalizm sözcüğünden “çağdaş kapitalizmin bütün olguları” -karteller, himayecilik, mali oligarşinin egemenliği, sömürge politikası- anlaşıldığı takdirde, kapitalizm için emperyalizmin zorunlu aşama olup olmadığı sorusunun “en yavan totoloji” ye dönüşeceğini, çünkü bu durumda “emperyalizmin kapitalizm için elbette hayati bir zorunluluk

olduğu" sonucuna varılacağını, ileri sürerek bizim yukarıda yaptığımız tanımlamanın temel düşüncelerine karşı çıkmıştı.

Kautsky, ilhaklardan mali sermayenin tercih ettiği bir politika olarak söz ederek, bu politikanın karşısına yine mali sermayen temelına dayanan güya gayet mümkün olan bir başka burjuva politikası çıkararak, emperyalizmin politikasını ekonomisinden ayırmıştır. Sanki ekonomide tekeller, politikada tekelci-şiddetçi-olmayan bir tutumla bağdaşabilirmiş gibi. Sanki, rekabetin günümüzdeki biçimlerinin kendine özgü temelini meydana getiren dünyanın paylaşılması, emperyalist olmayan bir politikayla bağdaşabilirmiş gibi.

Emperyalizm yeni bir ekonomik "evre" midir yoksa gelişmiş kapitalist ülkelerin bir dış politika tercihinden mi ibarettir? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Ultra- Emperyalizm Mümkün Değildir

Kautsky tarafından uydurulmuş ünlü "ultra-emperyalizm" teorisi gerici bir nitelik taşımaktadır. Onun 1915'te bu konudaki görüşleri ile Hobson'un 1902'deki görüşlerini karşılaştırınız: Kautsky, "... Acaba bugünkü emperyalist politikanın yerini, ulusal mali sermayeler arasındaki mücadelenin yerini, uluslararası düzeyde birleşmiş mali sermaye ile dünyanın ortaklaşa sömürüleceği yeni, ultra-emperyalist bir politikanın olması mümkün değil mi? Kapitalizmin bu yeni aşaması her halükarda düşünülebilir bir şeydir. Bunun gerçekleştirilebilir olup olmadığı sorusunu yanıtlamak için henüz yeterli öncüller yoktur."

Hobson; "(...) Her biri bir dizi uygarlaşmış sömürgeye ve bağımlı ülkeye sahip birkaç güçlü imparatorlukta yerleşmiş bulunan Hristiyanlık, çok kişi veya bugünkü gelişme eğilimlerinin en doğal sonucu olarak görünüyor ve bu gelişme, en çok inter-emperyalizmin sağlam bir temeli üzerine kurulacak sürekli bir barış umudunu meşru kılmaktadır."

Böylece Hobson'un on üç yıl önce, inter-emperyalizm ya da ara-emperyalizm olarak adlandırdığı şeye, Kautsky ultra-emperyalizm ya da süper-emperyalizm demektedir. Latince bir ön ek koyarak bilgiççe yeni sözcük icat etmek dışında Kautsky'nin "bilimsel" düşüncesinde gördüğümüz tek ilerleme, Hobson'un İngiliz papaz takımının riyakarlığı olarak nitelediği şeyi Marksizm adına yutturmaya çalışmasıdır.

"Salt ekonomik açıdan, diyor Kautsky, kapitalizmin yeni bir evre daha geçirmesi olanaksız değildir; kartellerin politikasının dış politikaya taşınması, ultra-emperyalizm evresi, yani "bugünkü emperyalist politikanın, ulusal mali sermayelerin birbiriyle mücadelesi yerine uluslararası düzeyde birleşmiş mali sermaye tarafından dünyanın ortak sömürülmesini ortaya koyan yeni ultra-emperyalist politika tarafından geriletilmesi" olanağını "düşünmek" gerekir." (Ultra-Emperyalizm, Tek Dünya Mali Sermayesi, Tek Dünya Devleti Teorilerinin Anti-Marksist Niteliği Hakkında Lenin)

Kapitalizmin sürdüğü koşulda bu ittifakların kısa süreli olmayacağı mümkün olan her biçimde ortaya çıkacak sürtüşmeleri, anlaşmazlıkları, mücadeleyi dışlayacakları "düşünülebilir" mi?

Bu soruyu hayır diye yanıtlamak için soruyu açıkça ortaya koymak yeter. Çünkü kapitalist düzen içinde nüfus bölgelerinin, çıkarlarının, sömürgelerinin vs. paylaşılması konusunda, paylaşım katılanların gücünden, bunların genel ekonomik, mali, askeri vs. gücünden başka bir temel düşünülemez.

"Bu nedenle, İngiliz papaz takımının ya da Alman "Marksist" Kautsky'nin bayağı küçük burjuva fantezilerinde değil de, kapitalizm gerçeğinde "inter-emperyalist" ya da "ultra-emperyalist" ittifaklar -bu ittifaklar ister bir emperyalist grubun bir başkasına karşı ittifakı, ister bütün emperyalist devletleri kucaklayan genel bir ittifak biçiminde olsun- zorunlu olarak, savaşlar arasındaki "nefes molaları"ndan başka bir şey değildir." (Lenin, a.g.e., s. 124)

Aynı konu hakkında, Buharin'in "**Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi**" kitabına yazdığı Aralık 1915 tarihli "Giriş" te, Lenin şunları demektedir: *"Bununla beraber soyut olarak emperyalizm, kapitalizmin yeni aşaması, yani ultra-emperyalizm aşaması "düşünülebilir" dense buna itiraz edilebilir mi? Hayır, soyut düzeyde böyle bir aşama düşünülebilir. Bununla beraber, pratikte gelecekte ortaya çıkabilecek daha az ciddi sorunlar adına günümüzde zorlukları inkar eden oportünisttir. Teorik olarak bu, günümüzde karşılaştığımız gelişmelere dayanılacağına rüyalara dalmaya benzer. Gelişimin, istisnasız tüm işletmeleri ve devletleri içine alacak tek bir dünya tröstünün kurulması yönünde olduğu konusunda şüphe yoktur. Ama bu yöndeki gelişme öylesine stres, tempo, antagonizmalar, çelişkiler ve tepe tamlak gelişmeler (sadece ekonomik değil, fakat aynı*

zamanda politik, ulusal vb.) biçiminde gerçekleşmektedir ki ulusal finans kapitalerin dünya çapında bir ultra-emperyalizm yapısında birleşmesinden önce, emperyalizm kaçınılmaz olarak yok olacak ve kapitalizm kendi karşıtına dönüşecektir”

Lenin, bu yaklaşımına genel olarak sadık kalmış ve emperyalizm çalışmasında daha net vurgular yapmıştır.

Ultra-emperyalizm tartışmasında Yusuf Zamir de; “Bir an için sınıf mücadelesini sabit tutarak, kapitalist küreselleşmenin kendi mecrasında gelişmeye devam ettiğini düşünelim. Sermayenin küreselleşmeye devam etmesi, acaba bir gün bütün dünyayı tek bir küresel toplum illüzyonu altında istikrara kavuşturabilir mi? Acaba dünya tek bir küresel sermaye tröstünün egemenliği altındaki tek bir hapishaneye dönüşebilir mi?” Sorularını sorarak dahil olmuştur. Soruların cevabını ise Marks’ta bulmuştur.

“Kavramsal açıdan rekabet, sermayenin içsel doğasının, esas karakterinin çok sayıda sermayenin birbirleriyle karşılıklı etkileşimi biçiminde belirlemesi ve realize olmasından, içsel eğilimin dışsal zorunluluk olarak tezahür etmesinden başka bir şey değildir. (Sermaye ancak ve ancak, çok sayıda sermaye olarak varlık bulabilir. Bu nedenle, sermayenin kendi kendini tayin edişi, çok sayıda sermayenin birbirleriyle karşılıklı etkileşimi olarak görünür)” (K. Marks, Grundrisse)

“Değer sermayenin temelini oluşturduğuna göre ve dolayısıyla sermaye ancak karşı-değerlerle mübadele içinde var olabileceğine göre, sermaye zorunlu olarak kendini kendinden iter. Bu nedenle, mübadeleye girebileceği dışlak sermayelerle karşı karşıya olmayan bir evrensel sermaye yok hükmündeki bir şeydir.” (K. Marks, Grundrisse)

Sermaye, değer ilişkisinin bir türevidir, kendi kendini büyütme programlı bir değer ilişkisidir. Nasıl ki, metaların değerleri pazarda birbirleriyle mübadele ve rekabet ilişkisi içinde realize olur, aynı şekilde, sermayelerin de değerleri birbirleriyle mübadele ve rekabet ilişkisi içinde realize olur.

Karşısında mübadele ilişkisine girebileceği başka sermayenin kalmadığı spekülâtif bir durum, sermayenin artık hareket edemeyerek kendini yeniden üretemeyeceği bu nedenle de kendi içine çöküp yok olacağı durumdur. Dolayısıyla bütün dünyadaki üretim süreçlerini tek bir

planlama altında örgütleyen, böylece bütün dünyada istikrarı sağlayan tek bir sermayenin ortaya çıkışı teorik olarak mümkün değildir.

Ultra-emperyalizm mümkün müdür? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Eşitsiz Gelişim Emperyalizmin Karakteristik Özelliğidir

Emperyalizmin eşitsiz gelişimini iki kategoride ele almak gerekir. Emperyalist- kapitalist ülkelerin eşitsiz, sıçramalı gelişimi ve emperyalist ülkelerle sömürge, yarı-sömürgeler ülkeler arasındaki eşitsiz gelişim. Birinci kategorideki, yani emperyalistler arası eşitsiz gelişim ilişkisi sıçrama ve değişimlere açıktır. İkinci kategorideki, yani emperyalistlerle sömürge ve yarı-sömürge ülkeler arasındaki eşitsiz gelişimde sıçramaların yaşanabilmesi için bu ülkelerin emperyalist boyunduruğu parçalayıp atacak bir toplumsal devrim sürecinden geçmeleri şarttır.

Emperyalist ülkelerin arasındaki mücadele, bir başka ifadeyle sömürge, yarı-sömürgelerde rakiplerinin aleyhine nüfus mücadelesi, güce göre belirlenir. Bu ülkelerin ekonomik, mali, askeri gücü bu paylaşımında belirleyici etki yapar. Fakat bu mutlak bir olgu değildir. Bazen zayıf bir emperyalist güç, coğrafi yakınlık, kültürel ve tarihi bağlar vb. nedenlerle önemli bir nüfus bölgesinde rakiplerinden daha avantajlı konumda bulunabilir ve bu avantajlar, onun sıçramalı gelişimi için de nesnel bir temel oluşturur. Ancak sıçramalı gelişimin temelinde kapitalizmin eşitsiz gelişimi yatar.

Paylaşımaya katılanların güçler dengesi ise eşitsiz biçimde değişmektedir. Çünkü kapitalist düzende tek tek girişimlerin, tröstlerin, sanayi dallarının ve ülkelerin eşit şekilde gelişmeleri olanaksızdır. Yarım yüzyıl kadar önce Almanya, kapitalist gücü o zamanki İngiltere ile karşılaştırıldığında zavallı bir hiçti; Rusya ile karşılaştırıldığında Japonya da aynı durumdaydı. On ya da yirmi yıl sonra emperyalist güçlerin nispi güçlerinin değişmeden kalacağı varsayımı "düşünülebilir" mi? Kesinlikle düşünülemez.

Emperyalist dönemde bazı sermaye kolları, burjuvazinin bazı kesimleri; bazı ülkeler, bir eğilimlerden (çürüme ve hızlı gelişme) kah birini kah ötekini, küçük ya da büyük ölçüde gösterirler. Genel olarak kapitalizm, eskiye göre çok daha büyük hızla gelişmektedir, ne var ki bu gelişme sadece genelde gittikçe daha eşitsiz hale gelmekle kalmıyor, eşitsiz gelişme kendini, sermaye bakımından en zengin güçlerin çürümesinde de özellikle gösteriyor.

Kapitalizmin çürümesinin kapitalizmin büyümesini dışladığını iddia ederken daha da haksırsınız. İlyiç'in "Emperyalizmi" ni okuyun, tek tek ekonomi dallarında ve ülkelerde kapitalizmin çürümesinin başka ekonomi dallarında ve ülkelerde kapitalizmin büyümesini dışlamadığını, bilakis şart koştüğünü kavrsınız.

Şırov yoldaş, emperyalizm öncesi kapitalizmle emperyalist kapitalizm arasındaki farkın derinliğini görmüyor. Eşitsizlik yasası onda basit bir dünya kapitalizminin gelişiminin "oransızlığı ve uyumsuzluğu"na dönüşüyor. Ama bu böyleyse, yükselen bir çizgi boyunca gelişen kapitalizmle, alçalan bir çizgi boyunca gelişen can çekişen kapitalizm arasındaki fark nereden geliyor? Sürekli gelişen kapitalizmle gelişmesi çürümeyle, sıçramalarla ve felaketlerle karakterize olan kapitalizm arasındaki fark nereden geliyor? Neden eskiden tek tek ülkelerde sosyalizmin zaferi, imkansızdı ve neden şimdi mümkün hale gelmiştir? Finans kapitalizmi, dünyanın nüfus alanlarına ayrılması, kapitalist ülkelerin felaketlerle ve hali hazırda paylaşılmış olan dünyanın periyodik olarak yeniden paylaşılmasıyla fırtınalı, sıçramalı gelişmesi ve tek tek ülkelerde sosyalizmin zaferi gibi olgular göz ardı edilebilir mi?

Şırov yoldaş kapitalizmin gelişme yasalarının, toplumun gelişmesinin bütün safhaları için geçerli olan toplumsal yasalardan farklı olarak, değışebileceğini ve değışmek zorunda olduğunu kavramıyor besbelli. Emperyalizm öncesi, kapitalizmde eşitsizlik yasasının belirli bir çehresi vardı ve etkileri de buna göre idi, emperyalist kapitalizmde ise bu yasa başka bir çehreye büründü ve bundan dolayı etkileri de başka. Eski kapitalizmdeki eşitsizlikten farklı olarak emperyalizmde kapitalist ülkelerin gelişmesinin eşitsizliğinden söz edilebileceğinin ve söz etmek gerektiğinin nedeni budur. Kapitalizmin yasalarının, kapitalist gelişmenin çeşitli aşamalarında nasıl değıştiği, koşulların değışmesine göre, etkilerinin nasıl kısıtlandığı ya da güçlendiği sorunun bu sorun teorik bakımından gayet önemli bir sorundur.

O halde emperyalizm koşullarında kapitalist ülkelerin gelişmesinin eşitsizliği yasası ne demektir? Emperyalizm döneminde gelişmeni eşitsizliği yasası bazı ülkelerin diğerlerine kıyasla sıçramalı gelişmesi, bazı ülkelerin diğerleri tarafından dünya pazarından hızla uzaklaştırılması, savaşıçı çatışmalar ve savaş felaketleri aracılığıyla hali hazırda paylaşılmış olan dünyanın periyodik olarak yeniden paylaşılması,

emperyalizm kampındaki çatışmaların derinleşmesi ve şiddetlenmesi, dünya kapitalizmi cephesinin zayıflaması bu cephenin tek tek ülkelerin proletaryası tarafından yarılmaması imkanı, tek tek ülkelerde sosyalizmin zaferi imkanı demektir.

Emperyalist ülkelerle bağımlı ülkeler arasındaki eşitsiz gelişimin ortadan kaldırılması ise salt ekonomik gelişimle, kapitalizmin gelişim içinde olmasıyla mümkün değildir. Çünkü emperyalistler böyle bir gelişime, "doğallığa" müsaade etmezler.

Sanayinin her türlü gelişmesi, sanayileşme anlamına gelmez. Sanayinin ağırlık noktasını, temelini, ağır sanayinin (yakıt, metal ve benzeri) gelişmesi, son tahlilde üretim araçları üretiminin gelişmesi, kendine ait bir makine yapımının gelişmesi oluşturur. Sanayileşmenin görevi bir bütün olarak halk iktisadında sanayinin payını artırmak değildir sadece, bunun da ötesinde, aynı zamanda; bu gelişmede kapitalist devletlerce çevrelenmiş olan ülkemizin iktisadi bağımsızlığını güvence altına almak, dünya kapitalizminin bir eklentisine dönüşmekten alıkoymak görevine sahiptir. Kapitalist kuşatma karşısında, eğer kendi ülkesinde kendisi üretim alet ve araçları üretmiyorsa, eğer kendi halk iktisadının, üretim alet ve araçları üreten ve ihraç eden gelişmiş kapitalist ülkelere zorunlu olarak bağımlı kaldığı bir gelişme aşamasında çakılıp kalırsa iktisaden bağımsız kalamaz. Böylece bir aşamada çakılıp kalmak, dünya sermayesine boyun eğmek demektir.

Hindistan'ı alalım. Hindistan'ın bir sömürge olduğunu herkes biliyor. Hindistan'da bir sanayi var mı? Kuşkusuz geliyor mu? Evet geliyor. Orada üretim aletleri İngiltere'den ithal ediliyor. Bu nedenle (tabii yalnızca bu nedenle değil), orada sanayi tamamen İngiliz sanayisine bağımlıdır. Sömürgelerde, onları metropole, emperyalizme bağımlı tutan türde bir sanayi geliştirmek, bu emperyalizmin özel bir yöntemidir.

"Emperyalist zincir, en zayıf yerinden kopar" tezi ile Buharin'in "emperyalist zincir, ulusal ekonomi üretiminin en zayıf olduğu yerde kopar" tezi arasına kesinlikle bir eşit işaret konamaz. Neden? Çünkü bu durumda, yapılması gereken emperyalist zincirin zayıflığından, yani emperyalist güçlerin zayıflığından söz edilmektedir, Buharin'de ise emperyalizm zincirini yarması gereken ülkenin ulusal ekonomi sisteminin zayıflığından, yani anti-emperyalist güçlerin zayıflığından söz edilmektedir. Bunlar kesinlikle bir ve aynı şey değildir. Dahası bunlar

birbirine taban tabana zıt iki tezdır.

Buharin'e göre, emperyalist cephe, ulusal ekonomi sisteminin en zayıf olduğu yerde kopacaktır. Bu elbette doğru değildir. Eğer bu doğru olsaydı proleter devrim Rusya'da değil de Orta Afrika'da bir yerde başlardı.

Ama verili ÷lkede emperyalist zincirin zayıfladığı neyle belirlenir? Bu ÷lkenin endüstriyel gelişmesinin ve uygarlığının belli bir asgariye erişmiş olmasıyla. Burada belli bir asgari sanayi proletaryasının var olmasıyla. Bu ÷lkedeki proletaryanın ve proleter öncünün devrimci ruhuyla. Proletaryanın emperyalizme karşı kararlı mücadelesinde proletaryayı izleyebilecek, ciddiye alınması gereken bir müttefikle (örneğin köylülük) sahip olmasıyla. Dolayısıyla, emperyalizmin bu ÷lkede tecrit olmasını ve yıkılışını kaçınılmaz kılan koşulların bir araya gelmesiyle.

Emperyalizmin eşitsiz gelişiminden ne anlamalıyız? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Küreselleşme, Kapitalizmin Emperyalizm Sonrası Yeni Bir Aşaması Değildir

Küreselleşme kavramı, emperyalist ideologların türettiği içi boş bir söylemden ibarettir. Sosyalizmin büyük bir politik yenilgi aldığı koşullarda oluşın bu uygun ortam, emperyalizm adına ideolojik olarak tahkim etmeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme olarak kodlanan bu süreç, kapitalizmin tekelci dönemine özgü, mali sermayenin çıkarlarını azami derecede gerçekleştirmeye odaklanmış, ekonomik, siyasi, kültürel, ideolojik boyutları bulunan bir sermaye hareketidir.

Küreselleşmenin, kapitalizmin yeni bir aşaması olup olmadığına dair gerçekçi bir cevap verebilmemizin yolu, üretim ilişkilerinde bir önceki dönemle, bu durumda tekelci dönem oluyor, küreselleşme süreci arasında bir farklılaşma olup olmadığını, olduysa bu farklılaşmanın niteliğine bakarak cevap vermemizden geçmektedir. Lenin, "iç içe" geçme kavramına yüzeyde olana, en göz önünde bulunanı betimlemekten ileri gidemediği için karşı çıkmış ve asıl bakılması gereken yerin "üretim ilişkileri" olduğunu vurgulamıştır. Emperyalizmi kapitalizmin en yüksek aşaması olarak tanımlarken üretim ilişkilerinde yaşanan değişikliklere yoğunlaşmıştır. Bu değişiklikler içinde tekele özel bir vurgu yapmıştır. Emperyalizmin beş temel özelliği olarak

sıralanan özelliklere baktığımızda; serbest rekabetin yerini tam zıddı konumundaki tekele bırakması, meta ihracının yerine sermaye ihracının öncelik kazanmasını, mali sermayenin sanayi ve ticaret sermayesine üstünlük kurmasını, serbest rekabet döneminin aksine dünya pazarının tekeller tarafından paylaşılmasını ve son olarak dünyanın teritoryal olarak paylaşılmasını görürüz. Bu gelişmelerin tümü kapitalizm temelini aşmadan serbest ticaret dönemi kapitalizmine hakim olan üretim ilişkilerinin niteliklerinde değişime uğramaları anlamına gelmektedir. Emperyalizmi önceki dönemden ayıran karakteristik özelliklerini belirler. Serbest ticaret dönemine özgü üretim ilişkilerinin gelişerek zıtlarına dönüşmelerini ifade eder. Bu nedenle Lenin, emperyalizmi kapitalizmin bir üst aşaması olarak tanımlar. Küreselleşme kavramı ile kodlanan sürece baktığımızda ise emperyalizme özgü üretim ilişkilerinde köklü değişiklikten ziyade uygun koşulların da oluşmasıyla tekelci kapitalizmin genişletilmiş yeniden üretimi ile karşı karşıya olduğumuzu anlamakta zorlanmayız. Bu genişletilmiş yeniden üretimi ile karşı karşıya olduğumuzu anlamakta güçlük çekmeyiz. Bu genişletilmiş yeniden üretimin dünya ölçeğinde kapitalizmi yatay (pazar) ve dikey (üretici güçlerin gelişimi vb.) geliştirdiğini görürüz.

Küreselleşme retoriğinin ekonomik temelini oluşturan neo-liberal politikaların merkezinde para politikası (monetarizm) durur, buradan da mali sermayenin belirleyici konumu sürdürdüğünü görmekte zorlanmayız. Bilgi işlem teknolojilerindeki gelişim de parasal sermayenin dolaşım hızını artırma temelinde gündeme gelmiştir. Küreselleşmenin ilk "devrimi"nin bu teknolojilerin gelişimi ve yaygınlaşması alanlarında yaşanmış olması tesadüfi bir gelişme olarak ele alınamaz. Ancak bu devasa gelişim dahi bu sektörde yaşanan atılımın üretim ilişkilerinde nitel bir değişiklik oluşturmaktan uzak kalmıştır. Çünkü 19. yüzyılın sonlarında Atlantik'in telgraf kabloları ile birbirine bağlanması gibi devrim niteliğindeki teknik gelişmeler bu son gelişmelerin nesnel temelini oluşturduğu gibi sermayenin hareket biçiminde de oluşturulan biçimi aşmamıştır. Bir kez dünya pazarları arasında telgraf bağlantısı kurulduktan sonra dünyanın bir ucundan diğerine, borsalara vb. ulaşım geçmişle kıyaslanamayacak düzeyde (bir gün içinde) hızlanmış ve geçmiş üretim ilişkilerinde geri döndürülemez değişikliklere yol açmıştır. Günümüzde bilgisayarlar, internet, uydular, kablosuz iletişim vb. hepsi sermayenin dolaşım hızını artırmışlardır. Fakat hala Atlantik'in altından Avrupa ve Amerika'nın birbirine bağlanmasının yarattığı dünya pazarı

zemini üzerinde durmaktadır. Sermayenin ve gelişen teknolojiye bağılı olarak (deniz taşımacılığındaki gelişim vb.) malların dolaşımı hızlanmıştır. Dolayısıyla sermayenin gerçekleşmesi süreci kısalmış ve dolaşım-devir hızı artmıştır. Özellikle para sermayenin devir hızının artışı onun asalak karakterini daha da güçlendirmiştir. Ancak tüm bu muazzam gelişmeler serbest ticaret dönemi kapitalizmi ile tekelci kapitalizm arasındaki nitel farkların oluşmasına katkı sağlayan (Atlantik'in altından telgraf kablolarının çekilmesi gibi) gelişmelerle kıyaslandığında nicel gelişmeler olarak kalmaktadır.

Günümüzde sıkça dillendirilen üretim teknolojilerinde 20. yüzyılın başına kıyasla önemli bir gelişmeyi ifade eden, 4. Sanayi Devrimi dahi emeğin örgütlenmesi ve verimliliğinde büyük bir çığır açan buhar makinesinin sanayide kullanılmasının yarattığı sanayi devriminin yanına dahi yaklaşmamıştır. Keza, yine tekelci kapitalizm sürecinde meta ihracının yerini alan sermaye ihracı hala başat rolünü korumaktadır. Üretimin yoğunlaşmasında tekelleri ya da süper tekelleri aşan bir biçim çıkmamıştır. Tüm bu yaşananlara baktığımızda hala kapitalizmin en yüksek aşaması olan emperyalizm zemininde bulunduğumuzu fark ederiz.

Küreselleşmenin emperyalizmi aşan kapitalizmin yeni bir aşaması olduğu argümanı mali sermayenin ideologlarının üretmiş olduğu tamamen ideolojik (yanılsamalı bilinç anlamında) bir argümandır. Marks'ın daha "felsefenin sefaletinde ortaya koyduğu kapitalizmin çöküşünün kaçınılmazlığı yaklaşımına tekelci burjuvazi tarafından verilen yanıtıdır. Nitekim 1990'ların başında "Sosyalist Kamp"ın çözülmesi sonrasında "ideolojilerin" ve "komünizmin öldüğü" söylemleri ile birlikte dile getirilmiştir. Amacı kapitalizmin çöküşe mahkum olmadığını kanıtlamaktır. Kapitalizmin krizlerini ve sınırlılığını aşabileceğini, kendini yeniden üretebileceğini (genişletilmiş yeniden üretim anlamında değil) herkese kabul ettirmektir. Böylece kapitalizme karşı mücadelenin anlamsızlığı da proletarya dahil bütün kesimler tarafından kabul edilecekti. Küreselleşmenin, kapitalizmin emperyalizm üstü yeni bir aşaması olduğu veya bunu çağrıştıracak kaçamak her kabul objektif olarak bilimsel sosyalizmin teorisini kapitalizmin çöküşünün kaçınılması ve toplumsal (üretici güçler ve üretim ilişkilerinin gelişim yönü) hareketin yönünün komünizme doğru olduğu üzerine kurmuştur. Bu kaçınılmazlığı bilimsel olarak gösterdiği için kendi teorisini ütöpik ve

kaba sosyalistlerden ayırma ihtiyacı duyma ve bilimsel sosyalizm olarak isimlendirmiştir.

Dünya nüfusunun 1/3'ü ve yine bir o kadar coğrafyasının kapitalist emperyalist pazar dışında kaldığı koşullardan bütün bunların kapitalist emperyalist pazara ve üretim ilişkilerine dahil edildiği koşulların oluştuğu süreçte küreselleşme retoriği gündemleşmiştir. Bu süreçte mali sermayenin egemenliği altındaki tekelci kapitalizm ekonomik, siyasi koşullarda muazzam bir genişleme yaşamış ve üretici güçleri geliştirmiştir. Fakat bir gelişim genişletilmiş yeniden üretim sınırlarını aşamamış emperyalizm üretim ilişkilerinde nitel değişimler yaratamamıştır.

Küreselleşme kapitalizm yeni bir evresi midir yoksa politikası mı? Sorusuna yanıt verilmiştir.

B) SÖMÜRGEÇİLİK VE EMPERYALİZM ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

Sömürge politikası ve emperyalizm, kapitalizmin en son aşamasından, hatta kapitalizmden önce de vardı. Kölecilik üzerine kurulu Roma İmparatorluğu, sömürge politikası izlemiş, emperyalizmi gerçekleştirmişti. Fakat toplumsal ve ekonomik formasyonlar arasındaki radikal farkları unutan ya da arka plana atan emperyalizm üzerine bütün "genel" değerlendirmeler, kaçınılmaz olarak "Büyük Roma"nın "Büyük Britanya" ile karşılaştırılması gibi bir takım boş boşazlıklara ve palavralara düşecektir. Zira kapitalizmin önceki evrelerinde kapitalist sömürge politikası bile mali sermayenin sömürge politikasından önemli oranda farklılıklar gösterir.

Bugün ki kapitalizmi belirleyen temel özellik, büyük girişimcilerin tekelci birliklerinin egemenliğidir. Bu türtekeller, bütün hammadde kaynaklarının tek elde toplandığı koşullarda en sağlam duruma gelirler ve uluslararası kapitalist birliklerin, rakiplerinin her türlü rekabet olanaklarını yok etmek için, örneğin demir rezervlerini ya da petrol kaynaklarını vs. satın almak yönünde ne büyük gayret sarf ettiklerini gördük. Tekellere, rakipleriyle giriştikleri mücadelede karşılıklarına çıkacak her türlü rastlantıya, hatta karşı tarafın devlet tekeli yasası gibi rastlantıya karşı başarı olanağını ancak hammadde eksikliği kendini ne kadar hissettirirse rekabet ve dünyada hammadde kaynakları için mücadele ne kadar şiddetliyse,

sömürge elde etme mücadelesi de o kadar amansızdır.

Sermaye ihracının çıkarları da sömürgelerin fethedilmesini dayatmaktadır. Çünkü tekeller kurarak rakibi saf dışı bırakmak; bir siparişı üstlenmek gerekli "ilişki"leri sağlamlaştırmak ve bu sayede sömürge pazarında daha kolay olmaktadır.

Mali sermaye temelleri üzerinde yükselen ekonomi dışı üstyapı, onun politikası ve ideolojisi, sömürge fetihleri güdüsünü artırmaktadır. "Mali sermaye özgürlük değil, egemenlik ister" diyor Hilferding.

Sadece işçi yığınlarının değil, aynı zamanda orta sınıfların sırtında da ağırlığını duyuran yaşamın karışıklığı ve zorluğu yüzünden eski uygarlığın bütün ülkelerinde sabırsızlık, öfke ve kin birikmekte ve bunlar kamu düzenini tehdit eder hale gelmektedir. Bunların ülke içinde infilak etmemesi için belli bir sınıf çığırından çıkan bu enerjinin belli bir uygulama bulması ve ülke dışında kullanılması zorunludur.

Kapitalist emperyalizm çağının sömürge politikasından söz edildiğinde, mali sermayenin ve büyük güçlerin, dünyanın ekonomik ve politik yönden paylaşılmasına çıkan dış politikasının, devletsel bağımlılığın bir dizi geçiş biçimlerini yarattığını belirtmek gerekir. Bu çağ için karakteristik olan, sadece ülkelerin sömürge sahipleri ve sömürgeler olarak iki ana gruba ayrılması değil aynı zamanda, politik olarak, biçimsel olarak bağımsız olan ama gerçekte mali ve diplomatik bir bağımlılık ağı içine düşmüş çok çeşitli türden bağımlı ülkelerin de varlığıdır.

Kapitalizmin gelişim süreci içerisinde nitel değişimlere bağlı olarak sömürge politikalarının geçirdiği değişimi salt ekonomik bakımdan kıyasladığımızda ana hatlarıyla şu sonuca ulaşırız: Merkantil dönemde, yani sermayenin ilksel (yaygın ve hatalı kullanımı olarak ilkel birikim) birikim sürecinde, sömürge politikası başta değerli madenler olmak üzere ele geçirilen yerlerin her türlü yağmalanmasını içerir. Özellikle coğrafi keşifler bu sürece muazzam bir ivme kazandırmıştır. "Amerika'nın keşfi" ve deniz yoluyla Afrika'nın etrafının dolaşarak uzak Asya'ya ulaşılmış ve bu coğrafyalarda değerli görülen her şey yağmalanarak ana ülkeye (metropol) götürülmüştür. Bu sürecin önderliğini Portekiz ve İspanya yapmıştır. Güney Amerika'nın altın ve gümüş madenlerinin nasıl yağmalandığı herkesçe bilinmektedir. Merkantil dönemi, hemen öncesi olan Ortaçağ-feodal fetihçiliğinden veya Roma İmparatorluğu'nun

sömürgeciliğinden ayıran temel özellik, yağma ve talanla ele geçirilen zenginliklerin Batı Avrupa'da rüçeym halindeki manifaktür gelişimine akması ve ticari sermayenin gelişiminin önünü açmış olmasıdır. Ticari sermaye manifaktür temeli üzerinde geliştiği için tarihteki benzerlerinden farklı olarak kapitalizmin temeli üzerinde geliştiği için tarihteki benzerlerinden farklı olarak kapitalizmin gelişimi yönünde evirilmiştir. Merkantil dönem öncesi ya da daha doğru bir ifadeyle kapitalizm öncesi toplumsal formasyonlarda, fetihler (sömürgecilik) dahil her türlü sömürden elde edilen toplumsal üretim fazlası tüketime harcanmıştır. Bu toplumlarda basit yeniden üretim belirleyici üretim biçimidir. Üretim fazlasının periyodik ve hızlı tüketimi (kesinlikle eşit bir tüketim söz konusu değildir) kapitalizm öncesi toplumların karakteristik özelliğidir. Özel tüketimin dışında kalan toplumsal fazla görkemli saraylar, topraklar, hanlar, hamamlar, kervansaraylar vb. inşa edilerek tüketilmiştir. Bu nedenle bu toplumsal formasyonlarda kapitalizme has sermaye birikimi ve oluşumu gelişmemiştir.

Serbest ticaret kapitalizminde sömürge siyasetine yön veren ise ticari sermayedir. Hollanda bu sürecin öncüsüdür. Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte İngiltere bu öncülüğü devralmıştır. Bu süreçte sanayi sermayesinin ticari sermayeyi denetimine alması, sömürgecilik bayrağının Hollanda'dan İngiltere'ye geçişiyle sembolize olur. Bu dönemde, sömürgeler, fetihçiler için tarımsal ürünler dahil olmak üzere ucuz hammadde kaynakları ve ürettikleri metalleri için sürüm pazarı niteliği taşırlar.

Emperyalizm dönemindeki sömürgeciliği ise yukarıda açıkladık. Kısa bir toparlama yapmamız gerekirse, merkantil dönem, sermayenin ilksel birikim sürecidir. Yağma ve talan tek biçim gibidir. Sömürgeciler özel bir para politikası izlerler. Kendi paralarının değerini korumak ve yükseltmek için yağmada önceliği değerli madenlere verirler. Serbest ticaret döneminin başlangıcında ticari sermaye, gelişim sürecinde ise sanayi sermayesi egemen durumdaki sömürgeler hammadde kaynağı ve tarımsal depo olarak görülür. Tarımsal üretim metropolün ihtiyacına göre yeniden düzenlenir. Buna karşılık kapitalist sömürgecinin metalleri için rakiplere kapatılmış sürüm pazarları olarak değerlendirilirler. Emperyalizm döneminde ise mali sermayenin egemenliği söz konusudur. Meta ihracı tali hale gelirken sermaye ihracı ön plana çıkar. Borçlandırma ve eşitsiz rekabet koşullarının daimi kılınmasına bağlı

olarak kapitalizmin bağımsız gelişimini baltalayarak mali ve diplomatik açıdan her türlü sömürge ve yarı-sömürge ülkeyi kendi denetiminde tutmayı hedefler.

Sömürgecilikle emperyalizm arasındaki temel fark nedir? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Tekeller Dünyayı Aralarında Paylaşırlar

Kapitalistler dünyayı kötülüklerinden değil, yoğunlaşmanın ulaştığı seviye, kâr elde edebilmek için onları bu yola girmeye zorladığı için aralarında paylaşıyorlar ve bu paylaşım "sermayeye göre", "güce göre" gerçekleşmektedir. Meta üretimi ve kapitalizm sisteminde başka bir paylaşım yöntemi olamaz.

Tekellerin dünyayı paylaşım biçimleri nasıldır? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Mali Sermaye Özgürlük ve Demokrasi Peşinde Koşmaz

Emperyalizm özgürlük değil, hegemonya eğilimi gören mali sermayenin ve tekellerin çağıdır. Bu eğilimin sonucu ise; politik rejim ne olursa olsun tüm çizgi boyunca gericiliktir, mevcut çelişkilerin bu alanlarda da aşırı ölçüde şiddetlenmesidir. Özellikle ulusal baskı ve ilhak eğilimleri de yani ulusal bağımsızlığın ihlali de özellikle yoğunlaşır. Öte yandan, örneğin Birleşik Devletler'in cumhuriyetçi burjuvazinin, monarşist Japon ya da Alman burjuvazileriyle karşılaştırılması gösteriyor ki, emperyalizm döneminde en büyük politik farklar bile son derece zayıflamaktadır. Bu da genelde önemsiz olduğu için değil, bütün bu durumlarda çok açık biçimde belirmiş asalak nitelikte bir burjuvazinin varlığından ötürü böyle olmaktadır.

Mali sermayenin özgürlük ve demokrasiyle ilişkisi nasıldır? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Sermayenin Uluslararasılaşması Halklar Arasında Barışın Korunmasına Hizmet Etmez

Bazı burjuva yazarlar sermayenin uluslararasılaşmasının en çarpıcı ifade biçimlerinden biri olarak uluslararası kartellerin, kapitalist rejim altında halklar arasında barışın korunması umudunu doğurduğunu ifade ediyorlar. Bu görüş teorik olarak tamamen saçma, en kötüsü de oportünizmi savunmanın alçakça bir yöntemidir. Uluslararası karteller

kapitalist tekellerin şimdi hangi boyutlara varmış olduğunu ve kapitalist birlikler arasında mücadelenin ne uğruna yapıldığını gösteriyor. Bu son nokta çok önemlidir. Olayların tarihsel-ekonomik anlamını ancak bununla çözebiliriz. Çünkü mücadelenin biçimi değişebilir, nitekim çok çeşitli, nispeten özel ve geçici nedenlerden dolayı sürekli değişmektedir fakat mücadelenin özü onun sınıfsal içeriği, sınıflar var oldukça değişemez. Paylaşım "sermayeye göre", "güce göre" yapılır. Ne var ki, güç ekonomik ve siyasi gelişmeyle birlikte değişmektedir, olayları kavrayabilmek için, güçler dengesinin değişmesinin hangi sorunları çözdüğünü bilmek gerekir. Bu değişikliğin "salt" ekonomik nitelikte mi yoksa ekonomik olmayan nitelikte mi (örneğin askeri) olduğu sorusu, kapitalizmin içinde bulunduğumuz dönemine ilişkin temel düşünceleri değiştirmeyecek tali bir sorudur.

Kapitalizmin en son çağı bize kapitalist gruplar arasında, dünyanın iktidardan paylaşılması temelinde belli ilişkilerin oluştuğunu fakat bunun yanı sıra ve bununla bağlantılı olarak politik birlikler, devletler arasında dünyanın teritoryal paylaşımı, sömürgeler için mücadele "ekonomik alan için mücadele" temelinde belli ilişkilerin kurulduğunu gösteriyor.

Sermayenin uluslararasılaşması halklar arasında barışın korunmasına hizmet eder mi? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Emperyalizm Koşullarında Savaş ve Barış Arasında Kopmaz Bir Bağ Vardır

Barış, ister bir emperyalist grubun bir başkasına karşı ittifakı, ister bütün emperyalist devletleri kapsayan genel bir ittifak biçiminde olsun, zorunlu olarak savaşlar arasındaki "nefes molaları"ndan başka bir şey değildir. Barışçıl ittifaklar dünya ekonomisi ve dünya politikasının emperyalist bağlantı ve ilişkilerinin biçim erinin değişmesini yaratarak, birbirlerini koşullayarak, savaşları hazırlarlar ve yine onlardan doğarlar.

Emperyalizm koşullarında savaş ve barış arasındaki ilişki nasıldır? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Sadece Emperyalist Ülkelerde Değil, Yarı-Sömürge Ülkelerde de İşçi Aristokrasisi Vardır

Dünyanın paylaşılması ve başka ülkelerin sömürülmesi anlamını taşıyan, bir avuç çok zengin ülkeye çok yüksek tekel karları sağlamak demek

olan emperyalizm, proletaryanın üst katmanlarını satın alma olanağı yaratmıştır. İngiltere’de emperyalizmin işçileri bölme, onlar arasında oportünizmi güçlendirme ve böylece işçi hareketini geçici olarak bozma eğiliminin 19. yüzyılın sonundan ve 20. yüzyılın başından çok önce ortaya çıktığını belirtelim. Çünkü emperyalizmin en önemli iki özelliğı geniş sömürgelere sahip olma ve dünya pazarında tekel konumu; İngiltere’de 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkmıştır. Marx ve Engels, işçi hareketi içindeki oportünizm ile İngiliz kapitalizminin emperyalist özellikleri arasındaki bağıntıyı onlarca yıl boyunca sistematik olarak gözlemlediler. Örneğın **Engels**, 7 Ekim 1858’de Marx’a şöyle yazmıştı:

“İngiliz proletaryası fiilen gittikçe daha fazla burjuvalaşıyor, böylece tüm ulusların bu en burjuva olanı, sonunda burjuvazinin yanı sıra bir burjuva aristokrasisi ve burjuva proletarya yaratmaya yönelmek istiyor gibi görünüyor. Bütün dünyayı sömürmekte olan bir ulus için bu elbette bir ölçüde haklıdır.

İşçi sınıfının yalnızca “kazanan” iki kesimi için kalıcı bir iyileşme olduğu görülüyor. Birincisi fabrika işçileridir. İkincisi büyük sendikalardır. Bunlar yetişkin erkek işçilerin çoğunlukta olduğu ya da yalnızca onların çalıştırıldığı işkollarında kurulmuş örgütlerdir... Durumlarının 1848’den beri önemli ölçüde iyileştiğinden hiç kuşku yoktur. Bunun en iyi kanıtı da on beş yılı aşkın bir zamandan bu yana, yalnızca işverenlerin onlarla değil, onların da işverenleriyle gayet iyi geçinmekte oluşudur. Bunlar işçi sınıfı içinde bir aristokrasi oluştururlar, kendileri için görel olarak rahat bir konum yaratmayı başarmışlardır ve bunu tartışmaya bile yanaşmazlar.”

İşçi aristokrasisini ortaya çıkaran koşullara baktığımızda karşımızda yüksek tekel karları ve dünya pazarı hakimiyetini buluruz. Bu iki ana koşuldan kaynaklı işçi aristokrasisinin emperyalist ülkelerde ortaya çıkabileceğı sonucuna varırız. Günümüzde tek bir ülkenin dünya pazarına mutlak hakimiyeti bulunmamaktadır. Ancak dünya pazarının günümüzdeki hacmi İngiltere’ye bir işçi aristokrasisi yaratma fırsatı veren dünya pazarından çok daha büyüktür. Dolayısıyla tekellerin kendi paylarına sömürdükleri/hakimiyet kurdukları, pazar payı ve elde ettikleri tekeli karlar benzer koşulları yaratmaktadır. Bu koşullara emeğın verimliliğindeki artışı da eklemeliyiz. Bu durumda ayrımsız, emperyalist ülkelerde bir işçi aristokrasisinin varlığından söz edebiliriz. Günümüzde

bu gerçeklik, tartışma götürmezdir ve genel kabul gören bir durumdur.

Yarı-sömürgelerde ise durum daha karmaşıktır. Bu ülkelerin dünya pazarında hakimiyet kurma ve yüksek tekelci kârlar elde etme koşulları bulunmaktadır. Çünkü kapitalizm yapısal olarak işçi sınıfını bölme eğilimini bağında taşır. İşgücü piyasasında istikrarsızlık yaratmak için yedek işgücü ordusu oluşturan, sınıf içi rekabeti körüklemeye hizmet eden ücret farklılıkları ve iş bölümü bu bölünmenin nesnel zeminini oluşturur. Diğer taraftan, günümüzde işgücünün verimliliği 19. yüzyıl ortaları ve 20. yüzyıl başlarına nazaran hayli gelişmiştir. Bu da artı-değer sömürsünde el konulan artı-değerin bir kısmının işçi sınıfının satın alınmasına olanak tanıyacak bir zemin oluşturmaktadır. Ancak yarı-sömürgelerde bağımsız, kendi dinamikleriyle gelişen bir kapitalizmden söz edemeyiz. Bu aynı zamanda yarı-sömürgelerde emperyalizmden bağımsız bir biçimde işçi aristokrasisinin oluşamayacağı anlamına gelir. Mali sermaye kapitalizme içkin olan işçi sınıfını bölme eğilimini ve bu ülkelerdeki nesnel koşulları kullanarak kendisine hizmet edecek bir işçi aristokrasisi yaratır. Mali sermayenin bu yönlü hareket etmesi girdiği her yere "egemenlik eğilimi"ni de beraberinde götürmesiyle uyumludur. Tekelci karlarını garanti edebilmek için kendi ülkesinde ki kıyasla ona çok daha ucuza mal olacak bir işçi aristokrasisini bu ülkelerde de geliştirir. Yarı-sömürgelerde geçim koşulları metropollerle kıyaslandığında çok düşüktür. Yarı-sömürgelerde tekelci kârlarının işçi sınıfı kaynaklı kesintiye uğratılmadan metropole akıtılma karşılığında işçi aristokrasisinin oluşmasını sağlar.

İşçi aristokrasisi meselesinde açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer mesele ise bu aristokrasinin tanımı, işçi sınıfının hangi kesimlerini kopardığıdır. Engels iki kategori belirtmiştir. Fabrika işçileri ve büyük sendikaların üyeleri. Her fabrika işçisinin ve sendika üyesinin işçi aristokrasisinin bir parçası sayılamayacağı açıktır. Engels de saymamaktadır. Yarı-sömürge ülkelerde sömürünün yoğunluğu ve sendikal hakların kısıtlılığı vb. dikkate alındığında aynı durumun bu ülkeler için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Yarı-sömürgelerde işçi aristokrasisinin oluşumu mali sermayenin çıkarları ile uyumlu biçimde geliştiği akılda tutulduğunda bazı "stratejik" ağır sanayi ve temel sanayi sektörlerindeki büyük devlet işletmelerinde (KİT'ler) çalışan işçiler ile devlet destekli (Türkiye özgülünde Türk-İş, Hak-İş, DİSK gibi konfederasyonlar) sendikaların üst yönetimlerinin istisnalar hariç (kişiler

anlamında) bu kapsama girdiğini söyleyebiliriz.

Neo-liberal politikalar devlet işletmelerindeki “ayrıcalıklı” işçilerin kapsamını özelleştirmeler ile hayli daraltmıştır. Fakat hala işçi sınıfı içerisinde (fabrika işçileri anlamında) böyle bir tabakadan söz edebiliriz. Örneğin, Aliğa’daki Petkim Rafinerisi veya İskenderun’daki Demir Çelik Tesisleri ve ülke genelinde bu gibi tesislerin muadili bir çok işletmede çalışan işçileri bu kapsamda alabiliriz. Bu işçiler diğer sınıf kardeşleriyle karşılaştırıldığında aldıkları ücretlerin düzeyi, sosyal hakları ve güvenceleri bakımından ülke standartlarının azımsanmayacak derecede üzerinde koşullara sahiptir. Nitekim bu işletmelerde siyasi torpil ve rüşvette olabilmektedir. İşçiler çoğu zaman kadroya girebilmek için belli bir meblağ (hava parası gibi) ödemektedirler.

Sendikal mücadele ve genel anlamda mücadele geleneğinin güçlü olduğu yerlerde bu işçiler sosyal-şovenizmin toplumsal dayanaklarından önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Bu işçilerin önemli bir bölümü Türk-İş, Hak-İş, DİSK gibi sendikaların kitlesel tabanını oluşturmaktadırlar. İşçi aristokrasisinin sarı sendikaların anlayış ve yönetim kademesiyle sınırlamak bu tabakanın sınırlarını darlaştırmak olacaktır. Sendikaların yönetim kademesi ile bu ayrıcalıklı işçiler arasında olsa olsa gelir ve olanak bakımından bir farklılaşma vardır. Ve bu işçi aristokrasisinin kendi içindeki bir farklılaşma olarak değerlendirilmelidir. İşbirlikçi sendika yönetimlerinin sendikalarda yaşamlarını sürdürebilmeleri bu tabakanın varlığı ile mümkün olmaktadır.

Emperyalizm işçileri bölme eğilimi taşıyor mı? İşçi aristokrasisinin ortaya çıkma nedenleri nelerdir? Yarı-sömürgelerde işçi aristokrasisinin oluşma koşulu var mıdır? Sorularına yanıt verilmiştir.

Emperyalizm Oportünizmi Geliştirir ve Olgunlaştırır

Bugün ki durumun ayırt edici özelliği oportünizminin işçi hareketinin genel ve temel çıkarlarıyla uzlaşmazlığını zorunlu olarak daha da güçlendirecek ekonomik ve politik koşulların varlığından ibarettir. Emperyalizm rüşeym halinden egemen bir sisteme gelişmiş, kapitalist tekeller ekonomik ve politik hayatta birinci sırayı almıştır; dünyanın paylaşılması tamamlanmıştır. Şimdi artık oportünizm, 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de olduğu gibi, on yıllar boyunca bir ülkenin işçi hareketi içinde zaferini sürdüremez, bir dizi ülkede oportünizm tamamen

olgunlaşmış, sosyal-şovenizm biçimi altında burjuva politikasıyla her noktada kaynaşarak aşırı olgunlaşmış çürümüşür.

Burada bir noktaya açıklık getirmemiz gerekmektedir. Oportünizmin burjuva politikasıyla kaynaşarak olgunlaşmış, çürüyerek sosyal şovenizm haline gelmesi aynı zamanda sosyal şovenizmle MLM arasına kesin bir çizgi çekmemizi gerektirir. Bu çizgi sadece ideolojik değil politik içerikte de olmalıdır. Bu durumda, sosyal-şovenizmi savunan yapı veya grup ile araya mesafe konması, burjuva politikasının uzantısı olarak kabul edilmesi sorunu karşımıza çıkmaktadır.

Lenin, bu tartışmayı 1917 yılında yani 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecinde yürütmüştür. 2. Enternasyonal'in sosyal-şoven partileri ve yaklaşımı bulunmaktadır. Oportünizmin olgunlaşmış çürüyerek sosyal-şovenizm haline gelmesinde temel kıstas ise burjuvanın politikasıyla kaynaşmaktır. Günümüzde ise sosyal-şovenizmin farklı biçimleri de bulunmaktadır. *"Ulusların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı"* yerine *"Halkların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı"*nı, yani devrim yapma haklarını ikame etme ya da ezen ulus milliyetçiliği ile ezilen ulus milliyetçiliği arasında hiçbir ayırım yapmamak, bu sosyal-şovenizmin yeni görüngüleridir. Bu bakımdan hepsi aynı sınıfsal kökenden doğmuştur, burjuvazinin politikasıdır. Dile getiren sınıf temsilcilerine göre içeriği değişmektedir. Burjuva haline gelmiş oportünistlerle küçük burjuva oportünizmi arasında fark vardır. İşçi sınıfı adına konuştuğunu iddia eden burjuva politikasıyla tamamen kaynaşmış oportünistler olarak milli burjuvazinin (emperyalist-kapitalist ülkelerde orta burjuvazi) sol kanadının temsilcileri olan siyasi partiler, ülkemiz özgülünde, her fırsatta komprador burjuvaziye büyük toprak ağalarının şovenizmine tabi olmaktan geri durmayan sosyal-şovenlerdir. Somutlaştırmak bakımından İşçi Partisi'nin kuruluşunda savunduğu sosyal-şovenizm çizginin bugün Vatan Partisi'nde çürümenin ötesine geçerek hakim sınıfların şovenizmiyle özdeşleşmesini örnek verebiliriz. Nitekim Proletarya Partisi bu gerçekliği görmüş ve İşçi Partisi'ni karşı devrimci bir parti olarak tanımlayarak devrim saflarında olmadığını ilan etmiştir. Oportünizmin bu denli olgunlaşmış çürüdüğü sosyal-şoven partiler genelde legal reformist bir siyasal hat üzerinde durmaktadır.

Küçük burjuva devrimci yapılarda görülen oportünizme bağlı sosyal şoven eğilimlerin kaynağı da burjuvazinin politikalarıdır. Bir önceki

katgorideki partilerden farklı olarak, küçük burjuva oportünizmi bu sınıfın ikili niteliğini yansıtmaktadır. Burjuva düşünce ve eyleminden kopmakta takındığı ikircikli tavır ve burjuvaziden etkilenme düzeyi bu sosyal-şoven tavrın olgunlaşma derecesini de farklılaştırmaktadır. Diğer taraftan, burjuva iktidara karşı radikal bir tavır geliştirmeleri ve devrim iddiaları bu partilerin olumlu ve belirleyici yönlerini oluşturmaktadır. Halk saflarında yer alan bu siyasi parti ve örgütlere karşı tavır ile tamamen karşı devrimin saflarına geçmiş siyasi partilere/oportünistlere karşı komünistlerin tavrı bir olamaz. Oportünizmin olgunluk derecesini ve taşıyıcılarının sınıfsal karakterlerini göz ardı etmek hatalıdır. Birincilere yaklaşımımız siyasi ilişkilenede aramıza kalın bir çizgi çekmektir. Küçük burjuva oportünistlerine yönelik tavrımız ise onların burjuvaziye karşı radikal tavırlarını desteklerken, sosyal-şovenizm ve sınıfsal karakterlerinden doğan siyasal yalpalamalarını proletaryanın bakış açısından eleştirerek, onları proletaryanın devrim cephesine kazanmak olmalıdır. Bu partilere örnek olarak P/C ve TKEP/L gibi küçük burjuva devrimci partileri verebiliriz.

Emperyalizm koşullarında oportünizmin olgunlaşması ne anlama gelir? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Emperyalizm Reformlar Yoluyla Değiştirilirse

Emperyalizmin temellerini reform yoluyla değiştirmenin olanaklı olup olmadığı, emperyalizmin ortaya çıkardığı çelişkileri keskinleştirip derinleştirmek için ileriye mi, yoksa köreltmek için geriye mi gitmek gerektiği sorusu, emperyalizm eleştirisinin temel sorularıdır. Kautsky, mali sermaye çağı için "gericileşmiş bir ideali", "barışçıl demokrasi"yi, "salt ekonomik öğelerin önemini" vaaz ettiğinden ötürü Marksizm'den kopmuştur. Çünkü bu ideal, nesnel olarak bizi tekelci kapitalizmden tekelci olmayan kapitalizme geri iten reformist bir düzenbazlıktır.

Burjuva bilim adamları ve yazarları, emperyalizmi genellikle biraz örgütlü biçimde savunuyorlar. Emperyalizmin tam egemenliğini ve köklerini gizliyor, ikinci derecede kalan ayrıntıları öne çıkararak, bankaların ve tröstlerin vs. polis denetimine tabi tutulması gibi kesinlikle gülünç "reform tasarıları" ile dikkatleri temel hususlardan kaydırıyorlar. Emperyalizmin temel özelliklerinde reform yapma düşüncesinin saçmalığını açıkça ifade etme cesaretine sahip alaycı ve açık sözlü emperyalistlere pek seyrek rastlanıyor.

Emperyalizmin temelleri ekonomik reform yoluyla değiştirilebilir mi? Sorusuna yanıt verilmiştir.

Çürüyen Kapitalizm Olması Emperyalizmi Kendiliğinden Ortadan Kaldırmaz

İşte, devrimci eylemimizin dayanağı, temeli olarak devrimci bunalım sorununa gelmiş bulunuyoruz. Burada her şeyden önce yaygın iki yanlışlığı belirtmek gerekir. Bir yandan burjuva ekonomistleri, bu bunalımı, İngilizlerin zarif deyimiyle basit bir "rahatsızlık" olarak gösteriyorlar. Öte yandan, devrimciler, zaman zaman bir bunalımın, kesinlikle çıkış yolu olmayan bir bunalım olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar. Bu bir yanlışlıktır. İçinden kesinlikle çıkılmaz, çaresiz durumlar yoktur. Burjuvazi aklını yitirmiş utanmaz haydut gibi davranıyor, budalalık üstüne budalalık yapıyor, böylece durumu ağırlaştırıyor ve kendi yıkımını çabuklaştırıyor. Kabul ama bazı küçük ödünlerin yardımıyla, sömürülenlerin belli bir azınlığını uyutmasının ve ezilenlerin ve sömürülenlerin belli bir bölümünün falan hareketini ve filan ayaklanmasını bastırmasının kesin olarak olanak dışı olduğunu "tanıtlamaz". Durumun "kesinlikle" çaresiz, çıkışı olmayan bir durum olduğunu önceden "tanıtlamaya" kalkışmak boş bir bilgiçlik taslamak ya da sözcükler ve düşünceler üzerinde oynamak demektir. Bu noktada ve benzer başka noktalarda gerçek "tanıtılma" ancak pratikle olabilir. Burjuva düzeni, tüm dünyada en derin devrimci bunalımlardan birini geçiriyor. Şimdi söz konusu olan devrimci partilerin pratiği ile bu partilerin, bu bunalımı başarıyla yürütülen bir devrimin, zafere ulaşan bir devrimin çıkarına kullanabilmek için yeterince bilinçli, örgütlenme anlayışına sahip, sömürülen kitlelerle yeterince bağlar kurabilmiş gözü pek, kararlı ve becerikli olduklarını "tanıtılma"dır.

Emperyalistlerin mantığı halkın mantığından ne kadar da farklı! Karışıklık çıkarmak, başarısızlığa uğramak, yeniden karışıklık çıkarmak, yeniden başarısızlığa uğramak.... Ta ki yok olup gidinceye kadar. Emperyalistlerin ve bütün dünyadaki gericilerin halkın davası karşısındaki tutumlarının mantığı budur ve onlar asla bu mantığa aykırı hareket etmezler. Bu, Marksist bir yasadır. Biz, "emperyalizm kudurgandır" derken, onun niteliğinin hiçbir zaman değişmeyeceğini ve emperyalistler yok olup gidinceye kadar kasap bıçaklarını asla ellerinden bırakmayacaklarını ve birer buda haline gelmeyeceklerini söylemek istiyoruz.

Savaşmak, yenilgiye uğramak, yeniden savaşmak, yeniden savaşmak,

yeniden yenilgiye uğramak, yeniden savaşmak... Ta ki zafere ulaşincaya kadar. Bu da halkın mantığıdır ve halk asla bu mantığa aykırı hareket etmez. Bu da başka bir Marksist yasadır.

Emperyalizmin çürüyen kapitalizm olması ve krizleri, onu kendiliğinden ortadan kaldırır mı? Sorusuna yanıt verilmiştir.

KAYNAKÇA

- 1- Emperyalizm-Kapitalizmin En Yüksek Aşaması- V. İ. Lenin, İnter-2. Basım- Ağustos 2001
- 2- Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi-N. Buharin - Bağlam. 2. Basım, Mart 2005
- 3- Finans Kapital 1- R. Hilferdiry- Belge, 1. Basım, Kasım 1995
- 4- İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu-F. Engels, Sol, 1. Baskı, 1997
- 5- Marksist Eleştiri- Yusuf Zamir- EL, 1. Basım, Eylöl 2004
- 6- Muhalefet Üzerine 2 – J. Stalin, İNTER, 1. Basım, Ocak 1993
- 7- Eserler Cilt 8 – J. Stalin- İnter, 1. Basım, Nisan 1991
- 8- Eserler Cilt 9 – J. Stalin- İnter, 1. Basım, Ağustos 1991
- 9- Eserler Cilt 12 – J. Stalin- İnter, 1. Basım, Ekim 1992
- 10 -Eserler Cilt 13 – J. Stalin- İnter, 1. Basım, Aralık 1992
- 11- Seçme Eserler Cilt IV – Mao Zedung- Kaynak, 2. Basım, şubat 1993
- 12- Partizan Özel Sayı – Haziran 2014- Tasfiyecilikte Yeni Bir Aşama Olarak MKP III. Kongresi

Kitlesele Bir Sınıf Hareketi ve İş Gününün Kısaltılması Mücadelesi

Yoksul sanayi ordusunun büyüklüğü işçi sınıfının bölünmesi ve burjuvaziye karşı savaşımında işçinin üzerindeki baskıya olumsuz yönde etki etmektedir. Neo-liberal politikaların sistematik yaklaşımları ile işçi sınıfının bölünmüşlüğü derinleşmekte ve çeşitlenmektedir. Aynı işyerinde çalışanlar dahi çalışma koşullarının gerektirdiği iş bölümü harici statü olarak farklı farklı pozisyonlarda bulunmaktadırlar. Sendikali ile sendikasız, taşeron ile asıl şirket çalışanı ve saymakla bitmeyecek bölünme hali işçi sınıfının üretimden gelen gücünü kullanmasını engellemektedir.

Emperyalist-kapitalist sistemin yapısal krizi giderek derinleşmekte ve içe doğru bir çöküşü kaçınılmaz kılmaktadır. Kapitalizmin krizi aşma çarelerinden biri olarak büyük bir savaş seçeneği olarak ufukta belirlemekle birlikte bu "çare" de çözüm olmayacaktır. Geçmişten günümüze kesintisiz devam eden yerel-bölgesel çatışmalar, üretici güçlerin fütursuzca tahrip edilmesi ve yaratılan toplumsal trajediler emperyalist-kapitalist sistem için kısa soluklanma molaları işlevi görmekten öteye geçememektedir. Sistemin yapısal krizi

giderek daha fazla "mola" ya ihtiyaç duymaktadır. Ortadoğu'daki son gelişmelerin sebebi de budur. Ne var ki "mola"lar geçicidir ve gerçek sorun toplumsal yapının derinliğinde sürmekte, aynı zamanda büyük çözülmeyi koştulamaktadır.

20. yüzyıl sosyalizm deneyimlerinin yaşandığı ülkelerin kapitalizme dahil edilmelerinin yarattığı ideolojik, siyasal ve ekonomik rahatlama sona ermiştir. Bu sürecin ekonomik politikası olarak öne çıkan neo-liberalizm, o güne kadar kapitalist sistem dışında kalmış pazarları yağmalamakla sınırlı değildir. Sermayenin geçmişte proletarya ve köylülüğe vermek zorunda kaldığı tüm ekonomik ve siyasal tavizleri kaldırmayı içeren bir niteliğe sahiptir. Bu süreç sermayenin önündeki üretim, dolaşım, bölüşüm alanlarındaki her türlü engeli kaldırma ve hızlı bir kapitalist birikim süreci olarak işlemiştir ve işlemeye de devam etmektedir. Sermaye birikiminin tek yönlü mantığı ile hareket eden ve karşıt toplumsal güçleri dikkate almayan bir politika günümüzde de sermayenin önündeki engelleri kaldırmakla sınırlı bir yaklaşım geliştirmekten öteye geçememektedir. Bu yönelimin toplumsal karşılığı; iş gücünün aşırı sömürülmesi, üretim teknolojilerindeki muazzam gelişime karşın mutlak artı değer sömürüsüne ağırlık verilmesi ve bu sürece itiraz eden tüm toplumsal odaklarının zor dahil her türlü araç kullanılarak ezilmesinden ibarettir. Bu da kapitalizmin temel çelişmesini oluşturan emek-sermaye arasındaki çelişki dahil her türden toplumsal çelişkinin şiddetlenmesi anlamına gelmektedir.

Kapitalizm, bir üretim tarzı olarak tıkanmış vaziyettedir. Üretim teknolojilerinde zamanında buhar makinesinin üretimde kullanılmasına benzer bir teknolojik devrimle üretimin toplumsal örgütlenmesini köklü bir biçimde değiştirecek çığır açıcı gelişmeler yaratamıyor. Çelişki, bu gelişimin nesnel koşullarının fazlasıyla bulunması ile tekelci kapitalizmin (emperyalizm) bu gelişimi yapay olarak frenleme çabasından kaynaklanmaktadır. Bu kapitalist üretimin anarşik karakterinden doğan yapının gelişimin tekeli ile yapay olarak doldurulmaya çalışılmasıdır.

Bilgi işlem teknolojilerinde yaşanan devrim üretimden ziyade sermayenin dolaşım alanında değerlendirilmiş ya da orada kullanılmıştır. Yeni teknoloji, sermayenin dolaşım hızını arttırarak ekstra kâr elde etmesini kolaylaştırmış ve spekülâtif sermayenin büyütülmesine hizmet etmiştir. Son zamanlarda sanayide 4.0 devriminden, yapay zekâ kullanımından bahsedilmeye

başlanmıştır. Elbette bu “devrim” de emperyalist-kapitalist ülkelerde uygulanma eğilimindedir. Hali hazırda modası geçmiş emek-yoğun teknolojiler yarı sömürge ülkelerde konumlandırılırken emperyalist-kapitalist ülkeler yüksek teknolojiye dayalı üretimi tekellerinde tutmaya devam etmektedirler. Bu durumda, 4.0 “devrimi” de esas olarak bu ülkelerdeki üretimi kapsayacaktır. Bu teknolojinin yaygınlaşmasıyla hâlen yüksek teknoloji kabul edilen bazı üretim teknikleri ve sektörler ömürlerini uzatmak ve artı değer sömürsünü sürdürmek adına bazı yarı sömürge ülkelere ihraç edilecektir. Ancak henüz böyle bir teknoloji transferinden (ihracından) söz edemeyiz. Yaşanan; emek-yoğun sektörlerin ucuz iş gücü deposu durumundaki ülkelere kaydırılması ve bu sektörlerle kumanda eden emperyalist tekellerin merkezlerini kurdukları ülkelerde tutmaya devam etmeleri ve söz konusu ülkelerde hizmet sektörünün aşırı gelişmesidir. Beyaz yakalı çalışanların sayısında mavi yakalılarınkı ters orantılı artıştır.

Yarı sömürgelerde ise süreç emek-yoğun üretimin artması, tarımın DTÖ anlaşması ile birlikte kuralısız bir biçimde dünya pazarına dahil edilmesi sonucu tarımın tasfiyesi, kırdan kente yoğun bir göç hareketinin oluşması ve bir nüfusun emek-yoğun sanayide emilememesine bağlı olarak hizmet sektörünün yapay olarak şişmesi ama esas olarak yarı feodal üretim biçiminin yeniden üretilmesine de hizmet eden enformel sektörlerin aşırı büyümesi biçiminde işlemektedir.

Kapitalizm sanayide makine kullanımına geçişle birlikte iki ayağı üzerinde yürümeye başlamıştır. Büyük sanayinin devrimci temeli üretime sürekli yenilikler getirmesinde ve üretimin anarşik yapısından doğan rekabetle ayakta kalabilmesine dayanmaktadır. Yeni üretim teknolojileri kullanıma sokulduğunda sektörde hâkim olan ortalama kârın üzerinde kapitaliste ekstra kârlar kazandırır. Rekabet, diğer kapitalistleri de bu yeni teknolojiyi üretime dahil etmeye zorlar. Yeni teknolojiyi ilk uygulayan kapitalist, ekstra kârlarından en fazla payı alır. Bir müddet sonra diğer kapitalistlerin de yeni teknoloji ile üretime geçmeleriyle yeni bir ortalama kâr oranı düzeyi oluşur. Yeni teknolojiye sonradan geçenler bu ortalama kâr ile yetinmek zorunda kalır. Her yeni emeğin üretkenliğini arttıran teknoloji yeni ortalama kâr oranı oluşuncaya kadar kapitaliste ekstra kârlar kazandırdığı için büyük sanayinin teknik temeli devrimcidir. Üretim teknolojilerindeki bu gelişim emek üretkenliğini arttırdığı için nispi artı değer sömürsü ve oranının artışı anlamına gelir. Ancak bir

müddet sonra ortalama bir kâr oranı oluşacağı için kapitalist sadece nispi artı değer sömürsü ile yetinmez. Rekabette ayakta kalabilmek ve sektörde oluşan toplam kârdan daha fazla pay alabilmek için mutlak artı değer sömürsüne başvurur. Kapitalist üretimde nispi ve mutlak artı değer sömürsü iç içedir. Ama yeni teknoloji kullanımı ilk etapta nispi artı değer sömürsü artışı anlamına gelir. Kapitalist, bu artışla bir süre sonra yetinemez hâle gelir ve mutlak artı değer sömürsü anlamına gelen iş gününün uzatılmasından tutalım, işçilerin yemek ve dinlenme molalarının gaspına kadar bir dizi uygulamayı hayata geçirmek ister. Dolayısıyla sanayide makine kullanımı tek yönlü işleyen bir süreç değildir. İş gününün uzatılmasıyla birbirine zincirle bağlanmıştır.

“İşgücünün sınırlarını belirleyen emek gücünün normal varlığını sürdürmesi değildir; bu sınırlar... Emek gücünün günlük olanaklı olan en üst düzeyden harcanmasıyla belirlenir. Emek gücünün ömrünün uzunluğu sermayeye viz gelir. Onu ilgilendiren tek şey bir iş günü boyunca akışı sağlayabilecek azami emek gücüdür.”

(Marks, 2004: 259)

“Kapitalist üretim tavrı iş gününü uzatarak işçinin normal, manevi ve fiziksel gelişme koşullarını ve işlevlerini yozlaştırır. Aynı zamanda bu emek gücünün zamanından önce tükenmesine ve ölümüne neden olur. Belli bir dönem içerisinde emekçinin gerçek yaşam süresini kısaltarak onun üretim süresini uzatır.” **(Marks, 2004: 260)**

Günümüzde neo-liberal politikaların özellikle yarı sömürgelerde işçileri yaşamaya zorladığı koşullar bu gerçeklikle uyumludur. İşçi cinayetlerindeki artış bu gerçekliğin dışı vuran semptomudur. Neo-liberalizm temel ifadesini iş gücü piyasalarının kuralsızlaştırılmasında bulmaktadır. Burjuvazinin sosyalizm korkusu ile vermek zorunda kaldığı tavizler sendikali, güvenceli ve istikrarlı çalışma koşulları gibi sosyal-refah devleti uygulamalarının neo-liberalizmle birlikte tersine çevrilmesi yeryüzünde sermaye için yeryüzünde cennet, işçi sınıfı için ise cehennem koşullarını yaratmıştır.

“Normal iş gününün belirlenmesi burjuvazi ile işçi sınıfı arasında yüzyıllarca süren savaşımın sonucudur ve sabit bir iş gününden bahsetmek mümkün değildir. Bu savaşımın tarihi karşıt iki eğilimin varlığını işaret etmektedir. İş gününün kapitalist lehine uzatılması ve işçi lehine kısaltılması “özgür” emekçinin ancak kapitalist üretimin gelişmesi

sayesinde toplumsal koşulların baskısıyla yaşaması için gerekli şeyler karşılığında yaşamının tüm faal kısmını, çalışma yeteneğinin ta kendisini satmak, bir tas çorba için doğumla kazandığı haklarını devretmek zorunda bulunduğunu anlayabilmesi için aradan yüzyılların geçmesi gerekmiştir.” (Marks, 2004: 264)

Günümüzde de durum farklı değildir. Sermaye egemenliğinin ulaştığı boyut burjuvaziye işçi sınıfının bilincini ilk dönemlerdeki seviyeye geriletebilmek için işbirlikçi sendikacılardan basına her türlü ideolojik, politik ve kültürel aracı sunmaktadır. Sermayenin egemenliğinin değişmezliği toplumun büyük bir kesimi ölesiye çalışırken çok küçük bir azınlığın tarihte görülmemiş bir lüks içinde yaşamasının doğal bir şey olduğu her türlü araç kullanılarak “özgür” emekçiye empoze edilmektedir. Yasal iş günü dünya genelinde sekiz saat olarak kabul edilmektedir.

Pratikte ise bu sürecin karşılığı neredeyse yoktur. Kapitalizmin bu “doğal” eğilimi, iş gününü uzatma çabası, neo-liberal politikaların gerçekleştirmekle yükümlü olduğu görevlerin başında gelmektedir. Miadını doldurmuş üretim teknolojilerinin yarı sömürgelere kaydırılması (ihracı) bu eski teknolojilerin ömrünü uzatarak artı değer sızdırılmasında kullanılmalarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra emek-yoğun sanayinin temeli genişletilerek iş gününün uzatılmasının koşulları yaratılmaktadır. Bu eski teknolojilerin ihraç edildikleri ülkeler için ileri teknoloji olmaları dikkate alındığında bu ülkelerdeki ucuz emek bolluğu ucuz emek “enflasyonu”na dönüşmekte ve iş gücünün uzatılmasıyla birlikte ücretlerini aşağıya çekmektedir. Bu durum kur farkı gibi faktörler ile birleştiğinde bir koyunun derisi en az üç kez yüzülmüş olmaktadır.

“Zira teknolojiyi, makineleri yetkinleştirmek, insan emeğini gereksiz kılmak anlamına gelir. Eğer makinelerin kullanılması ve çoğalması, milyonlarca el işçisinin az sayıda bir makine işçisi tarafından işinden edilmesi anlamına gelirse makineliliğin iyileştirilmesi de git gide artan sayıda çalıştırma gereksinmesine aşan bir sayıda çalışmaya hazır ücretliler... Tam bir yedek sanayi ordusu üretimi anlamına gelir... Sanayinin yüksek basınçla çalıştığı dönemlerde kullanılabilen bu dönemleri zorunlu olarak izleyen çöküş (krach) ile sokağa atılan ordu; işçi sınıfının sermayeye karşı varoluş savaşımında her zaman ayaklarında sürüklediği pranga, ücreti kapitalist gereksinmeye uygun düşen düşük

düzye de tutan düzenleyici işlevi görür.” (Engels, 2003: 392)

Sermayenin 4.0 dahil, üretimi köklü bir biçimde etkileyecek üretim teknolojilerinin gelişme düzeyine uygun bir devrim yapamamasının temel iki nedeninden biri budur. Neo-liberal politikalar, ekonomide süper tekellerin hakimiyetini güçlendirmiş, tarım dahil her sektörde belirleyici duruma getirmiş ve tarımın dünya genelinde tasfiye sürecine sokulması ile yedek sanayi ordusu eşi görülmedik boyutta büyümüştür. Bu aynı zamanda üretim kapasitesinin boyutunu da göstermektedir. Yedek sanayi ordusunun büyüklüğü sermayeye emek-yoğun üretimi sürdürme ve iş gününü uzatma dahil sömürü koşullarını arttırma zemini sunmakta ve ekstra kâr elde etme koşullarını güçlendirmektedir.

“Böylece makineli üretim, Marx gibi söylemek gerekirse: Sermayenin işçi sınıfına karşı en güçlü silahı” durumuna gelir; böylece çalışma aracı, işçinin elinden yaşama aracını durmadan çekip alır; böylece işçinin öz ürünü işçiyi köleleştiren bir alet haline dönüşür. Böylece çalışma araçları tasarrufu aynı zamanda emek gücünün en hoyrat savurganlığı, çalışma görevinin normal koşulları üzerinden hırsızlık duruma gelir; böylece emek zamanı kısaltmanın en güçlü aracı olan makineli üretim, işçinin ve ailesinin tüm yaşam süresini sermayeyi değerlendirmek için kullanılacak emek-zamanına dönüştürmenin en sağlam aracı durumuna döner; böylece bir bölüm insanın aşırı çalışma bitkinliği (sürmenaj), bir başka bölüm insanın işsizliğine neden olur ve bütün dünyada yeni tüketici avına çıkan büyük sanayi, kendi evinde yığınların tüketimini bir açlık tabanı ile sınırlandırır ve bu yoldan kendi iç pazarının kuyusunu kazar.” (Engels, 2003: 392-393)

Böylece insanın özgürleşmesine hizmet edebilecek makine kapitalist üretim tarzında çalışan büyük yığınların köleliğinin en önemli dayanaklarından biri haline gelir. Makineli üretim, üretimin toplumsal niteliğini arttırırken üretim araçlarının özel mülkiyetinden kaynaklanan toplumsal ürüne kapitalist el koyma arasındaki çelişki şiddetlendirir. Kapitalistin makine sayesinde ucuza mâl ettiği ürünü dünya pazarında değerlendirirken kendi iç pazarında yığınların tüketimini açlık tabanı ile sınırlandırması bu çelişkinin toplumsal dışavurumlarından biridir.

“En sonu, nispi artı nüfusu ya da yedek sanayi ordusunu, birikimin büyüklüğü ve hızı ile her zaman dengeli durumda tutan yasa, emekçiyi sermayeye, Vulcan’ın Prometheus’u kayalara mihlamasından daha

sağlam olarak perçinler. Sermaye birikimine tekabül eden bir sefalet birikimi yaratır. Bu yüzden bir kutupta servet birikimi, diğer kutupta yani kendi emeğinin ürününü sermaye şeklinde üreten sınıf tarafından, sefaletin, yorgunluk ve bezginliğin, köleliğin, bilimsizliğin, zalimliğin, ussal yozlaşmanın birikimi ile aynı anda olur.” (Marks ,2004: 615)

Günümüzde neo-liberal politikalar ile desteklenen bu eğilim dünya genelinde daha önce görülmedik boyutta bir sermaye birikimine denk olarak yedek sanayi ordusunun büyüklüğünde görülmedik boyutlara ulaştırmıştır. Bu yedek sanayi ordusu içerisindeki en alttakileri, her gün, her saat lümpen proletaryanın en dibine doğru itilmekte ve sefalet, yozlaşma ve çürüme ile kol kola gezmektedir. Özellikle bilim ve teknolojideki gelişmeler ile tezat oluşturan bilinçsizlik çarpıcı boyuttadır. Her türlü din ve yerel kimlikler bu itilme karşısında savunma araçları olarak kutsanmakta, işçilerin kapitalizme öfkesi yolundan saptırılarak bu çıkmaz sokaklarda boğulmakta, kapitalizmin ömrü uzatılmaktadır.

Yoksul sanayi ordusunun büyüklüğü işçi sınıfının bölünmesi ve burjuvaziye karşı savaşımında işçinin üzerindeki baskıya olumsuz yönde etki etmektedir. Neo-liberal politikaların sistematik yaklaşımları ile işçi sınıfının bölünmüşlüğü derinleşmekte ve çeşitlenmektedir. Aynı işyerinde çalışanlar dahi çalışma koşullarının gerektirdiği iş bölümü harici statü olarak farklı farklı pozisyonlarda bulunmaktadırlar. Sendikalı ile sendikasız, taşeron ile asil şirket çalışanı ve saymakla bitmeyecek bölünme hali işçi sınıfının üretimden gelen gücünü kullanmasını engellemektedir. Her şeye rağmen bu yönlü bir çaba içerisine girildiğinde ise fabrikanın dışında bekleyen dev yedek sanayi ordusu devreye sokulmakta ve işçi hareketleri henüz nüve halindeyken bastırılmaya çalışılmaktadır. İşçi sınıfının tarihsel kazanımlarının birçoğu gasp edilmiş durumdadır. Örgütlenme özgürlüğü, güvenceli çalışma gibi hakları hâlâ birçok ülkede kâğıt üzerinde varlığını korumakta fakat pratikte tam da yedek sanayi ordusunun baskısı nedeniyle işlevsizleştirilmektedir. İş kanunları nerdeyse 18. yüzyıl kapitalizminin düzeyine gerilemiştir. Sermayenin egemenliği ve kapitalist sistemin niteliği sorgulanamaz hale getirilmiştir. Uzun ve yoğun çalışma saatleri, açlık sınırındaki ücretlendirme ile işçi ancak biyolojik yaşamını sürdürebilir duruma geriletmiştir. İşçinin yaşamı sermayenin değerlendirilmesi için kullanılacak emek zamanına indirilmiştir. Kapitalist üretimin doğası ile uyumlu bu eğilim, siyasal koşulların sermaye lehine işleyen süreci ile birleştiğinde toplumsal

yaşamı orman kanunlarının geçerli olduğu bir biçime dönüştürmüştür.

Kapitalist-emperyalist ülkelerde de durum farklı değildir. Aradaki fark bu ülkelerde mavi yakalı sanayi işçisinin yerini giderek artan oranda gelişen hizmet sektörüne bağlı beyaz yakalı işçilerin almasıdır. Sermaye birikimine paralel olarak bu ülkelerde de işçi sınıfının bölünmesi ve yedek sanayi ordusunun baskısı artmaktadır. Sosyalizm tehlikesinin kalkmasından sonra bu ülkelerde yarı sömürgelerden sızdırılan artı değerlerin bir kısmının topluma pay edilmesinin bağlamında sosyal-refah devletinin tabanı giderek daralmakta ve ortadan kalkmaktadır. Bu ülkelerdeki çalışan nüfusun durumu hala yarı sömürgelerdeki sınıftaşları ile kıyas kabul etmez derecede iyidir. Fakat kendi toplumsal koşulları bağlamında önceki kuşakların toplumsal gelirden aldıkları paya (kazanca) ve toplumsal prestijine kıyasla yeni nesil işçi sınıfının toplumsal konumunda gözle görülür bir gerileme söz konusudur.

Emperyalist teknoloji sermayenin yapısal krizini aşma adına makineli üretimi geliştirmedeki isteksizliğin bir diğer nedeni de kâr oranlarının düşme eğilimidir. Artı değer üreten canlı emektir. Makinelerin her değişimi sermayenin bileşimindeki sabit sermaye sorunlarını arttırırken değişken sermaye yani canlı emeği yeni artı değer kaynağını azaltmaktadır. Makineler ancak kendilerinde cisimleşmiş emeği ürettikleri ürünlere aktarabilirler. Kendi başlarına artı değer üretemezler. Bu da kapitalist emperyalist sistemi bir açmaza sürüklemektedir. Canlı emeksiz bir üretim sürecine geçiş ancak bahse konu sektörlerde hala canlı emek kullanımı sürdüğünde bu sektörlerdeki ortalama kârın üzerinde ekstra kâr getirecektir. Rekabet rakipleri yeni teknolojiye geçmeye zorladığında yeni oluşacak ortalama kâr, bu makinelerin üretiminde onlara aktarılmış emeğin gerçekleşmesi ile son bulacaktır. Bu kapitalizmin kendi içinde çökmesi anlamına gelecektir. Artı değer üretmeyen bir kapitalizmin söz konusu olamaz. Ve dolaşım, bölüşüm, üretime tâbi olmak zorundadır. Bu da günümüz burjuva toplumunu kökten değişmesi anlamına gelir. Sadece burjuvazinin toplumsal olarak gereksizliğini kanıtlamaz, yanı sıra üretimin toplumsal niteliğine bağlı olarak dolaşım ve bölüşümü yeniden düzenlemeyi zorunlu kılar. Bir başka ifade ile sosyalizme geçişin önündeki toplumsal engellerin kaldırılmasını kaçınılmaz hâle getirir. Üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyetinden doğan çelişkiyi en uç noktasına taşımış olur.

Sanayi üretiminde yeni teknolojilere geçiş emperyalist ülkelerde ileri teknoloji üretiminde istihdam edilen işçilerin sayılarını daha da azaltmakla kalmayacak, hizmet sektöründeki şişkinliği de azaltacak düzeydedir. Bilim ve teknolojinin gelişimine uygun bir büyük sanayi çok sınırlı sayıda işçiye ihtiyaç duyacak düzeye gelmiştir. Ancak kapitalist üretim bu teknik temelle çelişki halindedir. Emperyalist teknoloji burjuvazi bu çelişkiyi kendi lehine yöneltebilmek için iç pazarını ayakta tutabilme adına "vatandaşlık maaşı" gibi işsiz kalacak kitlelere sadece yaşamlarını idame ettirmelerine yetecek ödeme yapmayı planlamaktadır. İsveç gibi ülkelerde bu "çözüm" yöntemleri gündemleşmeye başlamış durumdadır. Bu eğilimin tamamlayıcısı ise yarı sömürgelerdeki emek yoğun üretimin ömrünü uzatmak ve mutlak ve nispi artı değer sömürsünü mümkün olan en üst seviyeye çıkarmaktır. Bu eğilim yeni pazarlar ele geçirme, rakipleri dışlama, emperyalist saldırganlık ile el ele yürümektedir ve yürüyecektir. Bu eğilimin yarı sömürge halklarına karşılığı daha fazla sömürü, talan, gözyaşı ve kan olmaktadır; olacaktır. Makineli üretimin geldiği aşama, emperyalist kapitalist ülkelerde daha yoğun gözlemlenebilecek biçimde emek esnekliğini arttırmıştır. Öyle ki iş-görev tanımı muğlaklaştırılmış, ücret karşılığı her türlü iş yaptırılır hâle gelmiştir. Bu, yoğun sömürü ve tükenme ile el ele yürüyen ama işçinin çok yönlü gelişimine de hizmet eden bir süreçtir. Sermaye, işçinin çok yönlü gelişimi ile ilgilenmemekte bir kişiye birkaç kişinin işini yaptırarak sömürü yoğunluğunu en üst seviyeye çıkarmaktadır. Bu konuda herkesin gözü önünde gerçekleşen bir örnek incelenebilir: FOX TV'de meteoroloji uzmanı olarak görev yapan Ezgi Gözeger isimli çalışan aynı zamanda haber seslendirmesi ve yaz aylarında sabah programı sunuculuğu yapmaktadır. Eğer, Ezgi Gözeger sadece kendi işini yapsa haber seslendirmesi ve yaz aylarındaki sabah programı sunuculuğu için kanalın en az iki kişi daha istihdam etmesi gerekecektir. Bu iki kişiye iki ayrı maaş ödenmesi gerekecektir. Ezgi Gözeger yaptığı "ek" işler için ek ücret alıyor mu bilemiyoruz. Ancak olsa dahi bu ek ücret patrona iki maaştan daha aza mâl olacaktır. Bu durumda Ezgi Gözeger, yeteneğini çok yönlü geliştirirken dahi sınıfından iki kişinin işsiz kalmasına yol açtığı gibi aşırı çalışarak kendini tüketmektedir.

Bilişim teknolojilerindeki gelişim, muhasebe dahil her türlü kayıt tutmayı inanılmaz derecede basitleştirmiştir. Ancak bu basitleşme, işçilere daha fazla çalışma olarak yansımaktadır. Bilgisayar, internet ve cep telefonu yaygınlaşmadan önce sekiz saatlik iş günü ile sınırlı

tutulan ve yetişmediğinde bir sonraki iş gününe bırakılan işler şimdi patronun vakitli vakitsiz her halükârda çalışma saati dışında aramaları, bilgi talepleri ya da talimatları ile iş günü daha fazla uzatılmaktadır. Cep telefonunu her an erişilebilir kıldığı beyaz yakalı işçi ofis dışında da rica ya da talimatla patronun emrine amade hale getirilmektedir.

Bu durum sermayenin ideolojik, politik, kültürel saldırıları ile birlikte işçi sınıfının toplumsal bölünmüşlüğüne ek olarak ideolojik, politik, kültürel bölünmesini de derinleştirmektedir. Siyasi olarak gerici olan emperyalist teknoloji burjuvazi kendi durumunu koşullara uygun olarak güncelleme çabası içerisinde aydınlanma ve Fransız Devrimi'nde ifadelerini bulan, burjuvaziye ait devrimci ne varsa yıkmaya çalışmaktadır. Bu eğilimin işçi sınıfı içerisindeki yansıması da benzer bir yer istemekte ve işçi sınıfına ait başta Marksizm olmak üzere ne varsa yeni revizyonizm tarafından yıkılmaya çalışılmaktadır. Kâr özgülünde işçi sınıfının tarihsel özne olma hali inkâr edilmektedir. Kurtuluş reçetelerinin bolluğu içinde proletaryanın yerine kâh "ezilenler" adı altında toplumsal kategoriler kâh "prekarya" adı altında "yeni sınıf"lar geçirilmek istenmektedir. Ortak özellikleri ise bu sınıf ya da kategorilerin tanımlarının muğlaklığıdır. Yani Marksizm yerine bilinmezlik hâkim kılınmaya çalışılmaktadır. Özellikle emperyalist kapitalist ülkelerdeki hizmet sektöründeki çalışma koşullarından hareketle yapılan "prekarya" tanımlaması, neo-liberalizmden kurtulmanın çaresi olarak sunulmakta, adına manifestolar yayınlanmaktadır. Yeni olanı tanımlama çabası kapitalizmle barışla sonuçlanmaktadır.

"Prekaryadan ne anladığımızı tanımlamanın iki yolu var. Birinci prekaryanın farklı bir sosyo-ekonomik grup söylemekten geçer. Dolayısıyla tanım gereği bir kişi bu grubun ya içindedir ya değildir. İmgeler ve analizler açısından bu tanım faydalı ve Max Weber'in "ideal tip" dediği kavramı kullanmamıza olanak tanıyor. Buradan bakıldığında prekarya "precerious" (güvencesiz) sıfatı ile "proleteriat" (proletarya) isminin birleşmesiyle oluşan yeni bir terimdir. Birtakım sınırlılıkları olsa da prekarya kavramı bu kitapta genelde bu anlamda kullanılıyor. Marksist anlamda düşünecek olursak da prekaryanın kendi için sınıf olmaktan ziyade, henüz oluşum sürecindeki bir sınıf olduğunu iddia edebiliriz."

(Standing, 2014: 21)

Bu tanımdan hareketle prekaryanın "oluşum sürecinde bir sınıf"

olmaktan ziyade sınıf bilinci bulunmayan proleterlerden oluştuğunu söyleyebiliriz. "Güvencesizlik" proletarya için yabancı bir durum değildir. Aksine proletarya her türlü üretim aracından kopararak hayatta kalabilmek için iş gücünü satmak zorunda bırakılan insanların oluşturduğu bir sınıftır. Varoluş koşulları itibari ile güvencesiz bir sınıftır. Standing, Avrupa'daki refah devleti uygulamalarına özgü olan, esasta kapitalizmden sapmaya (sosyalizm korkusu kriz koşulları kaynaklı) işaret eden koşulları mutlaklaştırmakta ve proletaryanın sermaye tarafından bölünmesine ve her türlü toplumsal güvenceden yoksun bırakılmasını yeni, özgün bir süreç olarak tanımlamaktadır. Gerçekte olan ise kapitalizmin aslına rücu etmesi ve proletaryayı tarihsel kazanımlarından arındırarak en yalın varoluş koşullarına doğru itmesidir. Proletaryanın bu gerçekliği günümüz insanının bir kesimi için yeni olabilir fakat kapitalizm için kesinlikle yeni değildir. Kapitalizm hakkında asgari bilgiye sahip herkes bunu bilir.

Standing; geçici işlerde çalışanları, yarı zamanlı işlerde çalışanları, bağımsız yüklenici firmalar ile bir başkasına bağımlı çalışan yüklenici firmalar (yani taşeron; 'Standing taşeron-işçi ayrımı yapmıyor'), çağrı merkezlerinde çalışanlar ve stajyerleri prekarya olarak tanımlıyor. Ama tekstil sektöründe günde en az 12 saat her türlü güvenceden yoksun en düşük ücret düzeyinde çalışan işçiyi niye dahil etmediğini ya da hizmet sektöründe güvencesiz çalışan diğer iş kollarını dahil etmemesini açıklamıyor. Böylece proletaryanın en savunmasız ve en çok sömürülen kesimlerinden bazılarını proletaryadan ayırmış oluyor. İster bilinçli bir çarpıtma olsun ister gerçekliğin sınırlı kavranışı olsun bu var olan durumu anlatmaktan uzak bir yaklaşımdır.

Nitekim Standing, prekaryayı tanımlarken proletaryaya özgü bir dizi özelliği dahil etmektedir. En önemli çıkarımı ise "*prekaryayı tanımlayan bir özellik, kişinin prekarya içinde olup olmadığını işaret etmek için yeterli değil*" (Standing, 2014: 32-33) biçimindedir. Bu ele alış prekaryayı tanımlanamaz hale getirmektedir. Prekaryaya dahil edilen kişiler belirli iş koşullarında çalışanlar ile sınırlanmaktadır. Proletaryanın bölünmüş yapısı teoride karşımıza bilinemezlik olarak çıkmaktadır.

Prekaryanın oluşum sürecindeki bir sınıf olarak tanımlanması ve güvencesizlik hâlinin ayırt edici temel özellik olarak kavranması, üretilmeye çalışılan çözüm önerileri refah devletine dönüş çabasından

öteye geçmemektedir. Ufkunun sınırlarını daha insancıl bir kapitalizm hayali belirlemektedir.

"Bugün hizmetlere dayalı toplumunda mücadele, beş değerli şeye erişim ve bu şeylerin kontrolü üzerinden şekilleniyor: Ekonomik güvenlik, zaman, kaliteli mekân, bilgi ve finansal sermaye. İlerici mücadele bu beş unsur içinde olacak." **(Standing 2014: 281-282)**

Bu "beş değerli şey" neo-liberalizmin sivri uçlarının törpülenmesi ricasından başka bir anlama gelmemektedir. Kapitalizm bir üretim tarzı olarak konu dahi edilmemektedir. Bu yaklaşımın başarısızlığa mahkûm olduğu ve hala alıcısı varsa bunun komünistlerin ideolojik mücadeledeki yetersizliklerinden kaynaklandığı açıktır. Ancak gerçeği bu tarz parçalı kavrayan teorilerin işçi sınıfının parçalanma düzeyini açığa vurduğu bir gerçektir. Komünistler parçalanma düzeyine gözlerini kapatarak sınıf mücadelesinden diğer bir pozisyon belirleyemezler.

Bu bölünmüşlük hali sermayenin gelişimine uygundur. Sermaye işçi sınıfını böler. İşçi sınıfının sınıf mücadelesi içinde sermayeye karşı koyuşu ne kadar düşük seviyede olursa bu bölünme o kadar çeşitlenir ve derinleşir. İşçi sınıfı günümüzde de çalışma koşulları, ücret vb.nin yanı sıra cinsiyete, etnik aidiyete, vatandaşlık konumuna göre çok farklı biçimlerde bölünmüş durumdadır. Bu bölünmelerin birçoğu yeni değildir fakat sermayenin egemenliğindeki yayılma ve derinleşme bu bölünme hallerini artırmıştır. İşçi sınıfı mücadelesinde bu parçalardan birini ya da birkaçını hareket noktası olarak alması ve parçalanmadan doğan kimlikler üzerinden bir sınıf hareketi oluşturmaya çalışması başarısızlığa mahkumdur. Örneğin sadece göçmen işçilerin hakları ya da kadın işçilerin hakları için mücadele başarısızlığa mahkumdur. Çünkü hepsinden önce işçi sınıfının gücü bu çoklu yapı içerisinde bölünmüş olacaktır. Sermayeye anlayarak geriletecek bir güce ulaşmaları bölünmüşlük içinde mümkün olmayacaktır. Bu nedenle bütüncül bir yaklaşım gereklidir. Bu bölünerek oluşmuş kategorilerin özgün sorunlarının gözardı edilmesi anlamına gelmektedir. *"Sadece soyut olarak bir evrensel değil, tikelin zenginliğini de için de taşıyan evrensel"* **(Lenin 2013:81)** yaklaşımını yeni somut bir evrensel-bütüncül yaklaşımı gerektirir.

Bunun yolu da sermayenin hareket tarzını ve bu bölünmeyi yaratan nedenlerin doğru tespit edilmesinden geçmektedir. İşçinin yaşamının

iş gününe indirgenmesi, işçinin öz ürünü olan makineler tarafından köleleştirilmesi bu bölünmüşlüğü en derinin de yatan nedendir. Makineli üretimdeki her gelişme işçi sınıfının “ayağındaki prangasının” yedek işçi ordusunu büyütmeştir. Bu da sermayeye işçi sınıfının bir kısmını diğerlerine karşı baskı unsuru olarak kullanmakta ve bölmek için nesnel bir zemin sunmaktadır.

Yanı sıra teknik gelişime bağılı olarak iş bölümü çeşitlenmekte ve doğallığında işleyen bu süreç, yedek sanayi ordusunun baskısı ile yapay olarak da artırılabilir. Böylece proletaryanın bütünlük arz eden yapısı, çalışma koşulları ve toplumsal zihniyetler üzerinden bölünerek sınıf kimliği yapay olarak belirsizleştirilebilir. Yedek sanayi ordusunun çalışan işçi üzerindeki baskısını kaldırabilmek ve makineli üretimi işçinin özgürleşmesi için kullanabilmek için iki unsurun sermaye lehine işletilen özelliklerine karşı mücadele yürütülmesi gerekir. Bunu yapabilmeyen en etkili yolu iş gününün kısaltılması için mücadeledir! Makinelerdeki gelişmenin işçileri işlerinden etmesi işçinin daha az çalışarak daha fazla işçinin istihdam edilmesi ile mümkündür. Böylece yedek sanayi ordusunun iş gününü uzatmakta kullanılan baskı da tersine çevrilecektir. Üretim teknolojilerindeki gelişim hali bazında doğasına uygun işlemektedir. Bir de yedek sanayi ordusunu aşırı büyütüştür.

Bu artışın günlük literatürde karşımıza en sık çıkma biçimi işsizlik oranlarıdır. Birkaç emperyalist ülke hariç işsizlik oranları dünya çapında devasa boyutlara ulaşmıştır. Yarı sömürgelerde kronik olan işsizlik çift rakamlar altına inmemektedir. Resmi iktisat yazını ve iktisat kurumları tarafından verilen bu rakamların gerçekliği tam olarak yansıtmadığı bilinen bir gerçekliktir. Türkiye’de resmi işsizlik %10.8, genç işsizlik %20 civarı verilmektedir. Bu veriler İş-Kur’a yapılan başvuruların filtreden geçirilmiş halidir. İş-Kur’a başvurmayan işsizler bu rakamlara dahil değildir. Dışarıda çalışmaya hazır bu kadar “fazla” nüfus bulunurken işçi sınıfının sermaye karşısındaki pazarlık gücünün azlığı ve nitelikli bir durum geliştirememesinin zorluğu kendiliğinden anlaşılır.

Yedek sanayi ordusunun muazzam büyüklüğü sürdüğü müddetçe işçi sınıfının bölünmüşlüğü salt ekonomik mücadele ile aşılabilecek bir olgu değildir. Üretim teknolojilerindeki gelişmeler ise yedek sanayi ordusunu büyütme eğilimini sürekli kılmaktadır. Bu koşullarda, parçadaki direnişler tek başlarına kaldıklarında, sınıfın diğer kesimleriyle bağı kuramadığı

koşullarda başarısızlığa mahkûm olacaklardır ve sınıfın enerjisini tüketmeye hizmet eden hale gelecektir. Nadiren başarı kazanıldığında ise bölünmüşlükten dolayı sınıfın küçük bir bölümünü kapsayan bir başarı olarak kalacaktır ve ilk fırsatta sermaye tarafından gasp edilme tehlikesi ile karşı karşıya olacaktır.

Sermaye çıkmazdadır. Üretim teknolojilerindeki niteliksel her değişim kapitalist sermayenin aşılması için toplumsal koşulları olgunlaştırmaya devam edecek, kâr oranlarını düşürecektir. Bu durumda sermayeye "rasyonel" çıkış yolu olarak emek sömürsünü yoğunlaştırma, iş gününü uzatma seçeneği kalmaktadır. Bunun anlamı işçi sınıfına saldırının artmasıdır. İşçi sınıfının mevcut bölünmüş hali ile bu saldırıları her bir parçada ayrı ayrı karşılaması ve başarılı olması mümkün değildir. Bütüncül bir siyaset; işçi sınıfını sermayenin saldırısına karşı dünya genelinde tek bir hat üzerinde örgütleyecek ve karşı saldırıya geçirecek toplumsal devrimin kapılarını aralayacak bir politika gereklidir! Ayrım gözetmeksizin tüm sınıfı aynı hat üzerinde konumlandırabilecek tek politika iş gününün kısaltılması için mücadeledir.

Bu mücadele kesinlikle ekonomik bir mücadeledir. Bu konuda hiçbir hayalin yayılmasına müsaade etmemeliyiz. Ancak bu talep, Rusya'da ekonomistlerin "Rubleye Kopek ekleme" tarzında, gününbirlik, işçiyi kendiliğinden bilinci ile sınırlayan, siyasal mücadeleden uzak tutan ekonomik bir talep de değildir. İş gününün kısaltılması ekonomik bir taleptir fakat sermayenin ve işçi sınıfının buldukları durumlar dikkate alındığında bu ekonomik talep siyasi bir mücadelenin kararı olacaktır. Üretimin örgütlenmesinden üst yapıda hukuki değişikliklere kadar mevcut durumdaki ilişkileri değiştirmeye dönük birbiri ile bağlantılı kapsamlı değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sermayenin iş gününü uzatma eğilimi ile işçi sınıfının kısaltma eğilimi, çıkarları çatışacaktır. Sınıf mücadelesi içerisinde bu çatışma kaçınılmaz olarak siyasi boyut kazanacaktır.

İş gününün kısaltılması mücadelesi dünya genelinde bir şiar haline getirildiği oranda proletaryanın sınıf bilincinin gelişiminde etkili olacaktır. Ancak bu etki ulusal pazarlar içerisinde de geçerli olacaktır. Türkiye özgülünde işsizliğin %10, genç işsizliğin %20 olduğu koşullarda göç kanunu yedek sanayi ordusunun üretim kapasitelerinde bir artışa gidilmeden üretimde kanunlaştırılması mümkündür. Yarı sömürgelerdeki

kapitalizmin komprador niteliği dinamik, gerçek bir kapitalist gelişimi gündem dışı bırakmaktadır. Buna rağmen emperyalist tekellere bağlı olarak gelişen günlük sanayi dahi günde yirmi dört saat mesai ilkesinden hareket ettiğinde bugün sekiz saat olan iş günü fazla mesai ile on iki saate çıkarmakta ve emek sömürsünü yoğunlaştırmaktadır. Fazla mesai ücretleri çoğu zaman verilmemekte, yasal düzenleme kapsamında olan fazla mesai ücretleri normal mesai ücretlerinin çok altında tutulmaktadır. Böylece sekiz saatten üç vardiya çalışabilecek bir fabrika fazla mesailer ile on ikişer saatten iki vardiya işçi çalıştırarak üç vardiyada elde edebileceği artı-değere el koyabilmektedir. İşçiler bir taraftan yoğun sömürü altında maddi ve manevi işini kaybetmemek için her türlü ekonomik-siyasal hak arayışından ve hareketinden uzak durmaktadır.

Bilmek gerekir ki artı-değerin kaynağı canlı emektir. Vardiya altı saate düşürüldüğünde yirmi dört saat çalışan bir fabrika dört vardiya çalışabilir. (Elbette yemek ve dinlenme molaları ile işçinin fabrikada bulunacağı saat artacaktır. Basit olması için bu detayları tartışmaya şimdilik dahil etmiyoruz) Fazla mesailer ile on iki saat tek vardiya çalışan bir fabrika ise iki vardiya işçi çalıştırabilir. Ve istihdam sayısını ikiye katlayabilir. Bu sermayenin mevcut yapısal krizi içinde karşılayabileceği bir talep değildir. İşçi sınıfı sermayeyi zorlamadığı sürece bu talep güncelleşmeyecektir. Zorlama sürecinin kendisi politik bir süreç olacaktır. Başarı elde edilmesi halinde kapitalizm koşullarında işçi sınıfı lehine temel bir kazanım anlamına gelecektir. Ancak işçi sınıfı için her halükârda bölünmüşlüğü aşma, dumura uğratılmış sınıf bilincini geliştirmede önemli bir hareket noktası oluşturacaktır. Çünkü günde sadece iki saat (resmi) az çalışma ile hem açlığa mahkûm edilen milyonların hem de makine başında ömrü tüketilen milyonların daha iyi yaşayabileceğini görecektir. Tek engelin burjuvazi olduğu dolaysız pratikten çıkan bir sonuç olarak önüne dikilecektir.

İş gününün kısaltılması şiarı bize tek başına işçi sınıfının bölünmüşlüğü ortadan kaldırma fırsatını vermez. Ve bu politika sermayenin yapısından kaynaklı dönemsel değil, proletarya iktidarı ele geçirinceye kadar ekonomik mücadelenin temelinde oturtulmak zorundadır. Sınıfı örgütleme çalışmalarında sendikal mücadele dahil her türlü çalışmanın temel argümanlarından birini oluşturmalıdır.

Sınıfın bölünmüşlüğü iş gününün kısaltılması zemini üzerinde bölünme ile oluşmuş farklı sınıf kategorileri arasındaki ayrılıkları ortadan kaldırma mücadelesi ile birleştirilebildiği oranda ortadan kaldırılacaktır. Bu nedenle iş gününün kısaltılması temel şiarı, eşit işe eşit ücret, çocuk işçiliğinin yasaklanması, iş güvenliği (her iki anlamda) gibi politikalarla birleştirmek ve özgün durumlarda bu politikaların bazılarının temel politikanın önüne geçirilerek ama temel politika hep gündemde tutularak uygulanmalıdır. “Eşit işe eşit ücret” politikasını ele alalım: Bu politika işçi sınıfına, hem kadın ile erkek, yerine göre çocuk işçi hem de yerli ile göçmen işçi arasındaki ayrımı ücret temelinde kaldırma olanağı sunar. Bu, iş gününün kısaltılması temel politikası ile birleştirildiğinde istihdamdaki artış erkek işçilere karşı kadın ve çocuk işçilerin, yerli işçilere karşı, göçmen işçilerin kullanılmasının toplumsal tabanını daraltacağı için “eşit işe eşit ücret” politikasının altını doldurmaya hizmet edecektir. Örnekleri farklı bölünmüşlük kategorileri için artırılabilir.

İşçi sınıfının bölünmüşlüğü ortadan kaldırmaya dönük her politika, proletaryanın sınıf bilincinin gelişimine olumlu etki edecektir. İşçi sınıfı içerisinde Marksizm’in yeniden yaygınlaşmasını ve revizyonizmin Marksizm’e getirmek istediği “yenilikler” ile daha etkili ideolojik mücadelenin nesnel zeminini güçlendirecektir.

Etkisi sadece bu kadarla sınırlı kalmayacaktır. Emperyalist ülkeler ile yarı-sömürge ülkeler arasındaki çelişki derinleşecektir. Emperyalist tekeller sermaye ileri teknolojik üretim ile elde edeceği ekstra kârların daha fazlasını kendi ülkesindeki işçi sınıfına kâr payı olarak vermek zorunda kalacaktır. Yanı sıra yarı-sömürgelerden sızdırılan artı-değer oranı azalacaktır. Bu da emperyalist ülkeler ile yarı-sömürge ülkeler arasındaki çelişkinin derinleşmesi ve üretimin daha fazla toplumsallaşmasına bağlı olarak sosyalizmin nesnel zeminini geliştirici bir etki yapacaktır.

Makinelerin emek üretkenliğini artırmasının işçiler üzerindeki yıkıcı etkileri ancak kapitalist üretime işçiler tarafından son verilmesiyle mümkündür. Ancak dünya genelinde sermaye karşısında emeğin yaşadığı ekonomik, siyasi, kültürel, ideolojik gerileme iş gününün kısaltılması hattında örülecek bir mücadele ile durdurulabilir ve daha ileri hamleler için basamak olarak kullanılabilir. Bu nedenle komünistlerin kendi ülkelerinde işçi sınıfını ve temel şiar üzerinden örgütlenme çabası sarf etmeleri gerekmektedir. Sadece bu çaba ile yetinmeyerek

proletarya enternasyonalizmi çerçevesinde komünist hareket içerisinde bu şiarın yaygınlaştırılması için yoğun çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Emperyalizm can çekişen, çürüyen kapitalizmdir ve siyasi gericiliktir. Kapitalizmin gelişim sürecinde bugün emperyalizmin kaleleri olan ülkelerde çok çetin sınıf mücadeleleri yaşanmıştır. İşçi sınıfının tarihsel kazanımları olarak kabul edilen birçok hak bu mücadeleler sırasında çok ağır bedeller ödenerek kazanılmıştır. New Yorklu kadın dokuma işçilerinin sekiz saatlik iş günü hakkı için verdikleri can bedeli mücadele enternasyonal proletaryanın tarihsel belleğine altın harflerle kazanmıştır. Her 8 Mart'ta bu mücadeleyi gururla selamlıyoruz. Şimdi artık kitlesel bir sınıf hareketi yaratmak için "yeni 8 Mart"ların zamanı gelmiştir!

Devrimin fırtına merkezleri yarı-sömürgelerdir. Vahşi kapitalizmin uygulamaları, emek-yoğun sömürü yarı-sömürgelerde yoğunlaşmıştır. Sermayenin doğası gereği giriştiği bu saldırı dalgası zirvesine ulaşmıştır. Şimdi sıra işçi sınıfındadır! Kitlesel bir işçi hareketi yaratabilmek Marksizm'i burjuvazinin ideolojik saldırılarına karşı daha etkili savunabilmek, sınıfın sermaye tarafından bölünme süreçlerini tersine çevirebilmek ve devrimi başarıya ulaştırabilmek için iş gününün kısaltılması mücadelesini yükseltmeliyiz. Altı saatlik iş günü talebi komünistler tarafından sınıfa taşınmalı ve kabul görmesi için sabırlı bir mücadele yürütülmelidir. Sınıfı örgütlemek ve kültürel bir işçi hareketi yaratabilmek için en önemli temel politikalarımızdan biri de iş gününün altı saate indirilmesi olmalıdır!

KAYNAKÇA

- 1- Anti-Dühring: F. Engels, Sol Yayınları, Dördüncü Baskı, 2003, Ankara
- 2- Kapital Cilt 1: K. Marks, Sol Yayınları, Yedinci Baskı 2004, Ankara
- 3- Felsefe Defterleri: V.İ. Lenin, Münir Yayınları Birinci Basım, 2013
- 4- Prekarya, GuyStanding: İletişim Yayınları, Birinci Baskı, 2014, İstanbul

'68 HAREKETİ 50 YAŞINDA!

50. YILINDA '68 HAREKETİ '71 DEVRİMCİ KOPUŞU VE KAYPAKKAYA

SEMPOZYUM SUNUMLARI

26-27 Mayıs 2018 tarihlerinde Taksim Hill Otel'de gerçekleşen "50. Yılında '68 Hareketi, '71 Devrimci Kopuşu ve Kaypakkaya" konulu sempozyumda yer alan sunumların bir bölümünü bu başlıkta yayımlıyoruz.

68 Hareketi, Mayıs(ımız), Kaypakkaya Ve 1971 - Temel Demirer

"Ne geçmiş tükendi ne yarımlar

Hayat yeniler bizleri."[1]

5 0 yaşındaki '68 Hareketi, '71 çıkışı ile Mayıs(ımız) ve İbrahim Kaypakkaya gerçeği, -içerdiği müthiş tarihsel önem nedeniyle!- üzerinde hassasiyetle durulup, irdelenmesi gereken bir başlıktır.

Hepimize, "Ne geçmiş tükendi ne yarımlar" dedirten bu kalıt, "Bahar isyancıdır" şiarının tüm canlılığı ve öğreticiliyle karşımızdadır hâlâ...

"In principio erat verbum/ Önce söz vardı" genellemesine, Friedrich Engels'vari, "Hayır... Önce eylem vardı"[2] dedirten öğretici gelenek; üzerinde tepinmeye kalkışan ödlek liberallerin kavramaktan aciz olduğu bir devrimci içeriğe sahip olması yanında; hepimize Vassilis Vassilikos'un şu uyarısını anımsatır: "Ölümler konuşmaz. Sırtlarında ölümün güzelliği, hiçbir ilkbahar ve tomurcuklarının bize açıklayamayacağı sırları birlikte götürürler. Soğuyan kemiklerin çevresinde oluşan tuz gibi, yapılamayan açıklamalar, boğulup giden savunmalar, muhtıralar, yetki itirazları,

yargılama yöntemleri, olayların yorumuyla kabardıkça kabaran topraktır onlar."

Biz, geride kalanlar için üzerinde tepinilen bir zemin değil; yaşamın yeniden üretildiği mekândır geçmiş(imiz).

Liberaller bu gerçekten bihaber olsa da, devrimciler onu asla unutamaz; tıpkı Lansgton Hughes'un, "Sıkı tutunun hayallerinize... Çünkü hayaller ölürse, hayat kanadı kırık bir kuş olur, uçamayan," uyarısına Rahmi Ögdül'ün eklediği gibi: "Geçmişe dair yapılar birer birer yok oluyor. Toplumsal bellekle birlikte kişisel belleklerimiz de. Ama geçmiş asla kaybolmuyor, nesnelere içinde gömülü, yeniden keşfedilmeyi bekliyor ve 'Aklın, bize geçmiş diye sunduğu şey aslında geçmiş değildir. Hayatımızın her saati, tıpkı kimi halk efsanelerindeki ölümlerin ruhları gibi, ölür ölmez somut bir nesnenin içine gizlenerek onda vücut bulur. Oraya hapsolür ve biz o nesneye rastlamazsak, temelli olarak orada hapis kalır. Biz nesne aracılığıyla onu tanır, çağırırız, o zaman kurtulur,' diyor Marcel Proust... Geçmiş yok edildiğinde, zorbalara yarattığı belleksiz mekânlar kaplıyor her yeri; sular yükseliyor, şimdinin katmanında çaresizce bekliyoruz, yüzümüz geleceğe dönük. Godot'nun gelecekte geleceğini düşünüyoruz. Gelecek dediğimiz, geçmişin uzantısıdır. Godot geçmişte saklı. Umudu geçmiş büyütüyor." [3]

Geç(me)mişin değerlendirmeleri tam da böylesi bir kavramsal çerçevede ele alınmalıyken; "Oldu bitti, geride kaldı" denilmesi mümkün olmayan onlardan bize, "Bir deli birçok deli yaratır, birçok deli ise deliliği" diyen Roman atasözündeki yıkıcı yaratıcılığın, romantik cüretin ısrarı miras kaldı.

Söz konusu miras, "yoldaşlık" kavramında ifadesini bulan cüretkâr realitedir.

Yoldaşlık, özü itibarıyla "arkadaşlık" ve "yol arkadaşlığı" olarak tanımlanmıştır. XX. yüzyılın başından itibaren ise dünyayı ve toplumu değiştirmek için yola çıkan komünistler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Bu biçimiyle yoldaşlık kavramı; yeni bir toplum tasavvuru için gerekli olan yeni insan tipi ve ilişki biçimlerinin gereklerine yanıt veren düşünce ve davranıştır. Yani, insanlık tarihinin binlerce yıldan beri ürettiği en yüce insani değerlerin toplamıdır.

Devrimci insana ve insan ilişkilerine ait olan hiçbir şeye yabancılaşmayıp, yeni bir dünya (ve buna bağıntılı yeni insan tipini) yaratmak için "ahde vefa"ya sırt dönmeyen yoldaşlık, devrimciler için geçmişten geleceğe yönelen (devrimci kopuşlar içindeki) sürekliliktir.

Geleceğin önünü açan bu (devrimci kopuşlar içindeki) süreklilik, egemenlerin örtbas ettiği hakikatin üzerindeki manipülatif örtüyü kaldırıp, iktidar gerçeğini deşifre etmiştir.

Bilindiği üzere iktidar hakikatin üzerindeki örtüyü kaldırmayı yasaklamıştır. Hakikatin üzerindeki örtülü hep kalmalıdır. Çünkü kendini "hakikat" olarak dayatan egemenlik pisliklerini bu örtünün altında saklarken; 50 yaşındaki '68 Hareketi, '71 çıkışı ile Mayıs(ımız) ve İbrahim Kaypakkaya gerçeği onu ortaya çıkarmıştır.[4]

O hâlde öncelikle '68'den başlayalım...

'68; muhafazakârlığa, statükoya karşı bir özgürleşme hareketi olup, muhtelif (düzen içi ve dışı) versiyonlarıyla bir özgürlük ve Memet Baydur'un, "Alışkanlık kötü bir şey. Korku gibi bir şey,"[5] diye tarif ettiği her türden tutuculuğa karşı bir özgürleşme hareketidir.

Burada parantez açıp hatırlatalım:

"Özgürlük isyan değildir. İsyen özgürlüğe uzanan bir ara bölgedir... Özgürlük, insanın kendi gelişiminde rol oynamasıdır... Kişi özgür değilse bir tür otomat hâlini almıştır."[6]

Bu hatırlatmalardan hareketle " '68 neydi?" sorusuna yanıt arayacak olursak: 1968 kuşağının ilk tohumları ABD'de 1940'larda atılır. Kentlere göç eden siyahlarla birlikte 60'lara damgasını vuran ilk öğrenci eylemleri o zamanlardan başlıyor. Bir öğrenci kuşağı, kurulu düzene yalnız sokaklarda değil; toplumsal ve siyasal alanda da karşı çıkabileceğini gösteriyor. İnsanlar hiyerarşiye, otoriteye, dayatmacılığa, yaşadığı topluma öfke içindeydi.

Böylelikle kapitalist demokrasi illüzyonuna, ırkçılığa, emperyalist savaşımlara, halkı baskılayan mekanizmalara, sermayenin egemenliğine, ailenin kutsallığına, burjuva kültürüne yani "olağan" denilen kurulu düzene karşı çıkıldı...

1960'ların ikinci yarısından itibaren dünya, devrimci dalganın yükselişine

tanık olur. 1950'lerde Vietnam Savaşı, Cezayir'in ulusal kurtuluşu ve Küba Devrimi ile başlayan devrimci süreç, 60'ların ikinci yarısında sanayileşmiş batı ülkelerinde kitlesel öğrenci gösterileri, militan işçi direnişleri ve sokak çatışmalarıyla birlikte giderek şiddetlenir. ABD'de Vietnam Savaşı karşıtı gösterilere on binler katılır, yurttaş hakları hareketi ortaya çıkar, Colombia Üniversitesi'nin 1968'de işgali gerçekleşir ve Kara Panterler Partisi kurulur.

Avrupa'da direnişin ilk başladığı ülkelerden biri olan Almanya'da ise SDS'nin öncülüğünde Vietnam Savaşı'nı protesto eden militan gösteriler gerçekleşir, 1968'de diğer ülkelerden öğrencilerin katılımıyla uluslararası Vietnam Kongresi toplanır. Alman oligarşisinin yükselen devrimci harekete cevabı ise önce 1967'de İran Şahı karşıtı gösterilerde Benno Ohnesorg'un katledilişi, ardından 1968'de Almanya Sosyalist Öğrenciler Birliği'nin (SDS) lideri Kızıl Rudi'ye (Rudi Dutschke) yapılan suikast girişimidir. (Rudi başından vurulduğu bu saldırıdan sağ kurtulmayı başarsa da asla tam anlamıyla iyileşemez. 1979'da epilepsi krizi sonucu yaşamını yitirir)

Direnişin daha kısa süreli ama en yoğun geçtiği ülke ise Fransa'dır. Yükselen öğrenci hareketlerine ve üniversite işgallerine ek olarak 14 Mayıs 1968'de Nantes'da Sud-Aviation şirketinin çalışanları fabrika işgallerini başlatır. Grev dalgası kısa sürede tüm ülkeye yayılır ve 18 Mayıs'ta iki milyon, 20 Kasım'da ise 6 milyon kişiye ulaşır grevci sayısı. Sokak ve fabrikalardaki çatışmalarda öğrenci ve işçiler barikatlarda yan yana direnir. Tüm bu sürecin sonunda ise De Gaulle parlamentoyu fesheder ve seçime gider. Bir ay sonra yapılan seçimlerde De Gaulle'ün partisinin mecliste çoğunluğu sağlamasıyla hareket durağanlaşır. İtalya'da ise devrimci dalga Fransa'dan bir yıl önce 1967'de üniversite işgalleriyle başlar ve Fransa'nın aksine uzun bir sürece yayılacak olan işçi direnişleri, militan anti-faşist mücadele, sokak çatışmaları ve şehir gerillasıyla 1980'lerin ortalarına kadar yoğun bir şekilde devam eder.

ABD, Almanya ve diğer birçok ülkede de öğrenci hareketleri Vietnam başta olmak üzere üçüncü dünyada süren mücadelelere ilgi ve üniversite içinde öğrencilerin de karar sürecinde yer alacağı bir dönüşüm talebiyle başlar. 1967 Nisanı'nda tepkiler doruğa ulaşmıştır... Vietnam Savaşı karşıtlığı, üniversitelerdeki buyurgan yapı, cinsiyetler arasındaki ayrımcılık, geleneksel ahlâk ve tabular ayaklanmanın başlıca

nedenleridir...

Öncesinde yani 1964 Ağustosunda Amerika Kuzey Vietnam'a havadan saldırdı. Ormanları, tarlaları, fabrikaları napalm bombalarıyla yaktı. Bu konuda bir öğrenci şöyle diyordu: *"İnsanları ve beni de en çok şaşırtan, böyle gelişmiş bir ülkenin, Vietnam'a saldırmasıydı. Kendi ülkende sömürülen bir azınlığın haklarını vermiyorsun ama senden ta uzaklarda başka bir etnisite ve kültürden bir köylü toplumu, hiç sebepsiz bombalıyorsun!"*[7]

Oysa bunlar hiç de nedensiz değildi! ABD, Güneydoğu Asya ile Pasifik'i kendi çıkarları için yaşamsal bir bölge olarak düşünüyordu... 1967 sonbaharında *'Celbi Durdurma Haftası ve Pentagonu Büyük Yürüyüş'* gerçekleştirildi... Bu dönemde Çiçek Çocukları (Hippieler) yeni bir yaşam kültürü oluşturmaya başladı. Siyasetten uzak olan bu akım, özellikle Vietnam Savaşı'ndan etkilenerek siyasallaşmaya başladı. Karşı kültür, 1950'lerin Beat kuşağından da esinlenmişti.[8]

"Amerikalılar, savaştan önce bıraktıkları hayata, kaldıkları yerden devam etmek istiyorlardı. Genç nesilden, okula gitmesi, iş bulması, hayatını ahlâk kuralları çerçevesinde yaşaması, evlenip çocuk yapması, sonra da ebeveyninden aldığı bu hazır ambalajlı yaşamın meşalesini, kendi çocuklarına aktarması bekleniyordu. Riayet etmek, iyi bir vatandaş olmanın düzen tarafından konulmuş güvenli önkoşuluydu. Ancak, emniyet ve asayişin her an ortadan kaldırılabilecek bir görüntüden ibaret olduğunu düşünenler de vardı. Dünya, Yahudilerin gaz odalarında öldürülmesinin, Avrupa'nın ırzına geçilişinin, 'Küçük Çocuk ve Şişman Adam'ın Japonya'da yüz binlerce insanı öldürmesinin artçı şokları ile hâlâ yalpalamaktaydı. Bu 'gerçeklerden kaçan' sessiz toplumdan, paketlenmiş yapay bir hayatı yaşamayı reddeden bir grup hipster ortaya çıktı. Onları radikal, tehlikeli, serseri diye adlandıran tutucu kesime göre hayat tarzları bir skandaldı ve Amerika'daki zenginliği reddedişlerine anlam veremiyorlardı. Bu aykırı nesil, Beat Kuşağı idi... Beat Hareketi, yaratıcı katkıları ve ettikleri uyumsuzluk tohumları ile büyük bir zafer yaşadı. 1960'lara gelindiğinde bir başka nesil onların tarlalarında ekin biçecek, sosyal adaletsizliğe ve savaşa karşı çıkacaktı."[9]

Bu savaşında '68'in en öne çıkan kareleri Paris'dedir... '68'i en iyi betimleyen o günlerde Paris duvarlarından eksik olmayan "Yasaklamak yasaktır!", "Gerçekçi ol, olanaksız iste!", "Tüm iktidar hayal gücüne!"

sloganlarıydı... '68'in elbette 1789'a, 1848'e, 1871'e uzanan bir tarihsel arka planı, geleneği vardı...

1789 Fransız Devrimi patlak verdiğinde Paris sokakları "Liberté! Egalité! Fraternité!", "Özgürlük! Eşitlik! Kardeşlik!" sloganlarıyla çınıyordu.

1848'de Parisli işçilerin Haziran ayaklanması sırasında 30'undaki Karl Marx'la 28'indeki Friedrich Engels'in kaleme aldıkları Komünist Parti Manifestosu elden ele dolaşıyordu.

1871 Paris Komünü günlerinde barikatlardan "**Vive la Commune!**", "**Yaşasın Komün!**" haykırışları yükseliyordu.

1968 Mayıs'ında ise Paris'in üniversiteleri ve meydanlarında "Egalité! Liberté! Sexualité!", "Eşitlik! Özgürlük! Cinsellik!" sloganları yankılanıyordu. Duvarlara asılı afişlerden birinde ise şu sözler okunuyordu: "Eğer hiçbir şeyin değişmeyeceğini sanıyorsam alığın tekiyim, eğer düşünmek istemiyorsam korkağın teki ve eğer hiçbir şeyin değişmemesinin benim çıkarıma olacağını düşünüyorsam alçağın teki..."

Aslında Fransa'da her şey öğrencilerin kapitalizme, tüketim çılgınlığına, ABD emperyalizmine, geleneksel kurumlar, değerler ve düzene karşı protesto ve işgal eylemleriyle başlamıştı. Başkaldırı çok geçmeden fabrikalara sıçramış, 11 milyon işçiyi kapsayan grevler birbirini izlemişti.

Kuşkusuz, Mayıs '68 Fransa'ya gökten zembille inmemişti. Vietnam, Kamboçya ve Laos'un Amerikan emperyalizmine karşı kurtuluş savaşı tüm hızıyla sürüyor; ABD'de üniversite yerleşkeleri ve sokaklarda özgürlükler uğruna, ırkçılığa ve Vietnam Savaşı'na karşı protestolar büyüyor, feminizm yükseliyor, çevreci hareket filizleniyor, biyolojik ve nükleer silahlara karşı eylemler birbiri ardına geliyordu. Afrika ulusları sömürgeciliğe karşı uyanıyor; Filistin halkı ayağa kalkıyordu...

Tam 50 yıl önce Fransa ve Paris'i kuşatan Mayıs '68, politik bir hareket olduğu kadar, kültürel, hatta ruhsal bir isyandı. Köhnemiş eğitim sistemine başkaldırı, işçilerin de katıldığı bir gençlik isyanına dönüşmüştü.

Çok geçmeden coğrafyamız gençliğini de kucaklayacak olan Mayıs '68, yalnızca politik olarak değil, kültürel, sanatsal, ruhsal olarak da, bir yaşam tarzı olarak da bir kuşağı biçimlendirecek, bir kuşağa adını

verecekti.[10]

En çok, "gerçekçi olup imkânsız"ın istendiği o günlerde insan(lık) gençti, güzeldi ve dünyayı değiştirmek istiyordu; '68 isyancıları buna delicesine inanmıştı.

"Yasaklamak yasaktı" o günlerde; baskıya, totalitarizme son verilmek isteniyordu. Militarizme ve savaşımlara "Hayır" deniliyordu! Sınırları kaldırmak isteyen evrensel bir destan ilmek ilmek örülüyordu...

Evrensel bir destana dönüşen '68 Mayıs'ı, elbet o yıl olup bitmedi. Yüzlerce yıl öncesinde başlayıp; yüzlerce yıl sonrasına devam edecekti. Paris ve Nanterre lise ve üniversitelerindeki isyan, gücünü 1789'dan, 1848'e ve 1871'e uzanan bir tarihsel birikimden alıyordu.

Politik, ekonomik, toplumsal ve kültürel bir değişimi hedefleyen '68, Paris'ten Prag'a, İstanbul'dan Meksiko'ya, Londra'dan Washington'a dünyanın her yerini tutuşturan bir ateşti. Yaşamın her ama her alanına yayılmıştı. Evrenseldi. Simgeleri de evrenseldi.

Batı kapitalizmine karşı direnen işçi sınıfının sloganı "Patron sana muhtaç, sen ona değil" haykırışı, öğrencilerin dilinden düşmüyordu. "Özerk ve demokratik üniversite" talebi ise sendikaların da derdi olmuştu.

Ayrımcılığa baş kaldırılan o günlerde; Che'nin katline isyan edip; Vietnam Savaşı'na karşı çıkılıyordu...

İtiraz günlerinde doğaçlama serbestti. Şiirseldi. Müzikle, sanatla, yaratıcılıkla besleniyordu.

Tam da o günlerde Liverpool taşrasından gelen dört genç, 'Beatles' popüler olup, müzikte devrim yaratıyorlardı. John Lennon'ın, 'Imagine/ Düşle' şarkısındaki üzere daha güzel bir dünya rüyası dört yanı kucaklıyordu. Amerika'da 20'lerinde genç bir şarkıcı Joan Baez, çıplak ayakları ve gitarıyla savaş aleyhine şarkılar söylüyordu.[11]

Dünya çapında yayılan isyan dalgası, coğrafyamıza 68'i Haziran ayında getirdi. 68 Haziran'ında başta İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi olmak üzere Türkiye'nin üniversiteleri işgal ve boykot hareketleri ile sallandı.

Ekim ayında ODTÜ'ye sığınan işgal ve boykot dalgası artık öğrenci

hareketlerine yeni bir çehre kazandırıyor. Talepleri için üniversitelerini terk etmeyen öğrenciler kitlesel forumlar örgütlüyor, "boykot ve işgal komiteleri" kurarak iş yapıyor ve bu komiteleri "boykot ve işgal komiteleri konseyi" şeklinde örgütleyerek merkezleştiriyor. Öğrenciler böylece üniversitelere ve geleceklere sahip çıkıyor, memleketin geleceğine damga vuracak bir mücadelenin taşlarını döşüyorlardı. Üniversite öğrenci hareketlerine kazandırılan bu yeni çehre, günümüz öğrenci hareketlerine tutulmuş bir ışık, çizilmiş bir yoldur. İşte bugün de iktidarın bölünme tasarısına karşı fakültelerini ve meydanları dolduran öğrenciler üniversitelere sahip çıkarken aynı zamanda üniversitelerin talan edilmesine karşı halkın hakkını ve çıkarlarını savunmalıdır.

1968 öğrencilerinin içinde yanan devrim ateşi, sadece üniversiteyle sınırlı değildi elbette. Üniversitelere layıkıyla sahip çıkan öğrenciler, aynı zamanda memleketlerine de sahip çıkmayı bildiler. Amerikan 6. Filosu'na Gümüşsuyu yokuşunu dar ederek, binler olup NATO'ya ve emperyalizme karşı meydanları doldurdular. 6. Filoyu Dolmabahçe'den denize dökecek kadar ileri giden 68'liler, bu yılın ertesinde, 6 Ocak 1969'da Türkiye'ye büyükelçi olarak atanan Vietnam Savaşı'nın ünlü işkencecisi Robert Komer'in aracını ODTÜ'de ters çevirip ateşe verdiler. Bu eylemin ardından yedi öğrenci hakkında tutuklama kararı çıktı fakat bu karar öğrencileri sindirmeye yetmedi. Tutuklama kararının ardından 3 binden fazla ODTÜ öğrencisi savcılığa dilekçeler ile başvurarak kendilerinin de yakma eylemine katıldıklarını bildirdi. Emperyalizme karşı bu kararlı duruş, NATO'nun kan gölüne çevirdiği Ortadoğu'da bugün hepimiz için ilham kaynağıdır.

1968 yılında öğrenci hareketinin başını çeken devrimciler, yüzlerini devrime dönerek mücadele ettiler. Deniz Gezmiş ve arkadaşları bizzat Filistin'e gidip direniş kamplarında bulundular. Siyonizm'e sözde değil, pratikte karşı durdular. Sinan Cemgil ile yoldaşları Kürecik'teki ABD üssünü basmaya giderlerken katledildiler.

KIZILDERE, VARTİNİK VE DAHA NİCESİ YAŞANDI...

Bu tabloda 50. yılında '68'in derslerini çıkartmak, söz konusu tarihsel mirasa devrimci mücadeleyi yükselterek sahip çıkmanın yegâne yoluyken; olup da bit(mey)en bizlere, Søren Kierkegaard'ın, "Yola çıkmak kaygıyı çoğaltmaktadır; yola çıkmamaksa kendini kaybetmektir," uyarısını anımsatıyordu.

MAYIS(IMIZ)

"İsyanlar boşuna hep baharlarda çıkmaz. Ve 'kötüler' bahardan boşuna korkmaz... Yasakları ve yasaları hiç umursamadan; kendi içinizde ya da dışınızda dünyalar yıkıp dünyalar kurabilirsiniz,"[12] diyen Mine Söğüt'ün vurgusundaki üzere isyankâr bir bahardır Mayıs(ımız)...

'68'in başlangıcı o yılın Mayıs ayıysa da; başkaldırının ilk kıvılcımı 11 Nisan 1968'de Rudi Dutschke'nin ("Kızıl Rudi") Berlin'de bir faşist öğrenci tarafından kurşunlanması üzerine Almanya'nın çeşitli kentlerinde başlayan protestolardı.

2 Haziran 1965 seçimlerinden 9 gün sonra, 11 Haziran günü Ankara Dil Tarih ve Coğrafya ve İstanbul Hukuk fakültelerinde arka arkaya boykot başlatıldı... Ünlü fotoğraf... Üniversiteli gençler sloganlar haykırarak İstanbul Üniversitesi rektörlük binasına doğru ilerliyor. Ön planda, hapisten yenilerde çıkan Deniz Gezmiş'i, Enver Nalbantoğlu'nu seçiliyor. O ana kadar devrim stratejisi konusunda farklı çizgiler... Ama yeni dinamikler artık Sosyalist Devrim'cilerle Milli Demokratik Devrim'cileri daha uzun ve engebeli bir mücadele yolunda bir araya getiriyor.

68 isyanının eğitim boykotu aşaması 25 Haziran'da sona erdi... Öğrenci hareketi artık "Ordu-Gençlik el ele"yi aşmaya yöneliyordu.

Sarı sendikacılık oyunlarına karşı İstanbul'da Derby Lastik fabrikasını işgal ediyordu işçiler. İşgalin ikinci günü İstanbul Teknik Üniversitesi İşgal Konseyi oradaydı. Harun Karadeniz işçilere sesleniyordu:

"Bu halkın evlatları olan bizler, halka dönük düzeni kurana dek çalışacağız. Bugün burada sizin yanınızdayız. Gerektiğinde yine geleceğiz ve her hareketinizde sizinle beraber olacağız!"

İşçiler 15-16 Haziran 1970'de İstanbul'u üç koldan işgal ediyor, 68 öğrenci direnişi kitlesel işçi direnişine bağlanıyordu. Ritim hızlanıyordu. Sıkıyönetim... OYAK'ta sermayeyle bütünleşen ordu artık işçiye ve gençliğe karşı net tavır koyuyordu. 12 Mart'ın kaldırım taşları döşeniyordu...

Aslında bu sürecin başı 68'de değil, daha gerilere, çok gerilere uzanıyor... Türkiye 68'inin, önce Almanya'da başlayıp sonra Fransa'ya, diğer Avrupa ülkelerine ve ABD'ye yayılan öteki 68'lerden farkı da

galiba burada.

68 bir başkaldırıysa, köhnemişi reddedip yeniyi aramaksa, yeni insan yaratma aşkıyla tutuşup yanmaksa, bunun kıvılcımları daha gerilerde çakıyor...

Emperyalizm ve militarizmin hizmetindeki TBMM genç devrimcilerden intikam almakta gecikmiyordu... 9 Ekim 1971'de 15 genç devrimcinin THKO davasında idama mahkûm edilmesiyle başlayıp 6 Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idam edilmesiyle noktalanan yedi aylık süre, Türkiye sosyal ve siyasal mücadeleler tarihinde en acılı, ama acılı olduğu kadar da devrimci özverinin ve yiğitliğin en çarpıcı örneklerinin verildiği dönemlerden biriydi.

15-16 Haziran 1970 işçi direnişi karşısında ilk kez açıkça burjuvazinin yanında yer alan, Mayıs 1971 kitlesel tutuklamalarıyla sınıfsal tavrını daha da netleştiren ordu, özellikle 30 Kasım 1971'de Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna'nın askeri hapisneden kaçmasından sonra insan avına, işkenceye ve hukuk dışı yargılamalara daha da hız veriyor.

30 Mart 1972 Kızıldere katliamı bu hunharlığın doruk noktası...

37 gün sonra Meclis çoğunluğu, üç gencin idam sehпасına gönderilmesini onaylayarak bu hunharlığa sahip çıkıp, ordunun cürmüne resmen ortak oluyor ve son sözlerinde, "Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği" diye haykıran Deniz'le Yusuf ve Hüseyin 6 Mayıs 1972'de idam sehпасında katlediliyordu.

Ve de Diyarbakır Zindanı'nda dört ay işkenceye tabi tutulduktan sonra 18 Mayıs 1973'te katledilen İbrahim Kaypakkaya da onlar gibi ölümsüzleşiyor...

"*Mayıs şehitlerinin takipçileriyiz*"[13] denilen ve bahar aylarının güneşin sıcaklığıyla yaza evrildiği, sevginin, aşkın, direnişin, öfkenin zirveye çıktığı aydır Mayıs. Ama ne yazık ki, diğer yandan Mayıs ayı zulümlerin, katliamların da bolca olduğu bir aydır.

Bu ay, Sabahattin Ali'nin, "mayıs ayların gülüdür/ taze bir çiçek dalıdır/ içerim ateş doludur/ mayıs'ta gönlüm delidir/ yeşil dağlara göçülür/ kızıl şaraplar içilir/ yarım dökülür saçılır/ mayıs'ta gönlüm delidir," dizeleriyle

betimlenen bu kesitte aklımıza hemen 1 Mayıs 1977'de Taksim'de katledilenlerimiz gelir. O gün Taksim Meydanı'nda yüz binlerce işçinin, emekçinin üzerine otel odalarından, resmi binalardan ve plakasız araçlardan yüzlerce mermi sıklıdı. O gün Taksim'de 30'u aşkın canımız alındı.

Mayıs ayı denince aklımıza 4 Mayıs 1937'de Bakanlar Kurulu'nun Dersim Soykırımı (Tertele) kararı ve bu kararın uygulanması sonucu 1937-1938'de Dersim'de katledilen genç, yaşlı, kadın, çocuk on binlerce can gelir. Seyit Rıza ile yoldaşları, binlerce hizmetçi veya evlatlık verilen çocuk, başka şehirlere sürgüne yollananlar gelir.

Evet, şairin dediği gibi Mayıs ayı güllerin ayıdır. Mayıs aylarında sayısız kızıl gülümüzü yitirdik. 6 Mayıs 1972'de Karşıyaka'nın üç gülünü, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i yitirdik.

Mayıs ayı denince Kürt yurtsever hareketinden Haki Karer'i anımsamamak mümkün mü? Ya 13 Mayıs 1980'de Karakoçan'da ölümsüzleşen Ermeni devrimci Armenek Bakırcıyan (Orhan Bakır)? [14]

1982 Mayıs ayının 17'sinde Diyarbakır zindanında 12 Eylül işkencelerini, zulmünü ve ihanetini protesto etmek için bedenlerini ateşe veren Ferhat Kurtay, Eşref Anyık, Necmi Üner ve Mahmut Zengin yani her biri bir ateş topuna döndüğü dörtleri unutmak mümkün mü?

Sonra 18 Mayıs 1973'te Diyarbakır zindanlarında 68'in sembol isimlerinden **İbrahim Kaypakkaya**. O, işkence altında üç buçuk ay boyunca direniş destanları yazarak, ser vermek pahasına sır vermeyerek, *"Esasen biz komünist devrimciler, prensip olarak siyasi kanaatlerimizi ve görüşlerimizi hiçbir yerde gizlemeyiz. Ancak örgütsel faaliyetlerimizi örgüt içinde bizimle beraber çalışan arkadaşlarımızı ve örgüt içinde olmayıp da bize yardımcı olan şahıs ve grupları açıklamayız. Ben buraya kadar anlattıklarımı samimiyetle inandığım Marksist-Leninist düşünce uğruna yaptım ve sonuçtan asla pişman değilim. Ben bu uğurda her türlü neticeyi göze alarak ve can bedeli bir mücadeleyi öngörerek çalıştım ve neticede yakalandım. Bir gün sizin elinizden kurtulursam yine aynı şekilde çalışacağım,"* diyen TKP/ML önderiydi.

Sonra 31 Mayıs 1972'de Nurhak'da Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan...

Ve 31 Mayıs'ta Haziran/Gezi İsyanı ile başlayan süreçte Abdullah, Mehmet, Ethem, Medeni, Ali İsmail, Ahmet, Hasan Ferit ve Berkin Elvan'ın yıldızlaşarak aramızdan ayrılmaları gelir.[15]

Nihayet Paris'te 18 Mart'ta başlayan Paris Komünü, -baharı boyunca- iki ay iktidarda kalan 28 Mayıs 1871'de barikatlarda dövüşerek, düşmüş ve insan(lık)a müthiş bir umut armağan etmişti...

1971'İN ÖZELLİĞİ

1971, yasallığa teslim olmuş reformizme "Hayır" diyen ihtilalci bir hareketti, silahlı ve siyaseti örgütleyen devrimci eylemdi. Ancak tek özelliği bu değildi...

"68'liler, o kuşağı oluşturan gençler okullarının en parlak talebeleriydiler; müzikle, sanatla, edebiyatla, tiyatroyla içli dışlıydılar; vurulup öldürüldüklerinde üzerlerinden bir parça yiyecek ve birkaç kitap çıkıyordu. İdama giderken Rodrigo'nun gitar konçertosunu dinlemek istiyorlardı."[16]

Bunun yanında *"Şiirimizde, apolitik ve bireyci bulunan, bazı keskinler de daha ileri gidip burjuva şairi, diye yaftalamaya kalkıştıkları İkinci Yeni şairlerinden, onun ana sütunu olarak nitelenen Edip Cansever ile Turgut Uyar THKP-C'ye düzenli aylık para yardımı yapmışlardı. Ayrıca Cemal Süreya, İlhan Berk, Ece Ayhan şiirleriyle 71 hareketinin Nâzım Hikmet, Ahmet Arif ile beraber en fazla sevip okuduğu şairler oldukları, sır değildi."*[17]

Bu arada **Mahir Çayan**'ın şair olduğunu bilir misiniz; *"Güneşi batmayan bir ada/ Ben ne şuralıyım, ne buralıyım/ Adalıyım... Adalıyım"* dizeleriyle...

Eşi Gülten Çayan atletti: 400 metrede milli takım seviyesinde bir koşucuydu...

Hüseyin Cevahir edebiyat eleştirmenliğine Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde başladı. Şiir de yazdı. Tunceli Alevî Dedesi torunu Hüseyin Cevahir, Rolling Stones dinlemeyi de çok severdi. SBF'nin en çalışkan öğrencisiydi; "devrimci başarılı olmalıdır" diyordu hep arkadaşlarına. Dürbünlü silahla hedef alınarak öldürüldüğünde 26 yaşındaydı.

SBF'nin efsanevi hocalarından Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, derslerinden

hep tam not alan Cihan Alptekin'i yakından tanımak için evine davet etti. "Laz uşağı" Cihan yaşasaydı belki önemli anayasa profesörlerinden biri olacaktı. Öldürüldüğünde 25 yaşındaydı.

Dersim'de yakalanıp işkenceyle katledilen İbrahim Kaypakkaya'nın elinden; Varlık, Papirüs, Soyut, Türk Dili gibi edebiyat dergileri düşmezdi. Türk dilinin yapısını, sözcük hazinesini, şiirdeki gücünü ve müzikalitesini araştıran şair Kaypakkaya öldürüldüğünde sadece 24 yaşındaydı.

Futbolu severlerdi kuşkusuz... Devrimci Öğrenciler Birliği'nin tümü Beşiktaşlı'ydı. 68'lilerden futbol takımı kurulsaydı Deniz Gezmiş ilk 11'e mutlaka alınırdı. Deniz'in ayrılmaz parçası Cihan Alptekin de... Mahir Çayan ise kesin teknik direktör; çok sevdiği futboldan iki bacağına takılan platin çubukları nedeniyle erkenden koptu. Deniz Gezmiş sahada kesin hakemi kandırmaya çalışırdı.

Onun mizahçı yönü bilinmeden **Deniz Gezmiş** portresi yazılabilir mi? Beyaz at üstünde ODTÜ yurdunda kız arkadaşına serenat yapan bir romantikti o. İdam edildiğinde henüz 25 yaşındaydı. Aşk da yaşadılar doyasıya...

Sevgilisini son bir kez daha görmek için saklandığı evden çıkan ODTÜ'lü Koray Doğan, sırtından yediği polis kurşunuyla sevgilisinin evinin önünde can verdi. O da 25 yaşındaydı. O kuşak 1 kişiyi bile öldürmedi ama tam 43 can verdiler.

Oysa... Okul koridorlarında gazoz kapağıyla futbol oynayan bir kuşaktı onlar. Sanmayın ki fasulyesine poker ya da blöflü pişti oynamadılar? Sanmayın ki kolalı votka içmediler? Ya da rakı? Emel Sayın konserine gitmediklerini mi düşünüyorsunuz? Muhammed Ali, Joe Frazier'e yenildiğinde üzülmeliklerini mi sanıyorsunuz? Yine Deniz Gezmiş her fırsatta en sevdiği türküyü söylemez miydi: "Ne ağlarsın benim zülfü siyahım/ Bu da gelir bu da geçer ağlama/ Göklere erişti feryadım ahım/ Bu da gelir bu da geçer ağlama..."

Delikanlıydılar. İdealisttiler. Devrimciydiler. Bozulmamış saf bir kuşaktı onlar. Kızıldere'de katledilen Kazım Özüdoğru gibi, "halka inmeyi" ayakkabı boyacılığı yapmak sanıyorlardı. İşten atılan Çorumlu belediye işçileri için yürüdüler. Kürtler için de yürüdüler; Kürtçe slogan atıp, Kürtçe şiirler okudular. Varto Depremi nedeniyle kan bağış kampanyası düzenlediler. Azgın Zap Suyu'na köprü inşa ettiler. Pancar, tütün, fındık,

haşhaş mitingleri yaptılar.

Mahkemedeki savunmaları sırasında, Mevlana resmi çizip altına "Ben İnsanım" yazıp hâkime gönderecek kadar bu ülke değerlerine inanan bir kuşaktı.

Resimden, edebiyattan gelmişlerdi. Ellerinden kitap düşmedi hiç. Nice yazarlar çıkarmaları boşuna değil...

İBRAHİM KAYPAKKAYA

İbrahim Kaypakkaya, bu süreç ile Maoist Kültür Devrimi'nin senteziydi. [18]

Çapa'dan bir arkadaşının, Celal Temel ifadesiyle "İbrahim, müthiş zekâsı ve ışıltılı yüzüyle pırıl pırıl bir Anadolu çocuğuydu. Benden bir yıl sonra (1965'te), Ankara Hasanoğlan İlk Öğretmen Okulu'ndan Çapa'ya gelmişti. Onu Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nun meşhur çinili ders çalışma salonunda tanıdığımda, ikimiz de fizik bölümü öğrencisiydik. Çalışma masamız yan yanaydı. Çok okuyordu. Okudukları fizik dersinden çok, sol yayınlar, Marksist klasiklerdi. Günün koşullarında, okuduklarını biraz saklayarak ve adeta yutarak okuyordu. Ders çalıştığı ve fakülteye gittiği pek görülmezdi. Ama ilk dönemlerde fakültede asılan not listelerinin tepesinde görürdük onu. Notları 100 üzerinden 80'nin, 90'nın üzerindeydi. Dahi denilecek derecede zekiydi. Sarı benizli, ufak cüsseli, hafif mavi gözlü, derin bakışlı, sakin, kararlı, mütevazı bir Anadolu çocuğuydu. Sürekli gülümsemesiyle dikkat çekiyor, bilgisiyle çevresini etkiliyordu. Masasından, önceleri "Yön", sonraları "Devrim", "And" ve "Türk Solu"(bugünkü dergi gibi değil!) gibi dergiler eksik olmazdı. Okurken, çalışırken sürekli onu izliyordum. Kısa zamanda, Çapa'daki sol grubun teorisyeni ve lideri oldu." [19]

25 yıllık ömrüne uzun soluklu bir devrim maratonu, soluksuz bir mücadele ve işkencelere karşı destansı direnişler sığdıran İbrahim Kaypakkaya işkence ile katledilmesi üzerinden 45 yıl geçti.

Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) kurucusu olan ve 1968 Türkiye devrimci rüzgârı içerisinde yer alan öncülerden biriydi.

1949 yılında doğup, ilkokulu akrabalar ve tanıdıkların yanında çevre köylerde okuyan İbrahim Kaypakkaya, Hasanoğlan Öğretmen Okulu'nu

kazandı. Okulun son sınıfında Yüksek Öğretmen Okulu'nu okumak üzere İstanbul'a gitti. İstanbul Üniversitesi Matematik-Fizik Bölümü'nü kazandı.

İstanbul'daki Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi-Fizik Bölümü öğrencisi olan Kaypakkaya, sol düşüncelerle burada tanıştı. Mart 1968'de Çapa Fikir Kulübü'nün kurucuları arasında yer aldı. Bu yıllarda kendini politik mücadeleye bütün varlığıyla verdi. Toprak işgali eylemlerine ve grevlere destek verdi. Yazılar yazdı, konuşmalar yaptı. Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun Çapa Şubesi'ni 6 arkadaşı ile birlikte kurdu.

Çapa Fikir Kulübü'nün başkanı olan Kaypakkaya, 6. Filo'ya karşı bildiri yayınladığı gerekçesiyle Kasım 1968'de okuldan atıldı. FKF ve TİP içinde ortaya çıkan ayrışmada Millî Demokratik Devrim (MDD) tezini savunan kesimde yer aldı. Sol hareket içinde o dönem yaşanan ayrışmada (çıkardıkları dergilerin kapak renklerinden dolayı Kırmızı Aydınlık-Beyaz Aydınlık deniyordu) Beyaz aydınlık (Proleter Devrimci Aydınlık: PDA) saflarında yer aldı.

1972 yılına kadar PDA (TİİKP) saflarında çalışan Kaypakkaya, Doğu Perinçek ve çevresinin saptırmacı (revizyonist) ve fırsatçı (oportünist) olduklarını iddia ederek ayrıldı. Ayrılık sonrasında TKP/ML- TİKKO'yu kurdu. Kaypakkaya, Kürt sorununun da şovenist çizgiden ayrılan ilk öncülerden biri oldu.

PDA'nın "Halk Savaşı" söyleminin laf kalabalığından başka bir anlam ifade etmediğini öne sürerek iktisaden geri, devletin hâkimiyetinin zayıf olduğu ve tarihsel bakımdan isyan hareketlerini desteklemeye elverişli bölgelerde siyasal çalışmalarını yoğunlaştırdı.

1971'de kaleme aldığı sosyolojik açıdan şaşırtıcı bölge raporları, onun derin gözlem gücünü ortaya koymasından dolayı önemli metinler olarak tarihteki yerini aldı.

24 Ocak 1973'de Dersim/Merkez Vartinik köyü Mirik mezrasında etrafları sarılarak, pusuya düşürüldüler. Çatışmada TİKKO'nun ilk komutanlarından Ali Haydar Yıldız yaşamını yitirirken, Kaypakkaya yaralı olarak çatışma alanından uzaklaşır. Beş gün kadar dağda yaralı saklanan Kaypakkaya, yiyeceğinin kalmaması üzerine indiği köyde Cafer Atan isimli bir öğretmenin ihbarı sonucu yakalandı. Yaralıyken ayaklarının

donması üzerine her iki ayağı kesilir.

İbrahim Kaypakkaya, Diyarbakır'da süren dört aylık sorgulama ve işkence (parmaklarının, ellerinin, ayaklarının kesilmesi gibi) sürecinden sonra 9 Mayıs 1973'te babasına sorgusunun bittiğini ve görüşmelerinde sakınca olmadığını belirtip, Çapa FKF ile ilgili hakkında açılan bir soruşturma için bazı belgeleri getirmesini istedi. Mahkemeye çıkartılmasına az bir zaman kala, görgü tanıklarına göre 16 Mayıs 1973'te son bir kez sorguya götürüldü ve 18 Mayıs 1973'te yapılan işkence ile öldürüldü.

3.5 aylık işkenceli sorgulardan sonra 18 Mayıs 1973'te Diyarbakır'da işkencede katledildi. Cesedi ailesine bir torbada teslim edildi. İşkencede "ser verip sır vermeme"nin devrimci simgesi oldu.

O müthiş komünist direngenliği kadar insan olan ve kalan İbrahim Kaypakkaya konusunda -ağabeyinin kendisine ilk olarak Gündoğdu Marşı ile Enternasyonal Marşı'nı öğrettiğini söyleyen- kardeşi Feride Ayata'nın, "Çok farklı bir çocuktuk" vurgulu anlatımında müthiş ipuçları vardır:

"Abim Hasanoğlan Öğretmen Okulu'nda okuyordu. Sömestr tatili olduğu zamanlarda ağabeyim ile birlikte köyde okuyan 5-6 civarında çocukla beraber köye geliyorlardı. İbrahim'in arkadaşları giydikleri elbiseler ve yaklaşımları ile köylü kesiminden üstün olduklarını ima ederlerdi. Ama ağabeyimi biz hiç o takım elbiselerle gezdiğini görmedik. Köye geldiği zaman hemen okul üniformalarını çıkarır normal elbiselerini giyerdi. Bir diğer farklılığı ise köye gelir gelmez köyün en fakiri olan buzağıcı Hasan'ın evine gider onunla dayanışma içerisine girerdi..."

Onun köyde en çok göze batan özelliği, üretime katkı sunmasıydı. Çünkü babam inşaat işçisiydi. Dolayısıyla annem ev ve tarla işlerinde yalnız kalıyordu. Ağabeyim bilirdi ki kendi gücüne ihtiyaç duyuluyor. Bilirdi ki bir kişi demek, birçok işin altından kalkmak demektir. Annemle beraber tarlalara giderdi. Buğday biçerlerdi. Anlayacağınız İbrahim ağabeyim küçük ömrüne binlerce anı sığdırdı..."

Ağabeyim tarlalardaki insanlarla karşılıklı türküler söylerlerdi. 'Hadi bir türküyü söyleyin' derdi. Ağabeyim en çokta 'Burçak Tarlası'nı söylerdi. Onu çok severdi. Annemle yan yana gelir, anneme türküler, ezgiler söyletirdi. Annem hep hasret, acı, hüznü türküler söylerdi. 'Ana hayata dair bir şeyler söyle. Niye hep kötü şeylerden dem vuruyorsun. Bak biz

yanındayız, çocukların yanında. Hani eskilerden kalma halay makamları yok mu onları söyle' derdi."

Kaypakkaya'nın ders notlarının yüksek olmasından kaynaklı İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na geçtiğini ve orada mücadeleye aktif olarak başladığını belirten Ayata Kaypakkaya, "İbrahim Fikir Federasyonlarında aktif çalışmaya başlıyor ve ilk olarak Doğu Perinçek'le düşünce olarak ters düşüyor. Milli çizgide ilerliyor Doğu Perinçek. Ağabeyim kabul etmiyor bunu. Daha sonra Kürt meselesi üzerinden Kemalizm'e getirdiği eleştiriler yüzünden çok tepki alıyor İbrahim. Mevcut hükümet, düzen onun düşüncelerini çok tehlikeli bulurken, Türkiye solundan bazı gruplarda onun düşüncelerini tehlikeli buluyor" diye belirtti.[20]

Yine bir diğer kardeşi Ali Ekber Kaypakkaya'nın naklettiği üzere: "İnşaat işçisi bir babanın, ev işçisi bir annenin 6. çocuğuyum. Arada ölen birçoğunu saymazsak tabii. Çocukluğum hep maddi bakımdan sıkıntılar içinde geçti. Babam ilkokulu dışarıdan bitirmesine karşın bilge bir insandı. Annemin okuma/yazması yoktu. Dünyanın belki de en naif insanıydı.

Çocukluğumuzda, babam başucumuzda Yaşar Kemal'den, Fakir Baykurt'tan romanlar okur; romanlarda anlatılan öykülerin hayalleriyle uykuya dalarlardık. (Daha sonraları ablam bu görevi devraldı. Ben de çocuklarımın başucunda romanlar okudum). Okuma alışkanlığım hâlen devam ediyor.

Ev ahalisi kalabalıktı. Ankara'ya okumak için gelen halamın oğlu, ninem, 7 çocuk, anne, baba... Derken curcunası hiç eksik olmayan bir ev. Ev ekonomisine katkı yapmak amacıyla henüz şebeke suyuyla tanışmamış bir gecekondu bölgesinde eşekle su taşıyoruz gecekondualara. Ayağımızda ayakkabı, sırtımızda giyecek düzgün bir kıyafetimiz bile yok. Annem, babam iyi bir tahsil görmemiz için çırpınıyorlar.

Bu yoksulluğun arasında 9 yaşındaki (benden 1.5 yaş büyük) ağabeyim Kemal zatürreden öldü. İbrahim ağabeyim aranıyor. Ara sıra Ankara'ya uğradığında tebdil-i kıyafet geliyor eve. Zayıflamış, rengi solmuş... Polisler evi kontrole geliyorlar sık sık. Yolun hemen altındaki çeşmeden evlerine su götürmek için toplanan gecekondu kadınlara, çocuklara soruyorlar: 'Gelen giden var mı Kaypakkayalara?' Gecekondulular

susuyor.

Ocak ayındayız. Yıl 1973. Komşumuz Bahattin Amca alışılmadık bir ziyarette bulunuyor evimize. Babam işten eve yeni gelmiş; 'Radyo'yu açın da akşam ajansını dinleyelim' diyor. Bahattin Amca itiraz ediyor. Muhabbet etmek istiyor. İsrar ediyor. Ağabeyimin yaralı yakalandığı haberini radyodan dinlemiş daha önce. Belli ki, duymasını istemiyor. Babam o gittikten sonra açıyor radyoyu; acı haberi duyuyor: 'Ali oğlu İbrahim Kaypakkaya, Tunceli kırsalında yaralı olarak ele geçirildi.' Babam 'eyvah' diyor, 'keşke ölseydi, şimdi bin kez öldürecekler oğlumu'.

Günler hızla geçiyor. Aylardan Mayıs. Babam, ağabeyimin cenazesini getiriyor evimize, asker-polis konvoyu eşliğinde. Tepelere büyük projektörler kurularak evin çevresi aydınlatılıyor geceleri. Karanlıktan korkan ben, projektörlerle ışıl ışıl aydınlatılmış gecenin içinde dipsiz kuyulara sürükleniyorum sanki. Çocuk dünyam daha da çok kararıyor...

Samimi, sıcak, yüzünden gülümsemesi eksik olmayan birisiydi. Ölümüne sebep olan işkenceli sorgulara girmeden önce hastanede kesilen parmaklarının pansumanını yapan hasta bakıcı Zekeriya Amca da aynı şeyi söylüyor: 'Ayak parmakları kesik, karyolaya kelepçelenmiş olduğu hâlde beni hep gülümsemeyle karşılardı' diyor.

Köye gelir gelmez hemen işe koyulan, diğer okuyan çocuklar gibi kendini yüksekte görmeyen çalışkan bir insan. Siyasi yaşamında sert bir polemikçi olmasına karşın son derece sevecen... Aşık olmayı, sevmeyi bir zafiyet olarak görmeyen biri.

Toplumun en alt kesimlerine, çobanlara, hamallara, ağır işçilere, topraksız köylülere ayrı bir sempatisi var. 'Ellerinden öpülmesi gerekenler bunlar' diyor.[21]

Burada durup, "İbrahim Kaypakkaya, insanlığın komünizme doğru yürüyüşünün, ileri adımlarından birisidir" alt başlığında bir parantez açarak ilerleyelim:

İbrahim Kaypakkaya, Türkiyeli devrimciler açısından genellikle birbirine zıtmış gibi görünen iki farklı başlık altında değerlendirilir. Bir kısmı İbrahim'i 'ser verip sır vermeyen' bir devrimci olarak tanımlarken, diğer bir kısmı onu Mao Zedung'un düşüncelerini kopya eden bir köylü devrimcisi olarak görür. Bu iki farklı bakış açısının kesiştiği ortak nokta,

her ikisinin de İbrahim'i anlamaktan son derece uzak olmalarıdır.

İbrahim'i ser verip sır vermeyen yönü ile öne çıkararak bakış açısının temel sorunu, İbrahim'i yalnızca işkencedeki tutumu ve direnişi ile yücelterek, onu bu yönü ile kahramanlaştırmasıdır. İbrahim'in yalnızca bu yönü ile öne çıkarılması, ister istemez onun bütünü ile anlaşılmasını güçleştirdiği gibi uğruna serinden geçtiği sırrın da üzerini örter.

Diğer bakış açısı ise Mao Zedung'a dair olumsuz değerlendirmelerden yola çıkıp, İbrahim'in fikirlerini ve eylemlerini küçümseyerek gözardı eder. Böylece İbrahim'in komünist niteliği hem olumsuzlanan Mao dolayısıyla, hem de uvyerist (işçici) bir yaklaşımla değersizleştirilir.

Dolayısıyla İbrahim'i kendi gerçekliği içinde değerlendirebilmek adına öncelikle bu iki bakış açısı ile hesaplaşılması gerekiyor. Çünkü her ikisi de İbrahim'i egemenler açısından tehdit edici olmaktan çıkartıyor. İbrahim'i kahramanlaştırıp bir ikona dönüştürmek ya da küçümseyip görmezden gelmek arasında sistem açısından tehlikeli bir fark bulunmuyor.

Oysa, İbrahim bu coğrafyada, kapitalist sistem açısından dönemin en tehlikeli komünisti olarak görülüyordu. Böyle görülmesinin temel sebebi ise Lenin'in '*devrimci teori olmadan, devrimci pratik olmaz*' sözünü, kendi özgünlüğünde gerçekleştirmeye başlamış olmasıdır. Bu özgünlük İbrahim'in komünist niteliğini Kemalizm ile barışık olarak değil, onun dışında ve karşısında inşa etmesine dayanır. Kemalizm'in sınıfsal niteliğinin analizine yönelik çalışmaları, İbrahim'in teorik açıdan pek konuşulmayıp, üzerinin örtülmesinin de temel bir nedenidir. Özellikle İbrahim'i yukarıda bahsedilen iki bakış açısından herhangi biriyle değerlendirmekte ısrar edenler, bu nedenle onun fikir ve eylemlerinin görmezden gelinip, hasıraltı edilmesine de ister istemez katkıda bulunurlar.

İbrahim, Kemalizm'in karakterinin analizinden hareketle Kürt Ulusal Sorunu'nu, TKP'nin revizyonist tarihini, Dersim Katliamı'nı ve başta Ermeni ve Rumlar olmak üzere tüm halkların maruz kaldığı kırım ve baskı politikalarını deşifre ederek bu meselelere dair süren sessizliği bozdu... Özellikle Büyük Proleter Kültür Devrimi ile dünya çapında yaratılan devrimci dalga İbrahim'in TC'nin resmi tarih ve ideoloji ile hesaplaşabilmesinin zeminini hazırlamıştır.

İbrahim'in Mao'yu taklit eden, basit bir köylü devrimcisi olarak ele almak,

onun bulunduğu her bölgeyi analiz etmesinin ve oradaki yerel halkla devrimci mücadelenin kuvvetlenmesine yönelik ilişki geliştirmesinin sebeplerini anlamaktan da uzaktır. Gerçeklik şudur ki, İbrahim'in teorisi gibi pratiği de devrimcidir ve komünist bir içeriğe sahiptir.

Dolayısıyla İbrahim'in uğruna serinden geçtiği sırrın hakikati, TC'nin esas dayanaklarına vurulan devrimci darbelerin şiddetiyle örülüdür. Bu şiddetin, egemenler açısından ne kadar sarsıcı görüldüğünü, İbrahim'in parça parça edilerek katledilmesine yol açan öfkeden anlaşıyor.

Bugün komünist bir devrimci hareketin zayıf kalmasının en önemli nedenlerinden biri olarak İbrahim'in yeterince tanınmaması ve anlaşılması gösterilebilir. Kimilerince bu iddia abartılı olarak değerlendirilebilir. Fakat İbrahim'in mücadele hayatı ve teorik yazıları devrimci bir ciddiyetle incelendiğinde görülecektir ki, İbrahim bugün politik gündemi belirleyen temel meselelerin birçoğunu 18 Mayıs 1973 tarihine kadar ele almıştı. Bundan dolayıdır ki Kemalizm'in putlarını kıran İbrahim Kaypakkaya, açığa çıkmayı bekleyen bir hakikat olmaya hâlâ devam ediyor!"[22]

Çünkü İbrahim Kaypakkaya; Denizler, Mahirler ile birlikte coğrafyamızın sınıf mücadelesi tarihinde devrimci bir sıçramanın, ihtilalci sosyalizmin önderlerinden birisi olarak; parlamentarist ve cuntacı girişimlerden kökten bir kopuşun simgesiydi.

Bu bakış açısını Kemalizm tespitlerinde görebilmek olanaklıdır. O, Kemalist rejimin sadece ezilen halk sınıf ve tabakalarına değil ülke sınırları içinde yaşayan diğer milliyetlere karşı da amansız bir baskı uyguladığını ifade ederek milli meselede de radikal bir kopuşa imza attı.

"Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı" nı sosyalist devrim sonrasında erteleme veya ona bağlama anlayışını, sol hareketin büyük bir bölümünü karşısına alma pahasına kıyasıya eleştirdi. Burjuvazinin ve toprak ağalarının, Rum ve Ermeni toprakları ile varlıklarına el koyarak palazlandığına da dikkat çekti.

Bu radikal çıkışlar,devletin dikkatini bu hareketi üzerineyoğunlaştırmasına yol açtı. Kurduğu siyasi parti, dönemin MİT raporlarında en tehlikeli Marksist-Leninist siyasi örgüt olarak değerlendirildi.

Ölümünden sonra yazıları 'Seçme Yazılar ve Yayınlanmamış Yazılar' başlığıyla toparlansa da, THKP-C ve TKP üzerine incelemeleri içeren yazıları ise kayboldu.

İyi de İbrahim Kaypakkaya'dan bizlere kalan miras ne midir?

i) Kemalizm ve ulusal sorunu ele alış biçimi; ii) İşkencelerdeki direniş ve cesareti; iii) Keskin gözlem ve analiz gücü, parlak zekâsı, destansı çalışkanlığı ve üretkenliği; iv) Öğretici komünist duruşudur.

O hâlde "Önümüzde çetin ama şanlı mücadele günleri var, sınıf mücadelesinin denizine bütün varlığımızla atılalım! Bu mücadelede kahraman işçi sınıfımıza, fedakâr ve çilekeş köylülerimize, yiğit gençliğimize sonsuz bir güven duyalım," diyen İbrahim Kaypakkaya'nın bugün hâlâ tartışılıyor olmasının kökeninde de bu miras(lar) yatmaktadır zaten; hem de 'Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit'indeki, halka bağlılık ve inancın karşısında işkencenin gücünü yitirşini seslendiren Nihat Behram'ın, o döneme ışık tutan satırları, 40 yıl önce yazılan yapıtı[23] 25 yıl sonra tekrar yasaklandığı gibi...

YAŞIYOR(LAR), YAŞAYACAK(LAR)

'68'in 50. sene-i devriyesinde "Onlar öldü. Peki biz yaşadık da ne oldu?" [24] Ya da "Hangi ölüer bu kadar canlı?" [25] soruları orta yerdeyken; bugün(ümüz)de William Blake'ın, "Arzulayıp da eylemeyen hastalık üretir," uyarısını anımsamamak mümkün mü?

Eric Fassin'e göre, "siyaseti siyazetsizleştirme"yi düstur edindiği[26] lanetli bir kesitten geçerken; '68 Hareketi, '71 çıkışı ile Mayıs(ımız) ve İbrahim Kaypakkaya gerçeğini anımsamak "olmazsa olmaz"dır.

Eğer bu "olmazsa olmaz"lığa "es" geçmişsek; gerçeği görmemiz mümkün değildir. Zaten gerçeği görmemenin nedeni - gelecek şimdiki zamanda biçimlendirilirken- yeterince cesur olamayışımız değil de nedir ki?

Bilirim: Tarih tekerrür etmez. İnsan(lar), olması gerek (ideal) ile olası (reel) ikilisi arasında gidip gelirlerken; Georg Wilhelm Friedrich Hegel, 'Zeit Geist/ Zamanın Ruh'u' diyalektiği ile "tarihi görünmez bir Ruh'un inşa ettiğini" savunur.

Karl Marx ise, "Hegel'in Geist (mistik ruh) felsefesi tersinden okunmalı"

(1848), diyerek, "Tarihi yapan Zeit Geist değil, Zeit Geist'ı yaratan, üretim ilişkileridir," gerçeğine işaret eder.

Michel Foucault'nun, "*Yaşamın ve çalışmanın temel yönelimi, başlangıçta olmadığınız başka biri hâline gelmektir,*" diye tarif ettiği üretim ilişkileri de, onları değiştirmek de bir sınıf mücadelesi meselesidir.

Tarihin bizlere bir kez daha hatırlattığı buyken; "Yeryüzünde hiçbir şey insana hiçlik kadar baskı yapamaz," diyen Stefan Zweig'ın vurgusu eşliğinde anımsayın:

Hayat ne uyandıığımızda hayra yoracağımız bir düşün, ne de çocukken kurduğumuz hayaller gibidir. Kocaman bir kara kutudur hayat. Acısıyla tatlısıyla her şey orda saklıdır... İnsan ise umuduyla vardır orada.

Günler acının, hüznün kışkacında olsa da umut her dem yanı başımızdaysa tüm soru(n)lar, tüm zorluklar bize vız gelir...

Tarifi zor zamanlarda gelir. Tüm yollar kapanmış, yöntemler çuvallanmış olsa da tam o zamanlarda gelir. Ne aklın kısır döngüsü ne duyguların ufuk çizgisi sınırlayamaz onu. Bir sevdiğinizin yanağınza kondurduğu bir öpücük gibi... Gelir dağıtır başımızda dolaşan kara bulutları. Gelir çalar yüreğimizin kilitli kapısını...

Ömrüne cinnetler sunduğumuz hayat bir karanfil uzatır gibi hep bir umut sunar bize. Şairin dediği gibi; "Sen o karanfile eğilimsin/ Alıp sana veriyorum işte/ Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel/ O başkası yok mu bir yanındakine veriyor/ Derken karanfil elden ele." [27]

'68 Hareketi, '71 çıkışı ile Mayıs(ımız) ve İbrahim Kaypakkaya gerçeği, "karanfilin elden ele" nasıl çoğaldığını anımsatır ve nasıl çoğaltılacağını öğretir insanlara.

NOTLAR

[1] Murathan Mungan.

[2] Friedrich Engels, Doğanın Diyalektiği, Çev: Arif Gelen, Sol Yay., 1970.

[3] Rahmi Ögdül, "Geçmişe Dalmak Tehlikelidir", Birgün, 16 Mart 2018, s.15.

[4] "Geçmişimizin olduğu kadar kendimize layık gördüğümüz geleceğin de çocuğuyuz. Öyle ki çoğu kez, önümüzdeki seçenekler arasındaki tercihlerimizi belirleyen bu etken, geçmişin kalıntılarını da temizleyerek, başlangıçta bulunmayan yepyeni sonuçlara yol açabilir... Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Mahir Çayan ve İbrahim Kaypakkaya gibi isimlerle simgelenen ve onlarla beraber 'yeni bir dünya' için mücadele eden bütün bir devrimciler kuşağı, hiç kuşkusuz 60'lı yılların devrime doğru gittiği duygusu veren dünyasının, ama aynı zamanda bu yeni dünyanın nasıl bir şey olabileceğine dair kendi tasarımlarının da çocuklarıydı." (Aydın Çubukçu, "Geleceğin Gücü", Birgün Pazar, Yıl:14, No:530, 7 Mayıs 2017, s.12.)

[5] Memet Baydur, Toplu Oyunları-1 (Doğum/ Limon/ Yalnızlığın Oyuncakları/ Kadın İstasyonu), Mitos Boyut Yay., 1993.

[6] Rollo May, Kendini Arayan İnsan, Çev: Kerem Işık, Okuyan Us Yay., 2013, s. 147-153-164.

[7] Ronald Fraser, 1968-İşyancı Bir Öğrenci Kuşağı, Çev: Kudret Emiroğlu, Belge Yay., 1988.

[8] San Francisco'da (North Beach), Güney Kaliforniya'da (Venice Beach) ve New York'un Greenwich Village mahallelerinde 1950'lerde birbirlerinden neredeyse bağımsız bir grup bohem sanatçı, ortak bir dil bularak sosyal ve edebi bir hareket başlattılar. 'Yorgun', 'yıpranmış' anlamına gelen 'beat' asi bir neslin kendini nasıl hissettiğini iyi ifade ediyordu. Daha sonraları 'beat', kalp atışını yansıtan ritmik caz temposunu anlamına ekledi. Bunların yanı sıra, 'neşe veren', ruhsal olarak aydınlatan anlamını gelen 'beatific' sözcüğünü de anlam zenginleştirmek için kullanmaya başladılar, bu sayede şiirler daha derin bir felsefeye oturtulmuş oluyordu. Akımın öncülerinden Fransız-Kanada asıllı Jack Kerouac (1922-1969) İkinci Dünya Savaşı'nda ordudan şizofren tanısıyla ihraç edilmişti. Beat Hareketi'nin en tanınmış ismi Allen Ginsberg'di (Asuman Kafaoglu-Büke, "Dünyaya Kafa Tutanların Hikâyesi", Radikal Kitap, Yıl:10,

No:538, 8 Temmuz 2011, s.10.)

[9] Diane Huddleston, Beat Kuşağı, Çev: Burcu Deniz, Sub Yay., 2016.

[10] Celal Üster, “Tüm İktidar Hayalgücüne!”, Cumhuriyet, 4 Mayıs 2018, s.12.

[11] Zeynep Oral, “Gençtik, Güzeldik, Dünyayı Değiştirecektik”, Cumhuriyet, 3 Mayıs 2018, s.13.

[12] Mine Söğüt, “İsyankâr Bahar”, Cumhuriyet Pazar, No:18, 6 Mayıs 2018, s.6.

[13] “Cemal Şerik: Mayıs Şehitlerinin Takipçileriyiz”, Gündem, 19 Mayıs 2016, s.11.

[14] “Armenak Bakırcıyan’da Hrant Dink ile birlikte Kaypakkaya’nın Ermeni halkına ilişkin yazdıklarını okumuş ve Kaypakkaya’cı TİKKO’ya katılmışlardı. ‘Milliyetçi/ırkçı tepkinin örgütsel çalışmalarına zarar vereceği’ kaygısıyla, Hrant, Fırat adını alırken, Armenak Bakırcıyan’ın mahkeme kararıyla Orhan Bakır adını alması Türkiye’nin/Solu’nun trajik gerçeği idi... Armenak, tutuklandığı İzmir Buca cezaevinden yoldaşları tarafından kaçırılacaktı. 1978’in 13 Mayıs’ında Elazığ-Karakoçan’da, bir eylem hazırlığı içindeyken polis tarafından katledilecekti. Vurulduğunda 23 yaşındaydı. Örgüt içerisinde inançlı, disiplinli, haksızlığa tepkili olduğu kadar arkadaşlarına karşı saygılı ve mülayim davranışlarıyla sempati uyandırmıştı. Cenazesi yoldaşları tarafından, polisin gömdüğü yerden alınarak, onun vasiyetine uygun bir şekilde bir zamanlar Ermeni atalarının yaşadığı Dersim/Mazgirt’in yükseklerindeki Faraç tepesine defnedilecekti. Ermeni soykırımını anlamak mı istiyoruz, Armenaklar’a, Hrantlar’a bakmalıyız.” (Celalettin Can, “Mayıs’ta Toprağa Düşen Devrimcileri Unutmayalım!”, Gündem, 20 Mayıs 2016, s.14.)

[15] Erdal Yıldırım, “Mayısın Kızıl Gülleri”, 17 Mayıs 2017... <http://eyildirim.de/index.php/280-mayisin-kizil-guelleri>

[16] Ayşe Emel Mesci, “‘68’ Bir Ruh Hâliydi”, Cumhuriyet, 10 Mayıs 2018, s.14.

[17] Murat Bjedug, “Ulaş Bardakçı 44 Yıl Önce Bugün Öldürüldü: THKP-C’nin Kutup Yıldızı”, 19 Şubat 2016... <http://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/ulas-bardakci-41-yil-once-bugun-olduruldu-thkp-cnin-kutup-yildizi,13921>

[18] “İbrahim Kaypakkaya”, Politika, Yıl:4, No:50, 30 Nisan 2018, s.17.

[19] Celal Temel, “Okul Arkadaşım İbo”, 18 Mayıs 2016... diyarbekir@yahoo.com

- [20] “Feride Ayata Kaypakkaya: Kürt Halkıyla Dayanışmaya Devam”, Gündem, 19 Mayıs 2016, s.11.
- [21] Ali Ekber Kaypakkaya, “44 Yılın Ardından İbrahim”, 22 Mayıs 2017... <http://noktahaberyorum.com/44-yilin-ardindan-ibrahim.html>
- [22] Ümit Ağgöl, “Kızıl Bir Put Kırıcı: İbrahim”, 18 Mayıs 2016... <http://direnisteyiz3.org/kizil-bir-put-kirici-ibrahim-umit-aggul/>
- [23] Nihat Behram, Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit, Everest Yay., 2015.
- [24] Ahmet Tulgar, “Deniz Yusuf Hüseyin Hareket Eden İsimler”, Cumhuriyet Pazar, No:18, 6 Mayıs 2018, s.5.
- [25] “Hangi Ölüler Bu Kadar Canlı”, Cumhuriyet Pazar, No:18, 6 Mayıs 2018, s.1.
- [26] Eric Fassin, Popülizm: Büyük Hınç, Çev: Gülener Kırnalı-İlker Kocael, Heretik Yay., 2018.
- [27] A. Hicri İzgören, “Karanfil Elden Ele”, Özgürlükçü Demokrasi, 15 Mart 2018, s.11.

68'in 50. Yılında 68'li Olmak - Şaban İba

Tarihsel olayların iyi anlaşılması ve kavranılması için olayların üzerinden yeterli bir zamanın geçmesi gerekir. Siyasal ve sosyal olayların sicağı sicağına kavranılması olayların gerçek yaratıcıları ve aktörleri tarafından mümkündür. Bu nedenle olayların aktörleri ile onları izleyenler ve seyirci konumunda olanların farklı refleksler göstermesi doğaldır. Üzerine çok şey söylenen ve yazılan 68, artık 50 yıllık tarihsel bir olgu olarak şimdi daha iyi anlaşılmakta ve kavranılmaktadır.

1968 yılını bir başlangıç olarak kabul edersek, 50 yıl boyunca var olan ve hala devam eden Türkiye sosyalist hareketinin bir ana akımından söz ediyoruz. Şimdi artık 68 deyince, 50 yıllık bir devrimci gelenekten söz ediyoruz. Onların devrimci yaşamlarını ve mücadelelerini sorgulayabiliyor ve tarihsel dersler çıkarabiliyoruz.

68 DEVRİMCİ DALGASININ NİTELİĞİ

68 hareketi 20.yüzyılın ikinci yarısının önemli tarihi ve sosyal olaylarından biriydi. Küresel planda ele alındığında esas olarak üretim dışı unsurların,

öğrencilerin, aydınların, sanatçıların yarattığı devrimci bir dalgaydı. Başka bir deyişle dünyanın çeşitli ülkelerinde başlatılan siyasal ve toplumsal bir başkaldırı hareketleriydi. Bu bağlamda Vietnam savaşına karşı ABD’de başlayan direnişi ve Martin Luther King’in siyahlar için başlattığı eşit haklar mücadelesini, Latin Amerika’da Che Guevera ile başlayan devrim ve sosyalizm mücadelesini, Fransa’da öğrencilerin ve ardından işçilerin başlattığı direnişle, Almanya ve İngiltere’deki öğrenci hareketlerini, Sovyetlerin askeri müdahalesine karşı Çekoslovakya direnişini ve dünya çapında yükselişe geçen feminist hareketi hatırlamalıyız.

Batı’da 68’liler kapitalizmin yeni bunalım koşullarında mevcut sistemin bazı yerleşik değerlerine karşı düzene bir tepki hareketi olarak ortaya çıktı ancak düzeni değiştirmeye yönelik çabalara girişmedi. John Rose’un sözleriyle Batı’da “Öğrenciler doğru soruları sordular ama doğru yanıtları bulamadılar.” Türkiyeli 68’liler ise harekete kendi özgün katkılarını katarak ülkenin en temel sorunlarına yöneldi. Düzene karşı tepkilerini sistemi değiştirme çabalarına kadar ileriye götürdü. Bu bakımdan batının 68’i gibi saman alevi olarak sönmedi ve bugüne kadar devam eden devrimci bir gelenek oluşturdu.

Türkiye 68’i toplumun en aydın kesimi olan üniversite gençliğinin önderliğinde bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesine dönüştü. Sosyal, siyasal, tarihsel varoluş koşulları ve sonuçları ile günümüze kadar etkisini sürdüren bu devrimci gelenek için vurgulanması gerekli olan en önemli şey, anti-emperyalist ve anti-faşist mücadele bilinciydi. Bunun nedeni 1960’lı yıllarda yaşadığımız dünya ve Türkiye koşullarının çok farklı olmasıydı. Dünyanın her yer yerinde bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük şiarları yükseliyordu: Güneydoğu Asya’da, Ortadoğu’da, Afrika’da ve Güney Amerika’da emperyalizme karşı yoğun mücadeleler veriliyordu. Kapitalist emperyalist ülke metropollerinde ise üçüncü dünya ülkelerinden yana etkili bir sosyal muhalefet vardı.

Türkiye 68’i, düzeni/sistemi değiştirmeye yönelik siyasal ve toplumsal düzeyde devrimci bir kulvar oluşturarak diğerlerinden farklılaştı. Bu nedenle “Önce Avrupa 68 başladı ve Türkiye’ye yansıdı”, yani “Türkiye 68’i, Avrupa 68’ini takip etti” gibi söylemleri doğru değil. Türkiye 68’i ülkenin özgün koşulları içinde, yani 1961-1971 arasındaki tarihsel döneminde ortaya çıkan siyasal ve toplumsal bir olgudur. Özellikle

de sosyalist hareketin tarihinde devrimci bir atılım dönemi olan 1965-1971 döneminin sorgulanması, Türkiye 68'inin kendi dinamikleri ile nasıl ortaya çıktığı ve kendi özgüllüğü içinde devrimci bir tarzda nasıl şekillendiği daha iyi anlaşılmalıdır.

1961-1971 DÖNEMİ: DEVRİMCİ VE DEMOKRATİK AYDINLANMANIN İKİ KULVARI

1961-1971 yılları, dünyanın ve Türkiye'nin değişen koşullarında, sınırlı burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin anayasa ile garantiye alındığı; işçi sınıfına grev hakkının tanındığı, yazı söz ve örgütlenme özgürlüğünün asgari olarak kullanılmaya başlandığı; her sınıf ve tabakanın kendi ideolojisini legal planda oluşturmaya çalıştığı yeni bir tarihsel dönemdi. 27 Mayıs Anayasası'nın getirdiği sınırlı burjuva demokratik hak ve özgürlükler ortamı her sınıftan aydının, özellikle küçük burjuva aydınların yaygın bir şekilde seslerini duyurmalarına imkân sağladı. Bu süreçte aydınların geleneksel olarak devletle ilişkileri ve kapıkulu geleneği hızla çözülmeye başladı. Kapitalizm geliştikçe, burjuvazinin devlet ve toplum hayatı üzerindeki ideolojik, siyasi, kültürel etkisi arttıkça, kapitalist üretim ve yeniden üretim koşulları kendi aydınlarını da yarattı. Yıllardan beri baskı altında tutulan ve devlete bağımlı hale gelen, bu yüzden "devlet aydınları" niteliğine bürünen küçük burjuva aydınlar, ilk defa daha özgür koşullarda kendi ideolojik tutumlarını geliştirme imkânına kavuştu. Aydınlar, anayasanın getirdiği yeni demokratik hakların kullanımına ve burjuva düzenin modern kurumlarıyla pekiştirilmesine öncülük etti.

Bu dönemde sosyalizm düşüncesi ilkin üniversite gençliği ve aydınlarda, daha sonra da emekçi yığınlarda yankısını bulmaya başladı. Sosyalizm düşüncesi doğal olarak önce toplumun en aydın kesimlerine ulaşırken, kitlelerin kendiliğinden gelişen ekonomik ve demokratik hareketleri ona tapınma reflekslerini geliştirdi. Bu nedenle sosyalizm ile işçi sınıfı hareketi birbirinden ayrı ve kopuk olarak gelişmesini sürdürürken, sosyalist düşüncenin bilimselliği, hayatın gerçeklerine uygun politik söylemi, ekonomik ve sosyal gelişmenin etkisiyle de bütünleşerek bütün bir toplumu temelinden sarstı.

Bu yeni politik ortamda devrimci ve demokratik canlanma iki ayrı kulvarda gelişti. Bunlardan 13 Şubat 1961'de tamamı işçi ve sendikacı

olan 11 kişi tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP)'dir. İkincisi de, 20 Aralık 1961'de Ankara'da yayına başlayan asker ve sivil küçük burjuva aydın hareketinin ideolojik ve siyasal kulvarı olarak ortaya çıkan haftalık Yön dergisidir. Küçük burjuva ve orta sınıfların özlemlerine yönelik seçimler yoluyla parlamenter yoldan iktidarın ele geçirilmesini savunan TİP, seçmenlerin %51'nin oyunu alarak iktidar gelmeyi hedefliyordu. Yön ise tepeden inme, cunta ile ordunun müdahaleleri ile sosyalizme geçişi veya bunun koşullarının yaratılmasını amaçlıyordu. Her iki anlayışta özünde Kemalizm'in anti-emperyalist ve halkçılık ilkelerinin yeniden diriltilmesine ve Kemalizm ile sosyalizmin eklektik bir sentezine ulaşmaya çalışılıyordu.

Yaklaşık 10 yıllık bir tarihsel sürecin en etkili siyasal akımları haline gelen bu iki siyasal kulvar, hem birbirlerinden etkilenerek hem de kendi içlerindeki ayrışma, saflaşma ve parçalanma süreçleri yaşayarak dönemin sonunda misyonlarını tamamladı. Bunların yerini, daha dinamik, genç ve günümüze kadar devam eden yeni bir devrimci kulvar ve siyasal oluşumlar aldı. Toplumun en aydın ve dinamik kesimini oluşturan üniversite gençliği bir yandan düzene karşı tepkisini dile getirirken, bir yandan da sosyalist ideoloji ve politikalara karşı ilgi duymaya başlamış ve giderek siyasal ve toplumsal sürece müdahale etmeye başlamıştı.

1965-1971 DÖNEMİ: SOSYALİST HAREKETTE AYRIŞMA VE SAFLAŞMA

1965-1971 yılları ise uzun süren tarihi bir dönem sonunda gelişen Türkiye sol ve sosyalist hareketinin devrimci atılım dönemidir. Siyasal ve toplumsal süreci radikal tarzda etkileyen devrimci dinamikler bu dönemde ortaya çıktı. O zamana kadar esas olarak Ekim Devrimi'nden etkilenmiş olan Türkiye sol ve sosyalist hareketi bu dönemde Çin, Küba ve Vietnam devrimleri ile Güney Amerika gerillası ve Filistin Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nden etkilenmeye başladı. Uluslararası sosyalist hareketin ayrılıkları ve saflaşmaları da bu dönemde Türkiye'ye yansdı. Kökeni 1960'ların başındaki Sovyet-Çin ayrılığından kaynaklanan iki temel eğilim, yani Milli Demokratik Devrim (MDD) ve Sosyalist Devrim (SD) tezlerinden kaynaklanan kulvarlar bu dönemde ortaya çıktı. Bu bağlamda dönemin siyasal ve toplumsal planda etkili olan 3 bileşeninden ve saflaşmasından söz edilebilir. Bunlardan biri TİP, ikincisi

FKF/Dev-Genç, üçüncüsü DİSK'tir.

A) TİP'İN PARLAMENTODA TEMSİLİ

1965 Genel Seçimleri'nde Türkiye'de ilk kez sınıf siyasetinden ve sosyalizmden söz eden bir TİP'in 15 milletvekili ile parlamentoda temsil edilmesi, siyasetten yeni bir dönemi başlattı. TİP'in seçim başarısı kitlelerde bir umut yaratırken, parti yöneticilerinin bu durumu olağanüstü düzeyde abartmalarına ve iktidarın seçimler yoluyla elde edileceği yanılsamalarına yol açtı. Bir sonraki seçim üzerine yapılan hayaller, partinin yönetici bürokrasisinde farklılıkların meşruiyetini tanımama eğilimleri yarattı. Parti içi demokrasi ilkeleri üzerinden çıkan tartışma ve saflaşmaları farklı görüşlere karşı tahammülsüzlük ve ardından da tasfiyeleri geliştirdi. 1966'da Malatya'da yapılan 2.Genel Kongre'de Millî Demokratik Devrimciler (MDD) ile Sosyalist Devrimciler (SD) olarak kümelenen parti içi dinamikler ortaya çıktı ve parti bölündü. TİP'deki bu bölünme sadece parti ile sınırlı kalmadı, toplumun bütün alanlarına yansıdı ve sosyalist hareketin bütün sektörlerinde bölünmesiyle sonuçlandı. Bu yeni süreç bir yandan yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasını sağlarken bir yandan da TİP'in siyasal alanda giderek zayıflamasına yol açtı.

Bu bölünmenin sonuçları üzerine başlayan yeni dönemin siyasal parametrelerini dört planda irdeleyebiliriz:

1-MDD'nin öncülerinden Mihri Belli'nin "Devrimci hareket" söylemi bu dönemde ortaya çıktı. Sınıf ve sosyalizm siyasetinden uzak olan bu söylem tüm devrimci gençlik hareketini ve ardından gelen yeni siyasal ve örgütsel hareketleri etkiledi.

2- TİP içinde ve SD'liler arasında Aren-Boran-Aybar klikleri oluşmaya başladı. Böylelikle partinin her kademesinde gelişen hizipler savaşı, partinin yeniden bölünmesini hızlandırdı.

3- 12 Ekim 1969 Genel Seçimleri'nden yenilgiyle çıkan TİP, siyasetteki eski konumunu yitirirken, yeniden bölünerek kendi sonunu hazırlamaya başladı.

4- MDD içinde de yeni saflaşmalar ve ayrışmalar yaşandı. Çin Komünist Partisi (ÇKP) ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) arasındaki ideolojik ayrılıklar tüm dünyaya ve bu arada Türkiye'ye de yansımaya başladı.

B) FKF/DEV-GENÇ HAREKETİ

Üniversitelerde akademik ve demokratik sorunlar üzerinden gelişen devrimci gençlik hareketi 1965'de TİP'e bağlı olarak Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) adıyla kuruldu. 1968'den itibaren yükselen üniversite gençliğinin akademik ve demokratik mücadelesinin öncülüğünü yapan MDD'ciler, TİP içindeki bölünmelerin ve saflaşmaların yansıması olarak FKF'nin adını Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirdi. Bazı okullar FKF adını yaşatırken, FKF içindeki TİP'li ve SD'li gençler FKF'den ayrılarak Sosyalist Gençlik Örgütü (SGÖ)'nü kurdu. CHP'li gençler tarafından da Sosyal Demokrat Gençlik Dernekleri Federasyonu (SDGDF) kuruldu. İstanbul'daki FKF Bölge Sekreterliği SD'lerin elinde kalınca, MDD'ci gençler Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB)'ni kurdu.

Bu dönemin sonuna doğru da, ulusal ve sınıfsal ayrışmaların yarattığı siyasal kümelemelerin bir sonucu olarak Dev-Genç'in eşdeğeri olan Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) kuruldu. O zamana kadar FKF ve Dev-Genç içinde gerek yönetici ve gerekse öncü kadrolarını oluşturan Kürt devrimci ve demokrat gençler kendi bağımsız örgütlerini kurmaya başladı. Pratikte TİP ve Dev-Genç'ten kopmadan örgütsel bazda yaşanan bu ayrışma sonucu, Kürt üniversite öğrencilerinin yoğun olduğu iki büyük kentte kurulan DDKO, 21 Mayıs 1969'da Ankara'da, 27 Mayıs 1969'da İstanbul'da faaliyet geçti. Yaklaşık 1 yıl sonra 1970 sonbaharından itibaren de Kürt illerinde örgütlendi.

Bu dönemde FKF/Dev-Genç, sadece üniversite gençliğinden oluşması ve üstlendiği özgün fonksiyonları yanında, gençliğin en kitlesel, en devrimci örgütüydü. Böylelikle siyasal ve toplumsal mücadele giderek üniversite gençliğinin öncülüğünde anti-empyalist, anti-faşist ve anti-sovenist mücadelelere dönüştü. Başka bir deyişle 1965-71 dönemine karakterini veren devrimci potansiyel, Türkiye sosyalist hareketinde bir yol ayrımı yaratacak olan genç önderlerin doğuşuna neden oldu.

Bu bakımdan Türkiye 68'i toplumun en aydın kesimi olan üniversite gençliğinin önderliğinde gelişerek bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesine dönüştü. Bu süreçte Dev-Genç şu ya da bu nedenle ama tarihsel bir olgu olarak, TİP yerine ikame edildi. Ve Dev-Genç bir gençlik örgütü olmasına rağmen, altından kalkamayacağı bir görevle/devrimci bir örgüt olma göreviyle yüz yüze getirildi.

C) YÜKSELEN İŞÇİ HAREKETİ VE DİSK

Grev ve toplu sözleşme hakkının kullanımını düzenleyen 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin 1961'de gerçekleştirdiği 200 bin işçinin katıldığı Saraçhane Mitingi, 1960'lı yıllar boyunca yükselecek olan sınıf hareketinin fitilini ateşledi. 24 Temmuz 1963'de Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nun kabul edilmesi ile işçi sınıfının sendikal mücadelesi yeni bir aşamaya girdi. Kanunun çıkmasının hemen ardından Ağustos 1963 ile Aralık 1964 tarihleri arasındaki 17 ay içinde Türkiye'de 75 grev gerçekleşti. Bu bağlamda 2.924 işyerinde 391.838 işçiyi kapsayan 824 toplu iş sözleşmesinin imzalanması, sınıf hareketinin yeni yükselişinin habercisiydi.

Sendikal mücadelenin yeni sürecinde, 1963 yılı Ocak ayında İstanbul Kavel Fabrikası Direnişi. 1965 yılı Mart ayında Zonguldak Kömür İşçilerinin Kardon, Kozlu ve Gelik Ocakları'ndaki direnişleri; 1966 yılı Şubat ayında İstanbul Paşabahçe Cam Fabrikası direnişi; 1967 yılı Şubat ayında Batman Rafineri işçilerinin direnişi, yükselen sınıf hareketinin önemli aşamaları oldu. Yükselen işçi sınıfı hareketi, sınıf sendikacılığını ve Devrimci İşçi Sendikalar Konfederasyonu (DİSK)'nin kuruluşunu yarattı. DİSK, 13 Şubat 1967'de Türk-İş'ten ayrılan ve aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi kurucusu olan bazı sendikalar tarafından kuruldu.

1968 yılında işçi hareketi yükselme seyrini sürdürdü. Temmuz ayında İstanbul'da Derby Lastik Fabrikası işçilerinin direnişi, Türkiye'nin ilk fabrika işgali olarak sendikal mücadelede yeni bir aşamayı. 1968'in Eylül ayında İstanbul Camialtı Tersanesi işçilerinin direnişi oldu. Ekim ayında Zonguldak Kömür işçilerinin Asma ve Çaydamar Ocaklarındaki direnişi Türkiye çapında yankı buldu. İşçilerin sendikal haklar için sürdürdüğü mücadeleler özellikle üniversitelerde gelişen devrimci

gençlik eylemlerini etkiledi.

1969 yılında ise, işçi hareketi yeni bir mücadele biçimi olarak fabrika işgalleri ile devam etti. Ağustos ayında İstanbul'da Türk Demir Döküm Fabrikası işçilerinin direnişi, Eylül ayında İzmit Rabak Alüminyum, Kablo fabrikası direnişi, Ekim ayında İzmit Yarımca Seramik Fabrikası işçilerinin işgali, Kasım ayında Maltepe Cevizli ve Cibali Sigara Fabrikaları işçilerinin işgali, Aralık ayında İstanbul Gamak Elektrik Motorları Yapım Fabrikası işçilerinin işgali oldu.

Bu gelişmeler için bir özet yapmak gerekirse; 1960-1970 dönemindeki grev, işgal, direniş, miting, yürüyüş vb. işçi eylemlerinin yıllara göre dökümü şöyleydi: 1961'de 4, 1962'de 15, 1963'de 15, 1964'de 97, 1965'de 57, 1966'da 74, 1967'de 129, 1968'de 88, 1969'da 123, 1970'de 150 adet olmak üzere toplamda 762 eylem gerçekleşmişti. 10 yılda gerçekleşen 762 işçi eyleminin 539'u grev, 45'i işyeri işgali, 82'si pasif direniş, 69'u miting ve yürüyüş şeklinde oldu.

Sınıf mücadelesinin keskin biçimlere bürünmesine sahne olan bu dönemde devrimci gençler buldukları kentlerde fabrikalara yönelerek işçilerle sıkı temas kurdu. 68'in öncü devrimcileri gençlik hareketinin en önünde yer almalarından başka, işçi direnişlerine, üretici köylü mitinglerine, gecekondu direnişlerine katılarak sınıf ve kitle hareketlerinden olağanüstü düzeyde etkilendi.

15-16 HAZİRAN DİRENİŞİ: YOL AYRIMININ BAŞLANGICI

1970 yılı başından itibaren direnişlerin sayısında ve biçiminde önemli bir yükseliş oldu. Mart ayında Zonguldak Ereğli Kömür İşletmeleri işçileri ocaklara inmedi. Nisan ayı fabrika ve işyeri işgallerine sahne oldu. Bu bağlamda İstanbul Sağmalcılar Çiti Deterjan Fabrikası'nda, İstanbul Eyüp'te Sungurlar Isı Kazan Fabrikası'nda, İzmir Buca Klimasan Fabrikası'nda işgaller oldu. Ankara'da Belediye temizlik işçileri Ankara Bölge Çalışma Müdürlüğü'nü işgal etti. İstanbul'da Günterm Kazan fabrikasında fabrika yönetimine el koyan işçiler fabrikayı kendileri işletmeye başladı. İstanbul Yem Fabrikası işçilerinin fabrika işgali oldu. Mayıs ayında ise, İstanbul'da Sungurlar Isı Kazan fabrikasında işçiler fabrikayı ikinci kez işgal etti. Alibeyköy Öz Kardeşler Çivi Fabrikası ile

Ankara'da Üstünçelik Fabrikası işçiler tarafından işgal edildi.

İşçi hareketleri bir bütün olarak Dev-Genç tarafından desteklendi. İşçi çalışması yapan devrimci gençler tarafından fabrikalara gidilerek bire bir ilişkiler kuruldu. 15-16 Haziran 1970'e kadar yükselen sınıf mücadelesinin önemli aşamaları ve hatta dönemeçleri olan bu direnişlerde güvenlik güçleriyle süren şiddetli çatışmalarda ölümler ve çok sayıda yaralanmalar oldu. 1970'in Mart, Nisan ve Mayıs aylarında yoğunlaşan direnişlerin yükselen seyri ise, 15-16 Haziran 1970 Büyük İşçi Direnişi'nin hazırlık günleri gibiydi. Bu büyük işçi direnişin niteliği ve tarihsel önemi üzerine özetle şunlar söylenebilir:

1-İşçi sınıfı Türkiye tarihinde ilk defa devlete karşı kitlesel ve militan bir tutum aldı. Burjuvaziye korkulu günler yaşattı.

2-Sınıf ve kitle hareketinin dinamizmini, yaratıcılığını ve gücünü gözler önüne serdi.

3-Sosyalist hareket içinde devam eden, "işçi sınıfının öncülüğünün ideolojik mi siyasal mı?" olduğu, tartışmasını noktalandı. İşçi sınıfı adeta "ben buradayım ve her türlü mücadeleye varım" dedi.

4-Sosyalist hareket içindeki yeni saflaşma ve ayrışmaları hızlandırdı. TİP'den ciddi bir kopuş gerçekleşti ve bu hareket kendi sonunu hazırlayarak tasfiye oldu. Aynı şekilde MDD'ciler içinde de ciddi kopuşlar oldu.

5-12 Mart 1971 Direnişi'ni gerçekleştiren hareketler, yani sırasıyla THKO, THKP-C, TKP/ML-TİKKO gibi örgütler bu süreçte ortaya çıktı ve sonraki bütün bir dönemi günümüze kadar etkiledi.

BİZİM 68 İÇİN BAZI VURGULAR

68'in ilk döneminde kimlik ve sınıf siyaset yoktu, birbirimizi okullarımızla, yani hangi okulda okuyorsak onunla tanınırdık. Ayrıca hangi şehirde yaşadığımız da önemliydi. Bu bağlamda üniversitelerin ve devrimci öğrenci hareketlerinin bulunduğu İstanbullu, Ankaralı ve İzmirli olmak

vardı. Zaten bu üç kentin dışında Erzurum, Trabzon ve Adana'da üniversiteler vardı ancak oralarda henüz devrimci gençlik faaliyeti başlamamıştı. Okulların işgali önce Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde başlamış ve hemen ardından İstanbul'a sıçramıştı. İstanbul'un işçi ve emekçi kenti olması bakımından bir önceliği vardı. TİP'in, Yön'ün, FKF/Dev-Genç'in ve diğer sol ve sosyalist dergilerin merkezlerinin burada bulunması ve Başkent olması bakımından Ankara Türkiye genelinde merkez konumundaydı. İstanbul'dan sonra gençlik hareketinin potansiyeli ve yaygınlığı ile Ankara gelirdi. Ankara ve coğrafi konumu nedeniyle taşraya ilişkilerin kurulması bakımından dolayı da merkezdi. İstanbul ve Ankara'dan sonra İzmir gelirdi. İzmir 6. Filo Direnişi ve Söke'deki köy çalışmalarından sonra öne çıkmıştı.

68'de bugünkünden farklı bir bakış açısına sahiptik. En geç 10 yıl içinde devrim bekliyorduk. Her şeyi bu kısa vadeli bir sürece göre ayarladığımız için her konuda acele ediyorduk. Bir an önce bir şeyler yapmanın telaşı içindeydik. Bu nedenle yaşamla ölüm arasındaki ayrımı bile yapmayı akıl edemiyorduk. Che'nin "Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin... Savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse ve başkaları mitralyöz sesleriyle, savaş ve zafer naralarıyla cenazelerimize ağıt yakacaklarsa ölüm hoş geldi, safa geldi" şiarını dilimizden düşürmezdik. Çünkü devrimin güncelliğine yürekten inanmıştık.

Devrimci değerlerimizi sıkı bir şekilde korumaya çalışırdık. Bu nedenle "devrim, sosyalizm, Marksizm, işçi, emekçi, halk vb." sözcüklerin geçtiği söylemlerde şakaya bile tahammül etmezdik. Aynı şekilde Marks'tan Lenin'e, Stalin'den Troçki'ye, Mao'dan Hoşimin'e, Castro'dan Che'ye kadar dünyanın bütün devrimci önderlerine asla kötü söz söyletmezdik. Aynı şekilde Mustafa Suphi'den Şefik Hüsnü'ye, Hikmet Kıvılcımlı'dan Mihri Belli'ye kadar tüm Türkiyeli devrimcilere saygı duyardık. Dünya işçilerinin ve dünya haklarının birleşmesini en temel slogan olarak haykırır, bütün ezilen halklarının bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelelerini koşulsuz olarak desteklerdik.

Kendimizi halka ve işçi sınıfına adamıştık. Harcadığımız tek kuruşu bile "Bu devrimin parası, halkın parası filan" diye titizlik gösterirdik. Bu bağlamda yol arkadaşlığının gerektirdiği müthiş bir dayanışma

içindeydik. Sokakta karşılaştığımızda birbirimize ilkin "paran var mı, yemek yedin mi?" gibi sorular sorardık. Her birimiz kendimizi "halk ve işçi sınıfı önderi" gibi görürdük. Lenin'in "devrimci teori olmadan, devrimci pratik olmaz" ilkesini benimsemiştik. Devrimci gibi düşünmekle yetinmez, devrimci gibi yaşamaya çalışırdık.

Düzeni/sistemi radikal tarzda değiştirmeye çalışan çok yönlü ve öncü devrimcilerdik. Halkla, sınıfla, ideoloji ve siyasetle yoğun ilişkilerimiz vardı. Kitlelerle organik bağ içinde olduğumuz için onlardan etkileniyorduk. Bu yüzden popülisttik ve aynı zamanda iflah olmaz romantiklerdik. Yaşamımızı devrimci romantizm belirliyordu. Halkı daima masum görür ve halkın değerlerine saygılı davranırdık. Bireyselliklerimize düşkündük, ama dayanışmacı ve paylaşımcıydık. Ütopyalarımıza sıkı sıkıya bağlıydık, devrim ve sosyalizm ideallerinden taviz vermezdik.

Mali imkânları elverenlerimiz yurt yerine evlerde kalırdı. Öğrenci evlerinin her biri bir dernek, bir dergâh gibi kullanılırdı. Mücadele içinde şekillenmiş olan devrimciler arasında temel bir ayırım vardı. Eli kalem tutan ve yazan-çizenler için "teorisyen", 24 saat devrimci faaliyetlere koşturanlar için de "pratisyen" denilirdi. Devrimci faaliyette ikinciler, birincilerden daha makbul sayılırdı. Ben ikincilerdendim ve "Zapata" lakabıyla bilinen militan devrimcilerden biriydim.

Fazla değil, sadece 8-10 yıllı ifade edilen bir devrim beklentisi içindeydik. Kısa süreli, en etkili devrimin silahlı ve özellikle de bir gerilla savaşıyla başarılabileceğine inanıyorduk. Silahlı mücadelenin aynı zamanda bir erkek işi olduğuna inandığımız için, kadınları küçümsüyor ve aslında bir bilgisizlik örneği olarak (oysa o yıllarda dünyada 10 binlerce kadın gerilla vardı) kadınlardan "gerilla" filan olmaz diyorduk. Dolayısıyla sadece kentlerde sürdürülecek mücadelede kadınlara "yardımcı eleman" olarak bakıyorduk.

"Bacı" ve "yoldaş" söylemiyle kadınlara karşı erkek egemen bir bakış açısına sahiptik. Bu nedenle dağda ya da kentte "gerilla" faaliyeti için yaşamlarımızdaki engellerden biri olarak görürdük. Evliliği düşünmez ve hatta evlilik yapanları horlardık. Birkaç örnekten hareket ederek evliliği mücadeleden kaçmanın bir yolu olduğunu ilan etmiştik.

Bizim 68'in iki ana damarı vardı: Birincisi, okulcu gençlik diyebileceğimiz ve devrimciliğini üniversite hayatının bitimine kadar sürdüren ve 12 Mart'ın balyozu altında devrim ve sosyalizm mücadelesinden uzaklaşan ve ulusalcı olarak yollarına devam edenlerdir. İkincisi ise, devrim, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini sonraki süreçte ve hatta günümüze kadar kesintisiz bir şekilde sürdürenlerdir. Sayıları az da olsa içlerinde benim de yer aldığı bu devrimci damar, 68 üzerine birincilerden daha fazla söz söyleme hakkına sahiptir.

Sonuç yerine,

Tarihsel bir olaya/olguya sahip çıkmak ve onun değerlerini nostaljik olarak anmak veya olduğu gibi korumak 68'in menkıbeleriyle avunmaktan başka bir şey değildir. Devrimci mücadelede önemli olan geçmiş tarihsel olguları yeni devrimci kulvarlarda devam ettirmek ve daha ileriye götürme çabasıyla yol alabilmektir. Gerçek 68'lilik o zamanların söylemiyle "ruhuyla ve lafıyla" budur.

Devrimci gençlik önderleri, dinamik potansiyel güçleriyle kısa zamanda uzun tarihsel geçmişe tepki göstermeye ve kendi alternatiflerini yaratmaya yöneldi. TİP'in mücadeleyi düzen sınırları içerisinde tutmaya çalışması, kısa zamanda gençlik kitlesinden tecrit olmasına yol açtı. Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı gibi bazı eski kuşak önderler ise, bu yeni sürece eski yöntemlerle yön vermeye çalıştı. Ancak gelişmekte olan bu yeni, genç ve dinamik hareket, onları da aşarak kendi yolunda ilerlemeye devam etti. 50 yıllık reformist gelenekleri ve tabuları yıkmaya başladı. Bu bakımdan Türkiye 68'lileri başka hiçbir kuşağın sahip olmadığı bir şeyi, kendi devrimci değerlerini 50 yıl boyunca korumayı başardı.

Yeni hareketin genç önderleri ilk kez klasik Sovyet Devrimi'nden kaynaklanan perspektifi aşmaya ve dünyanın diğer devrimlerini keşfetmeye başladılar. Bu bağlamda Çin, Küba ve Vietnam devrimlerinin keşfi ile yeni bir yol arayışına yöneldiler. Fakat teorik ve politik birikimlerinin yetersizliği ile bu iki devrimin eklektik bir sentezine ulaştılar. Bozkırı THKO tutuşturdu. THKP-C peşinden gitti. Kızıldere yenilgisinden sonra da TKPML-TİKKO onların yolunu takip etti. Ve onların başlattığı devrimci gelenek günümüze kadar devam etti.

Bu dönemi en iyi ve en özlü anlatan Deniz'in idam sehpasındaki şu sözleridir:

"Yaşasın Türkiye'nin Bağımsızlığı!

Yaşasın Marksizm'in, Leninizm'in yüce ilkeleri!

Yaşasın Türk ve Kürt Halklarının Bağımsızlık Mücadelesi!

Kahrolsun Emperyalizm!

Yaşasın İşçiler ve Köylüler!"

Son olarak şunları söylemek istiyorum: Geçmişimizi unutmamalıyız, ama geçmişini sloganlaştırmaktan ve şematize etmekten kaçınmalıyız. Eski ya da yeni bütün devrimci değerlere sahip çıkarak devrimci geleneğini devam ettirmeliyiz. Geçmişle gelecek arasında sağlam köprüler kurmalıyız. Daima ileriye, geleceğe bakmalıyız. Bu bakımdan hayallerimiz, yaşadığımız gerçeklerden daima büyük olmalıdır.

Politeknik Ayaklanması ve Ülkemizdeki Devrimci Harekete Öğrettikleri - Proletaryanın Bayrağı (Yunanistan)

1 973 Atina Politeknik Okulu ayaklanması, Nazi işgalini takip eden devrimci iç savaştan sonra, ülkemizde sınıf savaşındaki en önemli dönemeçtir. Bu nedenle ayaklanmanın bize öğrettikleri, Yunanistan komünistlerinin devrimci hareketi için önemlidir. Bu dersi anlamak için ayaklanmadan önceki durumu tanımlamak gerekmektedir.

1967 DARBESİNE DOĞRU

Yunanistan halklarının hareketi 1950'lerde büyük bir gerileme yaşadı. Britanya ve Amerika emperyalistlerinin müdahalesi sonucunda Yunanistan Demokratik Ordusu'nun (YDO) iç savaşındaki yenilgisi, olumsuz sonuçlar doğurmuştur. YDO'nun çekirdeği ve Yunanistan Komünist Partisi (YKP) sosyalist ülkelerde sığınak bulurken Yunanistan'da sürgünler, tutuklamalar ve infazlar devam etti. Bunların en önemlisi Beloyannis davasıdır. İç savaş sonrası Monarşist-faşist devletin sağ kanadı tamamen ABD emperyalizmine bağlı idi. Amerikalılar hükümetleri istedikleri gibi kurup yıkarak ülkeyi emperyalist bir tabana oturtular. Kanunsuzluk koşullarına rağmen (normalde komünistler ve sol kanattan insanların

çalışmalarına izin verilmiyordu) halk hareketi asimile olmadı. Bu durumun iyi anlaşılması için iyi bir örnek, iç savaş sonrası ilk seçimlerde sol kanatın sistemi korkutacak şekilde ikinci gelmesi idi. Bunun nedeni halkın YKP ile ittifakını sürdürmesi idi.

Aynı dönemde SSCB'deki gelişmeler komünist harekete tamir edilemez zararlar vermişti. Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)'nin 20. Kongresi ve Stalin'e yapılan saldırı, emperyalistler ile barışçıl birliktelikteki yeni konumlanmalar, sosyalizme giden barışçıl yol ve komünist partinin rolü, Avrupa'daki komünist hareketi kuvvetsiz bıraktı. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde revizyonist Kruşçev'in müdahaleleri kendisine bağlı olarak monte ettiği liderlikler ile hızlı bir şekilde gelişti. Ancak YKP'de, çoğu parti üyesi 1940'lı yıllarda çok sert mücadele etti ve parti liderliği etrafında toplandı. Bu yüzden Sovyet revizyonistleri, siyasal çizgilerinin geçersizliğini gördüklerinde, YKP liderliğini bir darbe ile değiştirerek lideri N. Zachariadis'i Sibiryaya sürdüler. YKP üyeleri bu müdahaleyi asla kabul etmediler ve güçlü bir itiraz gösterdiler. Çin Komünist Partisi ve Mao Zedung, dünyada revizyonist partilerin dışındaki Marksist-Leninistlere çağrı yaptığında, Yunanistan'da hızla devrimci örgütler oluştu. Bunlardan biri Yunanistan Marksist-Leninist Örgütü (YMLÖ) 1964 yılında kurulmuştur.

Bununla birlikte revizyonist tepkiler, devrimci hareketin aleyhinde idi. Sol kanat üyelerinin büyük bir çoğunluğu ve komünistler, revizyonist YKP'de tuzağa düşmüşlerdir. Bu durum halk hareketinde çelişkili bir durum yaratmıştır.

Diğer yandan, kitlelerin eğilimi özellikle 1960'larda değişmeye başladı ve sınıf savaşı şiddetlenme dönemine geri döndü. İç savaş yenilgisinin olumsuz etkileri sönümleniyor, işçiler sendikalarda yeniden örgütleniyor, öğrenciler haklarını istemeye başlıyordu. Anti emperyalist, özellikle Amerikan karşıtı hareket ile sıkı bağlantılı savaş karşıtı hareket yeniden yükseliyordu. Bağımsızlık ve sosyalizm vizyonu kitlelerin bilincinde tekrar canlanmıştı. Başlangıçta işçilerin liderliğini alan inşaat işçilerinin hareketi önemli kazanımlar elde etti. Sonra öğrenci yığınları ve savaş karşıtlarının hareketliliği takip etti. Yükselen bu harekete faşist sağ şiddet ile karşılık verdi. Sol kanat üyesi MP. Lambrakis ve bir kaç yıl sonra öğrenci Petroulas bir protestoda öldürüldü. Kitlesele gösteriler sıklaşmış, hükümetler birbiri ardına yıkılmakta idi. 1965 Haziran olayları politika sahnesindeki bütün krizi ortaya çıkardı.

Diğer yandan, revizyonist çizgi, gelişen halk hareketleri için hastalıklı bir yapıda olduğunu ispatladı. Her şeyden önce, revizyonistler, YKP'nin yasadışı aygıtlarını devrimci çizgiden vazgeçmenin delili olarak bertaraf etti. Sonra reformist hattın cephesi olarak Birleşik Demokratik Sol (BDS)'u kuruldu. Ve sonra, parlamentodaki BDS koltuklarını bir burjuva partisine teslim ederek parlamenter özerkliklerini bıraktılar. Bu hat halk hareketini, kitleleri barışçıl demokratik değişim yalanına inandırarak yaklaşmakta olan olaylar için tamamen hazırlıksız bıraktı. Böylece, harekete kitlelerin katılmasına rağmen bunun devrimci fikirlerdeki karşılığı olumsuz kaldı. Aynı zamanda, bölgemizde önemli uluslararası olaylar gerçekleşti. Emperyalistler arasındaki çelişkilerin yoğunlaşması ülkemizin önemini artırdı.

Özellikle Ortadoğu'da Filistin meselesi etrafında ABD ve SSCB arasında ve aynı zamanda ABD ile Avrupalı emperyalistler arasındaki çelişkiler yoğunlaştı. Özellikle Yunanistan'da Avrupalı emperyalistlerin etkinlikleri ABD'yi rahatsız etti. İngilizler kraliyetin teşviki ile ordu içinde kendi kutuplarını yarattı. Herkesin başlamak üzere olduğunun farkında olduğu Altı Gün Savaşı'nda Yunanistan'ın güvenliğini sağlamak önemli idi. Aynı zamanda, hareketin yükselmesi sürekli bir politik kararsızlık yarattı ve bir halk ayaklanması olasılığı uzak değil idi.

Bu nedenlerden ötürü, "müttefik" düşmanlarını dağıtmak ve halk hareketini bastırmak için ABD emperyalistleri cuntanın faşist askeri rejimini kurdular. 1960'lar boyunca sokaklarda baskıya karşı barikatlar kurulmasına ve herkesin yaklaşan darbeye karşı savaşmaya hazır olmasına rağmen, bir mermi bile sıkmadan darbe gerçekleşti. Revizyonistler barışçıl geçiş efsanesini sürdürmek için demokratik yolun güvence altına alındığını anlatmaya çalışarak halkı pasifize etmeye çalıştılar; halk hareketinin yükselerek kendilerini aşmasından korktular.

Bu nedenle darbeyi engellemek için bir seferberlik örgütlemekten çekindiler. Darbe sabahında (21 Nisan 1967) YKP'nin gazetesi "Neden bir darbe olmayacak" manşeti atıyordu. Polis, YKP üyelerini matbaalarda gazeteleri utanç içinde karıştırmaya çalışırken yakaladı.

KASIM 1973'DEKİ ANTI-FAŞİST, ANTI-EMPERYALİST AYAKLANMA

ABD, ülkede bir karanlık askeri rejim kurdu. Hepsinden önce, tüm siyasal tartışmalar, üçten fazla kişinin bir araya gelmesi yasaklandı.

Siyasal partiler kapatıldı, binlerce militan sürgüne gönderildi. Rejim sendikaları kapattı, öğrenci seçimlerini engelleyerek onlara kendi cunta komutanlarını yönetici olarak atadı. Devrimci öğeler içermesi tehlikesine karşı tüm müzik ve sanat etkinlikleri yasakladı. Ülkemizi bir NATO üssüne çevirdi. Büyük burjuvaziye ve armatörlere kamu işlerinde devlet yardımı vererek, bugün bile iktidarı ele geçiren az sayıda tanınmış zengin aile yaratılacaktı. Ülkeyi ABD'ye teslim etti. Emekli ve çalışan maaşlarını kesti. Sonuç olarak; 1972'de fiyatlar yükselmeye başladığında halk sefalet içinde yaşıyordu.

Yasadışı koşullarda ve hareketin tercih edilmemesi nedeni ile halkın örgütlenmesi zorluklar taşıyordu. Militanların ve her "şüpheli" vatandaşın tutuklanması halka terör yayıyordu. YMLÖ'ye vurulan darbe ağırdı. Örgütün yasa dışı matbaası dağıtılırken, birçok lideri tutuklanarak sürgüne gönderildi. Birçok lideri mülteci oldu. Bu kritik dönemlerde, bir grup parti ve örgütün birlikte hareket edebilmesi gerçeği, çoğu ile fikir ayrılığımız olmasına rağmen önemli bir olaydır.

Cunta giderek kurumsallaştıkça halkın öfkesini ifade etmesinin bir yolu kalmıyor, militanlarda hayal kırıklığı yaşanıyor, halkın gücüne olan inanç yok oluyor hatta İspanya'da olduğu gibi cuntanın kırk yıl süreceği tahmin ediliyordu. Ancak büyük olaylar yaklaşmakta idi.

Bu, bir militanın halkın gücüne olan inancının, zor bir dönemde ayakta kalmak için gerekli bir unsur olduğunun en iyi kanıtıdır.

Cunta, tüm bu hareketsizlik ve terörizm yıllarını fırsata çevirip kullanmak istedi. Cunta, askeri rejimden sıkı kontrol edilen, seçimlerin de olabileceği, yetersiz olduğunda tankların da sokağa inebileceği bir burjuva demokrasisine, bir "pürüzsüz geçiş" istiyordu.

Sadece ülkenin NATO itaatini tehdit etmeyen görüşler için baskıyı hafifleten yasallığın olduğu bir rejim. Başbakan Markezinis'den esinlenen bu siyasi geçiş, 1973'te siyasi tutuklular ve seçimler için kademeli bir af öngörüsünde bulundu. Buradaki amaç, bazı burjuva partilerinin katılacağı cuntanın düzenlediği seçimlerin, rejimi siyasi bir faktör olarak yasallaştırmak ve halkın gözünde aklamaktı.

Fakat gerçeklik farklıydı; birincisi, 73 Şubatı'nda Atina'daki Hukuk Fakültesi öğrenciler tarafından yasadışı olarak işgal edildi. Reformistler aynı gece işgali sona erdirmeyi başardı. Bir süre sonra, iki kamuya açık

yargılama, cunta karşıtı gösterilere dönüştü. Zaman ilerledikçe, halk tüm rejimi ABD baskısından kurtarma iradesini ilan etti. Uluslararası alanda, tüm dünya Çin'deki Büyük Proleter Kültür Devrimi (BPKD) ve Vietnam Savaşı, ABD'de ortaya çıkan savaş karşıtı hareketin, tipik örneği Mayıs 1968 ayaklanması olan Avrupa ayaklanmalarının yarattığı küresel devrimci bir dalga ile sarsılıyordu. Küresel kargaşa Yunanistan'a yaklaşıyordu.

Burada öncülümüz olan, cuntanın "liberalizasyon"unun arkasındaki gerçekliği ortaya çıkaran ilerici örgüt, YMLÖ'nün Ekim 1973'de yayınladığı "Gelen Fırtınalar İçin" başlıklı metinden alıntı yapacağız:

"Bugün, asıl mesele, açık çatışmalara ulaşan kitlesel mücadelelerde, işçi ve gençlerin militan tutumlarının eyleme dönüşmesidir. Revizyonist liderleri peşinden sürükleyen burjuva muhalefeti gibi, faşist yasallık ile sınırlanmış bir muhalefete dahil olmak istemeyen herkes için, ülkemizde yaşanmakta olan ve büyük bir öneme sahip olan şey parlamento ve seçimlere dönüş değildir... Fakat işçi sınıfının ve gençliğin kitlesel mücadelesinin gelişimi, geniş bir anti-faşist ve anti-emperyalist harekete yol açmaktadır(...) Geçen yıl gelişen ve bu yıl devam eden büyük çaplı militan öğrenci mücadeleleri, faşizmle yükselen bir çatışma sürecine giriyor ve ABD emperyalizmi Yunanistan'ın her yerinde sarsılıyor."

Devrimci referansa sahip çeşitli örgütler, liberalleşmeyi ve seçimleri cuntanın varlığını pekiştirmek için bir manevra olarak görürken, aynı zamanda reformist sol ve revizyonistler "reformlar" için bir fırsat gördüler.

Sonuç olarak, sadece ekonomik ve mücadeleyi sınırlayan dar sendikal talepler, hepsinden önemlisi anti-emperyalist ve anti-faşist içeriğe karşı bir ufukta kaldılar. İki hat, reformist ve anti-emperyalist devrimciler her evrede mücadele ettiler.

14 Kasım'daki bu kargaşada, bir bastırma olayı vesilesiyle, öğrenciler Atina'daki Politeknik'te polisin bastıramadığı bir işgal eylemi gerçekleştirdiler. Bu olay, işgale katılmaya zorlanmak için bir provokasyon olarak kınayan revizyonistler için utanç verici olarak bilinir. Dahası, bu güçler ayaklanmanın anti-emperyalist yönüne karşı mücadele etmiş ve "ABD Dışarı!" talebini duvarlardan bile silmeye yeltenerek başarısız bir şekilde engellemeye çalışmışlardır.

YKP açıkça itiraf etmiştir ki: *"Güç Halka! Sloganı solcu idi ve bir ihtimalle NATO Dışarı! Sloganı zamansız idi (...) Belirtilmelidir ki işgal parti liderliği ve gençlik örgütü için sürprizdir. Ana düşünceleri derhal çekilme için gerekli önlemleri almak idi."*

Revizyonistlerin hareketi yönünden saptırma çabalarına rağmen, halkın öfkesi o kadar büyüktü ki öğrenci protestoları halk ayaklanmasına dönüştü. Halk radyodan öğrencilerin kendilerini kitlesel olarak sokağa çağdırdıklarını duyduklarında, bunun diktatörlükle yüzleşme fırsatı olduğunu anladılar. Politeknik Okulu'nun önünde binlerce kişilik bir kitle toplandığında, revizyonistler barışçıl değişim ve seçimler için kendi çizgilerini empoze etmeye çalıştılar. "Ekmek-Eğitim-Özgürlük!", "ABD Dışarı!", "Faşizme Ölüm!", "Güç Halka!" sloganları ağırlıklı sloganlardı. Ayaklanma açık bir şekilde cuntayı yıkmayı ve ABD emperyalizminin zulmünü ülkeden kovmayı hedefine koyuyordu.

Bu koşullar altında, bizim de dahil olduğumuz az sayıdaki örgütlü devrimci gücün eylemleri, revizyonist hattı aşmak ve halka moral gücü vermek için büyük önem taşıyordu. Aralarında Marksist-Leninistler'in de bulunduğu devrimci sol militanlar olaylara önderlik edemedi fakat mücadelenin her aşamasında belirleyici ve öncü rol oynadılar. Her harekette, mücadele ve slogan biçimleri, her politik gücün politik çizgilerinin bir yansımasıdır. Her talep, her gücün doğru ya da yanlış bir analizinin sonucudur. Bir hareketin farklı mücadele hatlarının olması sağlıklı bir durumdur çünkü kitleler mücadelelerini neyin desteklediğini yargılar ve seçerler. İşte bu yüzden gerçek devrimci görüşler kitlelerin eleştirilerinden ve ortak eylemden korkmaz. Politeknik olayları, bir harekette devrimci güçlerin, kitlelerin taleplerini ifade etmek ve reformizmin egemenliğini yıkmak için ilkelerinde ısrar etmenin gerekli olduğunu kanıtlamıştır.

Öğrencilerin yanında emekçiler de ayağa kalktı. Polis Politeknik'i geri almak için bir çok denemede bulundu. Atina'nın örgütlü halkı onları yenilgiye uğrattı. İşgalin üçüncü gününde, tüm ülke için genel grev ilan edildi. Cuntanın elinde yapabileceği tek şey orduyu sokağa getirmek kalmıştı, onlar da bunu yaparak Atina'yı kana buladı. Halk silahsız ve kendini savunamaz durumda olduğu için sokaklardaki onlarca ölü ile isyan bastırıldı.

KASIM AYAKLANMASININ ÖĞRETTİKLERİ

Bu üç güne ait olayların ayrıntılı bir görünümünü vermeden, bazı temel

sorunları ele almak zorundayız.

İlk olarak, ayaklanmanın dar bir öğrenci karakteri yoktu, işçi sınıfı aktif olarak onun içinde yer aldı. Daha ikinci günden itibaren, işgal edilen okulda işçiler ve öğrenciler bir araya geldi ve yüzbinlerce insan, radyo istasyonu aracılığıyla yapılan gösterilere ve grevlere katıldı. Polisin işgale başarısız son verme denemelerinden sonra, Atina halkı karşı koydu ve hatta polis karakollarına saldırdı. Cuntanın ordu kullanmak zorunda kalmasının nedeni budur.

Öğrencilerin birliği ve işçi hareketi ile birlikteliği olmadan, işgali başarmak ve onu büyük bir halk ayaklanmasına dönüştürmek mümkün olamazdı.

İkincisi, ayaklanma anti-emperyalist ve anti-faşist bir karaktere sahipti, sadece cuntayı yıkmak ve "Ekmek-Eğitim-Özgürlük!" sloganından ibaret değildi. Bunun yerine, sosyalizmin bağımsızlık ve "Güç Halka!" içerikli sloganlarını, kitlelerin o zaman anlayabileceği şekilde ifade ederek suçluyu ortaya çıkarmıştır. Gerçeklik, Politeknik'in kapısına asla silinemeyecek şekilde kan ile yazılmıştır: "ABD Dışarı, NATO Dışarı!" Bu nedenle Kasım taleplerinin hala karşılanmadığı konusunda ısrar ediyoruz. Onlar bu gün gençlik hareketine doğru yönde liderlik edip aydınlatmıştır.

Üçüncüsü, ayaklanmanın niteliği ve doğru yönü diktatörlüğü kitlelerle karşı karşıya bıraktı ve sonuçta siyasal olarak yalıtıldı. Ayaklanmanın en derin talepleri bugün karşılanamamış olsa da, ayaklanmanın doğrudan sonucu cuntanın liberalleşme ve seçimlere ilişkin planlarını çözmesiydi. Onları kılık ve form değiştirme girişimlerine son vermeye zorladı.

Başlangıçta, vahşi güvenlik ve işkence gibi baskı önlemleri geri döndü. Fakat uzun vadede diktatörlük politik savaşı kaybetti. 1974'te Kıbrıs'a ihanet ettikten sonra, kendilerini savunamadan bir gün içinde yıkıldılar.

Dördüncüsü, hareketin içindeki hakim politik ilişkiler, isyancı bir olayın sınırlarını tanımlar. Halk, sokakta örgütlenmiş olabilir ve isyan etme isteğine sahip olabilir; ancak bu, zafer için, emperyalistlerin ve onların yerel işbirlikçilerinin ülkeden kovulması ve sosyalist bir toplumun kurulması için yeterli değildi. Nihai amacına ulaşmak için, kitlesele bir komünist parti, her şeyden önce, ayaklanmanın lideri olarak ve halkın silahlı olarak hazırlanması için gerekliydi. Komünist öncü ve tam devrimci

bilinç olmadan, kitleler iktidarın güç sarmalını kendiliğinden aşamadılar.

AYAKLANMANIN SONUÇLARI

Politeknik ayaklanması nihai hedefine ulaşamamış olmasına rağmen, sonuçları halklar ve devrimci hareketler için olumludur. Her şeyden önce, rejim 8 ay sonra çöktü ve böylece hareket tekrar demokratik haklar kazandı ve siyasal örgütlenmesini yeniden inşa edebildi. İkinci olarak, sistem, takip eden yıllarda, işçilerin yaşam standartlarını iyileştiren ve bugün hâlâ sahip olduğumuz bir takım sosyal hakları güvence altına alan bazı ekonomik ve politik taviz vermeye zorlandı. 1973 ayaklanması olmasaydı, bu haklar olmayacaktı. Aynı zamanda ABD'nin hakimiyetini halkın vicdanında mahkum etti ve hatta bugün ABD emperyalizmine nefret kitlesel olmaya devam ediyor. Öğrenciler ve halk hareketlerini yıllarca körükledi, gençlik mücadeleleri için bir referans noktası haline geldi ve yıllar boyunca kitlesel savaş karşıtı ve anti-emperyalist hareketin yanı sıra Filistin, Türkiye ve Kürdistan halklarıyla enternasyonalist dayanışma hareketlerinde belirleyici bir rol oynadı. Aynı derecede önemli olarak, soldaki ve özellikle devrimci soldaki insanların ülkemizde yeniden birleşmesiydi. Revizyonizmin doğasını ortaya çıkardı, Marksist-Leninist görüşlere politik alan açtı. Örgütümüz YKP (m-l) 1976 yılında Kasım'ın ışığında oluşturuldu.

Bu yüzden, burjuva hükümetler başlangıçta ayaklanma yıldönümlerinin kutlamalarını yasakladılar ve yasağın uygulanamayacağını gördüklerinde, bunu "ulusal demokrasi kutlaması" yaparak içini boşaltmaya çalıştılar. Gerçekten de, halkların hareketi takip eden yıl dönümlerinde üç şehidin daha yasını tuttular. Ancak, ne kadar Politeknik'i "burjuva demokrasisi" kutlamasına dönüştürmeye ve mesajını silmeye çalışsalar da, bunu yapamazlar.

45 yıl sonar bugün bile her yıl Kasım'ın 17'sinde, halk ve gençlik ABD elçiliğinin önünde gösteri yaparak, Politeknik'in yerine getirilmemiş ve güncellenen taleplerini hatırlatmaktadır. Ayaklanma hala canlıdır, çünkü bugünün neslinin sömürüye, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadelelerine ilham veriyor. Halkın küçük ve büyük mücadelelerinin zaferini, hareketin yeniden inşasını, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesini beklemek, halkımızı ülkelerinde ustalaştırıyor.

Fransa'da '68 Hareketi ve Gelişim Süreci – Halkın Davası (Fransa)

Bugün Fransa'da halkın mücadelelerinin gazetesi olan Halkın Davası adına sunumumuzu gerçekleştireceğiz. Bugün burada sizinle tecrübelerimizi ve Fransa devrimci tarihini paylaştığımız için çok mutluyuz ve davetiniz için teşekkür ediyoruz.

Gazetemiz, Fransa'da halkın mücadelelerinin sesidir. Bizler sosyalist devrim için mücadele ediyoruz. Revizyonist SSCB'nin ihanetinin ardından, Çin halkı Büyük Proleter Kültür Devrimi ile dünya devriminin komünizm bayrağını yükseltmiştir. Türkiye'de bu çizgi, özellikle Türkiye toplumunun tahlili, Kürt sorunu, Kemalizm gibi konular olmak üzere analizleriyle, nihayetinde devrimin gerçek partisi olan Proletarya Partisi'nin kurucusu kahraman komünist proletarya İbrahim Kaypakkaya tarafından uygulanmıştır.

Fransa'da, Kaypakkaya'nın doğru ve ilham verici analizlerini yaymak için çaba sarf ediyoruz. Bundan dolayı geçtiğimiz yıl "Türkiye'de Milli Sorun" adlı eserini Fransızca olarak yayınladık.

Yoldaşlar, bu anı bugün sizinle paylaşmak, bizim için büyük mutluluk ve

enternasyonalist dayanışmanın bir göstergesidir.

Gazetemiz, 2010 yılında yayın hayatına başladı ve Marksizm-Leninizm-Maoizm'in gelişmesi ve 2015'te Fransa Maoist Komünist Partisi'nin kuruluşunun bir parçası olarak kendini tanımlamaktadır.

Bizler için 1968 yılı önemli bir tarihtir. Gazetemize, bugün de ismini veren Halkın Davası gazetesi, Sol Proleter isimli Maoist örgüt tarafından Eylül 1968 yılında yayınlanmıştır. Öyle ki şu an gündemimiz olan konunun tam ortasındayız.

Fransa'da, 68 eylemleri, işçi hareketini genel olarak etkilemiştir. 10 milyondan fazla işçinin grevleri özellikle de Mao Zedung'un fikirleriyle doğan Maoist hareket bu etkiyi sağlamıştır.

Bu bağlamda ele alınacak iki şey vardır: Fransa'da burjuvazi ve uşakları Mayıs 68'te öğrencilerin cinsel özgürlüğü ve ebeveynlerin tutucu düşüncelerine karşı oluşunu, küçük-burjuva kaprisi gibi algılamaktaydı.

Tabi ki sadece bundan yola çıkarak, burjuvazinin 1968 eylemlerine bu gözle bakması kendisinin politik bir seçimidir. Bu seçim idealist bir seçimdir. Çünkü grevler ve fabrika işgalleriyle durdurulmuş üretimi hesaba katmaksızın o dönem ülke gerçekliği görülemezdi. Aynı zamanda bu seçim mekanik bir seçimdir. Çünkü 1966'da Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin büyük etkisiyle başlayan devrim süreçlerinin bütünlüğü görmeyi reddetmektedir.

Bu seçim, 68'in uzun soluklu sürecini görmezden gelmektedir. Çünkü işçi sınıfı Haziran ayındaki çarpışmalar sırasında şehitler vermiştir. 24 Mayıs'tan sonra hükümet ve sendika yönetimi arasında yapılan Grenelle Anlaşması görüşmeleri sırasında 7 yoldaş şehit düşmüştür. Bunların adı; fabrika mücadelelerinde yoldaşlarına yardım eden 17 yaşındaki Maoist liseli Gilles Tautin; Philippe Matherion; 24 Mayıs'ta Paris'te barikatta şehit düştü. Pierre Beylot; 24 yaşındaki işçi polis tarafından fabrikada sıkılan kurşunla öldürüldü.

Henri Blanchet; 49 yaşında, Pierre ile aynı fabrikada polisin attığı bomba ile şehit düştü.

Biz 68'i proleter, uzun süreli ve enternasyonalist hareket olarak değerlendiren diyalektik materyalist bir anlayış içerisindeyiz.

Mayıs 68'de Fransa'da anti-revizyonist iki örgüt vardı: Fransa Marksist Leninist Komünist Parti ve Genç Komünist Birliği (Marksist Leninist)

Fransa Marksist Leninist Komünist Partisi, Fransız Komünist Partisi içinde Mao'nun düşüncesine yakın hisseden insanların oluşturduğu Fransa ve Çin dostluğu tarafından doğmuştur.

1964'te anti-revizyonist mücadelelerinden dolayı revizyonist Fransız Komünist Parti'den dışlanmışlardır.

Fransız Komünist Partisi'nin sistematik saldırılarına karşı, FMLKP karşı duruşuyla kristalize olmuş ve kendini inşa etmiştir.

Mayıs ayında, FMLKP öğrencilerin isyanlarına ve kalabalık protestolara direkt olarak katılmıştır.

Yine 5 Mayıs'ta yayınladıkları deklarasyonlarda şunu diyorlardı: "Fransa Marksist Leninist Komünist Partisi, egemen güce ve faşizme karşı öğrencilerin mücadelesini destekliyor. Bu gerici politikalar karşısında, öğrenciler isyan etmekte haklıdır. Fransa Marksist Leninist Komünist Partisi, entelektüel gençlerin ve işçilerin kavgasını propaganda, medya ve militanlarımızın faaliyetleriyle bağını kurmak istemektedir."

Barikat gecelerinin sabahında, Fransa Marksist Leninist Komünist Partisi yeni bir bildiri yayınlamıştır, bu bildiride şunlar yer almıştır: "Öğrencilerin bu mücadelesi Fransa halkı tarafından hayranlıkla karşılanmaktadır. Özellikle 10'unu 11'ine bağlayan gecede, birçok işçi Parisli öğrencilerle birlikte azimle ve cesaretle gerici güçlere karşı çarpışmıştır. İstedikleri tutsak yoldaşlarının özgürlüğüydü. Bu süreç esnasında fakülteleri işgal etmeye karar vermişlerdi.

Bu örgütlenme öğrenci hareketini hızlı bir şekilde entegre olmak ve devrimci şiddeti desteklemeyi karar vermiştir. 12 Haziran 1968'de 10 ayrı örgütle yer altına çekilmesini beraberinde getirmiştir. Sonradan farklı bölünmeler de olmuştur. Fransa Marksist Leninist Komünist Partisi'nin stratejik çizgisi, sadece Fransız Komünist Partisi yönetimiyle mücadele etmektir. Meşru bir "yeni Fransız Komünist Partisi" talep etmektir ve bu gerçek bir revizyonizm karşıtı kavga değildi.

Bunun tersi olarak, Genç Komünistler Birliği (ML) çizgisi farklıdır. Revizyonizme karşı ideolojik merkezli bir mücadele içindelerdi. Fransız

Komünist Partisi'ne bağlı olan Komünist Öğrenciler Birliği'nde likidasyonizme karşı mücadele eden bir eğilim vardı. Bunlar İtalya Komünist Partisi modeli izleyerek, "Marksizm-Leninizm Defterleri" adı çevresinde örgütleniyorlardı.

Temmuz 1966'da bir kısım öğrenci yeni bir anti-revizyonist örgüt kurmuştur: Genç Komünistler Birliği- Marksist Leninist; bu örgüt, anti-faşist mücadele ve Kuzey Vietnam mücadelesinde aktif olacaktır.

Kitlelere gitme ve işçi sınıfı ve yoksul köylüyle çalışmak, "Mao Zedung Düşüncesi" olarak adlandırılan, Çin'in Büyük Proleter Kültür Devrimi'nden esinlenme kararı alınmıştır. Şu cümleler öncü olmuştu: "Halka Hizmet Et!", "Revizyonizmle Savaş!", "Atınızdan İnin!"

Genç Komünistler Birliği-ML, liseli ve üniversitelileri, işçi ve köylülerin yanına giderek onları daha iyi anlamak, onlardan öğrenmek ve onların devrim mücadelesine katkı sunmak için uzun yürüyüşler başlattı.

Mayıs 68'de, bu süreç sadece yaklaşık 100 gençle başlangıcını yaptı. Ancak, Mayıs olaylarının patlak vermesiyle, GKB-ML bu eylemlerin küçük burjuvazinin değersiz ve üzerinde durulmayacak nitelikte olduğuna inanıyorlardı.

Geceler boyu barikatlarda nöbet tutan ve eylemlere katılan işçilerin ve öğrencilerin baskısı sayesinde bu çizgi, Mayıs'ın içinde değişmiştir.

13 Mayıs'ta, Latin Mahallesi'ni alevlendiren barikat gecesinden iki gün sonra, GKB-ML yönetimi, bu isyanların sosyal-demokratlar tarafından kurulan bir tuzak olduğunu açıklamıştır.

Ancak, durum bu kadar basit değildir. 4 Mayıs'ta, GKB-ML, öğrencilerin polise karşı mücadelesini desteklemek için bildirimler dağıttı. 14 Mayıs'ta, "Gaulle Rejimine Karşı Halk Birliği" başlıklı bildiri yazıldı. GKB-ML komünist bir parti değildir ve Mayıs 68'te bir taraf olamamıştır.

Maoistlerin pratiği, Mao Zedung'un "Halka Hizmet Et" ve "Atından İn ve Çiçek Topla" sözleri üzerine kurulmuştur. Maoistlerin eylemleri, teorik seviyeyi arttıran politikliği barındırmaktaydı. Maoistlerin gözünde revizyonizme karşı mücadele, her şeyden önce pratik ile kendini gösterir. Sözlerin değil esas anlamıyla pratiğin önemli olduğu gösterilir.

Aynı şekilde, doğru bir pratik ile geniş kitleler anti-revizyonist çizgiye

kazandırılmış olunur. Kitlelerin güvenlerini kazanarak ve boşa sözler sarf etmediğimizi göstererek aslında Mao'nun teorisini gerçekten uyguladığımızın ve halk için savaştığımızın bir pratiğidir.

Fransa'da GKB-ML inisiyatifinde kurulan Vietnam ve Filistin için örgütlenmeler vardı. 1967 başlarındaki kongresi sırasında GKB-ML, "Vietnam Üssü Komiteleri" kurma çağrısı yapmıştır. Bunlar, halk gençliğinde büyük başarıya yol açmıştır. Bu, revizyonistlerin Ulusal Vietnam Komitesi'nden farklıydı. Çünkü revizyonistler Vietnam'da barış istiyordu fakat genç Maoistler Vietnam'ın zaferini savunuyordu. Bundan dolayı hareket "Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi için Zafer" gazetesi çıkardı.

Nisan 1968'de, Paris'te Vietnam'la ilgili aşırı sağcıların gösterisine karşı devrimci öğrenciler artık seslerini çıkarmaya karar verdiler.

Eylem günü 50 genç, salonun önünde duran arabanın bagajını açarak levheleri çıkarıp faşistlerin üzerine "Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi Kazanacak" diye bağırarak koştular. Bu kavga oldukça şiddetli olmuştur.

Bu kavganın ardından faşistler intikam alacaklarına dair söz verirler. Buna karşı Maoistler, faşistlerin hedefindeki üniversiteleri koruma amaçlı organize olmuşlardır. Tehditlerin, eylemlerin ve polis baskısının büyümesi Mayıs 68'in patlamasının en belirgin nedenlerindedir.

GKB-ML'nin yasaklanmasının ardından Proleter Sol, Eylül 1968'de kurulmuştur.

Bu sayede Maoist propagandayı yapan Halkın Davası gazetesinin yayılması sağlanmıştır.

Halkın Davası gazetesini dağıtmak polislere ve revizyonistlere bir tokat atmak demektir.

Maoistler, devrimci şiddet ve halkın adaleti konusunda her zaman ısrarcıdır. Fikir basittir: Sol Proleter tarafından kurulan kitle örgütlerinde, askeri örgütlenmeler oluşturuluyordu.

İlk örnek, lüks ve büyük Fauchon adlı mağazanın, onlarca kişilik öğrenciler tarafından yağmalanmasıdır. Yağmalanan ürünler, Nanterre'de gecekondu mahallelerinde dağıtılmıştı. Mesaj açık, devletin size vermediğini siz zor yoluyla alın!

Bunun ardından çeşitli fabrikalar ve eylemlerde devrimci şiddet kullanılmaya devam edilmiştir.

Bu şiddet, Maoistlere göre proletarya diktatörlüğünün harekete geçmesidir, halk iktidarının kuruluşudur.

Bunun için bazı örnekler verilebilir;

Billancourt'daki işçiler için polisle kavgayla biten ücretsiz metro kampanyası ve mahallelerde kurulan çeşitli uluslardan polis karşıtı ve anti-faşist gruplar gibi... Dönemin Maoistleri, legal olanakları neredeyse hiç kullanmıyor ve "solculuğa" doğru dönüyorlardı. Anti-revizyonist pratikler geliştirip, kendileri devrimci sol, Genel İş Sendikası (CGT) ve Fransız Komünist Partisi gibi revizyonistler arasında kalın çizgiler çiziyorlardı.

Sol Proleter, daha önce bahsettiğimiz fabrikalardaki entelektüel gençlerin deneyimlerini devam ettirdi.

Kitleleri anlamak, onlarla bütünleşmek ve proleter bölgelere girerek buraları özgürleştirilmiş devrimci bölgelere dönüştürmek gerekmektedir. Bu strateji sayesinde Sol Proleter, genç işçiler içinde -özellikle de göçmenler- gerçek zemin geliştirmiştir.

68'deki ayaklanmanın başarısızlığını açıklarken, özellikle de Komünist Parti'nin olmayışının halkın mücadelesine doğru bir yönelim verememesi gerçekliğini görmek gerekmektedir.

Sol Proleter, bu doğru yönelim yerine spontane eylemlere kaymaktaydı. Özellikle bu örgütte küçük burjuva önderlerin burjuvazi kariyerliği eline aldığı bir parazit vardı.

1973'te, Sol Proleter'in oportünist yönetim kliği, kendisini lağvederek mücadelecı işçi zeminini terk ediyorlardı.

Bu çalışma yönteminin sebepleri şunlardır: 1967'den beri GKB-ML stratejik hedeflerinde yukarıdan bir partinin inşasını reddediyordu. Buna karşı aşağıdan bir partinin temellerini kurmak istiyorlardı.

GKB-ML, parti inşası hakkındaki fikirleri anti-diyalektikti. Çünkü onlar partinin ancak kitle mücadelesi içinde inşa edileceği gerçeğini görmüyorlardı.

Bu ihaneti reddeden yoldaşlar için, sonraki yıllar kahraman mücade-

le anlarını içeriyordu. 68 Maoistlerinin başarıları ve başarısızlıklarından esinlenerek doğru bir teori ve yeni bir pratik için kimisi özerkliğe kimisi de anti-revizyonist Marksizm-Leninizm'e dönmüştür.

Geçtiğimiz Aralık'ta ölen yoldaşımız Maoist Komünist Parti kurucularından Pierre önemli bir yerde durmaktadır. Sol Proleter'in militanı Pierre, MLM öğretisini sürgündeki yabancı yoldaşların yardımı sayesinde oluşturmuştur.

Bu durum özellikle Peru'daki yoldaşlarla ilgili geçerlidir. Yine bunun yanında Faslı ve Türkiyeli yoldaşlardan Pierre'in ilham ve öğrendikleri Fransa'da Maoizm'in yeniden doğuşunu sağlıyordu.

Türkiye'de şehit düşen yoldaşları selamlıyoruz. Ve siz yoldaşlarımızla ortak yoldaşımız Yetiş Yalnız'ın da içinde bulunduğu ölümsüzlerimizin hatırasını miras ediniyoruz.

Davetiniz için sizlere tüm sıcaklığımızla teşekkür ediyoruz. Umarız 68'deki devrim mücadelelerinin net ve doğru bir örneğini verebilmişizdir.

Yoldaşlar,

Mücadelelerinizin Örneği, Mücadelemizi Besliyor ve İlham Veriyor!

Yaşasın Uğrunda Şehitler Düşen Halkın Davası ve Devrim!

Yaşasın Marksizm-Leninizm-Maoizm!

Yaşasın Proletarya Enternasyonalizmi!

Yaşasın Partizan!

50. Yılında '68 Hareketi, '71 Devrimci Kopuşu ve Kaypakkaya - Partizan

Dünyayı Sarsan Yıl olarak tarih sayfalarına ve zihinlere kazınacak 1968 devrimci hareketi, tüm dünyada günümüzdeki siyasal rotanın beslendiği toplumsal ayaklanmalar dönemidir. ABD emperyalizminin Vietnam işgali ve barbar saldırılarına karşı Vietnam halkının direnişi; Fidel Castro ve Che Guevara öncülüğünde Küba'da emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin alt edilmesi ile Güney Amerika kıtasında başlayan bağımsızlık mücadeleleri; Filistin'de bugünlere uzanacak ulusal kurtuluş mücadelesi; Başkan Mao'nun çağrısıyla Çin Halk Cumhuriyeti'nde başlayan Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin umut dolu fırtınası dünyayı sarmaya başlamıştı. Zulmedenlere karşı Uzak Asya'dan Ortadoğu'ya, Ortadoğu'dan Latin Amerika'ya uzanan ayaklanmalar dizisi, dünyanın birçok ülkesinde baskı ve zorbalığa maruz kalan dünya halklarına umudu taşımış ve "Birleşirsek Sesimiz Dünyayı Oynatır Yerinden!" sloganı eşliğinde Fransa'nın başkenti Paris'te kitlesel eylemler ve grevlerle dünyayı sarsacak ilk kıpırtılar görülmeye başlamıştır.

Dünyanın dört bir yanında toplumsal patlamalar vuku buluyor, toplumun her kesimi talepleriyle sokakları dolduruyordu. Düşük ücretle

çalıştırılmaya karşı genel grevler ilan eden işçi sınıfından, baskıcı sisteme karşı toplumsal özgürlüğü savunan öğrenci ve aydınlar, cins ayrımına karşı duran kadınlardan, ulusal kimliksel ezilmişliğe karşı uluslar ve ezilen milliyetlere dek her sınıftan, her kesimden insanlar sokakları mesken eylemiş ve talepleri için militan duruşları ile döneme zihinlerden ve tarihin sayfalarından silinmeyen bir dönemin adını kazınmışlardı.

Paris'te vuku bulan eylemler, üniversite işgalleri ve büyük işçi grevleriyle dünyanın gözlerini üzerine çevirmişti. Nanterre Üniversitesi ve Sorbonne Üniversitesi işgallerine polis saldırmış hemen akabinde eylemler sokak çatışmalarına dönüşmüştü.

Elbette sanıldığıının aksine Mayıs 68'in tek başına öğrenci taleplerinden ibaret olmamakla beraber "gençlik hareketi" ve "öğrenci hareketi" olarak okunması dönemin ruhunu eksik algılamaya neden olacaktır. Üniversitelerde patlak veren eylemliliklerle beraber işçi grevleri de yaygın bir şekilde ülkedeki toplumsal hareketliliğin can damarı durumundaydı. Ki üniversite işgalleri başlayıp sokaklara dökülen üniversite ve lise öğrencileri, işçi eylemleri ve grevleriyle birleşiyor; mevcut çürümüş sisteme karşı en militan duruşları ile sokak çatışmaları yaşıyordu. Bir kuşak döneme rengini veriyordu. Bu dönemde Komünarların coğrafyasında açığa çıkmış toplumsal ayaklanma, İtalya'da 1969 "Sıcak Sonbahar", Yunanistan'da 1974'te "Albaylar Cuntası"nın devrilmesiyle sonuçlanan 1973 Politeknik ayaklanması, İspanya'da Franco'nun ölümü ertesinde büyük işçi sınıfı mücadeleleri ve faşist diktatörlüğün devrilmesiyle devam ederken; Amerika kıtasında siyahilerin ırk ayrımına karşı örgütlenmeleri, Che'nin sembolleştiği Latin Amerika kıtasında gerilla mücadeleleri verilmeye başlanmıştır.

TÜRKİYE'DE '68 HAREKETİ

Her coğrafyada vuku bulan toplumsal hareketlerin kendine özgü tarihi ve arka planı vardır. Türkiye'de de vuku bulan '68 devrimci hareketi kendi özgünlükleri ile var olmakla beraber dünyada gelişen siyasal toplumsal hareketlerden kopuk gelişmemiştir.

'68 devrimci hareketliliği dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de demokratik üniversite talepleri ile üniversitelerin işgal edilmesi ve işçi sınıfının genel grevleri ile başlamıştı.

Haziran ayında Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde öğrenciler, üniversite

reformu talebiyle boykota gidiyorlar, fakülteleri işgal ediyorlardı. İşgallerde gerçekleşen "forum"lar bütün öğrenci kitlesini bir araya getirerek hareketin gidişatı üzerine herkesin özgürce sözünü söylediği ana karar organları oldu. Bunların yanı sıra çeşitli "boykot ve işgal komiteleri" günbegün yürütülecek işleri üstleniyordu. Bu komiteler bir "işgal komiteleri konseyi" yoluyla merkezileştiriliyordu.

Üniversite işgalleri devam ederken aynı zamanda işçi grevleri ve köylerde toprak işgalleri de yaşanıyordu.

Temmuz ayının başında Derby lastik fabrikasının işçileri de fabrikalarını işgal etmişler, öğrencilerin de destek olduğu bu eylem, bir hafta sonra başarıyla sonuçlanmıştır. Aynı zamanda büyük oranda toprağa dayalı üretime sahip olan Türkiye'de köylülerin toprak işgalleri gerçekleşiyordu. Türkiye'nin hemen her bölgesinde ürünlerinin değerlendirilmesi ve tarımsal destek politikaları konusunda talepler formüle eden üretici köylülüğün "üretici mitingleri" eşlik etmiştir. Bütün bu eylemlerde öğrenci gençlik, köylülerin yanı sıra başında olmuş ve ona ciddi bir destek sağlamıştır.

Bunlarla beraber Türkiye'de de anti-empereyalist bir duruş döneme rengini veriyordu. "Tam Bağımsız Türkiye" sloganlarıyla eylemler yapılıyordu. 17 Temmuz 1968 günü, öğrenciler İTÜ yurtlarında Dolmabahçe önüne demirlemiş NATO donanması olan 6. Filo'ya karşı eylemleri hazırlamak için toplantı halindeyken polis yurdu basmış, birçok öğrenciyi yaralamış ve bu arada Vedat Demircioğlu'nu da pencereden atarak katletmiştir. Polisin bu katliamcı saldırısı ile öğrenciler kitlesel olarak Dolmabahçe'ye yürüyüşe geçmiş aynı zamanda geniş halk kitlesinin de katılımı ile 6. Filo denize dökülmüştür.

Ülkede boykotlar, mitingler, grevler ve toprak işgalleri devam ederken bu mücadeleler içerisinde yığınlar önderlerini yaratıyordu. Bu kendililiğinden hareket, refomsal talepleri aşarak ufuklarında sınırsız, sınıfsız bir dünyanın hayaline bürünüyorlardı. Ülkemizde de kurtuluşun tek başına sokak eylemleriyle elde edilemeyeceğini ve mevcut sistemin tepetaklak edilmesinin kaçınılmaz olacağı gerçekliği ile yüzyüze kalan önder kadrolar parıldamaya başlamıştı. '68 devrimci kopuşu ülkemizde yeni bir kopuşla karşı karşıyaydı.

Bu kopuşun önder kadrolarından en belirginleri ise katliam ve zorbalık

üzerine kurulu devlet mekanizmasının devrimci zorla silahlı mücadele ile tepe taklak edileceği gerçeğine ulaşan önderler oldu.

Bunlar; THKP/C kurucu önderi Mahir Çayan , THKO kurucu önderleri Deniz Gezmiş ve yoldaşları ve TKP/ML TİKKO kurucusu İbrahim Kaypakkaya ve yoldaşlarıydı. '68 devrimci hareketinin bağrından çıkan bu genç devrimci önderlerin temel ve ortak özellikleri ise ölü toprağının serpildiği Türkiye coğrafyasında silahlı mücadele ile reformist mücadele sınırlarını aşarak ülkemiz mücadele tarihinde devrimci kopuşun ilanıydı. Ancak bunların içinde İbrahim Kaypakkaya'yı ayrı tutan bir gerçeklik vardı ki o da kopuş içinde kopuşu gerçekleştirmesiydi.

KOPUŞ İÇİNDE KOPUŞ: İBRAHİM KAYPAKKAYA

İstanbul Üniversitesi'nde okuyan Kaypakkaya, Mart 1968'de Çapa Fikir Kulübü'nün kurucuları arasında yer aldı. '68 devrimci hareketinde belirgin bir yerde duran Kaypakkaya, aynı zaman da dönemin devrimci siyasal hareketleri olan FKF ve TİP içinde ortaya çıkan ayrışmada Millî Demokratik Devrim (MDD) tezini savunan kesimde yer aldı. İşçi-Köylü gazetesinin İstanbul'daki bürosunda çalışan Kaypakkaya, Aydınlık ve Türk Solu dergilerine yazılar yazıyordu. Aydınlık dergisi çevresinde meydana gelen ayrışmada PDA(Proleter Devrimci Aydınlık) kanadında yer aldı. 1972 yılına kadar PDA (TİİKP) saflarında çalıştı ve DABK üyesi olarak görev yaptı. Ancak zamanla siyasal mücadelesinde derinleşerek Türkiye'de gerçek komünist mücadelenin yarım asırlık suskunluğuna karanlık yıllarına ışık saçan fikirleriyle revizyonist oportünizme cephe alıp TİİKP'den ayrılığını ilan etti. 24 Nisan 1972 yılında bir grup yoldaşı ile bugünde Türkiye'de komünist misyonu omuzlarında taşıyan TKP/ML TİKKO'yu kurdu.

Kaleme aldığı beş temel yazı ve 11 ilke ile reformist-oportünist akım ve sapmaların ürünü olan başta TİİKP ve diğer siyasetlerin gerçek niteliklerini ortaya koymuştur. Aynı zamanda bir yazısında da belirttiği gibi "herkesin gözü önünde yükselene bir bayrak çekiyor"du. Yarım asırlık suskunluğu yırtarcasına göndere çekilen bu bayrak komünizmin kızıl sancağıydı.

KAYPAKKAYA'YI KOMÜNİST YAPAN ÖZELLİKLER NEYDİ?

Komünist önder İbrahim Kaypakkaya, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin dünyadaki etkisinin en bilinçli öğrencisi olmuştur. Uluslararası komünist

hareketin öncülüğünü Başkan Mao'nun yaptığı, ÇKP'nin savunduğu proleter devrimci düşüncelerin ülkemiz topraklarındaki bilinçli ve cesur savunucusu Kaypakkaya olmuştur. Döneminde ve öncesinde herkesin tabulaştırarak dokunamadığı ve önünde eğildiği tüm konulara dokunarak başsağığı duran tüm gerçekleri ayakları üzerine oturtmuştur.

“Tam bağımsız Türkiye” sloganlarının Kemalist ideoloji ile süslendiği dönemin koşullarında Kemalizm'in faşist niteliğini bilimsel tarihsel kesitleri ile tahlil ederek, Kemalizm'in gerçek yüzünü teşhir etmiştir. Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı yıllarında, Kemalist diktatörlüğün komprador burjuvazi ve toprak ağalarının resmi ideolojisi olduğunu belirterek Kemalist diktatörlüğün halk karşısındaki gerçek kıyımcı yüzünü teşhir etmiştir.

Kürt meselesinin yarım yamalak geçiştirildiği dönemlerde, Leninist anlayış ile ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden yola çıkarak, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunulurluğunu tüm açık yürekliliği ile ifade etmiştir. Günümüzde dahi birçok devrimci hareketin ilerisinde bir tutumla Kürt meselesine ne sağdan ne de soldan yaklaşmamıştır. Başta Kürt, Türk ulusları ve çeşitli milliyetlerden ezilen yığınları, proletaryanın kırmızı bayrağı altında gerçek kurtuluşa giden mücadelenin propagandası yapılması çağrısında bulunmuştur.

BPKD'nin dünya üzerindeki etkisinin bilinçli öğrencisi komünist önder İbrahim Kaypakkaya, ülkemiz coğrafyasında reformist-revizyonist akımlarla mücadelede görüşleriyle devrimci proletaryanın yegane savunucusu ve temsilcisi olmuştur. Türkiye'de sınıf mücadelesinde yaşanan yarım asırlık karanlık döneme fikirleri ile ışık olmuş ve sınıf mücadelesinin yolunu aydınlatmıştır-aydınlatmaktadır. Evet, “herkesin gözü önünde göndere bir bayrak çekilmiştir.” Proletaryanın orak çekiçli kırmızı bayrağı. Bugün onun fikirlerini rehber edinmiş Proletarya Partisi, ülkemiz coğrafyasında komünist misyonu omuzlarında taşımanın bilinciyle enternasyonal proletaryanın Türkiye'de temsilcisi olmaya devam edecektir.

Uluslararası devrimci hareketin ortak tarihi, 68 kuşağının tek başına o dönemi sarsan sokak eylemlerinden ibaret kalmamıştır. Her biri kendi coğrafyasında toplumsal özellikleri çerçevesinde insanlık ufuklarını zorlayarak sınırsız sınıfsız bir dünyanın hayaline bürünmüştür. Ufkumuzun sınırlarındaki o hayal bugün insanlığın elinde bir silaha dönüşerek yolumuzu aydınlatmaktadır.

"Radikal demokrasi soyut bir evrensel insan tanımına karşı çıkarken haklıdır. Soyut evrensel insan tanımı tıpkı Kant'ın "kendinden Şeyi" gibi içi bos aŐı bir soyutlamadır. Tikelden ya da öznel niteliklerden bağımsız bir evrensel yoktur. EĞer bütün özel nitelikler kaldırılıseydi, geriye hangi genel nitelikler kalırdı?" **(Mao Zedung, Seçme Eserler - I)**
